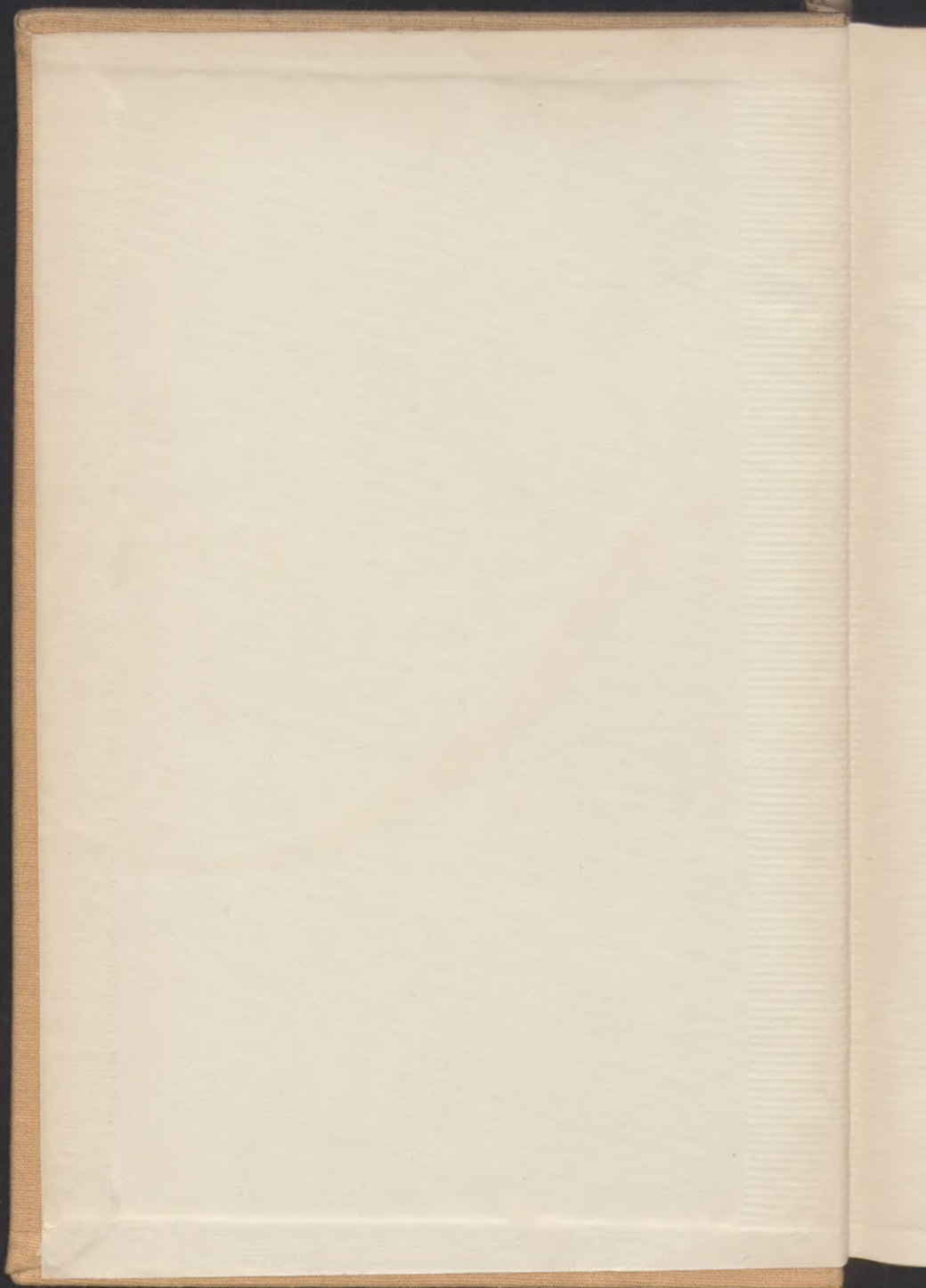
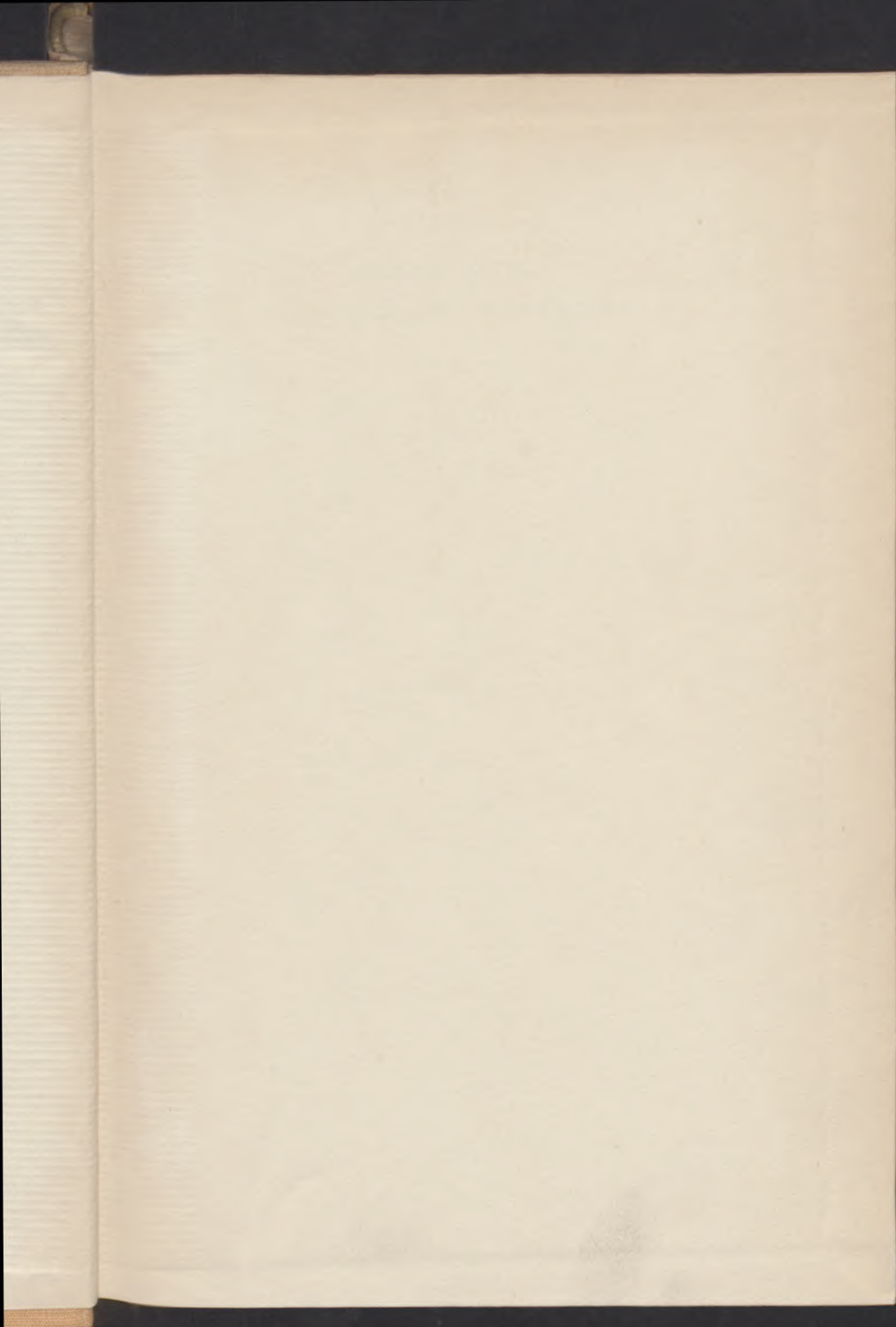

MB

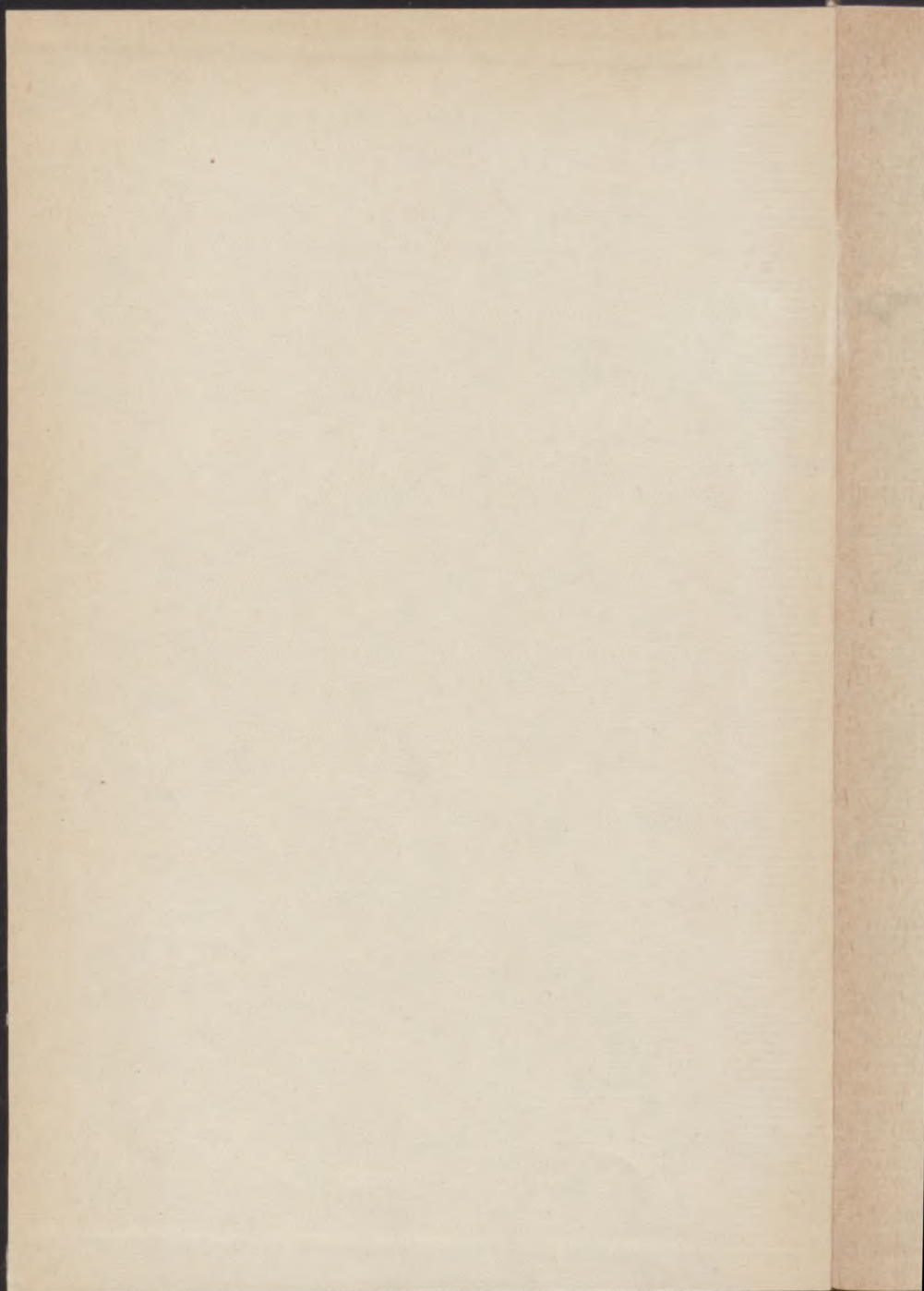
49814

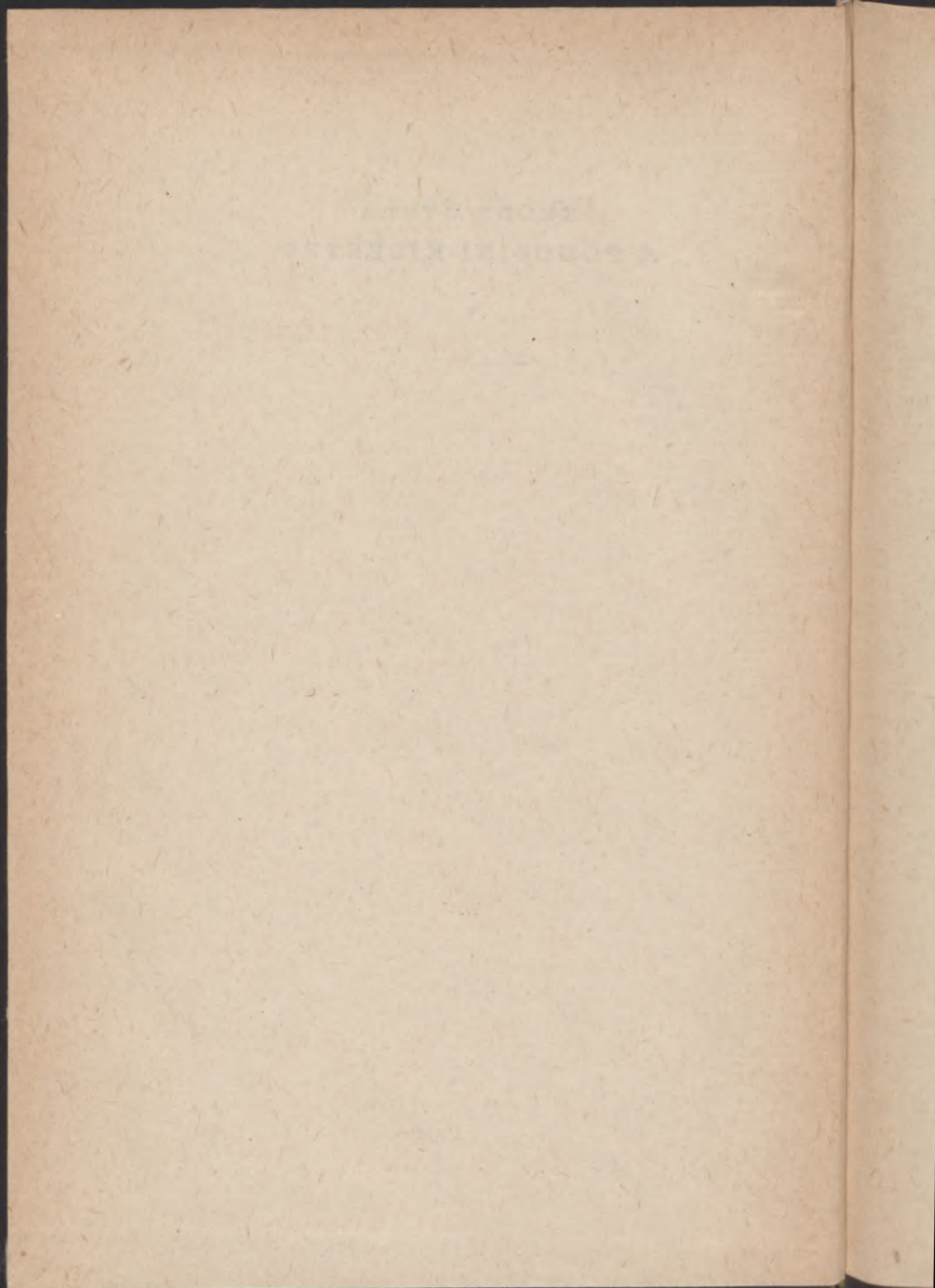

KRÜDY GYULA
A PODOLINI KÍSÉRTET

KRÚDY GYULA

A PODOLINI KÍSÉRTET

Regény

SZÉPIRODALMI KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 1964

SZÁNTÓ PIROSKA

rajzaival

MB 49814

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

Könyvtár

1964 év A 1435P SZ.

© Krúdy Gyula, 1964

VALAMI ELŐSZÓ-FELE

Sok esztendővel ezelőtt egy felsővidéki, kis szepeségi városkának voltam a lakosa. Úgy hívják a városkát: Podolin. Közel a határszélhez, a Kárpátok alatt, mély völgyben feküdt a városka, és vasútnak hírehamva se volt messzi vidéken. Am a városka mégis útjába esett annak a nagy országútnak, amely keresztülvezet a határon, és így nem volt teljesen elzárva a külvilágtól. A furmányos-szekerek nagy csörömpöléssel döcögtek a városka kövezetén, amely még a középkorból maradt itten. Messzi földről jött vásárosok megpihentek az egyetlen vendégfogadóban, a Rókában, ahol az ivó sötét falain százesztendős felírások hirdetik, hogy itt valamikor lengyel hercegek mulatoztak. A derék Zsigmond király zálogba vetette Podolint tizenöt másik várossal együtt, és hosszú száz esztendőig el volt szakítva a hazától a kis középkori város. Lengyel urak mulatoztak benne, és lengyel kapitányok parancsoltak a népességnek. De akármilyen soká tartott a podoliniak számkivetettsége, az ódon városházán az egymás után következő polgármesterek féltő gonddal őrizték a város régi, magyarvilágbéli pecsétjét, törvénykönyveit. Nagy Magyarországot sohasem felejtették el teljesen, és fájó szívvel gondoltak a messzi hazára, mint a száműzöttek gondolnak a honukra. A gazdagabb patríciusok Magyarországba küldték a fiaikat iskolába, és a régi krónikák akárhány polgármesterről tudnak, aki az iskolai tudományokat a deb-

receni nagy kollégiumban nyeldeste. A száz esztendőnk múltak, és a szegény podoliniak már azt hitték, hogy soha többé vissza nem váltja őket a haza a zálogból. Míg egyszer Mária Teréziának sok birodalmi tervei, ábrándjai közepette eszébe jutottak a szegény szepesi városok. Akkor már nagyon régen sínylődtek a városok az idegen zálogban. A nagy királynő egy szekér aranyat küldött a lengyel királynak a városok váltásdíja fejében, és a városok, közöttük Podolin is újra a magyar haza tartozékai lettek...

A hosszú középkori rabság azonban rányomta bélyegét a városkára. Az idegen uralom alatt a városka semmit sem fejlődött. Elég bajuk, gondjuk volt a lengyel királyoknak a saját országukkal, országuk városaival. Mit törődtek volna az idegen jószággal? Anynyit tettek, hogy néhány lándzsás katonát küldtek a városka őrizetére, akik megvédelmezték a polgárokat a hegyvidéki rablóbandáktól. A várost magas kőfal vette körül, és a falakon négy kapu nyílt a négy égitáj felé. A Poprád ott szaladt el a bástyák alatt, mint ha csak a Poprádot is zálogba csapta volna a könnyelmű Zsigmond: a Poprád is kifelé folyt Lengyelországba; keresztül a határszéli hegyláncokon, nagy magasságban járja be meredek útját; minden természeti törvény ellenére nem lefelé, hanem felfelé folyván. A pirospöttyös pisztrángok lengyel honnak csemegéi voltak, és a hűtelen folyó folyását már a nagy királynő sem tudta megváltoztatni. A Poprád örökre a lengyeleké maradt: örökre hűtelen hazájához, amelybe minden folyó befelé folyik, nem pedig kifelé.

A zálogba töltött száz évek tehát úgy múltak el a városka felett, mintha valami dermedt álomban töltötték volna. Mária Terézia idejében egyszerre fölébredtek az emberek hosszú álmukból, megdörzsölték a szemüket:

— Nini — mondták —, asszony-király van Magyarországon. Mi bizony azt hittük, hogy még mindig Zsigmond uralkodik.

A regebeli Rip van Winkle ébredt fel itt a mély völgyben, csakhogy húsz esztendő helyett századokat aludt. A városka ugyanabban a középkori, ódon állapotban van Mária Terézia idejében, mint amikor Zsigmond zálogba vetette. Nem raktak itt le egyetlen téglát sem azóta — talán még az emberek is ugyanazok voltak. A lengyel kultúrát, műveltséget nem vették be, megmaradtak tehát Zsigmond király korában. Ugyanazok a divatok, szokások uralkodtak; Coronini ezredes, a nagy királynő kiküldött biztosa a maga egyszerű katonaszavával csodálkozva írja meg jelentését a városokban talált állapotokról.

— Itten — írja az ezredes —, egyetlen polgárt sem találtam, aki bizonyosan tudná, hogy fölséged előtt mely uralkodók valának a magas trónuson. Csodálkozva hallgatták, hogy a habsburgi ház uralkodik a birodalomban — Isten szent akaratából.

A lengyel lándzsásokat elrendelték a városkapuk őrizetétől és a kapukon, különösen a dél felé nyílókon új áramlatok, szelek kezdtek befújdogálni. A városka, felébredvén hosszú álmából, mozogni, fejlődni kezdett. Igen ám, csakhogy mit csináljanak most az az álaludott száz esztendőikkel? A dolgok természetes rendje szerint azt a lemúlt időt nem lehetett elsemmizni. Olyan varázscsizmát még Mária Terézia sem húzhatott a visszaváltott városkák lábára, amely csizmákkal száz esztendőket lehetne egyszerre ugrani. Azokat az elaludt századokat végig kellett élni, végig kellett csinálni. Andrassy János, Szepes vármegye akkori alispánja, aki híres volt nagy eszéről, bölcsességéről, maga is elcsodálkozott a városok közép-korias állapotain.

— Már régen el fogjuk felejtetni az egész középkort, a szepesi városokban még mindig föltalálható leszen ez a kor. Ők elmaradtak az időtől, és talán sohasem fogják utolérni a valóságos időt — mondta a bölcs alispán, és látszólag igaza volt.

A városkák folytatták a fejlődésüket ott, ahol elhagyták Zsigmond király korában. Békés, csendes, bevillongástól mentes idők jártak, az idegen gyámság alól felszabadult városnak mégis a legelső gondja volt a hosszú századokon át megrongált falakat, bástyákat kijavítani, megerősíteni. A kapukhoz polgárőrséget rendeltek, amely ügyelte az utazókat, vándorlókat, kereskedőket. Éjjel becsukták a kapukat, és a városra középkori csendesség borult. Az utcákon nem járt senki, legfeljebb a Rókában búsult néhány utazó idegen, amíg a városi darabontok aludni nem zavarták őket. A Poprád sietett, futott a határ felé, a nagy hegyek, sötét erdők nagy árnyékukkal ráfeküdtek a városkára. Mintha arra vigyáztak volna, hogy az átaludott esztendőkből nem fog-e egyet is elsikkasztani!

De nem sikkasztott el egy hónapot sem. Az új házakat, amelyeket itt-ott építettek, régi középkorias stílusban tervezték az építők. Lubomirszky hercegnek, aki a városkának templomot építtetett, arcképét megfőstették a városháza számára... És abban az időben, amikor én a városka lakója voltam, a városi tanács mindenféle elavult jogoknak alapján örökös száműzésre ítélte egy asszonyt, bizonyos Wart Erzsébetet. De hiszen éppen ezt akarom elmondani.

EGY KÜLÖNC EMBER TÖRTÉNETE

A podolini háromszáz esztendő s házak között, amelyek a piacteret négyszög alakban határolták, nem volt a legfiatalabb, de a legvénebb sem az az emeletes, keskeny, nyurga ház, amely csupán abban különbözött a többitől, hogy állandóan szép sárgára volt befőstve. A tulajdonos hiúsága tette talán, vagy valami véletlen viszonyok: elég az hozzá, hogy a vén házról soha nem mosta le teljesen a füstéket az idő. Így aztán bizonyos tekintélyre tett szert e ház a többiek között, amelyeket talán Zsigmond király óta sem festettek. A kapuja ennek is zárva volt, mint a többieké általában. Mintha örökösen attól rettegetek volna a lakosok, hogy valamelyik órában ellenséges hadak csapnak le a városra, és kirabolják a házat. Legalábbis akkora vasrácsok voltak az ablakon, mintha hosszú ostromra volnának berendezkedve. Hiába, őket a békés idők meg nem csalják! Egyszer mégiscsak átszap a határon, valamely ellenséges sereg; aztán az ellenfél nem kér, hanem visz mindent, ami a keze ügyébe akad. A sárga háznak a kapuja tehát csöppet sem volt nagyobb gonddal bezárva, mint a többieké. A kapu felett három kőből faragott kutyafej emelte még a háznak külső díszét. Közönségesen Riminszky-háznak hívták a házat, és bennelakóját Riminszky Kázmérnak. Riminszky Kázmér volt a leggazdagabb podolini polgár.

Az alföldi embereknek a gazdagsága földekben, gulyákban, ménesekben fekszik. De hát itt nincsenek

se földek, se gulyák, se ménesek. (Habár némelyek tudni vélték azt is, hogy Riminszkynek nagy birtoka van valahol Szeged alatt, amelyet bérbe adott.) Miben volt Riminszkynek a gazdagsága? Juhnyájokban, amelyek kora tavasztól késő őszig a hegyek között tanyáztak, aztán elvitték őket a majorságokba.

Az ördög tudná, hogy hány nyája volt Riminszkynek szerte a hegyek között. A felvidéki fantázia így festette Riminszkynek a gazdagságát: állítanának valahol egy nagy ollót, amely olló egyebet sem tenne, mint folyton-folyvást a juhokat nyírná. Riminszky pedig otthon kényelmes házában egyebet sem tenne, mint olvasgatna csendesen:

— Egy, kettő, három...

Amint egy számot kiejtene a száján, a juhászok mindig egy birkát kapnának el a hátulsó lábánál fogva, s odányomná a nagy olló alá, amely egyszerre lenyírná a bundáját. Riminszky olvasna, a juhászok elkapnák a juhokat, az olló nyírna, a lenyírt juhok száma annyi volna, hogy a majorosok se tudnák már számon tartani, a gyapjú olyan garmadává nőne, hogy magasabb volna a Lynt hegynél, — Riminszky pedig még mindig olvasna, és a juhászok szakadatlanul kapdosnák a birkák hátulsó lábát. Így olvashatna Riminszky élete végéig, de még akkorára se volna vége a birkáknak.

Riminszkynek jobb dolga volt, semhogy belefogott volna a végtelen számadásba, azaz hogy semmi dolga sem volt. A podoliniak azt mondták, hogy úgy él, mint egy király. Én a magam eszével azt gondolom, hogy Riminszky úgy élt, mint egy — kutya. Mint egy vén, fogatlan eb, amely már semmiben sem találja gyönyörűségét. Agglegény volt, senkinek nem volt tudomása arról, hogy a szerelem valamikor megkönyékezte volna a gazdag ember szívét. Pedig lányok, menyecskék

teremték ezen a vidéken is, nem szebbek, sem csúnyábbak mint Toporcon, vagy Lublón. Igaz, hogy másfelé se igen kereste Riminszky Kázmér a szerelem gyönyörűségét, de Podolinban semmiképpen. Valahogyan mindig idegennek, vendégnek tartotta magát a városban. Néha még el is szólta magát:

— Csak addig maradok itt, amíg visszaállítják a lengyel királyságot, és én visszakapom családi méltóságot és birtokomat.

Habár régen elmúlt háromszáz esztendeje, hogy a Riminszkyek Podolinba költöztek, sohasem feledkeztek meg arról, hogy az őseik valamikor vajdák voltak ott, a határon túl levő országban, és fejedelmekkel voltak atyafiságban. Jártak rossz idők, jó idők a Riminszkyekre, a családi hagyományokat mindig egyforma gonddal ápolták. Egyszer valamelyik Riminszkyt éppen polgármesternek akarták megválasztani. Felkeresték a városka vénei, és felajánlották neki e méltóságot. Riminszky keserűen nevetett fel:

— Megbolondultak az urak? Ha akarnám, herceg lehetnék Lengyelországban, és mert nem akarok, azért podolini polgármester legyek? Nem, urak, nem. Ne néznek egész bolondnak.

A tanácsurak összenéztek, és elszégyellték magukat. Persze-persze, ha valaki herceg lehetne Lengyelországban, hogyan lehessen az Podolinban polgármester? Nem is kérték többé a Riminszkyeket semmiféle hivatalnak az elfogadására. Habár az idők során akadt olyan is közöttük, akire bizony ráfért volna valami hivatalocska, de nem vállalta. Büszkén nélkülözött. Annak a bizonyos Riminszkynek az apja — akinek annyi tenger birkája volt — annyira elszegényedett, hogy már nem rejtegethette a nyomorúságát. A csizmája, köntöse leszakadozott róla, a tanácsbeli urak már azt várták, hogy Riminszky egy szép napon jelent-

kezik városi hajdúnak. De Riminszky nem jelentkezett. Elbújdosott, eltűnt a vidékről. A podolini urak gúnyosan mondogatták:

— Elment a hercegségét keresni. Vajon megtalálja-e?

Megtalálta-e, nem találta-e meg — Riminszky sohasem beszélt róla, amikor visszakерült. Csak elkezdte a juhnyájakat vásárolni. Egyiket a másik után vette, építtette a majorokat, és a juhászaiból kitellett volna egy nagy hadsereg. A kislefiát — Kázmért — mindig maga mellé ültette a szekérbe, ha elment a juhászokat ellenőrizni a hegyek közé. A kislefiú még alig látott ki a földből, már úgy értette az apja mesterségét, hogy az öreg majd kibújt örömében a bőréből. A juhászokkal nagyszerűen tudott káromkodni, és ismerte névszerint a komondorokat, majorosokat, juhászgazdákat. Annyira tetszett neki a juhászság, hogy kamaszkorában félesztendeig lakott a virágos hegyek között. Ott juhászlegénykedett, nyírta, fürösztyötte a birkákat; fejte az anyajuhokat, és olyan sajtokat küldött haza, az apjának, hogy az öreg két hétig se bírta megenni. Amikor Kázmér a juhászságból hazakерült, az öregot éppen aznap terítették ki. Valami mérges légy csípte meg. A légycsípés két nap alatt végzett vele. Klebák Mihály, a városi nótárius ebben a pár szóban terjesztette a fiú elé apja végrendelkezését:

— Az öreg úr azt hagyta, hogy szaporítsd a juhot, mindig csak szaporítsd. Egyszer éhínség talál ki-ütni, és akkor felszökik a birkahús ára.

Kázmér levágta a fejét.

— Mást nem mondott?

— Mondott, mondott — felelt Klebák Mihály —, de annak a felét sem értettük meg. Körölbélül azt vettük ki, hogy a családi papirosok a nagy ládában vannak,

meg miegymás. Az öreg úr az utolsó percig nem hitte, hogy egy nyomorult légyecsípés elbánik olyan erős emberrel, mint amilyen ő volt.

Kázmér megfogadta az apai tanácsot. Szaporította, mindig csak szaporította a juhokat a hegyek között. Ha egyik-másik nyáját eladta a lengyelországi vásárokon, vett helyébe kettőt. Azonkívül egész hegyeket vett meg, ahol a nyájai kényelmesen legelhettek. Az ő idejében keletkezett a legenda a nagy ollóról és a tömerek birkáról. Ősei szokásához híven, mogorva, elzárkózott életet élt. Átutazó vásárosok beszéltek, hogy látták néha egy-egy Riminszkyhez hasonló embert idegen, messzi városokban megfordulni, ahol duhaj kedvében verekedett, táncolt, közben pedig marékszámba szórta az aranyat. De meglehet, hogy ez is csak amolyan legenda volt, amilyent messzi földről jött emberek kitalálni szoktak. Riminszky Kázmértól oly távol állott a mulatozás, mint amilyen távol van a fősvény embertől a pazarlás. Még csak kocsit sem tartott. Ha valami útja volt, legtöbbször gyalogszerrel tette meg. A nyájait a hegyek között amúgy gyalogosan kereste fel. Egy nagy görcsös botja volt, téli időben akárhányszor verekedett ezzel a bottal útonálló farkassal. Különben is hatalmas, nagyra termett ember volt. Széles vállain kissé meghajolt nagy, csontos feje, mintha mindig a földre nézne.

— Hátha valaki elveszített előtte egy ezüst húszast — mondogatták a rossznyelvű podoliniak.

Csak annyi bizonyos, hogy törött patkót, tengelyszöveget nem hagyott heverni anélkül, hogy fel ne vette volna. Mikor útjaiból néha hazakerült, megelégedetten rakta ki az asztalra a félpatkót, ócska vasdarabokat. Öreg gazdasszonyának, bizonyos özevy Marczinkánénak, figyelmeztetőleg mondta:

— Rakd el és vigyázz rá, mert én találtam.

Az ördög tudja, miért gyűjtötte a rozsdás patkókat? Lehet, hogy ez csak amolyan babona volt, mint a többi: templomba nem járt, ha kutya szaladt előtte keresztül az úton, megfordult, az öregasszonyokat csak hátulról szerette látni. Rossz kedvében még saját gazdasszonyára, özvegy Marczinkánéra is ráförmedt.

— Fordulj meg, tudod, hogy nem szeretem a boszorkányarcodat látni.

Marczinkáné engedelmeskedett, de nem mulasztotta el felsóhajtani:

— Pedig már megszokhatta volna az úrfi.

Tudniillik Marczinkáné még a megboldogult Riminszky idejében került a házhoz. Az öregnek ugyanis különös szeszélyei voltak. Néha megkívánt egyes eledeleket, és addig nem nyugodott, amíg étvágját ki nem elégítette. Kövér, puffadt ember volt, és beszéde hevében néha nevetve mondogatta:

— Én már hús esztendeje nem álmodom mással, mint végnélküli ebédekkel. Midőn elalszom, elkezdek ebédelni, és még mindig asztalnál ülök, amíg megvirrad. Ezeken az álombeli ebédeken olyan eledelekkel traktálnak, amelyeket a világ semmiféle szakácsnője nem tud megfőzni. Az éjjel éppen juhhúsos kásával álmodtam. Egy véka aranyat adnék annak, aki nekem olyan juhhúsos kását tudna főzni, amelyet álomban ettem, amelynek íze még mindig a számban van.

Egy véka arany sok pénz, kevés ember látott annyit egy csomóban; az öreg Riminszky pedig nemhogy megbánta volna az ígértét, hanem sokszor megismételte:

— Egy véka aranyat adnék egy tál kásáért! Én mondom, Riminszky.

Hát a Riminszky mondása nem maradhatott titokban. Elment a híre mindenfelé, ahol az asszonyok főz-

ni tudnak, ahol a juhhúsos kását ismerik. A véka arany izgatta a fantáziákat. Akadtak olyanok is, akik látták a véka aranyat Riminszkynek a szobájában. Oda volt téve az asztal közepére. És azé lészen, aki a legjobb juhhúsos kását főzi.

Nosza, nekifogtak az asszonyok a juhhúsos kásának. Késmárktól Lublóig, de talán még tovább is, az asszonyok egy fél esztendeig nem főztek mást, mint juhhúsos kását. Hátha éppen akkor jön Riminszky vendégségbe, hátha éppen akkor viszi arra az útja? Meg aztán elvitték Riminszkyhez a kását nagy cseréptálakban, és aggódva lesték, hogyan veszi kezébe a kanalat a puffadt, szőrös ember, hogyan veszi a szájába a kását, megforgatja nyelvével, végre rosszkedvűen dűnnyögi:

— Eh, ez sem az igazi.

Még a híres Dócziné is megpróbálkozott versenyezni a véka aranyért. A maga korában a leghíresebb főzőasszony volt, akit vittek az ország egyik szélétől a másikig. Ahol valami nagyszabású trakta, lakodalom vagy lagzi volt készülőben, oda elhívták az újhelyi főzőasszonyt. Főzött a Dunántúl, főzött az Alföldön, Erdélyben, mindig szekéren volt és örökké útban. Vagy az is meglehet, hogy boszorkány volt ez a Dócziné, aki egyszerre többfelé főzött. Tehát ő is megpróbálkozott a Riminszky juhhúsos kásájával. A szepesi püspöknél főzött valami traktamentumra, amikor pedig ott elvégezte, nekifogott a kásának.

— Majd megmutatom én Riminszky uramnak — mondta nagy önteltséggel —, olyan kását, mint amilyen az én kásám, még álmában sem evett.

De bizony Riminszky még a Dócziné kásájára se mondott egyebet, mint a többire:

— Ez sem az igazi. Hibázik belőle valaminek az íze...

Dócziné haragosan pakolt. Nem is jött többet még a tájékára sem Podolinnek.

A Dócziné kudarca után a többi asszonyokban is megszeppent a versengési kedv. A macskába, ha már Dócziné se tudta a bizonyos kását megfőzni, akkor már nincs is olyan asszony, aki meg tudná főzni. Pedig hát volt, volt. Aminthogy mindenféle asszony van a világon. Még olyan is akadt, aki a Riminszky juh-húsos kását is meg tudta főzni. Ez az asszony pedig senki más nem volt, mint egy Marczinka nevű juhász-gazdának a felesége. Marczinka János odakünn volt a juhokkal a hegyek között tavasztól télig. Éppen olyan juhászgazda volt, mint a többi. Öreg se volt, fiatal se volt, a felesége se volt szebb, mint a többi juhászgazdák felesége. Fehér bocskorban, tarka szoknyában, fehér ingvállban járt-kelt a nyáj után. A fenyőfából összetákolt kunyhóban főzte az ebédet a juhászoknak — persze juh húst, mindennap juh húst. Egyik nap paprikásan, másik nap tokánynak, harmadik nap kásának. A juhászok sohase panaszkodtak a koszt miatt.

Egyszer, ősz felé, Riminszky uram éppen azon a hegyen tartott vizsgálatot, ahol a Marczinkára bízott nyájak legeltek. Gyalogosan ballagott fölfelé a hegynek a mély fenyveserdőben, dél felé járt az idő, a nagy útban elfáradt, megéhezett. A juhásztanya pedig még messzire volt, Riminszky számítása szerint. Amint ment-mendegélt, a mély hegyi útban, ahol birkanyomon kívül más nyom nem látszott, egyszerre megállott, és szaglászott a levegőben. Majd nagyot nyelt:

— Álmodom, vagy ébren vagyok! — dörmögte. — Az álombeli kásának illatát érzem.

Kifutott a nyála a szája szélén, nekivörösödött, amint sietésre nógatta fáradt lábait.

Egyszerre elmaradt a fenyveserdő, és nagy erdei tisztásra ért. A tisztás szegletén kis juhásztanya állott, ahonnan kékes füst kanyargott a tiszta levegőbe. A kis tanya felől sodorta a szél a remek illatot a Riminszky orrába. Marczinkáné főzte ott a juhászok ebédjét.

Riminszky a földre dobta a kalapját.

— Adj ennem — szólt az asszonyhoz.

Az asszony szó nélkül engedelmeskedett a gazda parancsának. Riminszky pedig nekiült a kásának és evett, evett, amíg mozdulni tudott. Akkor felemelte a szemét, és az asszony rózsás arcába nézett.

— Mit csinálnál, ha egy véka aranyad volna? — kérdezte megfontolva.

A juhásznő vállat vont. Majd szakadozott bocskorára esett a tekintete.

— Egy pár új bocskort vennék magamnak...

— Elég! — kiáltott Riminszky nagylelkűen. — Egy szekérderék bocskort küldök neked. Elhordhatod életed végéig.

Persze, a szekérderék bocskorból, amire Riminszky elküldte a juhásztanyára, nem lett több, mint hat pár. De hát hat pár bocskor is nagy ár egy tál kásáért. Főzte is Marczinkáné a kását, valahányszor csak gondolta, hogy Riminszkyt útja a juhásztanyára viszi. Riminszky pedig valahányszor jött, jóllakott és mindig hat pár új bocskort küldött a juhásznénak. Szaporodtak a bocskorok, messzi vidéken nem volt gazdagabb, boldogabb asszony a juhásznénál. Persze, ő nem tudta odafönn, a hegyek között, hogy Riminszky uram egy véka aranyat takarított meg a bocskokkal...

Azon az őszen az történt, hogy hamarább hullott le a hó a hegyek között, mint várták. És hamarább jöttek elő a farkasok is a hegyek közül. Marczinka

Jánost egy holdvilágos éjjelen meglepték a farkasok, és a derék, szép szál emberből nem maradt meg más, mint a tüszője. Azt nem bírták megenni a bestiák. Riminszky uram, amikor ennek híret vette, nyomban üzent az asszonyért. Legyen ezentúl az ő gazdasszonya. Marcinkáné vállalta a hivatalt, és még sokáig főzte a híres kását az ő gazdájának. A bocskorok mindig ki-jártak. Marcinkánénak annyi bocskora volt az idők folyamán, hogy már nem is tudott velük mit csinálni. Ha hébe-korba meglátogatta valamelyik atyafia, nyomban bocskort ajándékozott neki. Tellett, volt elég a kamrában. Még öregasszony korában is mindig ugyanazokat a bocskorokat hordta, amelyeket a megboldogult Riminszky ajándékozott neki. Mindig fehér volt a bocskora, új volt a bocskorszíja, pedig már olyan öreg volt, hogy talán egy foga sem volt. Talán éppen azért nem szeretett Riminszky az arcába nézni, ha rossz kedve volt. Talán az apja jutott az eszébe az új bocskorokkal, vagy talán, ki tudja, miért haragudott meg néha a vénasszonyokra? Néha napokig nem akarta látni, igaz, mást sem engedett olyankor a közelébe. Bezárkózott a szobájába, és járt fel-alá, szünet nélkül, pihenés nélkül, mintha az ördög kergetné. Megvirradt, besötétedett, újra éjszaka lett; a rosszkedvű Riminszky szünet nélkül járt az emeleten. A vén ház korhadt padlózata recsegett, ropogott nehéz lépései alatt. Ezekről a végtelen sétákról tartotta a podolini közvélemény azt, hogy Riminszkyt ilyenkor látogatja meg a gonosz szellem. Gyötri, kínozza, marcangolja: Isten tudja, micsoda nagy bűn terheli a Riminszky Kázmér lelkét!... Míg aztán néhány nap múlva újra látták Riminszkyt leszegett fejjel, még komorabban, mint azelőtt, görcsös botjával a hegyek közé menni. A kucsmáját a fülére húzta; közben nem nézett senkire.

GALAMB A VARJŰFÉSZEK BEN

Ebben az időben történt, hogy Toporcon meghalt egy öreg tót asszony, bizonyos Prihoda Mária. Az öreg tót asszonyoknak az a sorsuk, hogy meghaljanak és bizonyos, hogy Prihoda Mária sem gondolta azt, hogy örök életű leszen a földön. Nevezetes az ő halálában csupán az, hogy olyan kemény téli idő volt, hogy a sírásók fejszével ásták meg a sírt a hegyoldali kis temetőben.

— Prihodáné is rosszkor halt meg — mondogatták. — Az első éjszaka csonttá fagy, amit idekünn tölt a temetőben.

De hát Prihodáné már nemigen törődött az ilyen csekélységgel. Az ő jámbor, egyszerű lelke bizonyosan ott járt már akkor, ahol köntöst sem kell viselni, még sincs hideg, se meleg. Ahol nincsen nyomorúság, csak örökös gazdagság. S ha visszanézett a magasságból erre az elhagyott csillagra, bizonyosan megakadt a szeme ott a toporci temető akácfái között egy új síron, amelyre egy didergő, vékonyka növendékleány sírva borult. S ha fájt valami ebben a percben az eltávozott lelkének, csupán az fájhatott, hogy azt a leánykát nem vihette magával oda a másik országba.

Prihoda Anna olyan árván maradt, mint az ujjam; amilyen árván csak egy kis tót leányka maradhat egy rongyos tót falucskában tél közepén. Az apjáról csak annyit tudott, hogy elment már ötödik esztendeje valahová Amerikába. Azóta nem érkezett róla semmi hír.

Beleveszett valami bányába, vagy másképpen szólították el a világból, bizony azt nemigen lehetett sohasem megtudni. Korinszki, a falubeli vén kovács, aki háromszor is megjárta Amerikát, néha, ha éppen nem volt részeg, megsimogatta a Prihoda Anna rózsaszínű arcát:

— Te, Ancsurka, te! Te még valamikor aranycipőben fogsz járni, négy lovon és inasokkal. Mert sokat hallottam én már olyan szegény tótokról, akik milliomosok lettek odakünn. Hátha éppen a te apádat is ama szegény tótok közül választotta az Úristen?

Prihoda Anna értelmes leányka volt. (A toporci tanító, Kusnya György sokszor emlegette, hogy Ancsurkának több esze van, mint három öreg tótnak együttvéve. Ezt pedig onnan merítette Kusnya uram, hogy Ancsurka egyszeri látásra megismert minden nyomtatott betűt, azonkívül ő volt az, aki legszebben énekelte a templomban.)

A világot járt kovács beszédére így felelt Ancsurka:

— Nem lehet az, hogy az én édesapám éljen. Nos, tyek Péter, Szalan György meg Jánoska, akik egyszerre indultak vele Amerikába, annyi dollárt küldtek haza, hogy tehénkét vásároltak az itthon maradottak. Az én édesapám pedig egy dollárt sem küldött.

Korinszki a fejét csóválta:

— Lehet, lehetséges... De én ismerem azt a ravasz Prihodát. Furfangos, ármányos ember volt egész életében. Egyszerre akar hazatoppanni, egyszerre akarja az ő feleségét meg Ancsurkáját gazdaggá tenni. De az is lehet, hogy egyszer csak elküldi a hajójegyet. Azzal, hogy menjetelek utána...

— A hajójegyet — rebegte Ancsurka, és boldogan sietett haza az anyjához.

Így csurrant, cseppent néha valami kis vigasztalás az elhagyottak közé, ha a világot járt Korinszki

nem volt éppen részeg. De az esztendőök múltak, muladoztak, odakintről még mindig nem jött a várva várt hajójegy, a kovács is többet volt részeg, mint józan s így történhetett, hogy a szegény Prihodáné megunt a várni a szegény tótcskából lett gazdag tótót. Megcsókolt a Ancsurkát:

— Majd talán te látni fogod még azokat a dollárokat, gyöngyöm. Addig is vigyázz magadra, sohase felejtkezzél meg a jó Istenről. Ha pedig el találna szakadni a bocskorod, menj Podolinba öreg nénikédhez, Marczinkánéhoz. Neki még mindig akad egy pár új bocskora valahol a padláson, ha takarékosan bánt vele.

Körülbelül ezek voltak a Prihodáné utolsó szavai. Ancsurka a temetés után egy-két napig meghúzódott a szomszédoknál. Sírdozott, melengette fázós kezeit a fenyőfa lángjainál, amíg valaki azt a tanácsot adta neki, hogy legjobb lesz, ha elmegy a szolgálatot keresni. Maholnap tizenöt esztendő, kifejlett, erős leányzó, aki gyerekkora óta szakadatlan munkában van. Elbírná tehát a dolgot. Ancsurka azt gondolta magában, hogy bizony ez lesz a legjobb, amit tehet. Egy piros abroszba kötötte a holmicskáját, még azt is, ami az édesanyja után maradt reá. A batyut a nyakába kerítette, aztán otthagyta a falut. Amikor a falusi dűlő-útról a nagy országútra ért, ott találta a fészületet az út szélén, rajta a megfeszített Krisztussal. Ugyan kihez fordulhatott volna máshoz tanácsért, amikor ilyen nagy út előtt állott? Leoldozta a batyut a nyakából, odatérdepelt a hóra a fészület elé. A fészületen vastagon feküdt a hó, és a nagy hidegben dideregni látszottak a megfeszített mezítelen tagjai. Valami jólelkű vándorlegény ugyan egy rongyos, színehagyott kendőt felakasztott a fészületre, de hát mit ér egy csöpp rongyos kendőcske a csontig járó hidegségben?

A megfeszített szemei behunyvák, pedig Ancsurka forró fohászkodásában mindig csak azt nézte, vajon nem pillant-e reá csak egyetlen egyszer is az elhagyott szegények régi pártfogója? Károgó varjúcsapat szállt fel a közeli mezőkön, sebes vágatva suhant el egy csörgő szán Ancsurka mellett.

— Hó! — kiáltott az, aki a szánt hajtotta, egy vidrakucmás, nagybundás úr, akinek a bajusza fehér volt a zúzmarától, vagy talán az időtől. A csengőslovak párologva állottak meg, a fehérbajuszú úr hátrafordult:

— Mit csinálsz ott, te leány? — kiáltotta rekedt hangon. — Megfagysz ott a hóban! Hová igyekszel?

Ancsurka fölemelkedett térdeiről. A Megfeszített még mindig nem nyitotta rá a szemét. Ancsurka tehát a földre nézett, és megpillantotta ott saját ványadt, ócska bocskorait.

— Felelj már — türelmetlenkedett a szánkós. — Hová igyekszel?

— Podolinba, uram — szólta Prihoda Anna.

— Akkor egy úton megyünk — kiáltott a fehér bajuszú úriember. — No ülj föl íziben, ide hátra, János segítsd a kis leány batyuját.

A cifra urasági kocsis leugrott a bakról, felsegítette Ancsurkát meg a butyrát a hátulsó ülésbe. Ancsurka persze nagyon szégyenkezett, alig merte fölemelni a szemét. A fehérbajuszú úr nem sokat törődött vele. Csettintett a nyelvével, aztán hajrá, megindultak a remeklovak a könnyű szánnal. Csak úgy porzott a hó a nyomukba.

Ancsurka észre sem vette, egyszerre csak a podolinni kapun nyargalt be a szán. (A kapukat ebben az időben már leemelték sarkaikról, de a várfalak még megvoltak.)

— Szállj le, kis lány, Isten áldjon — szólta a fehér-

bajuszú úr, egy pillanatra megállítva a vágató fogatot. Ancsurka leszállott, a szán már tovább iramodott, és csakhamar el is tűnt a piac túlsó oldalán, amerre az országút kifelé visz a városból.

Ancsurka hamarosan megtalálta azt a házat, amelyiket keresett. Sokat hallott az anyjától mesélni a sárga házról és a benne lakó uraságról. A boldogult Prihodané nagyban tartotta az atyafiságot Marczinkánéval, sűrűn meglátogatta, már csak az új bocskorok miatt is. Egy darabig tanácstalanul állott a kapu alatt, amely kovácsolt vasból való eresztékeivel, hatalmas zárjával némán és sötéten állott előtte. Egypárszor megpróbálta a kilincset megnyomni, de mivel a kapu csak sehogy sem akart kinyílni, kénytelen volt nagy fohászkodások között ahhoz a karikához nyúlni, amely egy rézoroszlánfő szájából lógott ki. Meghúzta a karikát, és odabenn a kapuboltban visszhangzó, mély kondulás hallatszott. A kondulás még jobban megijesztette Prihoda Annát, ijedten lapult a falhoz.

Odabévuílről a kapu alatt csoszogó lépések hallatszottak. Zörrent a kulcs a zárban, és a kapu kinyílt Prihoda Anna előtt.

A félhomályos kapualjban egy emberforma törpe állott, aki bozontos szemöldöke alól éles pillantást vetett a leánykára. Nagyszakállú, igen nagy orrú, báránybőrsipkás öreg legény volt a kapunyitó. Ancsurka szorongva nézett a törpére.

— Mit akarsz? — kérdezte az mérgesen.

Ancsurka megigazította a fejkendőjét, és halkán mondta:

— Öreg nénikémhez jöttem.

A törpe Ancsurka bocskorára pillantott.

— Mindjárt észrevehettem volna, hogy mi járatban vagy. Bizony, e bocskorok már enni kérnek. No, lépj be, te kis bogár.

Megcsippentette az Ancsurka hidegtől kipirult arcát. A leányka belépett a sötét kapualjba, a törpe megfordította a kulcsot a zárban, aztán megfogta a leányka kezét.

— No, ne félj, én nem harapok... Nem vagyunk ám mi olyan harapósak, mint ahogyan a világ hiszi. Én, és a gazdám, nemes Riminszky úr nem szeretjük a lármát, kiabálást, verekedést. Csak ennyi az egész, te kis bogár. Erre fordulj, a konyha felé.

A konyhaajtó előtt hirtelen eszébe jutott valami.

— Megállj csak. Még azt se tudom, hogy ki vagy, mi vagy, honnan jössz. Ha véletlenül eszébe jut a gazdámnak megkérdezni, hogy: mondd csak öreg Mik, ki csöngetett máma? Mit feleljen erre az öreg Mik, mikor még a nevedet se tudja? Nálunk nemigen szoktak csöngetni, mert mi nem szeretjük a lármát, se én, se gazdám, nemes Riminszky úr.

A törpe bőbeszédűsége talán sohasem ért volna háttért, ha ebben a percben ki nem nyílik a konyha ajtaja, és Marczinkáné meg nem jelenik. Nagyot kiáltott, mert kicsinyt nagyot hallott már az öreg asszony.

— Te voltál az, Ancsurka? A jó Istenke áldjon meg. Milyen hideg van! Be régen nem láttalak. Jöhettél volna már hamarább, rongyos a bocskorod.

Az öreg Mik, a leányka mellett állva, a fejével biccentett minden mondatnál, aztán maga is megszólalt nagy szemrehányással:

— Hát miért is nem jöttél már, Ancsurka? A macska vigye el a dolgod, rongyos bocskorban nem lehet járni télen.

Ebben a percben az emeletről egy kemény férfihang szólalt meg:

— Öreg Mik.

A vén szolga ijedten fordította a fejét a hang irányába.

— Jövök, jövök — kiáltotta és rövid, görbe lábszáraival fürgén iramodott fel a kőlépcsőn.

Az egyik emeleti ablakban egy pillanatilag még látható volt a Riminszky feje. Ancsurka a kendője alól félszemmél az emeletre pislogott. Azon a kemény, zordon arcon mintegy másodpercig valami kíváncsiság tükröződött vissza a kis paraszt leány láttára. Aztán sietve bezáródott a színesüvegű ablak. Marczinkáné betuszkolta Annát a konyhába. Süketek szokása szerint igen hangosan beszélt:

— Ül le itt, és melegedj... Tedd le a bocskort, mindjárt hozok újat. Megállj csak! Van egy nagyon szép kis bocskorom. Olyanféle lehet, amilyenben a lubló Mária járhatott akkor, amikor ezen a tájon lakott. Megsimogatta a leányka arcát.

— Olyan vagy, mint a Mária... Az anyád tán Lublón járt akkoriban, amikor te a világra jöttél. Lehet, lehet. Másképpen hogyan is hasonlítanál te ahhoz a Máriához?

Ancsurka csak ekkor jutott szóhoz:

— Az anyám meghalt, néni, már el is temettük.

Marczinkáné egy pillanatilag a leány száján felejtette a tekintetét, mintha nem értette volna meg annak a szájnak a mozgásából az Ancsurka szavait:

— Meghalt — ismételte hangosan.

Az öreg Marczinkáné erre sírva fakadt. Sírt, sirdogált, talán nem is annyira a haláleset miatt, csupán azért, mert egyszer megint kedvére kisírhatja magát.

— Istenem — sóhajtott —, ebben a nagy hóban olyan keveset tud az ember a világ folyásáról! Bizony, már azt is elfelejtettem, hogy Toporc a világon van. Mik se igen jár ki a kapun. Fél a nagy hótól. Az ilyen öreg embernek legjobb is már odahaza ülni. No, de hozom a bocskort.

Ancsurka azalatt fölmelegítette dermedt tagjait a

kályha lobogó rőzselángjánál. Volt fa elegendő a Riminszky udvarán. Olyan hatalmas rakásokban állott ott a tűzelőfa, hogy tán még a király udvarán se volt nagyobb rakás. Persze, tellett bőven az erdőkből. Riminszky jókedvében a vármegyét befűthette volna, akkor is maradt volna elég fa az erdeiben. De Riminszkynek nem volt olyan jókedve sohasem.

Ancsurka félénken nézegetett a konyha ablakán át abba a világba, amit az ódon ház udvarán láthatott. Vastrácsos ablakok a falakon, gyermekfejnagyságú lakatok lógtak mindenfelé. Az udvar sarkában egy óriási batár, amelynek deszkáját szürkére mosta az idő. A vasrészeket megette a rozsda, a szíjak, bőrök elrongyolódtak. Ki tudja, mikor jártak ezen a batáron utoljára a Riminszkyek, talán még hercegekkorukban? (Azóta gyalog járnak a Riminszkyek, pedig talán inkább tellenék kocsira, mint hercegségükben!)

Prihoda Anna a maga kisleányos eszével arra gondolt, hogy be jó volna egyszer ebbe a batárba beleülni.

Marczinkáné már jött az új bocskorokkal. Valóban pompás kis jószágok voltak. Ha a királynék valamikor bocskort viseltek, különb bocskort még ők sem húzhattak a lábukra. Finom fehér szattyán volt a bőr, piros bársonnyal, csillogó arannyal kihányva, mintha tündérkezek varrták volna.

— Jaj, be gyönyörű! — kiáltott fel Prihoda Anna, és belepirult az arca.

Marczinkáné ráncos vén arca is földerült a bocskorok láttára.

— Bizony gyönyörű! — rebegte. — Be nagyon régen is adta már ezt nekem az öreg úr. Fiatal menyecske voltam, ő se volt még öreg úr. Hat pár volt belőle. A többi elkopott, ez megmaradt. A fiatalságom nem tartott ki a bocskorok mellett. Hamarább koptam

el, mint a bocskorok. Most már viseld te egészség-
gel.

Letérdelpelt Ancsurka elébe, és felhúzta a lábára a
bocskort.

— Ejnye, be fehér lábad van, mint egy kisasszony-
kának — jegyezte meg. — Talán bizony az Űristen
eltévesztette a dolgot. Egy kisasszonykának a lábát ad-
ta neked, és Prihoda Anna lábát valamely kisasszony-
ka rejtegeti most a harisnya alatt.

— A vállam is fehér — mondta Ancsurka és elpiro-
sodott.

Marczinkáné megcsóválta a fejét:

— Ej, no, hát egészen eltévesztettek volna tége-
det, Ancsurka?

A bocskor már a lábán volt Ancsurkának. Felállott
és tetszelegve nézegette a lábát. Egy darabig ügyetle-
nül lépegetett a gyönyörű holmiban, de aztán úgy
megszokta, mintha egész életében aranyos bocskoro-
kat viselt volna.

Az öreg Mik köhögése hallatszott kívülről. A nagy-
szakállú törpe fürgén gurult be az ajtón karikálábain.
Csodálkozott ő is egy percig a bocskorokon, és három-
szor is elmondta, hogy ilyen szépet ő még sohasem lá-
tott. A hitelesség kedvéért kész lett volna akármikor
megesküdni erre. Aztán hízelkedve simogatta meg az
Ancsurka arcát.

— Megmondtam ugye előre? Az én gazdám, nemes
Riminszky úr semmi egyebet nem kérdezett tőlem,
mint azt, hogy ki volt az, aki a kapun csöndített.
Mintha csak megálmodtam volna előre, hogy nemes
Riminszky úr mit fog kérdezni. De hát Mik tudja a
dolgát, nem jön zavarba soha. Soha, leánykám. Ezt
pedig jegyezze meg mindenki jól magának. Mik nem
lop, nem káromkodik és nem iszik...

— Ej, ej — dűnnyögött közbe Marczinkáné. — Me-

gint nagyon sokat jár a szád, Mik. Minek mondasz olyat, ami nem igaz. Az Űristen úgys tud mindent, neki hiába hazudozol...

A törpe elvörösödött.

— Csak vén asszony ne volna a világon — morogta elkeseredve.

Aztán keményen rárivallt Marczinkánéra:

— Lódulj, öreg seprő. Az én uram parancsolta, hogy menj hozzá.

Bozontos szemöldöke alól ünnepélyesen nézett Prihoda Annára, mintha ezzel a mondással okvetlenül meggyőzte volna az idegen leányzót arról, hogy ő nem közönséges ember.

Marczinkáné, amilyen gyorsan csak tellett öreg csontjaitól, sietve tipegett fel a kőlépcsőkön. A törpe az ablakból mogorván nézett utána, aztán széles mosolygás jelent meg groteszk arcán. A nagyujjával az emelet felé bökött.

— Persze, odafönn másképpen beszél ökelme. Az én uram, Riminszky úr, a legjobb ember a világon. De csak addig, amíg öklével az asztalra üt. Akkor pusztuljon előle mindenki. Minden teremtet lélek. Egyszer — s ekkor felvillant a Mik szeme — egy öles juhászgazdát — Zakálnak hívták, Zakál Pálnak, lelkecském — úgy megütött, hogy egész életére megsiketült az ütéstől. Tudja azt mindenki az én uramról, hogy vele nem jó kikezdeni. Legalábbis olyannak nem jó, aki félti az életét.

Prihoda Anna csodálkozva hallgatta a törpe előadását. Nemigen érzett valami nagy félelmet a szívében, mert a törpe minden erőlködése mellett sem látszott rossz törpének. Ott állott az ablaknál ódivatú, kopott zöld bársonyzekében, nagy csizmában, amely csizma magas szárával mintha arra lett volna jó, hogy velük kifelé hajló lábszárait összetartsa. Mintha e magasszá-

rú csizma nélkül elszöktek volna a lábszáarak. Mind a kettő ellenkező irányba. A derekán széles bőrszíj volt, amelyen még ott fityegett valami maradványa a szíjhoz tartozó tör tokjának. A tokban most egy nagy kapukulcs volt csupán, de arra is elég büszke lehetett, mert a keze néha odatévedt.

Sietve beszélt, mintha sürgősen akarna mindent az Ancsurka tudomására hozni.

— Lásd, lelkecském, akármit beszél is az a vénaszony — tudom, nagyon sokat szokott fecsegni —, azért énrám mégiscsak nagy szüksége van az én uramnak. Ha én nem volnék, teszem fel, ki az ördögnek jutna mindig eszébe számon tartani, hogy be van-e csukva a kapu? Ki olajozná meg a zárat, lakatokat? Ki reparálná meg az ajtókat, ablakokat? Én kovács is voltam valamikor — én minden voltam. Lakatos és még minden... Nincsen olyan furfangos zár, amit én föl ne tudnék nyitni. De még a lakatokhoz is értek. Egyszer az én uram Lengyelországból hozott egy ménkű nagy lakatot. Ott még értenek az ilyesmihez. Nagyszerű lakatosok akadnak arrafelé, lelkecském!... Az én uram elhozta a lakatot, és így szólt hozzám:

— No, öreg Mik, itt az alkalom, most mutasd meg, hogy mit tudsz? Hadd lássuk, legény vagy-e a talpadon? Az angyalát, öreg Mik, tedd le a vitézi próbát.

Szóról szóra ezt mondta az én uram, nemes Riminszky úr, akinek több őse volt vajda, mint nekem hajamszála van. Megnézem a lakatot, forgatom jobbra-balra, nézem elülről, hátulról, próbálgatom, nyitogatom... Hát nem nyílt a kutya. Lengyel lakatosok csinálták; azok értenek mindenféle furfangos titkos zárahhoz. Nem nyílt a lakat, sehogy sem nyílt. Öreg Mik, mondom magamban, ha ördögök fognak kuglizni a fejeddel, akkor is ki kell nyitni azt a lakatot...

Az elbeszélés hevében Marcinkáné nyitotta ki a

konyhaajtót. A törpe csúnya grimászt vágott. Dohogott valamit a szakállába és elfordult.

— Már megint fecsegtél, Mik — szól az öreg aszszony. — Éjjel-nappal fecsegnél, ha akadna, aki hallgatna rád. Pedig tudhatnád, hogy az Úristennek nem lehet hazudni, ő tud mindent...

Mik elkeseredve vetette falmak a hátát.

— Éppen csak arra legyen gondja a jó Istennek, hogy mit beszél Podolinban Mikoviszki Mikics? — dünnyögte elkeseredve, és elgondolkozva nézett a levegőbe egy darabig.

— Az úr azt parancsolta — szól Marczinkáné —, hogy fogadjalak szolgálatba, Ancsurka, ha éppen kedved van hozzá. Az úr azt mondta, minek csavarogna az a szegény Ancsurka az országúton? Vajon minek? — A leányka arcába nézett és elgondolkozva folytatta: — Igaz, vajon minek csavarognál, Ancsurka? Se apád, se anyád, hová mennél?

A törpe, aki eddig az Úristennel vitázott magában, most szintén megszólalt, és gyöngéden hátba verte Prihoda Annát:

— Hová mennél, he?

Ancsurka a meglepetéstől bámulva nézett a két öregre. A kis szívében felmerült a toporci keresztút Krisztusának lehuny szemű arca. A Krisztus nem nyitotta fel a szemét, és íme mégis meghallgatta, és már gondoskodott is róla, hogy el ne tévedjen azon a nagy havas világon, amelyből Ancsurka eddig csupán annyit ismert, amennyit a nagy hegyek látni engedtek. A nagy hegyen túl vajon mi lehet? Ugyan kinek jutna eszébe azon gondolkozni, amikor a kályhában lobog a rőzseláng, és az udvaron annyi tüzelőfa van, hogy tavaszig eltart? Ha egy útszéli szalmakunyhóban kínálták volna meg szállással Prihoda Annát, nem hálatelt szívvel-kellene-e gondolnia a jó Istenre? Ez pedig

nem szalmakunyhó, hanem szép nagy kőház, benne a jó Marczinkánéval és Mikkel, akitől egyszer megtudja még a nagy lakat históriáját, hiába látszott fogadalmat tenni Mik az imént arra nézve, hogy ezentúl csak olyan dolgokat fog elmondani, amely dologról az Úristennek is tudomása van. És, ami a legfontosabb, a gyönyörű pár bocskor, amelyet talán vissza kellene adni, ha innen tovább akarna menni. A bocskorokra esett a tekintete, s a két szeme megtelt könnyel.

Az öreg Mik még mindig harsogó hangon kérdezte:
— Hová csavarognál, he?

...Így került Prihoda Anna szolgálócskának a podolini Riminszky-házba, mint egy kis fehér galambka a zordon, mogorva varjófészekbe.

EGY IGAZI EMBERGYŰLÖLŐRŐL

Lipót király alatt megcsinálták a törvényt, hogy Magyarországon le kell rombolni a várakat — ne legyen bűvőhelye a kurucoknak —, de hát a törvény is olyan, hogy csak akkor hajtják végre, amikor lehet. A bűnösre vár a törvény vasmarka, de mit ér a vasmarok, ha csak akkor tudja megfogni a bűnöst, ha elébe kerül? A bűnös várakról kimondotta a törvény, hogy el kell tűnniök az ország mappájáról, és a középkori lovagvárak, nagy nemzetségek sásfészkei a hegytetőkön egymás után omoltak romba. A nagyurak azért nem maradtak föld nélkül, a nemzetségek is tovább virágoztak, de mi volt az a régi élethez képest, amidőn a nagyurak saját ágyúikon hirdették a várfalakról örömeiket vagy bánatukat? Igaz, hogy ezek az ágyúk olyankor is megszólalhattak, ha a nagyuraknak haragos kedvük támadt, de hát éppen azért hozták a törvényt, hogy ne szóljon az ágyú, ha a várúr megharagszik. Elnémult a fegyvercsörgés a hegytetőkön, a várnépség az oromról a völgybe költözött, és a zordon katonák kard helyett az ásót kalapálták, ha élén csorba támadott.

A lovagregényeket a valóságos élettől átvette a költészet, mert a költők leginkább olyan dolgokkal szeretnek foglalkozni, amelyek jobbára csupán a fantáziákban élnek. A hold sohasem nézegette magát oly mélán a várudvarok mély kútjának fenekén, mint akkor, amidőn a várkutak már beomlottak. A vár-

urak se nyargalásztak örökösen mellbeteg külsejű kis-asszonyok után a maguk idejében, hanem bizonnal pipázgattak, iddogáltak, dalolgattak eleget ők is, amint rendes úriemberhez illik. A várakban találódtak megtermett menyecskék, bájos kisasszonyok, akik nagy-szerűen főztek, sütöttek, versenyt mulattak a férfiakkal, mint derék asszonyszemélyekhez való. De mikor a költők vették kezükbe a várak dolgát, az a sok gömbölyű, egészséges asszony mind semmivé lett. Vagy talán csak lesóványodtak valami varázslat folytán, és lett belőlük a sarokszobában ablaknál üldögélő, oltárterítőket hímező, ábrándozó és bánatos asszonyféle. Az ember az olvasmányai révén azt hihetné, hogy a régi lovagvárakban csak két dologról beszéltek: szerelemről és háborúról. Pedig én azt hiszem, hogy ők ott disznót is fagyos télben, és az asszonyoknak nagyobb gondjuk volt az ugorkás edényekre, mint a lan-toló ritterekre.

De hát lehet — minden lehetséges, még az is, hogy a költőknek van igazságuk a régi várak ügyében, és én fantáziálok, amidőn a régi várak omladékai között nem csupán a sötét bástyák, rettenetes kaszabörtönök és sínylődő foglyok merülnek fel a képzeletemben, hanem mozgalmas gazdasági udvar, ahol a malacok és baromfiak között a várúr gyerekei szaladoznak együtt a parasztfiúkkal; ahol a jókedvű várasszony számon tartja kedves tyúkjának tojásait, s a várúr estenden egy hentes kedélyességével vakargatja meg az elede-lüket habzsoló hízók gerincét.

A várak elpusztultak, a várurak eltűntek, és így nem tudható teljes bizonyossággal, hogy hol van az igazság. Azaz, hogy a várak nem mind pusztultak el... Lehet, hogy talán másfelé is meghagytak egy-kettőt mutatóba a százhatvan vár közül, de annyi bizonyos, a törvény vasmarka nem ért el a határszéli havasok

közé, ahol a Dunajec völgyében, sötét hegyek között állott egy középkorból megmaradott vár. Nizsder vára. Igaz, nem valami nagy vár volt, csak amolyan sasfészek, amilyenel valamikor a cseh rablók megrakták a felső-magyarországi hegycsúcsokat. Bástyái, tornyai nemigen voltak Nizsder várának, de voltak kemény sziklából épített falai.

Régi krónikák szerint a vár különös fennmaradásának az a története van, hogy a várak lerombolására kiküldött bizottság nem tudta eldönteni, hogy tulajdonképpen hová is tartozik ez a vár, magyar földön van-e, vagy lengyel területen. A falu — egy nagyon rongyos kis tót falucska — a hazáé volt, és az odavaló tótokat a lublói szolgabíró húzatta deresre, ha éppen olyan kedve volt a lublói szolgabírónak. De hát ki az ördögnek jutna eszébe az a gondolat, hogy annak a rongyos falucskának a védelmére építették volna a sastanyát a vár építői. Építette bizony azt a saját úri passziójából valamely régen megholt nagyúr. Egyik nemzetség elpusztult a várból, a másik kihalt, de azért a sasfészek sohasem maradt üresen. Talán éppen Lipót király idejében lakott benne valami sokaranyú, sokezüstű ember, aki ezen beszédes ércek nyelvén értette meg a királyi komisszóval, hogy Nizsder vára nem tartozik Szepes vármegye területéhez, de még az országhoz sem, hagyjanak tehát neki békét.

A komisszió belenyugodott a dologba, a királynak is talán éppen másfelé akadt tennivalója, az ódon vár megmaradt éppen ott a Dunajec völgyében, a sötétlő Kárpátok között.

A parasztok csendesesen szántogatták a hegy oldalát, a lányok, legények itt is úgy daloltak, mint másfelé, ha rájött a sorja, és az öreg emberek meghaltak itt is egyszer. A várban békés nemzetségek váltogatták föl egymást, sohasem jutott egyiknek se eszébe rá-

rohanni az utazó kereskedőkre, vagy pörlekedő szomszédokra.

S így Nizsder váráról nem sokat tudhattak a hatóságok. Egyszer egy bizonyos Alapi Salamon — ez a nemzetség is lakta a várat —, nagyon megharagudott valamelyik szomszéd földesúrra, és haragjában hadat üzent neki. Engedett neki még időt arra is — lovagias ember volt —, hogy a hadüzenet után összegyűjthesse a hadait. De a földesúrnak nem voltak hadai, Alapi Salamonnak pedig volt csaknem százfőnyi várőrsége, fegyveres, kipróbált katonák mind. A földesúr tehát megugrott a hadak elől, és évekig nem mert hazakerülni. Ezen idő alatt Salamon is kifújta mérgét, és a háborúból semmi sem lett...

A mi történetünk idejében is volt lakója a sásfészeknek, mint általában mindig. A vár falait nem döntötte le Lipót király törvénye, de antul jobban megviselte az idő. Amint az emberek nem élhetnek örökké, úgy nem örökkévalóság egy vár sem, bár sziklából építették. A falak nagy része összeomlott, a tornyokat elhordta a Kárpátok felett átzúgó vihar. Nizsder vára a hegytetőn nagyon fogyatékos, leromlott ruházatban húzta meg magát. Vastag falai mindig közelebb és közelebb lapultak a földhöz, mintha attól féltek volna a falak, hogy egyszer egy nagy vihar mindenestül lesöpri őket a magasságból. Bagolynak, varjúnak, még mindig elég kényelmes tanya lett volna a vár, de embernek egy kissé különös lakhely volt.

Mégis volt lakója e magános, elhagyott romnak — igaz, éppen olyan lakója volt, aki teljesen idevaló volt. A nizsderi várurat Pogrányinak hívták. Többet nemigen tudtak felőle a környéken. Annak is igen tudós embernek kellett lenni, aki előtt ismeretes volt, hogy a Pogrányi névhez még egy másik név is csatlakozik — Sámuel. Egy felvidéki anekdota szerint az

ilyen tudós embernek bátran adhatna plébániát a székes-püspök.

Osztogatta-e a püspök a Pogrányi nevének tudói között a plébániákat — az nem tartozik ennek a történetnek a keretébe. Elég az hozzá, hogy a nízsdéri várúr olyan emberkerülő volt, hogy élő ember még nem látta soha szemtől szembe. Ki volt, mi volt? A legendák, amelyek a láthatatlan emberről keletkeztek, sokat tódítanak vagy elvesznek az igazságból. Utóvégre nem is lehetnek mind igazak a legendák, mert akkor nem volnának olyan szépek. De hát a nízsdéri várúrról semmit sem jegyez föl a történelem, és így azt kell elfogadni, amit rejtélyes személye felől a legendák mondanak.

A legenda azt mesélte, hogy Nizsder várának egyszer megholt az utolsó gazdája, bizonyos Kavaczký.

Ez a Kavaczký utolsó sarjadéka volt nemzetségének, a legislegutolsó. Utána már nem következett senki. A prémbundás ősök a vár folyosóin, ahol olajban, aranyrámába zárva éltek második életüket, hiába pödrögték a bajuszukat, ráncolták a homlokukat, keményítették meg a tekintetüket. Az utolsó Kavaczkýt semmiképpen sem lehetett arra rávenni, hogy megházasodjon. De ha már megházasodott volna is, amúgy bolondjában, vajon mi lett volna a vége annak a házasságnak? Semmi esetre se lett volna valami jó vége, mert az utolsó Kavaczký nem volt egészen tisztaszű ember. Hőbortos futóbolond volt, aki végigtivornyázta az életét. A nízsdéri várban évről évre szólott a kranyokai rezesbanda. A muzsikusokat esztendőszámra fogadta, mint a cselédjeit, és ugyanígy fogadta fel egyik-másik vendégét.

Eleinte még elvetődtek a várba a környékbeli urak, hatóságok. Kavaczký megszólaltatta a rezesbandát, és csapra üttette a hordókat, amelyeket hosszú szekere-

ken lengyel zsidók hoztak a Hegyaljáról a nízseri várba. Ennivaló vajmi kevés akadt a várban, hisz maga a várúr hónapszámra avas szalonnán élt. A vendégei kedvéért néha elfogatott néhány sovány csirkét a faluban, a lovászlegények ilyenkor nagy hajrázásokat rendeztek a falusi tótok csirkéi után, mintha legalábbis vaddisznókra vadásztak volna, de hát nem volt aszszonyféle a várban, aki a csirkét megsütötte, feltálalta volna. Az volt a jó szerencse, ha éppen a várban időzött volt Borocskay Gyurka, az északi részek utolsó ingyenélője. Ez a vidám, öreg korhely változatos élete folyamán megtanulta többek között a szakácskodást is. (Sok mindent kell tudni annak, aki munka és foglalkozás nélkül akarja leélni a sorstól rája szabott esztendőket; legalábbis kell annyi tudomány hozzá, mint a szolgabírósághoz.) No hát Borocskay Gyurka fehér kötényt kötött maga elé, és naphosszat süttőfűzött a vár konyháján. A megyei urak, ha éppen Nízserre vitte útjuk, nem is annyira a gazda után tudakozódtak, mint inkább Borocskay után. Felüzentek a várba, vajon ott van-e Borocskay? Ha igenlő feleletet kaptak, jókedvűen irányították szekerük rúdját a sziklafészek felé, de Borocskay nélkül elmene-kültek még a környékéről is a várnak. Borocskay nélkül ugyanis semmi egyéb nem történt odafönn, mint vég nélküli ivás. Ittak reggeltől estig, estétől reggelig. Ha sok volt a vendég, a szerződött rezesbanda két csoportra oszlott, éjjeli és nappali csoportra. A bor soha nem fogyott ki a pincéből, folyt az néha patakokban a várudvaron, ha Kavaczkynak olyan kedve kerekedett. Még a cselédek is elszökdöstek lassan a háztól, vendég hétszámra nem akadt, Borocskayt időközben pincemesternek szerződtette valamelyik felvidéki püspök, az utolsó Kavaczkay egyedül hallgatta a rezesbandát, amely ilyenkor kedves nótáját fújta, a Rákó-

czi-indulót. Reggeltől estig a Rákóczit. Kavaczký keringőzött, csárdást táncolt, polkázott, ami éppen eszébe jutott, mindent a Rákóczi dallamára. Ha kifáradt a táncban, ráordított a cselédjeire:

— Mit tátjátok itt a szátokat. Menjétek iziben az országútra; amelyik hamarább elébem hoz egy kaputos embert, hordó bor a jutalma.

A cselédek azután napszámban lesték odalenn, az országúton a vendéget. Csakhogy akkorára már éppen olyan híre volt a nizsderi várnak, hogy elkerülték azt még a varjúk is. Kavaczký napról napra veszített az eszéből. (Mindig nagyon kevés volt neki belőle.) Rémes történetek keringtek felőle a vármegyében. Hogyan kényszerítette felhúzott sárkányú pisztollyal a gyuvodai kántort az ivásra. A szegény ember ivott, mert a bornak nem volt ellensége. De utóvégre neki is elég volt, és szökött volna valamerre a Rákóczi-induló elől, amelyhez Kavaczký verte a taktust. Igen ám, de nem volt merre szöknie. Fegyveres cselédek álltak az ajtóknak, akik lándzsát szegeztek a kántor melléne. Kavaczký töltött pisztolyt vont elő az asztalfióból, és a kántort megcélozta:

— Iszol, barátocskám, vagy meghalsz.

Mit tehetett egyebet a kántor? Ivott, ivott, amíg össze nem rogyott. Kavaczký (undorodott a részeg embertől) megrúgta néhányszor, aztán mert nem ébredt, kidobatta a cselédségével az országútra.

— Ne lássam a dögöt — mondta utálattal.

Mert a legnevezetesebb az volt az utolsó Kavaczkýban, hogy akármennyit ivott, sohasem volt részeg. Azaz, hogy részegnek elég részeg volt (Úgy jöttem a világra — mondta néha elkeseredve), de tökéletesen nem tudta átengedni magát a mánornak. Nem bírt vele a bor. A nehéz lengyel pálinkát, amelyet kis fonott fűzfavesszőből való takarókban szállítanak, úgy

itta, mint a vizet. Egyik sem volt neki elég erős. Minél többet ivott, annál inkább győzte. Csak az arca lett nagyon fehér hosszadalmas ivások után, de hát annak a ragyavert, gyérszakállú, feldúlt vonású arcnak mindegy volt, hogy milyen a színe. Elaludt ott helyben a borozó-asztalnál, de csak félszemmel aludt. A rezesbandának akkor is fújni kellett a Rákóczit — igaz, csendesebb tempóban. Ha elhallgattak, nyomban felébredt az a nyugtalan lélek:

— Fújjátok, a rézangyalát!... — kiáltotta vadul.
— Álmomban éppen egy svadron huszár élén lovagoltam Bécs városa ellen... Hogyan folytassam én most ezt az álmot?

A banda megszólalt, Kavaczký lehunyta a szemét. Látszott az arcán, hogy gondolatban igen nagyon keresgéli az álm folytatását, de hát az már nem jutott eszébe. Csóváltgatta a fejét, aztán hosszú sarkantyús lábával elrúgta maga elől az asztalt:

— Gazemberek vagytok — kiáltott a bandára. — Miért nem hagyjátok, hogy legalább álmomban boszszút állhassam volna őseimért.

Valami korhely vándortanító ugyanis egyszer kisütötte, hogy Kavaczkýnak valamelyik őst lefejezték Bécsben. A megbomlott agyában számtalan társa akadt a lefejezett ősnek, és álmában mindig fejnélküli emberekkel társalkodott.

— Meglássátok — mondta olykor a környezetének —, nekem se lesz jó végem. A bécsi udvarnak mindig útjában álltak a Kavaczkýk. Csuda volna, ha békén meghagynák halni az utolsó Kavaczkýt.

A folytonos tivornyában mindig inkább megbomlott a Kavaczký agya. Különösen az bosszantotta, hogy nem tud vendéget kapni az asztalához.

— Hej, Borocskay — sóhajtott fel néha — mennyi borocskámat megittad, mégis hűtlen lettél hozzám.

Ünnepnap volt, ha valamely vándor komédiás-truppot, vagy effélét vettek észre az örökös cselédek az országúton. Az asszonyoknak a váron kívül kellett maradni — asszonynak belépni nem volt szabad — a vásári kőcevők pedig ittak, ettek, mulattatták a várurat, amíg az ebrúdon dobatta ki őket végezetül.

A sziklafészek fenn a vén hegyen lassan-lassan elnéptelenedett. Pénze se volt már valami nagyon bőven az utolsó Kavaczkynak. A cselédség elszökдösött, a banda megfogyatkozott. A borkereskedő zsidók mindenféle hamis és olcsó borokat hoztak szekereiken a régi finom hegyaljai borok helyett. Kavaczký kezdett nagyon egyedül maradni...

...És eljött az idő, hogy a híres kranyokai banda annyira megfogyatkozott, hogy csupán egy vak ember maradt belőle, aki a helikont fújta. Ezt a vak embert a többiek elfelejtették magukkal vinni, vagy az is meglehet, hogy ő maga nem akart menni. Öreg legény volt, közelebb a hatvanhoz, mint az ötvenhez. A Rákóczin kívül talán egyebet se tudott. Ezzel a kevés tudománnyal nem élhetett meg máshol, mint a nízsdéri várban. Tehát ott maradt.

A cselédek nem fogtak vendéget az országúton, mert már nem voltak cselédek. Kavaczký egy zimankós téli este — talán éppen karácsony estéje volt — elkeseredve hallgatta a vak trombitást, és egymás után üritgette a boroskupákat. Valami bolond gondolat motoszkált a fejében, az nem hagyta békén. Amíg a vak trombitás meg-megpihent, hogy kifújja magát, Kavaczký szóba ereszkedett vele.

— Te, bátyikám, azon gondolkozom, hogy ha meghalnék, nem is volna senki, aki eltemetne.

A vak ember megnyugtatta:

— Hát a szolgabíró mire való?

Kavaczký lehajtotta a fejét:

— Igaz, Péter bácsi, a szolgabíró arra való. Fújjad hát tovább...

Egy újabb szünetnél aztán megint más jutott a Kavaczký eszébe:

— Igen ám, de nem volna, aki megsiratna!

— Megsiratlak én, uram — felelt a trombitás.

Kavaczký beleegyezőleg bólintott:

— Ezzel is rendben volnának.

Dühös havasi hóvihár zúgott a vár körül, a kéményekben gonosz ördögök dúdoltak bűgő hangokon, az ablakok, ajtók megreccsentek. Kavaczký egy újabb kupa bor felhajtása után ezzel a szóval fordult a vak muzsikushoz:

— Arra felelj most nekem, bátyikám, hogy mit csinálnék a várral? Kire hagynám azt, amikor még egy macskám sincsen? Kire hagyjam a várat?

Péter zenész erre a fogas kérdésre leeresztette a hangszerszámát. Világtalan arcával megrökönyödve bámult maga elé. Ez a nagy kérdés olyan nagy kérdés volt, amire hirtelenében nem tudott megfelelni. Nagyokat nyelt és hallgatott. Kavaczký titkolózva hajolt előre.

— Nem szeretném, ha a császár kezére jutna a vár. Ki tudja, mi történik Magyarországon vagy Lengyelországon? Hátha kiűt még egyszer a szabadság? Akkor ez a vár fontos pozíció lehet, ahová a szabadsághősök befészkelhetnék magukat. Fontos hely volna ez, Péter bácsi.

Ábrándozva nézett a régimódi olajlámpába, és az arcán egymást váltották fel a különböző indulatok.

— Szabadsághőské legyen ez a vár, ha én meghalok... Ha én meghalok — dünnyögte. — Pedig érzem; nemsokára meghalok. Talán még az éjjel.

Megborzongott, talpra ugrott, rémülten nézett a vak trombitásra, aki egykedvűen billegette szerszámját.

— Bátyikó — kiáltott rá —; hallottad-e már azt, hogy valaki minden ok nélkül meghaljon? Csak úgy hirtelen meghaljon, mint ahogy a mécesst elfújja a szél? Hallottál-e már olyant?

— Hallottam, különbet is hallottam, uraság, olyant is hallottam, hogy valaki leszállott a szekérről, amelyen a lakodalomból jött, és nyomban meghalt. Nyomban, uraság. Pedig még meg sem csókolta az ifjú asszonyt.

— Mindig asszonyokról beszélsz — dörmögte rosszkedvűen Kavaczký. — Mi közöm nekem az asszonyokhoz? Én úgy születtem, hogy ne szeressem őket, hogy ne állhassam őket...

— Elég nagy baj az neked, uram — sóhajtotta a vak trombitás. — Én bezzeg szerettem őket; nagyon szerettem azokat a fránya asszonyokat. És ha meggondolom, uraság, még most is néhanapság kívánja a mellem...

Kavaczký dühösen toppantott a sarkantyús csizmájával.

— Fogd be a szádat, vén számár. Utállak, tudd meg, utállak... Most már az sem kell, hogy megsirass. Majd megleszek én anélkül is. Hallgass, hallgass, nem akarok tudni se felőled. Takarodj a szemem elől, te vén szoknyakergető.

Kitárta az ajtót, és kitaszította rajta a vén trombitást. A vén ember szokva volt Kavaczký szeszélyeihez, bolondságaihoz. Tudta, hogy öt perc múlva újra szüksége lesz rá. Meghúzta magát a várudvar oszlopai alatt, és dideregve hallgatta az odabévülről hangzó nehéz lépések döngését.

Egyszer újra kitárult az ajtó. Kavaczký alakja jelent meg. Farkasbőr bunda volt rajta, a vállán fegyver. Egy percre gondolkozva nézett a viharos téli égre. A sötét fellegek, mintha közvetlenül a vár tornya

felett lebegnének, a zúgó szél az arcába vágta a havat. Behúzta az ajtót maga után.

— Uram — kiáltott a zenész —, hová mégysz ebben a kísérteties időben?

— Megyek — felelt Kavaczký. — Addig vissza sem jövök, amíg valakit nem találok, akinek a váramat hagyhassam, mert én nemsokára meghalok.

Elhangzottak a lépései az éjben. A trombitás egy darabig figyelt utána. A vihar zúgásán is áthallatszott a becsapódó várkapu döngése.

A legenda szerint a trombitás ekkor elaludt az oszlopok alatt. Arra tért magához, hogy Kavaczký a fülébe kiabál:

— Hé, ébredj, vén arkangyal! Fújjad, fújjad, hogy beleszakadj.

A trombitás álmosan támo lygott be a szobába. A vak emberek sajátságos ösztönével nyomban megérezte, hogy valaki idegen is van a szobában. Fújni kezdte Kavaczký kedves dalát, és Kavaczký mély medvehangján dúdolt. A trombitás először azt hitte, hogy talán megcsalja hallása. Kavaczký sohasem énekelt azelőtt. A trombitás fülelt, Kavaczký mindig hangosabb lett.

A trombitás csakhamar arra a különös tapasztalásra jutott, hogy Kavaczkýval valami különös dolog történt az alatt az idő alatt, amíg aludt. Valami rendkívüli változáson ment át, amelyet még sohasem tapasztalt a trombitás. Mintha részeg lett volna Kavaczký. Az ördög bújjon belé, csak nem kapta le lábáról az ital?

Mindig hangosabb lett, és folyton többet beszélt ahhoz az idegenhez, akinek a kupájához hozzáütötte a magáét.

— Sohasé láttam még ilyen embert, mint te, komám. Senki úgy nem győzte asztalomnál a bort, mint te.

Nem is vagy te talán ember?... Az ördög vagy, aki eljött értem. Itt vagyok, pajtás, elvihetsz.

Az idegen nem felelt se igent, se nemet. Csak a kupájával ütötte meg az asztalt. A nehéz ércedény dőngött a diófa asztalon. Kavaczký kedvet kapott ettől a dőngéstől:

— Úgy van, pajtás, most már bizonyosan tudom, hogy te vagy az ördög. Mikor ott szembe jöttél velem a razsonykói mély hegyi úton a sötét éjszakában, mindjárt azt gondoltam magamban, hogy az nem lehet mindennapi ember, aki éjjel csavarog a hegyek között. Előbb azt hittem, hogy rabló vagy, aztán meg, hogy szökött katona... Most már tudom, hogy egyik se vagy a kettő közül. Te vagy az ördög, aki eljött az utolsó Kavaczkýért.

Az idegen még mindig nem felelt semmit. A vak ember pedig már szerette volna nagyon hallani a hangját, hogy megállapíthasson valamit az idegenről... Fiatal-e vagy öreg? Tót-e vagy magyar? De az idegen hallgatott, némán ivott, Kavaczký ráförmedt a hallgatódzó muzsikusra:

— Fújjad, vén gazember, talán utoljára fújod. Elviszi az ördög az utolsó Kavaczkýt.

A vénember fújta. A legenda szerint három napig fújta, mindig fújta a Rákóczi-indulót. De hát a legendák nem mindig mondanak igazat. Ám az is meglehet, hogy igazat mondanak. Elég az hozzá, hogy a rejtélyes vendég három napig mindig ivott Kavaczkýval. Versenyt ivott vele némán, kitartóan, mozdulatlanul. Kavaczký néha elkeseredve kiáltott fel:

— Tudom — lihegte —, hogy ez a versengés azzal végződik, hogy letörök, beletörök... De könnyen nem adom magam, ördög komám. Meg aztán még mindig megvan az a reménységem, hogy én leszek a győztes. Az asztal alá iszlak, öcsém. A föld megnyílik, és

te kénköves füst között visszamégy oda; ahonnan jöttél, a pokolba.

Rekedtes, tompa nevetés volt a felelet a Kavaczký szavaira.

A harmadik napon — a vak ember már félig aludt és fújta, fújta még álmában is — Kavaczký lebukott a székről.

— Végem van — hörögte.

Majd teljes tüdejéből ordítani kezdett:

— Hé, emberek, cselédek! ... Meghal a gazdátok.

A trombitás kitárta az ajtót, és néhány cseléd futott a szobába. A cselédek egybehangzó vallomása szerint akkor Kavaczkýn kívül senki se volt a szobában. Némelyik képzelődő tót asszony látni vélte a szomszéd szoba nagy tölgyfa ajtaját becsukódni, mintha valaki odarejtőzött volna előlük.

Kavaczký szederjes arccal feküdt a földön. A cselédek fölemelték, és a medvebőr pamlagra fektették.

— Hívjátok a tisztelendő urat a faluból — kiáltott Pohánka János, az udvaros.

Kavaczký révedezve nézett maga elé.

— Hívjátok — mormogta —, de nem azért, mintha gyónni akarnék. Nekem nincs gyónni valóm. Nem véttem soha senkinek, legfeljebb magamnak. De azért csak hívjátok el a tisztelendő urat. De hívjátok Korubányt is, a bírót. Tanúkra van szükségem, végrendelkezem.

A cselédek elfutottak. Valamelyik meghúzta a lélekharangot a vár tornyában. A harang szava vészesen, ijedten hangzott a havasok között. Kavaczký a medvebőrön hentergett:

— Most hal meg az utolsó Kavaczký.

Beletellett két-három óra, amíg a faluból a várba ért tisztelendő Kovik János és Korubány, a niszderi bíró. Tudták, hogy miért rendeli őket maga elé a vár-

úr. De ha nem is tudták volna a hírnököktől, megértették volna a helyzetet a folyton csilingelő lélekhangtól. Ázt szakadatlanul húzták a Kavaczký rendeletére.

— Ha már nem szólhatnak az ágyúim a bástyákon, legalább ez a csengő hirdesse, hogy egy Kavaczký haldoklik, az utolsó Kavaczký.

A szomszéd szoba ajtaja nem nyílt fel az egész idő alatt, bár Kavaczký sokszor figyelé az onnan kihangzó lépteket. De az ajtó nem nyílt...

A várúr arca lassan-lassan sötétkék lett. Csak a szeme égett, mint a parázs. A pap és a bíró leverték csizmájukról a havat, Kavaczký hörögve emelte fel a fejét.

— Siessetek — kiáltotta. — Egy-két percem van már csupán. Abban a faliszekrényben van papíros, ténna. Korubány, ird, amit mondok.

Kimerülten roskadt hátra. A szeme lecsukódott, tisztelendő Kovik János, aki értett valamit az orvosi mesterséghez, sietve nyitotta fel a bekecsét. Szétfeszítette az ingét és elborzadva látta, hogy Kavaczkýnak sötétkék a teste. Hátralépett.

— Vissza, emberek — kiáltotta. — Itt a kolera...

A cselédek hátráltak. A szoba kiürült, csak a nyitott ajtón kandikált be néhány bátor ember.

Kovik Jánosnak ezalatt eszébe jutott, hogy nem egészen valószínű, hogy itt, tél derekán, fenn a nizzséri sziklafészekben kolerában haldokoljon valaki. Kavaczký is megmocant, valami torz mosolygás ült az arcára:

— Bolondság, tisztelendő úr... Csak egy kis mérgezés az egész, de most hagyjuk ezt. Hol van a bíró?

A bocskoros falusi bírót csak nagy nehezen tudta a pap becsalogatni az udvarról. Kavaczký intett neki.

— Írjad!

A bíró reszkető ákom-bákomokkal írta, amint Kavaczký meggondolt hangon, ünnepélyesen diktálta:

— Én, Kavaczký György, Nizsder vár örökös ura, a legutolsó sarjadéka a nemes és vitézlő Kavaczký nemzetségnek, tiszta ésszel végakaratomként rendelem...

Fölemelkedett a medvebőrről, és kimeresztett szemmel bámult a szomszéd szoba csukott ajtajára. De az ajtó nem nyílt.

— Rendelem — ismételte.

A bíró kezében nyikorgott a rozsdás toll. Tisztelendő Kovik János valami imádságot mormogott magában.

A haldokló folytatta:

— Hogy mindennemű ingatlanom, ingóságom és nizsderi váram örökségben szálljon egyetlen örökösömre...

A szomszéd szobából ekkor tompa, mély hang halatszott:

— Pogrányi Sámuelre.

A bíró ijedtében elejtette a tollat. A pap meghökkenve nézett a bezárt ajtóra. A mély hang mintha ott reszketett volna a nagy, borral fellocsolt terem fülledt levegőjében.

— Pogrányi Sámuelre — ismétli Kavaczký erős hangon.

Hátradőlt. Inkább csak intett, mint mondta:

— Írjátok alá a neveteket.

Megtették, amit parancsolt. Kovik János szép gömbölyű betűkkel kanyarította oda a nevét a végrendelet alá. A falusi bíró előszedte a tüzőjéből a községi pecsétet és megnyálazva, odanyomta azt is.

A haldokló ezalatt vonagló kézzel vonta le ujjáról nagy pecsétgyűrűjét. A pap viaszt melegített egy gyertyadarabkánál. Kavaczký odanyomta a pe-

csétgyűrűjét. Aztán megkapta a tollat, és nekivetette a papirosnak. A toll fröccsögött, karmolta, tépte a papirost, de a haldokló nem engedte, amíg dülöngöző betűkből össze nem állította a nevét: Nizsderi Kavaczký György, m. p.

— És ki légyen az a bizonyos Pogrányi Sámuel? — kérdezte Kovik tisztelendő úr.

Kavaczkynak hab jött ki a száján, vonagló kezével a szomszéd szoba ajtajára mutatott. A pap az ajtóhoz lépett és felnyitotta azt. Kitárta a szárnyas ajtót és benézett. Majd belépett, a bíró kíváncsian furakodott nyomába. A szobában pedig nem volt senki. Az egyik ablak nyitva. Az üres, bútorozatlan szoba padlóján egy szál havasi gyopár feküdt. A pap felvette, és megforgatta a kezében.

A másik szobából tompa zuhanás hallatszott. A pap és a bíró berohantak. Az utolsó Kavaczký lefordult a pamlagról, és holtan nyúlt el a szoba keményfa padlózatán.

Kavaczký mozdulatlanul feküdt.

A pap szívére tette a kezét. Aggodalmas arccal hallgatódzott.

— Megtért az örök nyugalomba — mondta csendesén. Künn a cselédek hangosan sírtak, legalább egyszer kisírhatták magukat. Péter bácsi elővette a trombitát, és halkán fújdogálni kezdte a Rákóczi-indulót.

Az utolsó Kavaczký mozdulatlanul, némán feküdt a szoba közepén. Valami torz mosolygás jelent meg az arcán. Mintha azon nevetett volna, hogy őt még meg-síratják.

A Kavaczký-ösök az ő torzonborz bajuszukkal, szakállukkal még egy darabig mereven bámultak az üres folyosóra. Aztán — mert talán senki sem járt arra —

lehunyták a szemüket, és aludni mentek sok százesztendős ébrenlét után. A legendának is vége szakadt, a hóbortos várurat eltemette a hatóság; a nízsdéri vár állhatott tovább a kopasz hegy ormán, az ördög sem törődött vele.

De hát a legendának vége lett.

Kornidesz Kálmán, a legelső lőcsei fiskális egyszer bejelenti a telekkönyvnel, járásbírósnál és még mindazokon a helyeken, ahol gazdátlan ingatlanokat figyelemmel kísérnek, hogy a nízsdéri várnak végrendelet szerint akadt új tulajdonosa, bizonyos Pogrányi Sámuel személyében. Kornidesz úr rendesen elvégezte a dolgát, az utolsó Kavaczky végrendelkezése ellen sem volt senkinek kifogása, a nízsdéri várral és környékével nemigen volt kedve törődni senkinek. Az új gazda nyugodtan beköltözhetett hajlékába. Beköltözött, és többé hír sem hallatszott felőle.

A kranyokai rezesbanda ősi szokáshoz híven ebben az esztendőben is tiszteletét tette Szent-György napján, de a várkapuk csukva maradtak, nem gurítottak hordós borokat a vár udvarára. És a rezesbanda elfújván a Rákóczit, eltávozott anélkül, hogy a várúr ezüst húszasokat szórt volna közibük a toronyablakból. A megyebeli urak, korhelykedő szomszédok, vándorlólegények és ingyenélők (egyszer Borocskayt is elcsapták a hivatalából) hiába zörgettek a nízsdéri kapukon. Mintha valami nagy bánat költözött volna a várba. A régi cselédek, akik hajdanában egyebet sem csináltak, mint bort hordtak a pincéből és bortól elgyöngült vendégeket ápoltak a maguk módja szerint (Pohánka János udvarmester találmánya volt a jegesfürdő, amely a holtat föllesztette), az utolsó Kavaczky halála után éppen olyan jelentéktelen tótocskák lettek, mint azelőtt voltak. A sarkantyús csizmát, alabárdot, vitézi köntöst levetették és halinás, bocskoros tó-

tok lettek ismét. A niszderi várban esténként nem rak-
tak máglyát az udvar közepén dologtalan cselédek me-
legedésére, sőt a fáklyákat is eloltották, amelyekkel a
sötét hosszú folyosókat világították. Ha világosság
volt valahol, az legfeljebb csak egyetlen ablak ereszté-
kéin szűrődhetett az éjszakába. A vak trombitás,
aki az új birtokos idejében a kulcsári és várnagyi te-
endőkkel megbízott, hiába világított volna magának.
Egyedül neki volt szabad belépni a várúrhoz. Ő hozta
föl a konyhából az ételt, ő közvetítette a várúr paran-
csait a szolgálókkal. Tudniillik — és ez jellemző a le-
gendákra — éppen ellenkezője volt az új várúr a ré-
ginek. Amíg az utolsó Kavaczky asszonyfélének még
csak azt se engedte meg, hogy a vár küszöbét áttalép-
je, Pogrányi Sámuel, a niszderi vár új birtokosa csu-
pán asszonycselédeket tartott. Azok is valahonnan az
Alföldről kerültek ide. Még csak tótul sem tudtak. A
vár gazdasszonya, bizonyos özvegy Komárominé, hely-
re alföldi menyecske volt, aki szörnyen lenézte azt a
görbe országot, ahová a véletlen vetette. Két szamarat
fogott a kordéjába, ha hébe-korban lejött a várból,
és a szamarak ugyancsak emelték a lábukat a takaros
asszony keze alatt. A faluban és környékén csupán
annyit tudtak az új várúrról, hogy Budapestről és
Bécsből látja el magát mindennel. Ha Komárominé
szamaras kocsija megjelent valahol, amelyen a jeles
asszonyság bokorugrós szoknyában, színes kendőben,
csizmában ült, és cifra huszáros káromkodással nógat-
ta a szamarait, akkor a niszderi tótok még a szemük
világát is odaadták volna az asszonyságnak. Talán nem
csupán azért, mert az asszonyság zsebe mindig tele
volt ezüst- és aranypénzzel, hanem azért is, mert Ko-
márominé volt ezen a tájon a szolgabíró, pap, még
több... A szolgabírónál is nagyobb úr volt ez az asz-
szony. A pörlekedők között rendet teremtett, a vesze-

kedő házastársakat kibékítette. Segített a szűkölködőkön, és köszönetet nem fogadott el érte:

— Sámuel úr parancsolta — mondta egyszerűen.

A legnevezetesebb az volt a dologban, hogy Sámuel úr néha a legcsudálatosabb parancsokat adta. Amikor Veszelka János fenyőfa-fuvarozás közben pálinkával leitta magát és részegségében megverte a feleségét, a nízseri várúr erről is tudomást szerzett. Másnap legurult Komárominé kordéja a hegytetőről, és Veszelka Jánost előparancsolta. (Nizsderen még éltek a vár régi cselédei, ingyenélői — tulajdonképpen az utolsó Kavaczký jobbágya volt minden nízseri lakos) — és ezek a régi cselédek tartották magukat a várúri parancsolatokhoz. Komárominé a szamaras kordéján felállott, és Veszelka Jánost elítélte:

— Verjetez rá huszonötöt, a gazdám parancsából.

Az egykori várnépség megragadta Veszelka Jánost, és rámerete a huszonötöt, akárhogyan tiltakozott is elene. Komárominé a szamaras kordéről végignézte a büntetést, aztán ünnepélyes szóval kijelentette:

— Így jár mindenki, aki az erkölcsök ellen vét.

A szamaras kordé tovább gurult a hatalmas aszszonnyal, és a tótok alázatosan vették le a kalapjukat mindenütt, amerre gurult.

Máskor Kranyokán esett meg, hogy Krumpli György, egyszerű földműves abban találatott, hogy a parasztokat mindenfelé új eszmékkal az urak ellen heccelte. Ez a Krumpli György különben is gyanús ember volt. Megjárta Amerikát, csizmát hordott és vasárnap szivarozott. A parasztokkal semmi egyebet nem akart elhitetni, mint csupán azt, hogy egyenlőség van a világon. A kranyokai tótok egyenlők a nízseri váriakkal.

Harmadnapra begurult Kranyokára a szamaras kordé, rajta a pirosszoknyás Komárominé. Az egykori

várnépség csakhamar összegyülekezett a kis kocsí körül. Az öregebb tótok tiszteletteljesen kérdezték:

— Szép asszonyság, mit parancsol a várúr?

Komárominé kihirdette a várúr parancsát.

— VerjeteK Krumpli Györgyre huszonötöt, mert vétett az igazság ellen.

Krumpli Györgyöt csakhamar előkerítették. Éppen csizma volt rajta és a szájában szivar. Igen hetykén, sőt kihívolag vitette magát az asszony-bíró elé.

— Én gentleman vagyok — mondta foghegyről. — Szeretném látni, hogy ki parancsol nekem.

— A nízseri várúr — felelt Komárominé. — VerjeteK rá a porcióját!

Az amerikai hiába tiltakozott kézzel-lábbal. Bizony lekapták a tíz körméről, és a szamaras kordé saroglyájából előkerült az a bizonyos spanyol nádvevő.

A delikvens fogcsikorgatva tűrte a botütéseket, amelyeket maga a kranyokai bíró mért reá. (Valamikor bandista volt Korubányi János is.) Aztán talpra állott, és ökölbe szorította a kezét.

— Megkeserüld ezt, nízseri uraság! Megyek a szolgabíróhoz. Egy szabad polgárt nem szabad bántani.

Komárominé a szamaras talyigán már indulóban volt, de erre megállott.

— VerjeteK rá még huszonötöt — kiáltotta.

Krumpli György megkapta a másik huszonötöt is. Akkor már magánkívül volt a dühtől, fájdalomtól.

— Ügyvédet fogadok — ordítá. — Majd megmutatom én nektek, hogy ki vagyok én!...

Komárominé egykedvűen vont vállat.

— Még huszonötöt — mondta nyugodtan, és megindította a szamarakat.

Megkapta-e Krumpli György a harmadik huszonötöt, az nem tartozik ennek a történetnek a keretébe.

Csak annyi bizonyos, hogy a nízsdéri várúr saját külön szolgabírójának veszedelmes híre volt. Ez a kemény, tagos asszonyszemély kegyetlenül végrehajtotta az ítéleteket, amelyeket odafönn a sziklafészekben a láthatatlan ember talán az ördög segélyével tartott meg. Nem történhetett semmi kihágás, rendellenes cselekedet három faluban, amelyről a nízsdéri várúr másnap, harmadnap tudomást ne szerzett volna. Mint ha a boszorkányok ezüsttálla lett volna a birtokában; amely tálnak a tükörvizében meglátott mindent, ami közel, messze vidéken történt. Különösen a részeges embereket üldözte. Az utolsó Kavaczký idejében, amikor a bor patakokban folyt e tájon, nemigen akadt józan ember a Dunajec völgyében. Részeg volt ott még az útszéli fa is. A tótocskák, akik különben se nagy ellenségei az alkoholnak, Kavaczký idejében mértéktelenül élvezték a szeszt. Ha a várban szólott a rezesbanda — márpedig az mindig szólott —, boldog-boldogtalan ihatott az udvaron csapravert hordóból. A vár körül mámoros emberek támolyogtak. Kavaczký nevetve nézte őket az ablakból.

— Legalább még elfelejtik azt is, hogy élnek — mondta nagyvidáman.

Ennek a részeges időnek egyszeriben vége lett; amint Kavaczký György lehunyta a szemét. A várudvaron többé nem csapoltak, a megmaradt bort egy kiszáradt hegyikútba öntette a vár új tulajdonosa, mikor pedig észrevette azt, hogy a tótok rájártak a kútra, földdel behányatta. A borkereskedő lengyel zsidók hosszú szekerei hiába nyikorogtak ezen a tájon — Kavaczký már meghalt, a nízsdéri várban tejet ittak, és sohasem muzsikáltak.

De hát ki is volt a rendkívüli várúr, aki egyszerre új szokásokat, törvényeket hozott ezen a tájon?

A környékbeliek sokat tudtak róla, illetőleg sem-

mit sem tudtak. Soha nem látta senki, vele nem beszélt senki. A várból egy földalatti, rejtett út vezetett a külső világba. Lehet, hogy ezen az úton járt ki a várúr a világba, ügyelni a tótcskákra, hogy pálinkát ne igyanak.

A cselédei csak annyit tudtak felőle, hogy pontosan fizette a bérüket. Az egykori trombitás — a kürtöt régen félretette, mert senki sem volt kíváncsi a Rákóczi-indulóra — világtalan arcával mozdulatlanul ült a folyosó sarkában. Aludt-e, nem aludt-e? Hogyan lehetett volna ezt tudni? Ott ült éjjel és nappal; és a harangkondításra siető léptekkel indult a régi tölgyfa ajtónak, amely mögött hajdan Kavaczký György mulatott és ivott. Régen volt... A várba olyan csendesség költözött, mintha kriptá lett volna az, egy élőhalottnak a kriptája...

Néha azonban vendég is jött a várba.

Az a vendég se volt olyan vendég, amilyenek hajdanában mulatoztak a nízsdéri várban. Rendesen éjjel idején jött lóháton vagy kocsin. Hatalmas, őszülő hajú férfi volt, nehéz lépései döngtek a vár folyosóin, de soha hangosan nem beszélt. Özvegý Komárominé, aki a várnagyi teendőket végezte, kiugrott ágyából és felzörgette a vak trombitást a folyosói oldalon át.

— Jelentsd, Péter bátya, hogy itt van Riminszky úr.

Riminszkyt mindig fogadja a nízsdéri várúr. Riminszky szerette a bort, és az ő tiszteletére a várpince sarkából előkerültek azok a pókhálós üvegek, amelyeket még valamelyik régi uraság raktározott el. Özvegý Komárominé talpon volt egész éjjel, és ha Riminszky úr megéhezett, Péter bátya az ablakból kiadta a rendeletet:

— Paprikás csirkét főzzetek!

Az ablak bezárult, és Komárominé süttöt-főzött; mintha nappal lett volna.

Riminszky rendesen hajnal előtt távozott a várból. Mikor zömök, zsuffa-lován lefelé léptetett a hegyoldalból, a vár valamelyik ablakában megjelent egy fehér kendőcske. Az lobogott a hajnali szürkületben mindaddig, amíg Riminszky alakja el nem tűnt a hegyoldal bokrai között.

Krumpli György, az amerikai gentleman, aki megveretése óta sokat szaglászódott a nízseri vár körül, egyszer szivarozva így beszélt a kranyokai kocsmában:

— Furcsa urunk van nekünk odafönn a várban! Minek neki az a sok vászonceléd! Minek neki az éjeli lovas, akitől olyan nehezen búcsúzik? Az ördög tudna eligazodni ezen a dolgon. A múlt éjjel a vár alatt jártam... Egyszer hogy, hogy nem, csak elébem toppan egy magas, karcsú, vadászruhás úrforma. A hold fénylőn világított, a bokrok levelét meg lehetett volna olvasni mellette. A vadász rám néz — nagy fekete szeme volt —, aztán hirtelen eltakarta az arcát egy fekete kendővel. Sietve fordult meg. Én meg utána kiáltok: — Hó, megállj!... de már csak az üres levegőnek beszéltem, a vadász úr eltűnt.

— Nos, hát mi van ezen csodálkoznivaló? — kérdezték a falusiak.

Krumpli György eloltotta nyálával a szivar tüzét és bagó alakjában a fogára nyomta. Nagyon sercentett és a levegőbe bámult.

— Hát csak az — felelt —, hogy a vadász úrnak nem volt se bajusza, se szakálla. A szeme meg olyan volt, mint egy asszonyé. A lábát is úgy rakosgatta egymás mellé, mintha asszony lett volna, nem férfi.

— Te bolond! Az ördögök játszottak veled! — szólt a kranyokai bíró. — Miért járna nadrágban egy asszony? Mikor szoknyában is járhat?

Krumpli György fölhorkant:

— Miért, miért? Hiszen éppen ez az, amit tudni szeretnék! Azt szeretném tudni, van-e bajusza a niszderi várúrnak?

A falusiak mosolyogva néztek össze, nevettek az amerikai ostobaságán. De Krumpli Györggyel nem lehetett olyan könnyen elbánni, amit a fejébe vett egyszer, azt végrehajtotta, mert különben nagyon keménynyakú ember volt. Még arra sem ijedt meg, amikor negyednapra a kocsmai beszélgetés után begurult Kranyokára a Komárominé szamaras kordéja. A hatalmas asszony nagyon mérges volt, és izgatottan parancsolta maga elé Krumplit:

— Te, amerikai — mondta neki —, nagyon sok ostobaságot beszéltél már megint. A niszderi várúr azt üzeni, hogy befogjad a szádat, mert ha egyszer kipödrí a bajuszát, akkor megemlegeted.

Az amerikai vállat vont:

— Hogy pödörje ki azt, ami nincs?

Erre a vakmerő föllépésre a jó Komárominé nem tudott mit felelni. Valójában ő sem tudta, hogy van-e bajusza a niszderi várúrnak. Vagy ha tudta is, hallgatott róla. Megdőfködte a szamarait, és kordéján elgurult. Az amerikai csúfondáros nevetéssel nézett a természetes asszonyság után:

— Őkelme is jobb szeretné, ha bajusza volna a gazdájának.

A tótok a fejüket csóválták:

— Ördögös Krumpli György — morogták. — Egyszer még csakugyan kisüti, hogy a niszderi várban asszony lakik.

— Az bizony, még pedig szép asszony — felelt az amerikai.

Dehogy is félt most már attól, hogy huszonötöt csapat rá a várúr.

Nem is csapatott rá. Ellenben a niszderi árbir-

tokhoz tartozott egy nagy erdőség is, túl a határszelen. Ennek az erdőségnek meghalt a gondozója, bár nagyon jó hivatala volt ott neki. Annyi fát lophatott; amennyit akart, senki sem törődött vele. Krumpli Györgyöt ezzel a hivatallal kínálta meg a teljhatalmú Komárominé.

— Ereggy oda, Gyurikám — mondta neki nyájasan. Gyurikám a fejét vakarta:

— Nagyon messze van — felelt ravaszul.

— Nem hozhatjuk közelébb az erdőt.

— Az is igaz — szólt az amerikai. — De sok a vad-disznó.

— Annál többet ehetsz vaddisznó-pecsenyét.

Az amerikai még mindig ellenkezett.

— Rámdől egyszer valami nagy fa. Sohasem lesz belőlem többé Krumpli György.

Komárominé erre már kijött a sodrából:

— Akkor se fogunk valami nagyon búsulni utánad.

Az amerikai elnevette magát:

— No akkor már elmegyek abba az erdőbe. Nagyon útjába vagyok valakinek.

Komárominé megrázta a kezét:

— Derék ember vagy, Krumpli György. Lásd, már gondoltam is rád. Adok neked ajándékot előre.

S szoknyája mély zsebéből egy kis ezüst tükröt vont elő.

— Ebben meglátod majd, hogy milyen nagyra nőtt a bajuszod.

A nagyszájú amerikai elköltözvén Kranyokáról, nemigen törődtek többé a nízsdéri várúr minéműségével. A várból bőségesen ellátták a környék szegény népét mindennel. Szűkölködő nemigen akadt azon a tájon. Sőt, amikor egyszer nagy szegénységében Kohn Móric, a kranyokai házaló zsidó levelet írt

az Úristenhez, a választ erre a levélre is a nizsderi várból kapta meg. A házaló zsidó fölkiáltott:

— Nem is tudtam, hogy Jehova a nizsderi várban lakik. Ezentúl többször fölkeresem.

S így levelezett az élelmes Kohn Móric az Úristennel a nizsderi vár útján.

ANCSURKA CIPŐT KAP

Menjünk vissza Podolinba a vén Riminszky-házba, ahol Prihoda Anna, az anyátlan-apátlan tót leányka, havas télben menedéket talált, mégpedig olyan menedéket, ahol örökösen lobogott a tűz a kályhában, sőt ennivaló is akadt bőven.

Hogy a szolgálói teendőkben nagyon ne erőltesse magát Ancsurka, arra elég gondja volt a két öreg cselédnek, Marczinkánénak és Miknek, a lakatosnak; a két öreg cseléd már annyira összeszokott, összetanult, hogy mellettük nemigen akadt tennivalója egy harmadiknak. De még mintha vén, összeszáradt szívükbe valami napsugár útján különös gyöngédség lopódzott volna, amely gyöngédséggel csak öreg emberek tudják körülvenni a gyermekeket. Ancsurkát egyenesen olybá vették, mintha az Úristen küldte volna nekik a zordon, néma ház mogorva csendjének a földerítésére.

Egyszer Marczinkáné azt találta parancsolni Ancsurkának, hogy szellőztesse ki az úr bundáját, sapkáját. (Riminszky éppen valami hosszú útról tért haza.) Ancsurka engedelmeskedett, és a nehéz farkasbőr bundát kiteregette az emeleti folyosó vasrácsára. Az öreg Mik, aki ebben az időben valamely furfangos lakattal foglalatoskodott a kocsiszínben, ahol lakatosműhelyét berendezte, szájtátva bámulta a leányka cselekedetét. Aztán a haragtól kivörösödve dobta el szerszámjait.

— A szemem csal? — kiáltotta. — Mit csinálsz te ott, Ancsurka!

— A tekintetes úr bundáját teregetem.

— Az ördögbe! Hát Mik meghalt, eltemették már az öreg Miket? Hol van az öreg Mik? Hol? — kiáltotta. — Mik már nincs a világon? Hé?

Ancsurka ijedten nézte a mérges törpét. Mik, miután a szín különböző sarkaiba hajigálta szerszámain, földhöz csapta a lakatot, felborított egy régi szerszám-
mos ládát, lecsillapodott annyira, hogy elmondotta mindazt, amit mondani akart. Határozottan és terjedelmesen a következőket adta elő az udvar közepéről:

— Jegyezd meg, leány, hogy az én uram, Riminszky úr holmijához csak nekem szabad nyúl-
ni. Egyedül, kizárólag csak nekem. Se Marczinkánénak, se másnak nem szabad még csak a csizmáját se megérinteni. Azért vagyok itt én, azért vagyok a szolgája Riminszky úrnak, udvarmestere, lakatos, kovácsa és a többi. Én vigyázok a zsebkendőkre, ingekre és a többire. Én vágom a dohányt, és szurkálom a pipát, és tartom számon a vasárnapokat és ünnepnapokat. Ti nem tudtok semmit azzal a vénasszonnyal együtt. Kíváncsi vagyok, mit felelnétek, ha Riminszky úr meg találná kérdezni, hogy milyen nap is van máma? No, mit felelnél, te kis csirke? Felelj, beszélj, tedd le a vizsgát, aztán nyúlj a Riminszky úr bundájához.

Ancsurka persze nem tudott felelni. Az öreg Mik diadalmasan rázta meg nagy szakállát.

— No hát Mik ezt felelné: Tekintetes uram, ma januárius tizenharmadika, a 40 katona napja vagyok. Újhold vagyok és a Saturnus bolygó látható az égen. A százesztendős jövődömondó szerint, mielőtt a Nap lenyugszik, hóvivatar lesz. Ezt felelné az öreg Mik, ha az ő gazdájának, nemes Riminszky úrnak eszébe

jutna kérdést intézni hozzá. Ti persze, asszonyfélék, a csirkeeszetekkel csak annyit tudnátok neki mondani, hogy csütörtök vagyok. Talán még annyit sem. Már most mit ér azzal az én gazdám, ha csak azt tudja, hogy csütörtök van? Semmit. Az ördögbe, éppen semmit. Hagyd ott rögtön azt a bundát.

A csinos szónoklatot Mik egy viharos kiáltással befejezván, olyan iramodásba fogott karikaláibaival, mintha legalábbis egy vár bevételére indult volna. Pedig csak az emeletre igyekezett. A nagy kiabálásra még Riminszky is kinyitotta a szobája ajtaját. Egy pillanatra megakadt a tekintete az Ancsurka bocskorán, majd Mikhöz fordult:

— Megbolondultál, hogy úgy kiáltozol?

Az öreg Mik lekapta vidrabőr kucsmáját deres fejéről, és magyarázni kezdte a kiáltozás okát. Riminszky legyintett a kezével:

— Ugyan hadd el, vén bolond... Nem harap az én bundám.

A szeme akaratlanul odatévedt ismét azokra a nevezetes bocskorokra. Ancsurkának elvörösödött az arca, maga sem tudta miért. Riminszkynek összeráncolódtott a homloka.

— Nem szeretem, hogy bocskorban jársz, leány — mormogta. — Bizonyosan ez is az apám bocskorai közül való, azokból a hóbortos bocskorokból.

Mik tiszteletteljesen szólt közbe:

— Tél van, tekintetes úr, mezítláb nem járhat.

— Fogd be a szádat — mordult rá Riminszky. — Járjon cipőben. Vegyen neki cipőt Marczinkáné.

Így szólott Riminszky, és becsapta az ajtót maga mögött.

Az öreg Miknek szinte tátva maradt a szája a csodálkozástól. Hol arra a bezárt ajtóra nézett, hol az Ancsurka bocskorára. Csóválta a fejét, rázta a nagy

deres szakállát, aztán megint az ajtóra nézett, és azután a bocskorra.

— Nem szereti, ha bocskorban jársz? — dünyögte. — A manóban! Hát miben járj? Cipőben, mint a kisasszonyok?

Elkeseredve nézett a bezárt ajtóra, aztán hirtelen ellágyulással fordult a leánykához:

— Jer, Ancsurka, segíthetsz az öreg Miknek a Riminszky úr bundájánál. Segíthetsz, annyit segíthetsz, amennyit éppen akarsz.

Így jutott Ancsurka váratlanul cipőhöz.

De nem nagyon örült ám a cipőnek. Sajnálta a gyönyörű bocskorokat, amilyenben valamikor a királynék járkáltak, amikor még a királynék is bocskort viseltek. Hiábavaló volt Marczinkánénak minden rábeszélése, hiába dicsérte munkáját Fintor Mátyás, a podolini suszter, akit a leányhoz hívtak, Ancsurka vigasztalan volt a bocskorok miatt. Fintor Mátyás megsértődve önérzetében, az ő kezemunkájának a lebecsülését látta a leányka szomorúságában.

— Menj, te kis béka! — förmedt rá. — Az első pár cipőt már csak hadd varrjam én neked. Tudom, ha újra cipőre lesz szükséged, nem kell többé a Fintor munkája, hanem valami pesti svindleré. Úgy ám!... Vagy talán bécsié, mint már a kisasszonyoknál szokás. A Riminszkyeknek az a bogaruk, hogy a lábára gondolnak legelsőbb is annak, akit szeretnek.

A sánta suszter csak akkor vette észre, hogy mit mondott, amikor már kinn volt a száján. Ijedtében körülnézett.

Marczinkáné egykedvűen hámozott almát a konyha sarkában, mert ő süket volt. De az öreg Mik elkésredve vetette hátát az ajtófélfának. Mogorván nézett a levegőbe, mintha igazat adott volna Fintor Mátyásnak. Ancsurka nem értette mindjárt a dolgot, de hát

leány volt, és lassan-lassan mégis csak megértette a Fintor uram szavainak jelentőségét. Az arca olyan vörös lett, mint a bíbor. Még fehér nyaka is elpirosodott. Két nagy könnycsepp jelent meg hosszú szempilláin.

— Aztán jó legyen az a cipő — mondta kényeskedve.

A sánta suszter letérdelt előtte, kezeibe vette a lábát.

— Igenis, kezét csókolom — mondta gúnyolódva. — Ámbátor nem dolgozom ilyen kisasszonyoknak, csak a főbíró úr kisasszonykáinak, a postamesternek, a patikáriusnének, kezét csókolom...

Ancsurka erre még pirosabb lett.

A konyhaajtó kinyílt. Riminszky állott a küszöbön bundában. Kedvetlenül nézte a susztert meg a leányt. Mintha valamit mondani akart volna, de meg gondolta magát.

— Elmegyek, Mik — dörmögte.

A törpe a kapukulcshoz nyúlt, és előrefutott kaput nyitni. Ancsurka, amikor a hatalmas férfiút látta az udvaron végigmenni, megrázkódott, és hevesen kezdett dobogni a szíve. Valami különös érzés járta át.

— Szép lesz a cipő? — kérdezte Fintor Mátyástól.

A suszter felállott. Csúnyán nevetett, és gúnyosan felelt:

— Szép lesz, kisasszonyka.

Három nap múlva elhozta Fintor a megrendelt cipőt. Ancsurka felpróbálta.

Tizenkét gomb volt a cipőn, az orra hegyes, mint a kecségéé, a sarka magas, hogy csak úgy ingadozott benne a sudár leányzó, mint a nád a szélben.

— Jaj, én szép drága bocskoraim — mondta sírva. Fintor uram kedvetlen arcot vágott.

— Majd megtanulsz benne járni, ne félj. Ha az Úr-

isten azt rendelte, hogy kisasszony legyen belőled, hát kisasszony leszel.

Marczinkánénak se tetszett valami nagyon a cipőviselet.

— A macska rúgja meg — dohogta. — Már csak szebb a bocskor.

Aztán sóhajta tette hozzá:

— De hát ha az úr parancsolta, mit csinálhatunk akkor?...

Persze, hogy nem lehetett semmit sem csinálni. Sőt az öreg Mik, aki Riminszky távollétében sokkal szigorúbban ügyelt a házirendre, mint akkor, midőn az úr otthon volt, nagy patáliát csapott, amidőn Ancsurka egy délután előkereste régi bocskorait, és titkon felhúzta a Fintor uram gombos cipellői helyett.

— Ez a hála? — kiáltozott az öreg Mik. — Felfogadtunk az utcáról, mint talált gyereket, most pedig ellenszegülsz Riminszky úr parancsainak, te béka?! Ancsurka, ne görbítsd el a szájadat. Nagyon kérlek, ne görbítsd el a szájadat!...

Ennek a szájgörbítésnek mégis megvolt az az eredménye, hogy Prihoda Anna egész nap viselhetette a bocskorokat. Szomorúan sétálgatott a bocskorokban a nagy házban, mintha búcsúzott volna valamitől, mint-ha kedves halottja volna... Tudja Isten, miért fájt olyan nagyon ennek a kisleánynak az, hogy többé bocskort nem viselhet? De fájt neki, mert még éjjel is felkelt ágyából, és megtapogatta a bocskorokat.

— Még itt van — suttogta magában, és a feje alá tette. Erre kedves álmai voltak. Az anyja simogatta az arcát és becézgette. Egyszer még a topórci kovács is megjelent álmában, a részeges Korinszky. Ekkor nagyon józan volt Korinszky — álomban mindenféle bolondságokat lát az ember —, s így szólt hozzá:

— Némely tótócskákból gazdag tótócskák lesznek odaát az új világban. Nagyon hiszem, hogy az a furfangos Prihoda kifundált valamit.

Így szólott éppen a kovács, és a nagy fa alatt állott bőrkötényében, amely nagy fa alatt Rákóczi Ferenc üldögélt; — a hegyeken tavaszi virágok nyíltak, és fehér báránycák szaladgáltak a réteken; az égen báránycák úszkáltak, — amikor a kapu nagyot csattant a Riminszky-házban.

Ancsurka nyomban fölébredt, és ijedten felült ágyában. Sötét téli hajnal volt odakünn, talán havazott is, a szél dorombolva kóborolt a régi ház zeg-zugai között. A kapuboltozat alatt nehéz, döngő lépések halatszottak.

Riminszky mély hangja hallatszott:

— Megvarrták a cipőt?

Az öreg Mik szokásos bőbeszédűségével felelt:

— Igenis, meg. Fintor mester varrta, a legelső mester városunkban. Magam voltam érte, magam hoztam el, és magam szoltam így hozzá: Szép legyen a cipő Fintor, mert Riminszky úr ezt parancsolta... Ne kí méld, varga, a bőrt,

— No, ezt éppen nem mondtam — dörmögött Riminszky. — Hát aztán?

— Aztán? — szólt Mik, és Ancsurka képzeletében látta, hogy az öreg szolga milyen hősies állásba vágja magát, mert gazdája annyi kérdést intézett hozzá. — Aztán, kérem, nemes uram, megvarrták a cipőt. Megám. Tizenkét gomb van rajta, megolvastam.

— Hát a leány?

— A bocskorai után bőg naphosszat — felelt haragosan Mik.

Riminszky erre nem felelt semmit. Felment a szobájába, és nehéz lépései sokáig visszhangoztak oda-fönn. Ancsurka hiába hunyta le a szemét, hiába pró-

bálta folytatni az álmod ott; ahol elhagyta: Korinszky, a kovács, végleg eltűnt a sötét éjszakában. Ellenben mindenféle más képek vonultak fel előtte: az öreg Mik, a lakatos, amint a kapukulcsot szorongatja, a méltatlankodó sánta suszter és végül Riminszky, amint komoran néz alá a folyosóról. Így kergették egymást a képek szundikálásában, amíg végre eszébe jutott az a fehér macskácska, amely valami véletlen folytán a Riminszky-ház udvarába került. A kis macska tán a háztetőkön kalandozott, és kíváncsi lett arra, hogy mit kalapál az öreg Mik örökösen a színbelen. Ezt megtudni lejött a tetőről, és Ancsurka nyomban foglyul ejtette, reáborítván a kötényt.

A kis macska így fogságba esett, és Ancsurkának egyéb gondolatja se volt ezentúl, mint megédesíteni a kis fogoly rabságát. Elnevezte Ancinak, mert ez volt a legkedvesebb név előtte. Így szólongatta valamikor az édesanyja, amikor még nagyon kicsi volt. Egész nap dajkálta, táplálta, dédelgette. Az öreg Mik, aki nemigen szerette, hogy ismét megszaporodtak a ház lakói, mindenáron arra akarta rábeszélni Ancsurkát, hogy bocsássa szabadon a macskát. Ő majd — tudniillik az öreg Mik — készít neki egy olyan lakatot, amelyet egész nap zárogathat, nyitogathat. De Ancsurka sehogy sem akarta belátni a csere előnyeit, és Anci ígyen továbbra is megmaradt a zordon házban, ahol együtt sétálgatott úrnőjével, és néha nagyon boldogan simultak egymáshoz.

— Én is olyan árva kis macska vagyok, mint te — suttogta Prihoda Anna a macska fülébe.

Értette-e macska azt, amit Ancsurka súgott neki; nem lehet teljes bizonyossággal állítani. Csak az bizonyos, hogy nagyon odasimult az Ancsurka kebeléhez.

— Te vagy az én gyerekem! — súgta neki Ancsur-

ka. — Te vagy az Anci, én pedig az öreg Prihodáné vagyok. Jer ide Anci, hadd csókoljalak meg!

Majd kérdezgetni kezdte halkan, szomorúan, amint az anyjától hallotta egyszer:

— Hol van az apád! Mondd meg, hol van az apád?... Elment, elhagyott bennünket az a rossz apád. Talán sohase is jön vissza.

A macska álmosan hunyorított a szemével. Hogyan tudott volna ő ezekre a rendkívüli kérdésekre megfelelni? Talán a podolini háztetőkről tudott volna egyet-mást elmondani, de Toporcon már nem volt ismerős.

— Felelj, felelj — biztatta szenvedélyesen Ancsurka —, te vagy az én gyermekem.

Riminszky úr betegen jött vissza abból az útból és se másnap, se harmadnap nem mutatkozott. Negyedik nap hirtelen így szólott az öreg Mikhez, aki mindenféle teákat kotyvasztott körülötte, amelyet Riminszky úr természetesen nem ivott meg. Tehát így szólott:

— Valami macskát láttam annál a lánynál. Régen láttam már macskát; hozd el, Mik, hadd ugrándozzon itt körülöttem.

Nagyot ásított a medvebőr-kanapén.

— A lány is bejöhet a macskájával.

Az öreg Mik hamarosan elővezette Ancit és Ancsurkát.

— Itt vannak — mondta keményen, mintha valami fogháznak lett volna az őrmestere.

Riminszky tunyán intett.

— Üljetek le itt — folytatta az öreg Mik. — Aztán játsszatok itt.

Ancsurka kebeléhez szorítva fehér macskáját, szorongva nézett körül a komor szobában. Nemigen mert megmozdulni. Anci is nagyon ijedtnek látszott. Az öreg Mik dirigálta a leányt:

— No, beszélj hát! Mit szoktál mondani a macskád-
rak? Mi neked a macskád? Nos?

Ancsurka szégyenlősen nézett a macskájára: — Az
én gyerekem...

Az öreg Mik elégedetlenül sodorta meg a szakállát,
mint aki nincs megelégedve a mutatvánnyal.

— No és tovább? — szólt kemény hangon.

Riminszky úr ekkor megfordult a medvebőrön. Na-
gyon fáradtnak, szenvedőnek látszott.

— Ne féljetek! Te pedig fogd be a szádat, Mik. Ló-
dulj, nem akarlak látni.

Mik erre a váratlan fordulatra azt hitte, hogy meg-
nyílik alatta a föld. Körülnézett, háromszor is körül-
nézett, de senki sem mondta neki, hogy rosszul hallott.

Csendesen ódalgott kifelé az ajtón, mintha azt vár-
ta volna, hogy meggondolják a dolgot és mégis csak
visszahívják. De nem hívta senki. Elkecserevedve vonult
le a műhelyébe, ahol egész nap olyan zörgést művelt,
mintha valamennyi rozsdás lakatját ezen a napon
akarta volna kivégezni.

Ancsurka pedig leült a szoba sarkában a macská-
jával. Ott ültek sokáig, csendesen, mozdulatlanul, és
folyton egymásra néztek. Folyton-folyvást nézték
egymást, mintha beszélgettek volna valami rejtett dol-
gokról. Riminszky végre megunt a nagy csöndessé-
get, és felnyitotta lezárt szemét.

— Szeretném, ha nekem is ilyen macskám volna!

Ancsurka alázatosan emelkedett fel a sarokból. Két
kezébe fogta a macskát, és Riminszky felé vitte.

— Tessék! — mondotta, de a szeme könnybe bo-
rult.

Riminszky ránézett:

— Hadd el, nem kell a macskád. Csak játssz vele
tovább... Játssz vele mindig. Aztán ide is be szabad
jönni, ha éppen kedved tartja. Megengedem.

Ancsurka kezét csókolt Riminszkynek. Az megsimogatta a macskát a nagy tenyerével.

— Csak játssz vele mindig — szólt. — Most pedig elmehetsz.

Riminszkyt valami kínzó reuma kötötte szobájához. Az öreg Mik minden tudománya kudarcot vallott, hiába főzte reggeltől estig a mindenféle teákat.

— Ha lakat volna, a kakas csípje meg, majd elbánék vele — dörmögte elkeseredve —, de hát nem lehet!... Ha egyszer nem lakat, mit csináljak?

Riminszky úr éjjel sem tudta lehunyni a szemeit. Kínjában még Rocskay Teofillal, a podolini körorvossal is összeveszett.

— Mit tudtok ti, doktorok? — kiáltozta haragjában, szokása szerint tegezve mindenkit —, semmit sem tudtok. Illetőleg sintérelni tudtok. Kezem, lábam le tudnátok vágni, de benn, odabenn egy beteg csontot nem tudtok meggyógyítani.

Rocskay Teofil zömök, elhízott bölcsészkedő ember volt, akinek az volt a szokása, hogy leült a haladóklor tótok ágya szélére, és vitázott velük a mulandóságról. Illetőleg a tótok nemigen tudtak hozzászólni a dologhoz, de felelt és kérdezett helyettük Rocskay.

Riminszky dühöngése se hozta ki sodrából. Szelíden összefonta kövérkés kezeit és áldott mosollyal hallgatta. Csak a tegezése bántotta egy kicsit, utóvégre ahhoz még nem szoktatták a tótok. De filozófus létére könnyen segített magán: visszategezte Riminszkyt.

— Mit ágálsz, ember? Mit hánykolódsz, ugrándozol, rúgkapálsz? Sorsod meg van pecsételve, mint valamennyi földi halandóé. Itt hiába lármázunk, barátocskám, itt hiába jajgatunk, imádkozunk, sírunk; menni kell, ha a másvilági zsandár eljön értünk. Azért legjobb férfiasan viselni a bajt, amelybe keveredtünk.

A gonosztevők közül is mindig az a szimpátikus, amelyik nyugodtan, bátran, félelem nélkül néz szembe a reá váró büntetéssel. A halállal vívódónak se szabad gyávaságot mutatni. Az egész néhány esztendei föld alatti fogság. Néhány év alatt a legerősebb csontokkal is elkészülnek a férgek. Neked erős csontjaid vannak, Riminszky.

Riminszky dühében az asztalra csapott:

— Ördög bújjon beléd, doktor. Hát azt gondold bolond fejedd, hogy én tán meghalok? Egy rongyos kis reuma miatt! Azt gondolod rólam?

Rocskay doktor szelíden legyintett a kezével:

— Hallottam én már ilyent! Ne folytasd Riminszky, tudom előre, mit akarsz mondani... Azt akarod mondani, hogy nem akarsz meghalni. Tudom, fiam, tudom. Senki sem akar. De senkit sem szokás megkérdezni erről. Ismerheted a tót közmondást — elég tót vagy magadért, Riminszky —, hogy Jarinkó, az erdei szellem köhint egyet, és egy pár bocskor gazdátlan lesz a földön. Mármint minden attól függ, hogy mikor köhint neked Jarinkó. Elmégy te is, mint a többi tótok.

Riminszkyt végleg kihozta flegmájából ez a cinikus beszéd. Összefonta a karját, és a doktor elé állott:

— Hát te mi vagy? Nem vagy tót? — ordította magából kikelve.

Rocskay Teofil angyalai nyugalommal felelt:

— Ne ordíts, bolond, úgyis megmondom. Hát igenis én nem vagyok tót. Semmiféle ivadékom nem volt az. Nekem köhöghet Jarinkó... de azért egyszer én is csak elmegyek, ebben nyugodt vagyok. Gondolhatod, nem szívesen. Magamfajta tudományos ember pedig már csak megpróbálkozik, hogy hosszabbra nyújtsa az életét, mint a tótokét. De hiába próbálkozik. Becsületemre mondom neked, nincs segítség. Úri becsületemre, Riminszky...

— Először is ne tegezzon az úr — sziszegte Riminszky, mert már nem tudott egyebet mondani a rettetes embernek.

A doktor komoly arcot vágott:

— Pardon, ezer pardon... Lássuk csak, miről is van itt szó? Arról, hogy egy beteg csontot kellene meggyógyítani, egy új csontot kellene fabrikálni a régi helyett. Erre az a válaszom, uram, hogy ha én nem egy darab csontot, hanem csak egy mákszemnyi izületet tudnék újjáteremteni, kicserélni az emberi testben, akkor meg volna oldva az örök élet titka. Annyit azonban tudok, hogy enyhítsem, esetleg elmulasszam a fájdalmát.

Leült, receptet írt, és igen komoly arccal ajánlotta magát.

Riminszky egy percig a doktor után nézett, aztán valami hirtelen ötlettől megkapatva, rákiáltott az öreg Mikre, aki a sarokból álmélkodva hallgatta a doktort:

— Fuss a doktor után, jöjjön vissza.

Mik karikálábain még a kapu alatt utolérte Rocs-kay Teofilt. A doktor fejcsóválva jött vissza.

— Úgy látszik, még sem győztem meg egészen, hogy meg kell halnia.

— Nekem is, doktor úr? — kérdezte ijedten az öreg Mik, aki mellette ballagott. — Megvallom, még sohasem gondoltam a halálra.

A doktor különös mosollyal nézte a Mik hosszú deres szakállát.

— Kár lesz a szakálladért! — morogta. — Egyébként elég érett vagy már.

Benyitott Riminszkyhez:

— No, mit akar még az úr? — kérdezte.

— Mik, maradj odakünn — szólt Riminszky.

Az öreg Miket módfelett meglepte ez a parancsolat. Még nem fordult elő, hogy gazdája, nemes Riminszky

úr kiharcolta volna őt a szobából. Vén fejében valami bolondos gondolat azt súgta, hogy Riminszky talán mégis megtudja a doktortól, hogyan lehet elsvindlizni a halált. Az a kutya doktor tán tud valamit, hogy olyan bátran mer beszélni Riminszky úrral. Az öreg Mik sem volt rest, hamar kihúzta fejét a vidrabőr kucsmából, és odanyomta fülét a kulcslyukra.

Odabentről a gazdája akadozó szavát hallotta:

— Tudja, doktor úr, sok mindenféle bolondság történik az emberrel. Néha még meg is szokott házasodni. Tegyük fel, ha egy ötvenesztendős ember megházasodik, számíthat-e arra, hogy házasságának gyümölcse legyen?

A doktor krakogott:

— Hm — dünnyögte —, sok minden függ attól az ötvenéves embertől. De ha olyan erős valaki, mint Herkules, és legyen bár csak harminc esztendős, azokra a gyümölcsökre csak akkor számíthat, ha a felsőbb természeti hatalmak is beleegyeznek a dologba. Mert, uram, ez sem biztos dolog.

Riminszky hümmögött valamit olyan mély hangon, mint mikor a medve haragszik.

A doktor az ajtóból felelt:

— Ámbátor minden lehetséges...

Az öreg Mik úgy kapta el a fejét, mintha le akarná vágni. Pedig csak a doktor koppantott rá a pálcájával, mikor észrevette, hogy hallgatódzott:

— He, vén betyár, tán te is meg akarsz házasodni? — kérdezte a doktor csúfolódva.

Sietve kocogott lefelé a lépcsőkön, Miket pedig gazdája a patikába küldte a recepttel.

— Menj, öreg Mik — mondta Riminszky úr különös szomorúsággal. — Azt a leányt pedig küldd föl a macskájával. Hadd mulattassanak.

Mik mérgesen ugrált lefelé a lépcsőn.

— Beteg, tisztára beteg — dünnyögte. — Egy macska mulattatja! Szörnyű! Érténém, ha furfangos lakatokat szeretne látni! De egy macskát?...

Bekiáltott a konyhába:

— Ancsurka, vedd a macskát. Az úr hivat.

Ancsurka hamarosan előkereste a macskáját. Nem sokáig kellett keresgélne. Ott aludt a meleg kemencén.

— Jer, Anci — szólt hozzá. — Riminszky úr látni akar.

A két lábánál fogva megfogta Ancit, ölébe vette; és megigazította a kék szalagot, amellyel tegnap óta feldíszította a macskát. Vidám, fürge lépésekkel futott föl az emeletre, mint aki tudja, hogy kedvesen látott vendég.

A Riminszky szenvedő arcán valóban valami játszi mosoly futott keresztül, amikor a leányt meglátta a macskájával. A sarokba már oda volt dobva egy nagy medvebőr. Ugyan ki dobhatta oda előre? Talán az öreg Mik? Nem, Mik nem gondol az ilyesmire.

Riminszky a medvebőrre mutatott:

— No üljetek oda és játsszatok.

Leültek és játszadoztak a maguk módja szerint. Ancsurka halkán kérdezgette a macskát:

— Te vagy az én gyermekem?

Mindjárt felelt is a macska helyett:

— Én vagyok a te gyereked.

— No hát akkor mondd el, mit csináltál máma?

— A kemencén aludtam, édesanyám.

— A háztetőn voltál-e?

— Voltam, voltam, ne haragudj, édesanyám. Csak az orromat dugtam ki a padláslyukból. Ju, de hideg van odafent. A konyhán jó meleg van.

— Hát a torkoskodással hogy vagyunk?

— Ma nem torkoskodtam.

— Akkor jól viselted magad. Akkor az én gyere-
kem vagy.

Mire az öreg Mik visszajött a patikából az orvos-
sággal, Riminszky úr már ott ült a kanapén és neve-
tett.

— Ördögös macskája! — kiáltotta és mindig ne-
vetett.

Az öreg Mik földhözvágta a sapkáját:

— Bizony ez egy ördögös macska! — tódította. —
Az ördögök kuglizzanak a fejemmel, ha láttam valaha
ilyen macskát. Becsületemre, kitűnő macska.

Riminszky még mindig nevetett, és úgy kérdezte
Ancsurkától:

— Hát ki a te gyereked?

— A macskám — felelte Ancsurka.

— Hát te ki gyereke vagy? — folytatta Riminszky.

Ancsurka behunyta a szemét:

— Senkié. Én árva vagyok.

— No, azért ne sírjál, majd csak valahogy gondos-
kodom rólatok... Az az ördögös macskáé csaknem
meggyógyított.

— Az az ördögös macska! — üvöltötte az öreg
Mik, és már rohant is az orvosságos üveggel, hogy
ezer darabra zúzza azt.

Neki ugyanis az volt a felfogása, hogy aki orvossá-
got használ, az bizonyosan meghal. Azért összetörte
az üveget, de mégsem volt teljes az öröme. Ezen a
napon elgondolkozva ült a színben rozsdás lakatjai
között, és ha a jó Isten megengedte volna valakinek;
hogy belelásson az öreg Mik vén koponyájába, ott a
következőket látta volna:

A műhelyben található legnagyobb lakat Riminszky
úr alakját vette föl, egy négyszögletes, furfangos zá-
váru a Rocskay doktorét. Marczinkánét egy kimust-
rált, két darabban heverő ócska lakat képviselte, míg

egy vadonatúj kis lakat, amelyet az öreg Mik nem a furfangosságáért, mint inkább a csinoságáért vásárolt meg a legutóbbi országos vásáron, Ancsurka volt. A macskának nem volt külön lakatja, az együtt volt Ancsurkával a csinos lakatkában.

Az öreg Mik kezében a kalapács, és a kalapács olykor végigkopogtatja a lakatokat. Végig valamennyit, mindegyiket más és másféle érzelemmel. A lakatok is másféleképpen szólnak a kalapács alatt.

Mikor végigment valamennyi lakaton, akkor nagyot csap a kalapáccsal a lakatos-üllőre. Kettőt, háromat, négyet.

Mert az üllő, ott benn a vén koponyában, az öreg Mik alakját öltötte magára ezen a gondolatteljes délutánon.

KI IS VOLT HÁT A NIZSDERI VÁRÚR?

Annak a rejtélyes várúrnak a történetét, aki a nizsderi sziklafészekben lakott, a következőkben lehet összefoglalni:

Sok esztendővel ezelőtt Heidelbergában lakott egy becsületes órás mesterember, bizonyos Wart Sámuel.

Hogy Wart Sámuel uram mennyire művész volt a mesterségében, az nem tartozik ennek a történetnek a keretébe. Lehet, hogy nagy művész volt a rugók és kerekek világában, de az is meglehet, hogy mit sem értett a mesterségéhez. Utóvégre Wart Sámuel uram e regénynek írója szempontjából teljesen eleget tett kötelességének akkor, amidőn kis emeletes házikót vásárolt és benne családi fészket alapított. Bizonyos Klein Clara nevű leányzót vezetett az oltár elé — a heidelbergi órások nagyot ittak ennek az örömére, és egy nagy rakás esztendő lemúlt Heidelbergra és az órás kis emeletes háza felett. Ezen esztendők alatt a sorsnak akaratából kis leánya született a szorgalmas órásnak, és a leánykát Lizinek keresztelték. Furcsa is lett volna, ha nem Lizinek keresztelik. Utóvégre nem hívhatják másképpen egy heidelbergi órásmester leányát. Lizi lett a csöppség, kövérkés, kékszemű és szőkehajú csöppség, és Wart Sámuelnek kimondhatatlan volt az öröme. Azért a csöppségért élt, halt. Midőn a rugókat igazgatta a beteg órákban, lelki szemei előtt a Lizi kék szeme ragyogott. A kerekek halk zörgésében a Lizi hangját hallotta. És midőn a felettünk ki-

ismerhetetlen sors rendelkezéséből Wart Sámuelné belefáradt a háztartás gondjaiba, és egy ábrándos alkotón, amidőn a hegyek felett úgy búcsúzott a nap-sugár, mint akár Goethénél, ahol a bús szerelmet énekli — a csendes asszony elbúcsúzott az idevalósiaktól, férjétől, a hozzátartozó rugóktól és kerekektől, valamint a kis Lizitől: elmenvén egy szebb, nyugodalmasabb, ábrándosabb világba, mint Heidelbergba, ahol utóvégre is nem dalolnak a diákok éjnek éjszakáján az utcáson. Elment s a rugók tovább munkálkodtak, a kerekecskék forogtak, a diákok énekeltek, mert egy szegény egyszerű asszonynak az eltemetése nem szokott földrengést okozni. A királynék is meghalnak, hát még az órásnék! Lizike is kinőtt gyermekruháiból, Sámuel úr a rugókat mindig nehezebben fogta meg szerszámjaival és a kerekek, azok a bolondos kerekek olykor minden látható ok nélkül forogni kezdtek keze alatt. Így múltak az évek. A fiatal órásból öreg órás lett, Heidelbergában vénebbek lettek a házak, és a diákok más nótákat énekeltek éjjelenként, mint valamikor énekeltek.

S egyszer — amidőn már igen sok esztendő elmúlt — az öreg órás estebéd idején így szólt Lizihez:

— Mi magunkban vagyunk, és a házunk sokkal nagyobb, mint hogy ketten meglakjuk minden szobáját. Nekem elég egy sötét zugocska is, ahol fáradt szemem megpihentetem.

— Nekem elég egy másik zugocska — felelt alázatosan Lizi.

Az órás habozva, csendesen így folytatta:

— A szomszédaink és ismerőseink kitűnő kenyérkeresetre tesznek szert azzal, hogy diákokat fogadnak a házukba. Mondd, Lizi, nem volna kedved hozzá? A rugókat és kerekeket mind nehezebben látom, a boltcskát maholnap becsukom, mert legfeljebb kará-

csonykór téved vevő a boltombá. Próbáljunk megélni úgy, mint a heidelbergaiak már számos esztendő óta élnek. Egy-két diákot veszünk házukhoz, és csendesen éldegélünk.

Lizi — ebben az időben már igen tömör szőke hajzata volt, és csak a rugók és kerek emberek embere nem látta meg, hogy arcának olyan színe van, mint a hamvas őszibaracknak — Lizi, mondom, nem ellenkezett. Utóvégre a diákok olyan ábrándosan énekeltek néha az utcáson, hogy kedves álmai lettek e daloktól. Miért haragudott volna a diákokra?

Ezen beszélgetés után nemsokára meghirdették, hogy két komoly és rendes magaviseletű diák urat hajlandók volnának házukhoz fogadni. A hirdetés után következő napon már jelentkezett is egy tagbaszakadt, egészséges arcú, rövidszakállú fiatalember. Egyebekben sem különbözött a többi diáktól. Az akkori idők divatja szerinti sapkát viselt, pipa volt a kezében. Csak a kutyája volt valamiképpen másféle, mint amilyent Heidelbergában láttak. Lompos, fehérszőrű, közép nagyságú kutya volt.

Bemutatkozás helyett átnyújtotta a névjegyét Lizinek, aki ajtót nyitott a csöndítésre. Azon a névjegyen csak ennyi volt:

KAVACZKY DE NIZSDER

A látogató ezzel mintha be is fejezte volna jövetele célját. A lompos komondorra mutatott:

— Ez majd szerez lakótársat!

Így szólott különös nyugalommal. Lizi megnézte a

kutyát, megnézte az embert, és semmi jót sem látott rajtuk. Kavaczký de Nizsder lehetett igen tisztességes férfiú, de a kutyája az semmi esetre se volt a jó kutyák közül való. Igen alattomos, ármányos ebnek látszott, amely szaglászva dugta be az orrát a házba, amint a kaput kinyitotta Lizi.

Lizi az ebet nézte, és azt kérdést intézte Kavaczkýhoz, aki Nizsderről jött:

— És hogyan gondolja azt uram, hogy majd az eb lakótársat szerez önnek?

Kavaczký furcsán mosolygott.

— Igen egyszerű a dolog, kisasszony. Ez a kutya magyarországi komondor. Ennek az ugatását nyomban meghallja minden magyar ember. Nemcsak meghallja, de meg is érti. S megtudja belőle, hogy ott, ahol ez a kutya ugat, ott magyar ember van. Így kapok én lakótársat ehhez a lakáshoz.

Lizike furcsának találta az okoskodást, de mert igen kötelességtudó, jó leányka volt egyébként, szépen megmutatta a kutyás embernek a földszinti szobákat, amelyeket diákoknak rendezett be az órásmester.

Kavaczkýnak módfelett tetszett a szállás. A vasrácsos ablakok, bolthajtásos vén falak különösen megnyerték tetszését.

— A gyermekkoromat is éppen ilyen falak között töltöttem — mondta.

Lizi kíváncsi volt a Kavaczký gyerekkorára.

— És hol lakott eddig az uraság?

— A nizsderi várban — felelt nyugodtan Kavaczký. — Ott várúr az apám, de a múltkoriban összevesztünk, hát eljöttem onnan. Az öregúr ugyanis nem egészen tisztaeszű ember.

Lizi — igen jó leányka volt — szemrehányólag vágott közbe:

— Ugyan, hogy beszélhet így az édesapjáról?

Kavaczký furcsán nevetett. Felelet helyett a kutya-ja fejét simogatta és annak a mocskos bundáját nézte.

— Ez még magyarországi sár! — mondta végül, a kutya-ja bundájára mutatva. — Mit kérnek a lakásért?

Lizi ekkor elmondta, hogy apja beleegyezése nélkül ő semmit sem tehet, fáradjon el délután az uraság, és akkor megállapodhatnak a lakás dolgában.

Kavaczký de Nizsder egykedvűen vállalt vont.

— Otthon egy egész falura megalkudtam volna ennyi idő alatt — mondta csendesen. — De azért eljövök, már csak a maga kedvéért is, szép kisasszony.

Lizi elpirult, és többé nem látta olyan utálatosnak a juhászkutyát, amelynek Kavaczký fütyentett.

— Poprád! — mondta.

És a kutya hegyező fülekkel rontott utána.

Aznap délből igen nagy tanácskozás volt az órá-séknál. Lizi elmondta tapasztalatait, amelyeket az ide-gen úr felől szerzett. Sámuel mester komoly arccal hallgatta.

— Hm — mormogta —, olvastam valamikor, hogy furcsák a magyarok. Igen furcsa népség. Ám, ha előre kifizeti a lakást, véleményem szerint beköltözhet oda utálatos kutyájával.

— Csöppet se látszik művelt embernek — vetette ellen Lizi.

Az órásmester egy lekváros gombócot tolt a szájába.

— Utóvégre csupa professzor urakat nem vehetünk ide. A szegény ember úgy rendezi be az életét, ahogyan lehetséges.

Lizi belátta apjának helyes gondolkozását, és így történt, hogy midőn Kavaczký de Nizsder délután megszólaltatta a kapucsengettyűt, az utálatos kutya társaságában, Lizi nem utasította őt el, hanem alkuba

bocsátkozott vele a lakás irányában; mint jóra való rendes lányhoz illik. Kavaczký de Nizsder a sörtebaszja alatt furcsán nevetett, amikor a Lizi aggodalmait hallotta a lakáspénz dolgában. Egy csomó arany-pénzt markolt ki zsebéből.

— Akár egy esztendőre előre kifizetem — mondta egykedvűen.

Egy pillanatra a leány arcába tévedt a tekintete. Aztán megfordult, és megsimogatta a sarkában szaglászó ebet.

— Poprád, ezentúl itt lakunk — szólt a kutyához, mintha egy hozzá hasonló emberhez szólott volna.

Kavaczkýnak igaza volt.

Az első este, amelyet új lakásában töltött, meghozta neki a lakótársat, mégpedig az első holdvilágos este. A hold magasan barangolt a heidelbergai csúcsos háztetők fölött, és ábrándos sugarai enyhe fényt árasztottak a szűk, kacskaringós utcácska kövezetére. Kavaczký a díványon heverészett, és éppen azon elmélkedett, hogy tulajdonképpen roppant unalmas dolog az egész élet, amikor Poprád, a lompos fehér kutya, jelt adott magáról. Jelezte, hogy ő is a világon van. Két első lábával felkapaszkodott az ablakpárkányra, és teljes szívvel, odaadással vonított a holdra, amelyet éppen észrevett barangolásában.

Kavaczký néhányszor rászólt a kutyára, de azt nem lehetett lebeszélni az égen úszó sajtról, egy olyan sajtról, amelynek szaga nincsen. Poprád el-elhallgatott, de aztán csak folytatta az éjszakai ábrándozást, amely ábrándozás különös hangokat csalt ki belőle.

Kavaczký — természeténél fogva igen lusta, nyugalomkedvelő férfiú volt — megunt a kutya csillapítását, ez pedig nem hagyott fel az ábrándozással. Sőt mikor a hold a felhő mögé rejtőzködött, hangos ugatással követelte vissza az égi sajtot.

Egyszerre azt veszi észre Kavaczký, hogy árnyék vetődik a szobába. Az árnyék ott maradt a szoba közepén, a kutya erősen ugatott, és kaparta a falat.

Kavaczký végre fölemelte a fejét a dívány karfájáról. A holdvilágos éjben egy fekete férfiú állott a függönytelen ablak előtt, és látszólag nagy kedvteléssel hallgatta a kutya ugatását.

Kavaczký álmosan fordult el. Azt gondolta magában, hogy az éjjeli ember majd csak elunja az álldogálást, és tovább megy. De bizony az nem mozdult. Sőt inkább halkán kopogtatni kezdett az ablakon, mintha mondani akart volna valamit a kutyának.

Az eb vígan csaholt, Kavaczký most hiába figyelmeztette szelíden vagy szigorúan:

— Poprád! Csiba te, Poprád!

A Poprád ugatott, mintha fizették volna érte. Ugatott torkaszakadtából, és legjobban szeretett volna kirohanni az utcára, és lábszárába kapni az idegenek.

Kavaczký — végtére ő sem volt fából — feltámaszkodott a díványról, és néhány erőteljes rúgással elkergette a kutyát az ablaktól.

— Mit akar itt, hé? — kérdezte mérgesen az idegentől.

Az idegennek széles mosolygás terült el az arcán:

— Azt a kutyát szeretném! — kiáltott be, tölcsért formálva tenyeréből.

Kavaczkýt nem hozta ki a flegmájából ez a beszéd.

— Majd mindjárt kinyitom az ablakot, aztán elviheti — felelt és már nyitotta is az ablakszárnyat.

— Csípd meg! — kiáltott a kutyára hazai szokás szerint.

A kutya nem sokáig hagyta magát biztatni, egyketőre odafönn volt az ablakon, aztán kiugrott az utcára.

Az idegen ezalatt csendesesen hátrahúzódott. Úgy látszik, igen komolyan fogta fel a dolgát. Négykézlábra ereszkedett, és úgy fordult a kutya felé. Valami különös hangot hallatott, amitől egyszerre megjuhászodott a dühös eb. Farkát lábai közé húzva ódalgott a fal mellett. Az idegen pedig, mint aki teljesen bizonyos akar lenni dolgában, fejével néhányszor a kutya felé bökött, és szüntelenül hallatta a különös hangot. A kutya szűkölve hátrált.

Kavaczky elképedve nézte a különös jelenetet az ablakból.

— Poprád! — kiáltotta. — Összetöröm a fejed, te becsstelen dög.

De Poprádnak mondhatott már akármit. A kutyát teljesen megbűvölte az idegen különös magaviseletével. A Poprád szelíden lapult meg a fal mellett, majd mikor az éjszakai látogató talpraállott, hízelkedő farkcsóválással közeledett feléje.

— Hát most már viszem a kutyát! — mondta az idegen. Fütttyentett a kutyának, és halkán mondta:

— Poprád!

A kutya — hja, ilyen a kutyabarátság! — szelíden, csendesesen követte.

Kavaczky mérgesen vágta be az ablakot. Megsértett büszkesége nem engedte, hogy egy hanggal is visszacsalogassa hűtelen kutyáját.

Ámde hiábavaló volt minden büszkesége, valahogyan igen rosszul kezdte magát érezni, amint a kutya és új gazdája eltűntek az utca kanyarulatánál. Nyugtalanul sétálgatott fel és alá a szobában; valami nagyon hiányzott neki. Nézegette a szobasarkokat, bepislogott az ágy alá, mintha keresne ott valakit. De nem talált senkit. Senkit, senkit... Teljesen egyedül volt. S evégből elkeseredésében földhöz vágta a pipáját, majd lefeküdt, és nyugtalanul aludt.

— Poprád! — mondta néha, de senki sem felelt.

— Poprád! — sóhajtotta.

Vajon hol járhatott már akkor Poprád!

Reggel sietve öltözködött, és a szabad levegőre vágyódott, hogy elfelejtse bánatát. Hát amint kisietett a kapun, kit talál ott vajon a kapusarok mellett üldögélve? Senki mást, mint a hűtlen Poprádöt. A kutya farkcsóválva, ragyogó szemmel közeledett feléje. Kavaczkynak is nagyot dobbant a szíve.

— A kakas csípjen meg! — kiáltott fel, amidőn magához tért csodálkozásából. — Hol jártál az éjszaka, te betyár?

Poprád persze felelt volna, ha tudott volna. Felelet helyett csak a lompos farkával ütögette a Kavaczký csizmaszárát. Mintha azt mondogatta volna, nagy hízelkedve:

— Ne haragudj, öreg. Nekem is vannak diszkrét dolgaim.

Kavaczký egyszerre igen jól kezdte magát érezni. Szétterpesztett lábbal, pipázgatva állott a kapuban, a kutya mellette guggolt, hegyező füllel. A jövő-menőkre legfeljebb csak annyit nézett Kavaczký, amennyire egy fehér, lompos juhászkutya gazdája nézhet. Talán, ha a nagyherceg jött volna éppen arra, azon se csodálkozott volna jobban, mint a szomszéd pékmesteren.

Egyszerre fölemelte fejét Poprád, és vígan elvakantotta magát.

Kavaczký gyanakodva nézett abba az irányba, amerre a kutya orrát fordította. Mintha valami új veszedelem készült volna!...

Nem, szó sem volt veszedelemről. Az utca végén kék ruhában, kis fehér kosárkával kezében, nyúlánk, karcsú, fiatal hölgy közeledett. Kis kerek kalapja alól megcsillant aranyszőke haja a tavaszi reggeli

napsugárban és Kavaczký ünnepélyesen emelte le kalapját:

— Jó reggelt, Lizi kisasszony!

Lizi mosolygott:

— Már ébren, doktor úr? A doktor urak nem koránkelők.

(Heidelbergában minden diák doktor volt hajdanában.)

A „doktor úr” komolyan pislogott, és fejét bólogatta hozzá:

— Én mindig korán kelek. Korán, mint a madarak!

Lizi kisasszony elmosolyodott erre a különös hasonlatra. De Kavaczký de Nizsder minden inkább lehetett volna, mint madár. Azaz hogy kakas-madár lehetett volna, pocakjával és vékony lábszárával.

Kavaczký nagyot szívtott pipájából:

— Az éjjel nagy dolog történt — folytatta és szemével hunyorított Lizi kisasszonyra. — Az éjjel ellopták a kutyámat. De Poprád hűséges volt, és szépen hazajött, mire megvirradt.

Lizi kisasszony, már mondtam, hogy igen jóra való; rendes leányka volt — nagyon elcsodálkozva hallgatta a Kavaczký előadását az éjszakai kutyalopásról. Később maga is megcsóválta szép fejét:

— Mindenesetre különös dolog — mondotta.

S ezzel már eltűnt a ház ajtajában. Kavaczký megelégedetten nézett utána egy pillanatig.

— Csinos teremtés — dörmögte és lábait újra szétterpesztette, kutyájára engedékeny pillantást vetett, és pipázgatva nézegette tovább az utcai járókelőket, amíg a házból harangsöndítés jelentette, hogy odabenn ebédre tálaltak.

Kavaczký ekkor szobájába vonult, és nagy érdeklődéssel várta az első ebédet. Az ajtó fölnyílt, és Wart Sámuel, az öreg órásmeister lépett be rajta.

Az órák mestere ebben az időben már olyan rövidlátó volt, hogy csak hosszas vizsgálódás után vette észre Kavaczký urat, aki szarvas-agancsos kését, ezüstkanalát már az asztalra készítette, és mindenféle töltött káposztáról ábrándozott, amint Heidelbergában ábrándozni szoktak a magyar diákok.

Wart uram az ő félszeg, alázatos modorában, félénken közeledett az asztalhoz, és a Kavaczký bicskájára mutatva így szólalt meg:

— Odafenn az emeleten is van kés, valódi ezüstkés, amellyel a sültet földarabolni lehet. Legyen szerencsém, doktor úr. Tiszteljen meg, Kavaczký úr.

Kavaczký nagyot szívott a pipájából:

— Jól van, öreg bácsi. Én nekem egészen mindegy — felelt egykedvűen —, de mi lesz a kutyámmal?

Wart Sámuel kedélyesen veregette meg a Kavaczký széles hátát:

— Ne búsuljon, doktor úr. A Wart házában senki sem éhezik. Leányom is nagy kedvelője az állatoknak... Jelenleg három csíz énekel odafönn.

Kavaczký megrúgta az asztal alatt fekvő ebet.

— Hé, Poprád! Jó lesz neked kendermag ebédre? Felelj az órás bácsinak! Szereted-e a kendermagot?

Poprád morogva húzódott el a Kavaczký hosszú-csizmás lábai közeléből.

— Azt mondja — dünnyögte Kavaczký —, hogy csak a csontot szereti.

Wart Sámuel sokatmondólag pislogott gömbölyű szemüvege alatt.

— A kutya is jóllakik, doktor úr se marad éhesen! Legyen szerencsém. Tessék, tessék. Lizi se venné jó néven, ha doktor úr nem tisztelné meg asztalunkat.

Kavaczký tunyán nyújtózott. Előkereste a legjobb kabátját, a tükör előtt néhányszor megcsavarta a bajuszát.

— A kisasszony kedvéért mindenre hajlandó vagyok — dörmögte —, habár nem szeretném, ha a kutyám éhen maradna.

Wart Sámuel amolyan németes kedélyességgel lökte előre Kavaczký urat a kacskaringós lépcsőkön, aki nem győzte egyre hangoztatni, hogy neki tulajdonképpen mindegy a dolog. Ezt többször elmondta és végül, — amidőn az ódivatú ebédlőben voltak, ahol a falakon régi rézmetszetekben mindenféle füstösképű férfiak, kisasszonyok lógtak szögeiken, és az ablak mellett nagy zöld kalitkában három elkeseredett madárka ugrándozott és gubbasztott, a napfényről álmódzva — az ebédlőben Kavaczký elfoglalta a számára kijelölt széket, és többé semmi mondanivalója nem volt. Szórakozottan evett, és mintha mindig valami kutyaugatást hallott volna a földszintről. Hallgatózott, elgondolkozott és midőn Lizi — nagy fehér kötény volt rajta ezen alkalommal —, már a befőttes üvegeket felbontotta, Kavaczký megnyugodva szólalt meg:

— Azt hiszem, mégsem a Poprád ugatott!

Ennyi volt mindössze az, amit érdemesnek tartott kijelenteni. De ez a kijelentés is elég volt ahhoz, hogy az öreg Wart úr, aki ebéd ideje alatt mindenféleképpen igyekezett vendége kedvében járni, végre felhajtassa azt a pohár óbort, amelynek színében és illatában már régóta gyönyörködött, és megszólaljon, mint aki már régen vár elmondani valójával:

— Nem szeretném, tisztelt doktor úr, ha félreismerné az öreg Wartot és házát. Mi becsületes, rendes polgáremberek vagyunk; mi familiáris emberek vagyunk; mi azt szeretnénk, ha tisztelt doktor úr ott-hont találna nálunk. Ugyebár, Lizi? Érezze magát nálunk jól; gondolja magában, hogy otthon van... Csak egyet kérünk — és ezt az öreg Wart Sámuel nagyon kéri öntől —, hogy a kaput éjjel nyitva ne hagyja...

Kavaczký, miután már nem hallotta azt a nyugtalanító ebugatást, megengedte magának a következő kijelentést:

— Én nem járok el éjszaka, sem hozzám nem járnak éjszaka. Én és a kutyám ahhoz vagyunk szokva, hogy korán aludni menjünk.

Az öreg Wart Sámuelnek erre úgy felderült az arca, mintha most találkozott volna először az életben a boldogsággal. Ragyogó szemmel nézett a sajátságos Kavaczkýra, és elfogódva kérdezte:

— És a dalokkal hogy van a doktor úr? Barátja-e a daloknak, amelyeket a diákok fújnak az utcán és a kocsmákban?

Kavaczký álmosan hunyorított:

— Nem szokásom dalolni.

Majd midőn látta, hogy Wart Sámuel a boldogságtól magánkívül tipeg a pohárszévig, ahonnan egy pókhálós palackot vett a kezébe, és nekifeszíti az üveg fejének dugóhúzóját — midőn ezt a nagy örömet látta a tunya Kavaczký, nem röstelkedett többé még a következőkre is kiterjeszkedni:

— A zenét se szeretem ám, Wart uram. Egyetlen hangszer, amit kedvelek, a kecskeduda.

Mintha valami nagy változás történt volna azzal a pókhálós palackkal, amelyet felnyitásra vett elő az órásmester. A palack, mintha időközben haladékot nyert volna Wart uramtól, érintetlen állapotban vándorolt vissza a pohárszék sarkába. Ott megállott mozdulatlanul, mint valamely pincebeli kis szellem, aki az örök sötétségből napvilágra kerülve, idegenkedve látja maga körül a föld feletti élet zajgását.

Az öreg Wart úr szomorúan tette vissza dugóhúzóját hosszú bársonymellénye zsebébe.

— Kár, igazán kár — mondotta lehangoltan. — Lizi hárfázni szokott esténként.

Kavaczký, aki nagy figyelemmel kísérte a dugóhúzó eltűnését, ennyit jegyzett meg:

— No, a hárfának nem vagyok éppen ellensége.

Wart úr aggodalmai azonban korántsem oszlottak el. Valamelyes mozdulatot tett ugyan a bársonymel-lény felé csontos, hosszú ujjaival, de az arca borús maradt. Majd szégyenkezve, félig elfordulva kér-dezte:

— És az oboával hogy van, doktor úr? Az oboát gondolom, amelyet néha fújni szoktam, ha eszembe jutnak fiatalkorom emlékei!

Kavaczký összeráncolta a homlokát.

— Megvallom, nemigen ismerem ezt a hangszert — mormogta habozva.

Az öreg Wart Sámuelnek megcsillant vastag szem-üvege.

— Ó, ha nem ismeri, okvetlenül megszereti. A leg-szebb hangja az oboának van: mély, szomorú, borús és ábrándos. Hallgassa csak meg...

Szokatlan fürgeséggel nyitotta fel egy ódon diófa-szekrény elzárt fiókját, és onnan sebesen elővette kü-lönös hangszerét. Néhányszor belefújta, majd valamely régi dalnak kezdetét fújta el, miközben szemét le-huntya.

Kavaczký beleegyezőleg bólintott:

— Jeles szerszám — mondta.

— No, ugye megmondtam előre? — kiáltott fel az öreg órásmester. — Az oboa és a hárfa hangjai za-varják meg csupán ennek a háznak a csöndességét. Csupán ezen ábrándos hangok töltik be ezen vén fa-lakat. És még sohasem panaszkodott emiatt egyik szomszédunk sem. Ön sem fog panaszkodni, doktor úr.

A következő percben az oboa visszavándorolt a régi fiók mélyére, és a dugóhúzó is eleget tett kötelessé-

gének. A pince pókhálós szelleme ott vérzett el a sötét ebédlőben a régi rézmetszetek alatt, amelyek barna rámaikkal mozdulatlanul függtek a falakon. Egy nagy álló óra komolyan beszélgetett magában a sarokban, és ingáját olykor megvillantotta kis házikójában. Az ablak melletti kalitkában néha halkán füttyentett valamelyik rabmadár, mintha csupán arról akart volna meggyőződni, hogy még nem felejtette el a zenét. Valahol, egy közeli toronyban rekedten ütött a toronyóra. Az óraütésre Wart Sámuel megmozdult az asztal mellett, és a zsebében levő rézórát hamarosan összehasonlította a sarokban álló nagy órával, amely inkább valami öreg nagyapónak látszott, mint órának.

— Mindig mondtam — kiáltott fel az öreg Wart —, hogy a heidelbergi órák nem járnak pontosan! Íme, itt a példa...

Miközben beszélt, gyorsan tipegett a sarok felé, ahonnan előhalászott egy vén botocskát, amely olyan pontosan kezdett el kopogni az öreg órás kezében, mintha már a világ kezdete óta egyebet sem tett volna, mint mindig-mindig kopogott volna. Ugyanabból a sarokból előkerült egy igen régi fekete kalap, amely mintha csak abban a percben kezdte volna magát igazán jól érezni, amikor az öreg órás fejére került, ahol kényelmesen elhelyezkedett... S a vén botocska kopogva vitte el az ódivatú szobából a régi kalapot.

Kavaczký de Nizsder, amikor végre körülnézett, senkit sem látott mást, mint Lizit, aki félig lehunytt szemmel üldögélt egy sarokban. Ott ült a szőke, fehérarcú leány és Kavaczkýnak — az ördög igazodna el a férfiak észjárásán — egyszerre mindenféle régen látott képek merültek fel a lelkében. Bizonyos gyermekkori mesék jutottak hirtelen az eszébe, ahol a me-

sebeli leányok éppen így ülnek mozdulatlanul az elátkozott várban, és várják megmentőjüket.

Kavaczký ettől a gondolattól annyira meglepődött, hogy szó nélkül kiosont a szobából s csak akkor mert nyugodtan fellélegezni, amikor odalenn heverészett végre a földszinti szobában kutyája társaságában. Szórakozottan simogatta a lompos komondort, és a gondolatai mindenféle kocogó vén botocskák körül kalandoztak. Mintha a vén, rejtett ingájú órát is hallotta volna valahol, mint ahogyan a nagymama kötőtűinek zörgését halljuk a szomszéd szobából. S mikor már túlesett gondolataiban az öreg órásmester fején kényelmesen elhelyezkedő régi kalapon is, valamint a furfangosan eltűnő és váratlanul megjelenő dugóhúzón, akkor eszébe jutott a sarokban ülő elátkozott hercegkisasszony.

S akkor haragosan rúgta meg Poprádot, bár az semmi okot sem adott a rúgásra:

— Az ördög vigyen el — dörmögte. — Legalább valami zenét tudnék játszani.

És mert semmiféle zenéhez nem értett, elkeseredetten nézte sokáig a sarokban meghúzódó Poprádot, s dühösen megfenyegette:

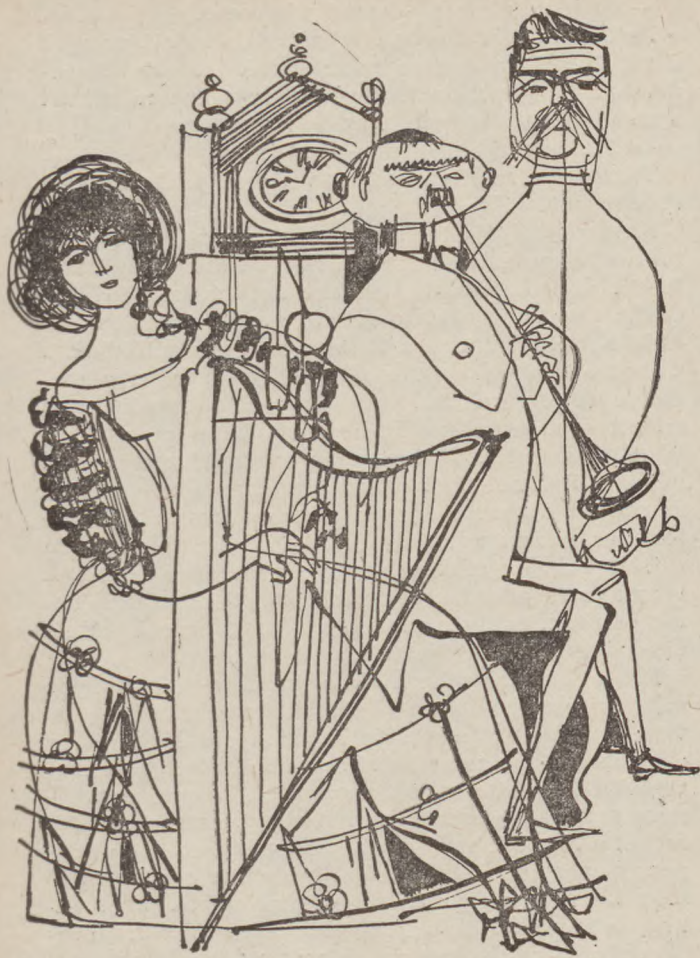
— Összetöröm a fejed, ha még egyszer elszököl a háztól!

S nemsokára ezután felvidulva hallotta a vén botocska kopogását, amint az utca felől a házba kanyarodott. Wart úr csendesesen felnyitotta az ajtót, és rejtelmes mosollyal mondta:

— Ha kedve van, doktor úr, velünk töltheti az estét. Ma zenélni fogunk.

Kavaczký de Nizsder, aki sohasem kelt föl fekvő helyzetéből anélkül, hogy meg ne gondolta volna jó előre a dolgot, ezen alkalommal gondolkodás nélkül talpra ugrott, és megrázta a Wart Sámuel kezét:

— Imádom a zenét — mondta hevesen.

Aztán, miután Wart úr mögött bezáródott az ajtó, ismét kutyájára esett a tekintete. A lompos komondor mintha gyanakodva meresztette volna rá szemét a sarokból, megfenyegette az öklével:

— El ne szökj a házból! — mondta.

Tehát azon az estén zenézés volt a régi házikó ódon ebédlőjében.

Kavaczký pipája társaságában meghúzódott egy sarokban, és onnan komolyan hallgatta a dalokat, amelyeket Lizi kisasszony hárfakíséret mellett énekelt. Csupa régi német dalok voltak, és Lizi teljes szívvel és lélekkel, ábrándozva dalolta a régies melódiákat. Csinos althangja volt, és Kavaczký lehunyta a szemét a sötét sarokban, még pipáján is csupán azért szívott néha egyet-kettőt, hogy a pipa el ne aludjon. Wart Sámuel úr, az öreg órás ragyogó szemüveggel nézett hol Lizire, hol Kavaczký úrra. Meggyőződése szerint az angyalok sem hárfázhatnak szebben oda-fönn az égben, mint ahogy Lizi hárfázott. A hárfa sajátos hangjai mintha egyenesen szívébe lopództak volna, és az ottani kerekcskék között olyan zenebónát okoztak, amilyen zenebona némely óránál szokott előfordulni.

Mikor Lizi megpihent és a hárfa végső hangjai, mint valamely elmúlt álomnak emlékei, bongtak, visszhangoztak pillanatokig az ódon ebédlőben és az ebédlőben levő ódon s fiatal szívekben, Wart úr észrevétlenül úgy tette szájához az oboát, hogy megszólaltassa azon saját érzeményeit. Többnyire maga költötte azokat a dalokat, amelyeket fújdolgalni szokott, és éppen ez volt annak is okozója, hogy már sok esztendő előtt kilépett a városi polgár-zenekarból, ahol sehogyan sem akarták méltányolni, hogy Wart uram saját műveinek hódol az oboán, míg a többi hangszerek

valamely más zeneszerző útmutatása szerint szólnak. Az oboa a legünnepélyesebb pillanatokban megfeledkezett kottáról, karmesteri pálcáról és minden zenéi fegyelemről, és olyan hangokat hallatott, amely hangokra a jámbor polgár-muzsikuskban ágaskodni kezdett minden csöpp vér, és a vasvillatekintetek azal biztatták a helikonistát, hogy vágja hatalmas hangszerét az oboához. Áldatlan viszálykodások, gyűlölködések és torzsalkodások magvát hordta magában az oboa gyakori megfeledkezése, míg elkövetkezett az az idő is, hogy Wart Sámuel urat legjobb barátja, a földsüket helikonista is elhagyta.

— Nem, Sámuel, nem — mondotta ez a hallgatóg férfiú, aki foglalkozására nézve pékmester volt, egy zenekari próba után, amikor Cornelius mester, a városi karmester az oboa feletti bosszúságában végképpen összezilálta hosszú fürteit — ami nem megy, az nem megy. Tisztelünk, becsülünk mint polgártársunkat, de a zenét már csak bízd másra.

Wart Sámuel szenvedélyesen kiáltott fel:

— Ó, tudjátok is ti, mi a zene?

Az öreg órasmester azonban mégis legyőzetett a vitában, és helyét a városi zenekarban bizonyos Raffaidesz Péter foglalta el, akinek ugyan fogalma sem volt az oboázásról, de órás volt szintén. S mintha az oboával együtt a fiatal Raffaidesz szerencséje is felderült volna, csakhamar virágzani kezdett üzlete, míg az öreg Wartot végképpen elhagyta szerencséje. Bátoran be is csukhatta volna boltját, ha meg tudott volna lenni bolt és körülötte heverő beteg órák nélkül. Megesett, hogy unalmában szándékosan rontott el egyes órákat, hogy később megreperálhassa. Bezzeg Raffaidesz Péternek nem volt ideje unatkozni, volt munkája bőven. S ekkor történt meg az, amely minden heidelbergai polgár előtt a legtermészetesebb ese-

mény volt, hogy a győztes Raffaidesz egy napon megkérte Wart Sámuelától a leánya kezét.

Az öreg órás nagy felindulással hallgatta a fiatal órás kérését, majd makacsul megrázta a fejét:

— Nem Raffaidesz barátom, addig míg én élek, szó sem lehet a dologról!... Nálunk kell tudni oboázni, nem úgy, mint a városi zenekarban, ebben a botfülű zenei bolondok gyülekezetében.

Raffaidesz Péter szomorúan ment el, és többé nem mutatkozott. Hogy Lizi mit mondott a dologhoz, bizony azt nemigen kérdezte senki. De mégis szóba került egyszer az ügy, mégpedig azon esztendőnek végző napján, havas Szilveszter éjszakáján, midőn viszszagondolt az elmúlt év eseményeire, az eladott órákra, az órákhoz tartozó emberekre, üzleti barátaira és ellenfeleire. Ekkor jutott eszébe versenytársa, Raffaidesz Péter.

— Lizi — mondta csendes hangon —, elfelejtettem neked mondani, hogy tavasz táján megkérte a kezéd bizonyos Raffaidesz.

Ha az öreg órásnak nem lett volna olyan vastag szemüvege, mint amilyen volt, bizonyosan észrevette volna, hogy Lizinek az arca fehérebb lészen a rendesnél. De a dologról többé nem beszéltek, egy szót sem beszéltek. Wart uram azonban ettől a naptól fogva mégis megérezte valahogyan: igazi nagy szeretettel csupán a romlott órák csüngenek rajta, amelyeknek beteg csontjait újakkal pótolja, és tüdejüket kicseréli. A vén kopogó botocskához is jobban ragaszkodott ezentúl, és többé sohasem felejtette otthon, mint azelőtt, amikor még volt, aki figyelemmel kísérté az öreg botocskát. Apa és lánya között így keletkezett valamely láthatatlan, rejtett harag. Lizinek a hangját hétszámra nem lehetett hallani, dacára annak, hogy az öreg ember mindent elkövetett újbóli meghódítá-

sára. Hangtalanul ültek egymás mellett, és az öreg Wart néha elkeseredetten sóhajtott fel:

— S még hozzá egy olyan ember miatt, aki annyit ért az oboához, mint egy tyúk — mormogta, amire Lizinek eleinte szokása volt sértődötten felállni és ki-menni a szobából.

Később aztán lassan-lassan el-elmaradoztak a fel-állások vagy talán Wart uram felejtett el sóhajtani? Elég az hozzá, hogy abban az időben, amikor Kavaczky de Nizsder hosszú pipája társaságában a régi ebédlő sarkába került, és ott oly mozdulatlanul üldögélt, mint a török a Günsberger-féle dohánykereskedés cégérében, Lizi kisasszony és az öreg órák kibékültek, és megegyeztek a zenei élvezetekben. Míg Lizi hárfázott, és a hárfá mellé kellemes hangján bús ó-német románcokat énekelt, Wart Sámuel hajtotta két tenyerébe fejét. A románcok után az oboa komoly hangulatai töltötték el a csendes ebédlőszobát, amelyre változatlanul nyugalommal bámultak a falakról a vén rézmetszetek. S az oboa hangjai Lizi kisasszonyt kényszerítették arra, hogy lehajtsa fejét és gondolkozzon, elgondolkozzon.

Amikor Kavaczky de Nizsder a sarokba került, többé fölösleges volt akár Lizinek, akár az órák mestérének ábrándoznia a zenén. Ábrándozott Kavaczky mindkettőjük helyett. Olyan mélyen elgondolkozott, hogy csak nagy későre vette észre, hogy az ólomkarikás ablakokon a hold szelíd fénye lopódzott a szobába. Ez a holdsugár egyszerre új irányt adott gondolatainak:

— Nem hallom a kutyámat — mormogta hirtelen és fölemelkedett.

Wart uram szelíd szóval csillapította:

— No még ezt a szonátát, doktor úr. Ettől kedves álmai lesznek — szólt és elfújta a szonátát.

Hallott-e valamit a dalból Kavaczký de Nizsder, bajos volna eldönteni. Annyi bizonyos, hogy nagyon látszott hallgatózni, de a figyelmes szemlélő azt is észrevette volna, hogy nem csupán a szonáta hangjaira hallgat, hanem valamely más hangokra is ügyel, amelyeket azonban nem hallott. Már percek óta megfedkezett pipájáról, amely elkeseredésében kialudt. S végül a zenei élvezetet is elfelejtve megköszönni, gyorsan ajánlotta magát. Wart Sámuel egy ódivatú mécsessel utána világított a kacsaringós lépcsőkön, amelyeken sietve lépkedett lefelé Kavaczký.

A földszintre érve halkán füttyentett, de a füttyre nem kapott feleletet. Felnyitotta szobája ajtaját, és a szoba üres volt. Illetőleg helyén állott minden bútordarab. A taplósapka éppen úgy az asztal közepén hevert most is, mint ahogy Kavaczký odadobta. Csak a Poprád hiányzott a szobából — Poprádnak nyoma veszett, eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

Kavaczký elkeseredve dörmögte:

— Azok az átkozott románcok, és ez az átkozott kutya!

Nem tudta hirtelen megállapítani, hogy a románcokra haragudjon-e inkább, vagy a hűtlen ebre, amely búcsú nélkül elhagyta. Néhányszor még keservesen füttyentett — hátha csak meg akarja tréfálni egy ármanyos kutya, de Poprádnak hiába füttyentett.

Reggel, amidőn az utcára lépett — mintha az ördög játszott volna vele — az első, ami szemébe ötlük, semmi más, mint a Poprád lompos, fehér bundája, amely sietve, nagy örömmel közeledik feléje az utca végéről. Kavaczký már megfordította kezében a pipát. No lesz most nemulass! De minden rossz szándékának egyszerre vége lett, amikor Poprád a maga alamuszi modorában ránevetett.

— Hol jártál, te ördögök kutyája? — kiáltotta Ka-

vaczky. — Hol töltötted ismét az éjszakát, te schon-
nai?

Poprád felelet helyett körül táncolta Kavaczký ura-
mat, mintha csak azt mondta volna:

— Ugyan hagyd el! Mit akarsz? Végére is a tied
vagyok.

Mintha csak valamely csalfa szeretőtől hallotta vol-
na ezt a mondást. És csalfa szerető szokása szerint
különböző hízelkedéssel vette körül gazdáját, aki vég-
re is nem tudott ellenállni az alattomos eb kedvessé-
gének és nagy meggondolással ugyan, de végére
mégiscsak lehajolt, hogy megsimogassa Poprád lom-
pos fehér bundáját.

De nem felejtette hozzátenni az intő figyelmeztetést:

— No megállj! Ezentúl lesbe állok, és letöröm a de-
rekadat.

Poprád ezzel már nem sokat törődött. Nagyon vi-
dám volt egész nap, és még délutáni álmában is vígan
vakkantott néhányszor, mintha vidám emlékek jutot-
tak volna az eszébe.

Kavaczký a díványról gyanakodva nézte az álmodó
kutyát.

— No megállj! — mormogta sötéten.

Azon az éjszakán lesbe állott Kavaczký. Egy jó fur-
kósbótót vett a kezébe, és meghúzódott a mély kapu-
szögletben. A hold sokáig késett ezen az éjen. A haza-
térő diákok és korhelyek éneklése már régen elhang-
zott a sötét mély utcácskáiban; az éjjeli bakterok,
miután eddig a jókedvű korhelyek bolondos tréfái
elől elrejtőzködtek a kapuk alatt, most már nyugodt
biztonsággal kopogtak végig alabárdjukkal a százesz-
tendős köveken. Közel, távol semmi nesz. S ebben a
nagy csendességben egyszerre csak kibújt a teli hold
egy százesztendős ház mögül. Mintha a régi ház pad-
lásán lett volna eddig elrejtve, míg elcsendesedik min-

den Heidelbergában. Enyhe fénnnyel szórta be a néptelen utcákat, szelíd világosságot gyújtva az öreg baktereknek az utcákon és a szerelmeseknek, akik szobájukban ilyenkor felébrednek. S ebben a percben felhangzott a Poprád vonítása a ház felől. Vonított hosszasan, majd néhányat csaholt. Kavaczký már csaknem megbocsátott neki mindent.

Ebben a percben az utca vége felől gyors lépések hallatszottak. Az akkori idők divatja szerint öltözött férfiú közeledett. A divat a bő Schiller-köpenyegnek hódolt és a nagykarimájú tollaskalapoknak, amely ruházatban éjjeli időben még a heidelbergai polgármestert is könnyen össze lehetett volna téveszteni valamely banditával. A férfiú halkán füttyörészve közeledett, könnyedén, vidáman, mint akinek kisebb gondja is nagyobb annál, hogy a heidelbergai tornyokban már régen elűtötték az éjfél az órák. Mikor a kutyaugatást meghallotta, mintha meggyorsította volna lépteit. És Kavaczký leshelyéről egyszerre fölismerte benne a múlt éjszakai férfiút.

Itt a zsvány — gondolta magában.

Az éjjeli férfiú megállott az ablak előtt és halkán, kedveskedve kopogott Poprádnak. A hűtlen eb erre elhallgatott, és csak néha vakkantott boldogságában.

A köpenyeges ember ekkor az utca közepére állott és hosszasan nézett fel az emeleti ablakra.

Kavaczkýnak összevacogott a foga. Ez a zsvány talán még az öreg órát is meg akarja lopni.

Ott állott és nem sokáig kellett várakoznia a kutya elhallgatása után, hogy odafönn halkán koppanjon az ablaküveg. A köpenyeges levette kalapját, és csendesen integetett — lassan indult vissza, arra, amerről jött, csak hogy Poprádot ez a körülmény végtelenül kihozta sodrából. Dühösen kezdett ugatni, és kaparta az ablakot, hogy csaknem betörte.

A köpenyeges halkán nevetett, az ablakhoz lépett és megnyomta, Poprád kimondhatatlan boldogsággal ugrott az utcára.

Ezt már Kavaczký se nézhette tovább. Teljes tüdejéből kiabálva ugrott elő a kapu alól:

— Rabló, zsvány! — kiáltotta és a furkósbotot feje felett forgatta.

Az idegen meglepetve fordult feléje. Nagy fekete szeme veszedelmesen szikrázott kalapja alatt. Mint-ha megmozdult volna a karja a köpenyeg alatt. Poprád a két férfi közé állott, és búsan ugatott.

— Hallgasson már — szólt magyarul a köpenyeges. — Nekem nem kell a kutyája. Ha kellene, megtartanám. Csak aludni nem tudok nyugodtan komondor-ugatás nélkül. Azért viszem éjjel magammal.

Kavaczký dühösen nevetett:

— Azért nyit fel bezárt ablakokat? Azért kószál éjnek idején az utcákon, mert nem tud aludni? Köszönje az úr annak, hogy magyarul szólott, különben majd megkeserülte volna éjszakai kalandozását. Poprád! — kiáltotta szigorúan a kutyára.

Az idegen halkán nevetett.

A kutya lesunyított fejjel állott az utca közepén, nem tudta, mit csináljon.

— Poprád! jér ide! — ismételte dühösen Kavaczký.

A kutya az erélyes hangra néhány tétovázó lépést tett előre, aztán megint csak leült, és az idegenre meresztette a fejét.

— Lássa, elvihetném, ha akarnám — mondta most vidám hangon a köpönyeges férfiú —, de nekem nem kell másnak a kutyája. Gyermekkorom óta egy magyar tanyán laktam, ahol éjjelenként versenyt ugattak a komondorok. Ezt a régen nélkülözött komondor-ugatást hallottam meg a minap erre jártamban, s azóta nekem ugat Poprád éjjelenként.

Kavaczký figyelmesen hallgatta a köpönyeges szavait. Majd hirtelen elkeseredéssel kiáltott fel:

— De ez mégsem járja, uram, hogy úgy elcsábított a tőlem a kutyát, amelyet szeretek! Mondja, hogyan bűvölte meg? Mióta önt látta, Popráddal nem lehet bírni. Már csaknem arra határoztam magam, hogy golyót küldök a hűtlen eb koponyájába.

— Kár volna érte — felelt az idegen —, nagyon jeles állat. Igazi példánya azoknak a magyar komondoroknak, amelyek a farkasokkal szoktak birkózni, és farkasoktól erednek. Megveszem a kutyát.

— Nem eladó — felelt kurtán Kavaczký.

Az idegen ekkor közelebb lépett.

— Honfitárs — szólt behízelt, meleg hangon; amely lány hangra Kavaczkýnak oszlani kezdett hangja —, honfitárs, béküljünk ki. Ígérem, nem csalom el többé kutyádat, csak engedd meg, hogy néha hallgassam jóízű ugatását, amely gyermekkoromra emlékeztet.

Kavaczkýnak se volt a szíve kőből. Felelet helyett kinyújtotta a tenyerét. Az idegen belecsapott.

— Pogrányi Sámuel a nevem — mondta az idegen.

— *Kvaczk* — felelt a másik, szokása szerint elhappva nevének néhány betűjét. — Szíjjunk el egy pipát!

Kinyitotta a kaput, és Pogrányit előrebecsátotta. A hűtlen Poprád lesunyt fejjel közeledett. Farkát behúzta, és félénken ódalogva azt látszott kérni Kavaczkýtól, hogy bár oldalba rúgná a csizmasarkával. De Kavaczký méltóságos volt, nem akart ilyen könyyedén megbocsátani kutyájának. De talán nem is tudott volna megbocsátani, még ha akart volna is.

Bevezette vendégét a lakásába. Pogrányi ledobta nagy kalapját, köpenyét. Meleg tekintetű, olajbarna arcú fiatalember volt. Lángoló nagy szeme volt és

göndör kis bajusza. Olyan férfiú, akibe minden aszszony, lányféle belébomlik. Kellemetes, lágy hangon beszélt, és Kavaczký maga sem tudta miért, egyszerre úgy kezdte érezni, mintha már nagyon régen ismerte volna a fiatalembert, pedig bizonyos volt benne, hogy sohasem találkozott vele addig.

— Én egy hónap óta vagyok itt — mondta Pogrányi —, és unatkozva töltöm az időmet. Nemigen ismerek még itt senkit, és folytonosan otthon járnak a gondolataim.

Majd a hazai dolgokról beszélgettek. Pogrányi elmesélte, hogy az édesapja pap egy alföldi mezővároskában. Fiatal korában maga is bejárta a német egyetemeket, és azt szeretné, ha fiából is pap lenne.

— Hány esztendő is vagy pajtás? — kérdezte Kavaczký.

— Huszonkettő — felelt Pogrányi. — De azt hiszem, ha harminckettő leszek, még akkor sem teszek eleget édesapám óhajlásának. Hiába, nem szeretem a papi pályát. Magam sem tudom, hogy tulajdonképpen melyik pályához volna kedvem. Ha meggondolom, egyikhez sem. Egész nap álmodozva fekszem kis szobácskámban, és estére sem keresem a bursok léha, zajos társaságát. Ami a bursokat mulattatja, azt én nevetségesnek, unalmasnak találom. A sört nem szeretem, bort soha sem iszom. Szeretek a folyóparton sétálgatni, és nagyokat gondolkodni mindenféle semmiségeken.

Kavaczký a pipája füstjébe bámult.

— Akár csak a költők — dűnnyögte.

Az ifjú hátrasimította hullámos haját:

— Igazad van. Néha magam is azt gondolom, hogy költő veszett el bennem. Verseket írogatok, verseket olvasgatok. És ábrándozok, mindig ábrándozok...

— Hm — mosolyogta Kavaczký —, tán szerelmes is vagy?

Pogrányi sóhajtott, és nem felelt.

Kavaczký tréfásan csapott az ifjú vállára:

— Csak ki vele bátran! Nem haragszom már. Hiszen kétszer is elszóktetted szerelmed tárgyát!

Pogrányi elpirult, zavartan mormogta:

— Becsületemre, nem is tudtam, hogy tied ez a kutya. Azt hittem, a másé...

Kavaczký vállat vont.

— Sajnálom, az enyém.

Majd felállott, és egy palack bort tett az asztalra. Már éppen önteni akart belőle.

— Igaz, most jut eszembe, hogy bort sohasem iszol. No, de a kedvemért megtehetnéd. Vén fiú vagyok én már. Az idejét se tudom, mikor múltam el huszonkét esztendő. De engem sohase bántott a szerelem. Azaz, hogy... No mindjárt elmondom.

Koccintott fiatal barátjával.

— Hát én meg azért kerültem ebbe a német fészekbe, mert nemrégiben mindenáron meg akartam házasodni. Valami asszonyszemélybe botlottam és apám, a várúr, szörnyen megharagudott. Előbb lecsukatott a vár pincéjébe, aztán pedig elküldött ide.

Pogrányi felsóhajtott:

— Boldog ember vagy. Bezzeg engem csukhatnának a legmélyebb pincébe, hiábavaló volna minden. Akkor is mindig csak arra gondolnék, akit szeretek, s aki engem nem szeret.

Kavaczkýt nagyon mulattatta fiatal ismerőse szerelme. Maga is elgondolkozva kezdett nézegetni a szobát betöltő pipafüstbe, miközben mindenféle kékpek alakultak ki a szürke fátyolból. A kis órásmester, a nagy óra és a pókhálós palack; majd egy szőke női konty.

— Szép, becsületesemre, szép dolog a szerelem — mosolyogta.

Es hogy egyebet is mondjon hozzátette:

— Csakhogy igen veszélyes. Ha nem volna olyan hideg és borzalmas a nizsderi várpince, ki tudja, talán magam is benne volnék a szerelem örvényében... De hát szerencsére elég mély az a pince.

Mondta és megelégedetten hörpintett poharából.

Odakünn virradni kezdett. Az ólomkarikás ablakokon szürke szemmel pislogott be a hajnal. Az alabárdosok az utcákon hazafelé kopogtak, és valahol egy távoli toronyban, mint egy durcás gyerek, sírdogált magában egy kis harang.

— No megyek, pajtás — szólt Pogrányi felemelkedve.

Kavaczký két kezét nyújtotta az ifjúnak:

— Gyere el máskor is. Én otthon ülő medve vagyok. Nemigen mozdulok sehová. Mindig itthon találász.

Majd az ajtónál más jutott eszébe:

— Egyebet mondok! Költözz ide. A házigazdám ugyanis ragaszkodik ahhoz, hogy két diák lakjon nála. Tudod, fiatal leány van a háznál, és az öregember azt tartja, hogy a leány érdekében jobb két diák, mint egy diák. A lakás elég tágas. Elférünk benne. Költözz ide, pajtás.

Kavaczký, mikor ezt mind elmondta, hamarosan leöblítette torkát egy pohár borral, mintha megjutalmazná magát a terjedelmes szónoklatért. Nem is várt egyebet, mint csupán azt, hogy Pogrányi elragadtatásában e hosszú beszédért legalább kezet csókol neki. Pogrányi pedig mozdulatlanul, habozva állott az ajtóban.

— Min gondolkozol? — dörgött Kavaczký. — Tán nem tetszik a lakás?

— Gyönyörű, a leggyönyörűbb, amelyet láttam valaha — mormogta Pogrányi. — Csak azt nem tudom, hogy Wart úrnak, esetleg Wart kisasszonynak nem lesz-e ellene kifogása?

Kavaczký legyintett:

— No, azok miatt ugyan bátran ideköltözhetsz. Az öreg Wart bácsi igen mulatságos ember. A leánya pedig... Eh, a leányok nem számítanak.

Kavaczký a kapuig kísérte barátját. Megállapodtak abban, hogy Pogrányi már aznap elköltözik régi lakásáról Kavaczkýhoz.

Kavaczký igen meg volt elégedve a dolgok fordulatával.

— Legalább a kutyámat sem lopják el éjszakánként — dörmögte magában, és jókedvében még a hűtelen Poprádnak is megbocsátott ebben a percben.

Későbbben, amikor hallotta a kacskaringós lépcsőkön lefelé kopogni az öreg botocskát, jókedvűen tárta ki ajtaját:

— Wart bácsi — kiáltotta. — Rendben van már a dolog, megmondhatja Lizi kisasszonynak, hogy találtam lakótársat. A kutyám fogta, amint ígértem.

— Nagyon derék — felelt az öreg Wart Sámuel, ezt is igen gyorsan mondta, mert régi szokásához híven siető lépésekkel tipegett a vén kalap és régi botocska társaságában órasműhelyébe, ahol a pontatlan heidelbergai órákat készült megjavítani. Tipegett, tipegett, mintha sok száz meg száz rossz óra várná az ő reszkető kezét, pedig rossz órához már nagyon régen csupán úgy jutott, ha a mellénye zsebében ketyegő rézórából kiemelt valamely kis csavart.

A zeneestélyek korántsem szüneteltek a Wart-
házban; bár oda új lakó költözött. Sőt ellenkezőleg,
a zeneestélyek gyakrabban következtek egymás után,
mert a hallgatóság száma megnövekedett. Azzal
a sarokkal szemben, amely sarokban Kavaczký de
Nizsder pipázott, természetszerűleg volt egy má-
sik sarok, ahol a fiatal Pogrányi foglalt helyet. A
hárfá és az oboa felváltva andalították a fiatal és a
vén emberek szíveit, és Poprád is ugatott odalenn
a földszinten a zenei szünetekben, amely ugatásról
Kavaczký meglegedetten fejbiccentéssel vett tudom-
ást. Szemeit most is csak olyankor nyitotta fel, ha
kutyáját hallotta megszólalni és az oboa legszebb fu-
tamai hatástalanul enyésztek el abban a sarokban,
ahol Kavaczký ült. Legfeljebb egy füstpöffenet jel-
zi, hogy a melódia, amelynek hatásában Wart uram
minden lélegzetét kiadta, nem talált süket fülekre
a félhomályos sarokban sem. A másik sarokban an-
nál inkább méltányolták a Wart Sámuel művésze-
tét. Pogrányi csodálkozva hallgatta az öreg hiú em-
ber muzsikáját, és a legöregebb fúga sem kerülte el
a figyelmét.

Hogy a hárfát ugyancsak nagy gyönyörűséggel
hallgatta Pogrányi, azt talán nem is kell külön fel-
említeni.

Így múltak el a tavaszi napok és esték. A két
diák csendes egyetértésben élt egymás mellett. A
zenés estélyeken Pogrányi képviselte a lelkes, ra-
jongó hallgatóságot, míg Kavaczký a komoly, cse-
des elemet alkotta. Az öreg Wart úr lassan-lassan
nem találta olyan pontatlannak a heidelbergai órá-
kat és a botocska sem kopogott oly nyugtalansággal
többé, mint azelőtt. A dugóhúzó sohasem habozott,
ha arról volt szó, hogy vérét vegye egy-egy pince-
beli kis pókhálós lakónak. Gondolkozás nélkül elő-

jött a hosszú bársonymellényből, ha alkalom nyílt a munkálkodásra, míg egy szép tavaszi napon a régi, fekete kalapot új, szürke bársonysapka váltotta fel. Wart Sámuel kezdett meglegegedetten, nyugalmasan éledgelni. A beteg órák nem foglalták le minden gondolatát, hisz otthon várt az oboa, amely számára nagyobb dicsőséget és elismerést szerzett minden megreparált óránál.

Így múlt el néhány hónap. Az órásházban csend és nyugalom volt; Poprádnak sem volt oka ugatni az éjszakai csendháborítókra, mert időközben, Wart úr különös szívességéből, a kis udvar hátulsó sarkában, egy régi kamrában kapott helyet. Kavaczký és Pogrányi néha-napján már friss virágokat hordtak haza Lizi kisasszonynak, aki egyikőjüket sem látszott különösebben kitüntetni szeretetével. Éppen olyan szívesen mosolygott a Kavaczký füstkarikáin, mint a Pogrányi ábrándos sóhajtásain. Kavaczký a régibb lakó jogánál fogva néha Wart úr távollétében engedelmet vett magának, hogy személyesen botorkáljon le a pincébe, ahol a Wart úrral közös borokat tartotta. Pogrányi pedig egész délutánokat elkalandozott Lizi kisasszonnyal a heidelbergai kertekben, ahol virágot szedtek. Mikor az egyik csízecske meghalt a kalitkában, Pogrányi szép verset faragott emlékére, amely vers hallásakor Lizi kisasszony könnyezett; máskor, midőn az akadozó órásüzlet következtében Lizi kisasszony háztartási erszényéből nemcsak az aranypénzek, de még az ezüst tallérok is nyomtalanul eltűntek, Kavaczký barátságos naivitással ajánlotta fel pénzét, amellyel atyja, a várúr, bőven ellátta.

Kavaczký néha, ha ábrándos napjai voltak, így morfondírozott magában:

— Bezzeg, ha Nizsderben olyan asszony volna,

lott
égi,
fel.
ma-
nin-
szá-
nin-
ban
oka
ben,
ulsó
acz-
okat
iket
vel.
üst-
ain.
Wart
sze-
rral
élu-
del-
az
szép
Lizi
dozó
tási
az
ba-
lyel

mint Lizike, a tótok nem hordanák el a várfalak tégláit, midőn házat építenek.

Pogrányi ugyanakkor csengő-bongó szonettben énekelt arról, hogy akkor szeretne meghalni, amikor virágok nyílnak sírdombján, hogy a virágokból bokrétát köthessen egy szőke, halavány és kékszemű leány...

Ha Poprád kutyának lett volna fogalma az emberi szív érzelmeiről, akkor talán még előtte sem maradt volna sokáig titokban az a sok mindenféle változás, amely a házban található fiatal és ódon szívek világában megesett. Az övegy Wart Sámuel fia gyanánt kezdte szeretni a csendes és komoly Kavaczkyt, Lizi kisasszony is neki kedveskedett a legjobb falatokkal, Kavaczkya pedig tiszta szívből ragaszkodott a családroz, amelybe a véletlen folytán pottyant. Hogy Pogrányival mi történt érzelmek dolgában, arra talán még a Poprád sem volt kíváncsi; hisz a költők érzelmei az időjárással együtt változnak.

S a változásoknak következménye volt az a beszélgetés, amely egy csendes éjszakán — amidőn az ifjak már aludni tértek és a hárfa, oboa már elpihent — az öreg Wart Sámuel és leánya között lefolylt:

— Ma este — kezdte az öreg Wart, kezében tartva éjjeli mécsesét, amelynek társaságában már éppen hálószobája felé volt menendő, s csupán egy pillanatra látszott itt maradni, mert valami eszébe jutott —, amikor hazafelé jövet, az esti félhomályban, a régi barátkolostor mellett befordultam abba a kis szűk utcácskába, amelyben talán már ötven esztendeje jönni szoktam, és ahol ötven év alatt legfeljebb három-négy emberről találkoztam ebben az időben, valakivel találkoztam... illetőleg saját magamat láttam meg... Mintha én, vagy egy hozzám hasonló már várt volna reám ott a sötét utcácskában, és mi-

dőn botomat kopogni hallotta, előlépett valamelyik sarok mellől. Ugyancsak botocska volt kezében és rajta szárnyas, rézgombos kabát. Csatos vén cipőben csónakázott harisnyás lábaival, és a botocska mellette kopogott. Csak a fején volt másféle kalap, mint az enyémen... Azaz, az én régi, fekete nagy kalapom volt a fején, amelyet Kavaczky fiam biztatására felcseréltem ebben az esztendőben másikkal.

Mentünk, mentünk a szűk sikátorban. Ő elől, a falhoz, lapulva, én mögötte. Csak akkor vettem észre, hogy magam is a falhoz szoktam lapulni esti időben, hogy valami támasztékot leljek, ha szemeim nem látják bizonyosan az utat. Csodálkozva és nem minden félelem nélkül láttam önmagamát a régi kolostor falai mellett bandukolni. Bort nem ittam, fejem nem zúgott, és a szemüvegem is mintha tisztább, világosabb lett volna, mint egyébkor.

Öregember képzelődése! — gondoltam magamban, és mindjárt próbára is tettem az álmot.

Hirtelen megálltam — és ő is megállott ugyanabban a pillanatban.

Egy-két lépést tettem előre — ő is megindult.

Midőn így próbálkoztam volna az álommal és valósággal, egyszerre azt vettem észre, hogy ő csendesen hátrafordítja fejét, és egy nagyon öreg ember arcát láttam felém fordulni, a haja ezüstfehér, az orcája beesett, szemén vastag szemüveg. Szemrehányólag nézett rám egy pillanatig, aztán panaszosan megszólalt:

— Miért nem akarsz jönni, Wart Sámuel? Elég öreg vagy már hozzá.

Szomorú méla hangja még most is fülemben cseng, és a legkülönösebb, hogy ebben a pillanatban eltűnt ő. Odasietek, ahol előbb állott, s észreveszem az alacsony, rozsdás kis vasajtót a falban, amely ajtócskán

a hagyomány szerint valamikor az elhalt barátok korpóit eresztették le a kriptába. Sokáig álltam ott, gondolkoztam, és mire elindultam ismét, már tudtam, hogy nemsokára meghalok.

Lizi, akit az egész történet csak a vége felé látszott érdekelni, megdöbbenve nézett ezüsthajú apjára:

— Lássá, papa — rebegte —, erre sohasem gondoltam.

Wart Sámuel az asztalra eresztette a mécsest:

— Én sem. Lásd, én sem. Mikor legrosszabbul jártak az órácskák, mikor egyre-másra adogattam el boltom kincseit, még akkor sem jutott sohasem eszembe, hogy meg is lehet halni. Hogy majd nem fogok többé oboázni itt a csendes házban, és azokat a kerekcséket, amelyeket még eddig nem raktam el, más fogja betenni megillető helyükre.

Az öreg órás bácsi elgondolkozva nézett maga elé:

— Pedig — mormogta meggyőződéssel —, úgy érzem, hogy nemsokára elmegyek oda, ahol már nem ketyeg az óra, az örökös csendességbe. Vajon mi lesz veled akkor, Lizi?

Erre bizony Lizi sem tudott mit felelni, és az öreg órás bácsinak se jutott eszébe semmi.

Ezen az estén különösen érzelmesen fújta az oboát, és vastag szemüvege alól hosszadalmasan nézegetett Kavaczkýra, Lizire és az ábrándos Pogrányira. A hárfá is pengett szokás szerint, és Kavaczký úgy bámult bele a füstbe, mint mindig azelőtt.

Egy különösen hosszú fuga után az öreg Wart bácsi kimerülve tette le az oboát. Betette a díófaszekrény ismeretes fiókjába, és olyan pillantást vetett utána, mint aki nagyon hosszú időre szándékozik lemondani az oboázásról.

A diákok is csakhamar aludni mentek, Lizi pedig

a sarokba állítva a hárfát, elgondolkozva támasztotta karjára fejét. Az öreg Wart úr a pohárszék sarkában egy zömöktermetű pincelakót fedezett fel, amelyet hamarosan kivégzett a jól ismert dugóhúzóval. Néhány pohárral felhajtott a csillogószínű borból, aztán hirtelen a Lizi vállára tette a kezét:

— Jó volna, Lizike, ha valahogyan gondoskodhatnék rólad, mielőtt valami történnék... Jelenleg néhány rossz és pontatlan órán kívül nemigen hagyományozhatnék neked egyebet.

Lizi ellágyulva fogta meg az öregember keskeny kezét:

— Nem kellene az órák, papa!... Az kellene, hogy mindig hazajöjj, délben és este.

— Magam is szeretnék hazajárni — mormogta az órás bácsi —, de nem tudom, hogy lehetséges lesz-e, azért minden eshetőségre kellene számítani... Például arra is, hogyha talán mégsem jöhetnék haza?... Mit szólsz hozzá, Lizi? Ha nem jönnek sohasem haza?...

Lizi eltakarta az arcát. Hihetetlennek látszott előtte, hogy egyszer nem kopogna a régi botocska a kacskaringós garádicson, és az oboa hangtalanul, némán heverne a diófaszekrény fiókjában. De hát lehet, minden lehetséges. És ennek a mindennek a lehetősége indította arra Lizit, hogy azt az öreg keskeny kezét el ne bocsássa, hanem erősen megszorítsa.

Így ültek sokáig egymás mellett. A heidelbergai tornyokban éppen olyan rekedtes hangon ütögették az időt a toronyórák, mint bármikor. A falakról a rézmetszetek se nézegettek különösebb érdeklődéssel, és a sarokban álló nagyapó éppen úgy tik-takozta a lepergő percekét, mint talán száz esztendő óta.

— Szeretném tudni — mormogta halkán az öreg órás —, hogy Kavaczký úr ébren van-e? Vajon nem feküdt-e már le, szokása szerint? Menj, Lizi és kopogtass ajtaján.

Lizi most már nem csodálkozott ezen a megbízatáson sem, amint megszokta, hogy ezen az estén semmin se csodálkozzon. Sietve felállott, és elhagyta a szobát. Egy vékonytermetű és búsan pislákoló mécses társaságában kopogtatott a diákok ajtaján:

— A papa nagyon rosszul van. Szeretne Kavaczký úrral beszélni.

Kavaczký még ébren volt, és csupán a hosszúszerű csizmákat küldte el aludni. De a csizmák a sarokban állottak, könnyű volt őket felköltetni. Kavaczký fel is költötte őket gondolkodás nélkül. Gyors léptekkel ment fel a lépcsőn, míg Lizi a mécsessel világított.

Az öreg Wart Sámuel akkor már egy régi karosszékben ült, félig fekvő helyzetben, és az arca hamuszürke volt.

— No, mi a baj, tisztelt házigazdám? — kérdezte Kavaczký a szobába lépve.

De csakhamar belátta ennek az kérdésnek a felesleges voltát, és nem ismételte, bár feleletet nem kapott rá. Az öreg Wart közelebb intette Kavaczkýt, és halk, töredezett hangon súgta a fülébe:

— Egy órásmeisterrel kevesebb lesz Heidelbergában, de kérem, ezt ne mondja meg senkinek, kedves Kavaczký úr.

Kavaczký komolyan bólongatott a fejével:

— Senkinek se mondom meg — dörmögte, habár hirtelen nem látta, hogy miféle haszna lehet Wart uramnak a titoktartásból.

— Egynéhány pontosan járó órát nem húznak fel holnaptól kezdve... Éppen ebben az irányban szeretnék tanácskozni önnel, kedves fiam.

Kavaczký értelmetlenül bámult Wart uramra. Igen komoly, ünnepélyes arcot vágott. A haldokló észrevette ezt, és sietett megnyugtatón Kavaczkýt:

— Csupán az óráimról van szó, kedves fiam. Valakinek mégiscsak fel kellene őket húzni. Nekem pedig azóta nincsen barátom, mióta a polgári zene-egyesületből kiléptem.

Kavaczký nagyot lélegzett.

— No az órákkal még csak megleszünk valahogyan. Majd én felhúdom őket holnap — tette hozzá gyors elhatározással.

Wart uram kinyújtotta reszkető kezét:

— És azután is. Ígérje meg, kedves fiam, hogy azután is mindig.

Miért állnának meg a legpontosabb órák Heidelbergában? Talán azért, mert Wart Sámuel nincs többé. Utóvégre ez teljesen mindegy az óráknak, csupán Wart Sámuelnek fontos a dolog. Mégpedig nagyon fontos.

Kavaczkýt igen bánatossá tette a haldokló öreg úr, ezért bizonyos türelmetlenséggel vágott közbe:

— Már mondtam, hogy az órák miatt teljesen nyugodt lehet Wart úr. Éppen olyan nyugodt, mintha sajátkezűleg húzná fel őket. Ígérem — mondta bizonyos ünnepélyességgel —, hogy a legpontosabb heidelbergai óra ottan a sarokban, sohasem fogja megszűntetni az idő méricskélését.

— Helyes, helyes — mormogta megkönnyebbülve Wart uram. — Így már szeretem a dolgot. Itt van a rézórám, amelyet ötven egynéhány esztendeig hordoztam mellényemben. Sohasem hagyott el, leghűségesebb barátom, társam, mindenem volt. Mert nincs ám hűségesebb barát egy jól járó órácskánál. Tapasztalni fogja ezt kedves fiam, és hálásan gondol majd az öreg Wartra.

Kavaczký átvette a rézórát, és zsebébe tette.

A haldokló ezzel megnyugodva hajtotta le a fejét. Percekig hallgatott és Kavaczký aggodalmasan figyelte mellének nyugtalan emelkedését. Lábjegyen közeledett a sarokban ülő Lizihez, és a helyzet magaslatára emelkedve, komoly arccal így szólt:

— Az öreg úrnak nagyon megromlott a szerkezete. Jó volna talán megreparáltatni. Például, ha doktor Rudolficist átszólítanánk a szomszédból.

Az öreg Wart a haldoklók csodálatos éleshallásával meghallotta Kavaczký halkán elmondott szavait. Fölemelte a fejét, és kezével tiltakozó mozdulatot tett.

— Nincs már olyan órás, aki az én szerkezetemet megjavítaná. Csak annak örülök, hogy már rendbe hoztam mindent. Lizi, jöjj közelebb.

Lizi könnyes arccal közeledett.

— Ezentúl Kavaczký úrnak tartozol azzal az engedelmességgel, amellyel nekem tartoztál eddig. Jól vigyázz, hogy meg legyen veled elégedve. Ígérd meg, hogy jól fogod magad viselni. Ígérd meg öreg haldokló atyádnak.

Lizi térdre ereszkedett:

— Ígérem — zokogta.

Kavaczký némán állott a karosszék mögött. A rézóra a zsebében ketyegett, és annak ketyegésében valamely különös intő szózatot látott. Hirtelen előrelépett.

— Én meg ígérem, hogy soha-soha el nem hagyom Lizi kisasszonyt.

Lizi lehajtott fejjel zokogott, és könnyes csókokkal hintette be a Wart Sámuel kezét.

— Apám, édesapám — zokogta.

De az öreg már nem felelt. Talán már nem akart felelni, talán már nem akart többet rendbe hozni a dolgokból, még egy darabig mozgott, ketyegett öreg

szerkezete, aztán mindig lassabban kezdett ketyegni. Egyszerre megállott.

— Apám — sikoltott Lizi.

— Órás bácsi — kiáltotta megrendülve Kavaczký.

A régi szerkezet még egy utolsót ketyegett, aztán megszűnt ketyegni. Az óra teljesen elromlott, nem volt mester, aki többé megindítani tudta volna.

...Így jutott Kavaczký de Nizsder egyszerre egy nagy csomó régi rossz órához, egy ódon házikóhoz, és egy ódon házban egy szőke kontyos, fehérarcú kis-asszonyhoz.

A kis öreg órasmester elment azon szomorúfűzfák alá, ahol nincsen sem jó, sem rossz óra: áll minden óra —, de a heidelbergai órák ezután is tovább jártak. Különösen azok, amelyek néminemű összeköttetésben voltak az öreg órás bácsival. Így a rézóra, amely hajdan félszáz esztendő telt a hosszú bársonymellény zsebében, éppen olyan nyugodtan ketygett tovább, mintha most is a mellényben volna. Pedig csupán egy fiókban volt, amelyet Kavaczký mindennap felnyitott, és kegyeletes hangulatban forgatta meg a kulcsot az órában. A sötétbarna nagyapó a sarokban, amely színével azon ó-tajtékipákhoz hasonlított, amilyeneket Kavaczký hajdanában a szülői házban látott, ugyancsak bőséges figyelemben részesült a diák részéről. Olyan aggodalmasan közeledett mindennap a vén órához, mintha legalábbis valami igen nagy zavar volna már keletkezésében odalenn a föld alatt, ahol az órák és királyok összefont karral fekszenek. A zavaroknak elejét veendő, szorgalmasan húzogatta fel a lábas-óra ólomnehezékeit.

— Így ni, öreg! — mondta meglegedetten, amikor elkészült munkájával.

S az óra komolyan kreccsentett egyet-kettőt, már éppen amennyit tudott.

Olykor még azt is sajnálta magában Kavaczký, hogy nem tanult meg oboázni gyermekkorában.

Esténként így bátran helyettesíthetné az öreg urat, és az utca kései járókelői azt gondolhatnák magukban:

— Az öreg Wart Sámuel nem is halt meg, pedig mindnyájan azt hittük már felőle.

De fájdalom, oboázni nem tudott Kavaczký.

Hát Lizi körül hogyan töltötte be hivatását? Itt némely akadályok mutatkoztak, mert Lizihez semmiféle órákulcsot nem talált a Wart Sámuel hagyatékában. Lizi talpig gyászruhában napkőzben a templomokat járta, este pedig úgy eltűnt kis szobácskájában, hogy Kavaczký nem is értette egészen a dolgot. Egyedül kellett üldögelnie a nagy szobában, ahol annyi kedves zene hangzott, és mély gondolatai közepette — mi-alatt a legsajátságosabb füstkarikákat eregette részben a mennyezet, részben a rézmetszetek felé — nem zavarta meg senki.

A „költő” is egyszerre megváltozott Wart halála után. Mintha csak az öreg órásmester iránt érzett tisztelet tartotta volna eddig vissza a rossz indulatokat Pogrányiban — egyszerre valamennyi gonosz ördög jelentkezett az ifjában. Naphosszat csavargott a Poprád kutya társaságában, és este is csak azért jöttek haza nyakig sárosan, porosan, hogy folytassák kalandozásukat az éjszakában. Pogrányi korhely bursok társaságába keveredett, akikkel reggelig nótázott, és akkor Poprád mindenféle rossz szokásokat tanult meg. Néha csak reggel felé, és úgy tudott hazatalálni az azelőtti szelíd költő, hogy a kutya belekapaszkodott a köpönyege sarkába és vitte, vezette hazafelé a jól ismert úton.

Kavaczkýt eleinte nagyon meglepte ez a sok mindenféle változás. Az nem volt éppen ellenére, hogy az

órákkal kellett bajlódnia, de a Pogrányi dolga sehogy se ment a fejébe.

— Mi történt ezzel a fiúval? — kérdezgette magában, s mivel felelni nem tudott rá, még inkább csodálkozott a dologon.

Máskor, holdvilágos éjszeleken hirtelen csak arra ébredt, hogy Pogrányi egy rossz gitár mellett mindenféle költeményeket szaval az utca közepén és Poprád, hogy ő se maradjon hátra, keservesen vonított hozzá, bár Pogrányinak szemmel láthatólag nemigen tetszett ez a kíséret.

Gyakran keveredtek komoly összeütközésbe az alabárdos éjjeli bakterekkel, és Kavaczký gyors közbelépésének volt csak köszönhető, hogy néha verekedésre nem került a dolog.

Kavaczký betuszkolta a házba az elázott költőt, néhányszor oldalba döfte a csizmasarkával a magáról megfélelmedezett kutyáját, és ezzel rendben lett volna a dolog.

Pogrányi ilyenkor mindig sírva borult Kavaczký vállára:

— Pajtás, nem érdemlem én ezt tőled. Hagytad volna, hogy összekaszaboljanak azok a zsoldosok. Neked is, nekem is jobb lett volna.

Kavaczký dörögve szabadkozott, mire Pogrányi szomorúan jelentette ki:

— Meglátod, még sok keserűséget okozok neked.

Egyszer azzal jött haza a diák, hogy ő elköltözik innen. A szíve itt megszakad...

Kavaczký megveregette a Pogrányi vállát:

— Nem is tudtam, hogy ilyen derék fiú vagy. No ennyire azért mégsem kéne bánkódni az öreg Wart úr után. Igaz, hogy jó ember volt, de azért már mégis öregember volt.

Pogrányi tétován bámult a barátjára.

— Jó ember volt? — dünnyögte. — Jobb ember is lehetett volna.

Mindennek a betetőzése az volt, hogy Pogrányit egyszer csuromvizesen hozták haza. A diák beleugrott a folyóba ott, ahol legsebesebb az ár. Sehogy se akart beleegyezni abba, hogy onnan kihúzzák. Meg akart halni.

Kavaczký mérgesen, megdöbbenve förmedt Pogránynira:

— Megbolondultál, te kölyök?

A diák csak nézett rá nagy bánatosan, és nem felelt semmit.

Később csendes, látszólag nyugodt hangon szólalt meg:

— Én úgylis nemsokára elmegyek innen. Hisz az esküvő után mit keresnék már itt? Mikor lesz az esküvő, Kavaczký?

Kavaczký, mintha csak most ébredt volna tudatára annak, hogy tulajdonképpen miféle hivatás is vár rá, megdöbbenve bámult a diákra:

— Tyű, a kiskésit! Erre nem is gondoltam.

A diák csendesen folytatta:

— Pedig itt volna az ideje. A gyászév nemsokára letelik. Lizi pedig elunja a várakozást.

Kavaczký nagyokat nyeltesett. Persze, persze, csaknem megfeledkezett a dologról, pedig titokban nagyon sokat gondolt rá. De hát Lizikével jóformán sohasem lehetett beszélni. Mit is beszélt volna vele?

— Én elköltözöm — mondta a diák.

— Azt még se teszed meg — kiáltott föl Kavaczký.

— Ha már eddig együtt voltunk, most csak nem hagyjuk el egymást?

A diák csak bólongatott a fejével. És másnap csakugyan nem jött vissza. Elment valahová a város túlsó végére lakni, és Kavaczký hiába hívogatta. Nem jött,

még a Poprádot se engedte be magához. A hűséges kutya azonban mégis elcsavargott mindennap arrafelé, amerre Pogrányi lakott. Mintha híreket, üzeneteket hordott volna a háztól.

Kavaczký esténként együtt ült Lizi kisasszonnyal, és nagyokat hallgattak. A leány csendesen ült hímzése felett és szelíden, szomorúan felelgetett, ha Kavaczkýnak néha eszébe jutott valamit kérdezni. De Kavaczkýnak ritkán jutott eszébe valami.

Így aztán egy este mégiscsak oda lyukadt ki Kavaczký, hogy hirtelen felugrott a sarokból, és kalapját fejébe nyomta.

— Megyek a költőért! Elhozom azt a tacsskót. Legálább felvidít a bolondságaival.

Lizi felemelte az arcát:

— Ne menjen érte — mondá egyszerűen, csendesen.

De Kavaczkýval nem lehetett bírni, ha egyszer valamit hosszas megfontolás után a fejébe vett.

— Bolondos jó gyerek a költő. Vajon miért ne ülhetne itt közöttünk? — dörmögte.

— Hagyja őt ott, ahol van — ismételte Lizi kisasszony.

Kavaczký vállat vont.

— Tudom biztosan, az öreg Wart úrnak se volna ellene semmi kifogása, meg aztán úgy szeretem azt a fiút, hogy nem tudok meglenni nélküle.

Meg sem várva Lizi újabb ellenvetését, sietve hagyta el a szobát, és hosszú lépésekkel indult a „költő” fölkeresésére.

Pogrányi éppen valami levelet írogatott, amelyet összetépett, amidőn Kavaczký belépett.

— Érted jöttem — kezdte Kavaczký. — Gyere vissza hozzánk.

A költő csöndesen ingatta a fejét.

— Kutya mája! — kiáltotta türelmetlenül Kavaczkyn. — Jössz, vagy viszlek!

Hatalmas karjaival felkapta a költőt, és a levegőbe emelte.

— Egy-kettő, menjünk.

Így került vissza Pogrányi a Wart-házba, ahol ezentúl esténként hárman ültek és Lizi pengette a hárfát.

A szép együttlétet az zavarta meg, hogy egyszer nem érkezett meg Magyarországból a szokásos pénzküldemény, de eljött helyette a niszderi uradalomnak bérlője, Riminszky Kázmér, Kavaczkynak régi barátja.

— Azért jöttem személyesen — kezdte Riminszky —, hogy ha talán nem volna kedved hazajönni, György, itt is megkőthetjük a további szerződést az uradalomra nézvést.

— Hó — kiáltott föl Kavaczkyn. — Hát az öreg úr mire való?

— Az öreg urat egy biztos gutaütés elszólította a niszderi várból. Megírtam levélben.

Kavaczkyn nem sújtotta le ugyan a hír — mindig hadilábon állott az apjával —, de a megdöbbenés miatt percekig nem tudott szóhoz jutni.

— Az öreg úr meghalt volna? — mondotta. — Tréfálsz, Riminszky.

— Becsületemre, láttam kiterítve.

— Hátha téged is bolonddá akar tenni. Úgy is az volt a fixa ideája, mint annak a bizonyos spanyol királynak, hogy szeretné látni a temetését. Mi történt azután, hogy ő meghalt?

— Láttam letenni a kriptába.

— Onnan kijöhetett.

— Magam zártam le a kriptát vasajtaját. A tarackok a várfokon harminchármat pukkantak, hogy

Lublón már azt hitték, hogy itt van az orosz hadsereg.

Kavaczký fűrkészve nézett a Riminszky szemébe.

— Nem csupán kémkedni jöttél ide, Riminszky, hogy aztán az öreg újra lecsukasson a vár legmélyebb pincéjébe?

Riminszky felkacagott.

— Az ördögbe! Ismét meg akarsz talán házasodni?

Kavaczký komolyan bólintott.

— Eltaláltad, csak hogy most másféleképpen, mint legutoljára. Most komoly a szándékom, és a menyasszonyom se valami közönséges fehérszemély, hanem tisztességes úrihölgy.

Riminszkynek tetszett a dolog.

— Lehet, hogy még boldog ember leszel valamikor, György. Tetőled sok minden kitelik.

— Akarok is boldog lenni — szólt ünnepélyesen Kavaczký. — Az uradalomban tovább is gazdálkodhatsz. A gazdasághoz nem értek. Azonban a várban magam akarok lakni a feleségemmel.

— Nagyon helyes — bólogatott Riminszky.

— Jer, bemutatlak a menyasszonyomnak.

Vitte Riminszkyt Lizi kisasszonyhoz. Riminszky előre mosolygott magában, hogy vajon miféle kifestett arcú hölgynek mutatja be Kavaczký, és szerfölött meglepődött, amikor Lizi kisasszonyt meglátta. Oldalba dőfte Kavaczkýt:

— Gyurka, itt nem jó lesz tréfálni!

De Kavaczký már benne volt:

— Lizi kisasszony, éppen most kapom Magyarországból a gyász hírt Riminszky barátom útján, hogy a niszderi várúr örökre lehunyta szemét. Így az utolsó akadály is elmúlt, amely boldogságunkat gátolhatná. A niszderi vár úrnőjét várja.

Lizi kisasszony arcán sápadt mosoly suhant keresztül.

— Tehát komolyan akarja, Kavaczký? — kérdezte csendesen.

— A legkomolyabban — felelte Kavaczký nagy elhatározással.

— És ha azt mondanám, hogy saját boldogtalanságába visz ez az út, akkor is megmaradna elhatározása mellett?

— Akkor is — felelte Kavaczký szemhunyorítás nélkül.

Lizi kisasszony megadással hajtotta le a fejét.

— Engedelmeskedem atyám végső akaratának.

— Riminszky! — kiáltotta Kavaczký György. — Lépj elő, és kérd meg nevemben Wart Erzsébet kisasszony kezét. Menj, Riminszky, és jól végezd el a rábízottakat.

Kavaczký izgatottságát tovább nem türtőztethetvén, kiszaladt a szobából, amíg Riminszky érte ment.

— Rendben van a dolog. A lány csinos, házias, és úgy beszél magyarul, mint a karikacsapás — szólt Riminszky.

— Tőlünk tanult magyarul — mondta fölcillanó szemmel Kavaczký. — Most pedig lépj érintkezésbe barátommal, Pogrányival és lássunk az esküvői előkészületekhez.

Riminszky kissé korainak találta még a dolgot.

— Előbb talán mennénk haza Magyarországra. Az okmányok sincsenek teljesen rendben.

— Pénzért mindent meg lehet kapni. Remélem, hoztál magaddal pénzt, Riminszky?

Az esküvői előkészületeket tehát csendben, de lehető gyorsasággal intézte Riminszky úr. A diáknak nem lehetett semmi hasznát venni, az Poprád társaságában minden éjjel holtrészegen került haza.

— Ugyancsak részeges barátod van — jegyezte meg egyszer Riminszky úr Kavaczkýnak.

— Hadd szegényt. Búsul az öreg házigazdánk után.
— Hm — dörmögte Riminszky úr. — Nem a lánya után?

Kavaczký erre már nem is tartotta érdemesnek a feleletet. Mit is felelhetett volna ilyen bolondságra?

Az esküvő napja mindig jobban közeledett. Három varrónő dolgozott a Lizi fehér selyemruháján a sötét rézmetszetek alatt. Kavaczký váltig biztatta őket:

— Csak ne kíméljék a selymet. Telik a nizzsderi uradalomból. Ugye, Riminszky, még nem loptad el az egészet?

Majd a csipkéket vette végszámra, amelyekért néhez aranytekerceket izzadt ki Riminszky a tarsolyából. — Elég lesz már — mondogatta.

De Kavaczkýnak háromszor annyi se lett volna elég.

Lizi kisasszony pedig a nagy esküvői előkészület alatt egyetlen egyszer sem mosolygott. Mintha valami csodálatos álomlátás fagyott volna az arcára. Járt-kelt nyitott szemmel a házban, és nem látott meg semmit. Sem a selymet, sem a csipkét, sem Kavaczký Györgyöt. Isten tudja, hol jártak a gondolatai.

Isten tudja, hogy min gondolkozott. Mindig csak gondolkozott, és vidámság nem szállott arcára.

Riminszky, ez a harcsa bajuszú, annál inkább tetette a vidámságot, minél több oka lett volna a kedvetlenségre — jókedvűen emlegette:

— Szomorú menyasszony, nevető asszony, ezt tartja egy régi mondás. Némelyik kisasszonyka sohase menne férjhez, ha rajta múlna. Olyan furcsa dolog is az a házasság!

Lizi kisasszony fölvetette a fejét. (Még Riminszkyvel szeretett leginkább elbeszélgetni.)

— Hát ön miért nem próbálja meg a házasságot? Tudomásom szerint nőtlen ember?

— Ahogy vesszük — felelt Riminszky. — Van ott-hon egy öreg gazdasszonyom, akit még az apámtól örököltem, aki minden jóval ellát. Főz, süt, ápol, nem engedi eszembe jutni a házasságot. De azért gondolkozom rajta magam is.

— Élete végéig fog gondolkozni rajta — vágott közbe Lizi.

Riminszky erősen a leány szemébe nézett.

— A Kavaczký helyében egy percig sem gondolkoznék — szólt erős hangon.

Lizi összeresztette. Érezte, hogy nem bók akar lenni a furcsa Riminszky beszéde. Lesütött szemmel, hal-kan kérdezte:

— Nos, mit tenne a helyében?

Riminszky fölállott helyéről:

— Nem házasodnék meg — felelte kurtán.

S már ajánlotta is magát.

Lizi kisasszony hosszasan utána nézett; bizonyosan jobban szerette volna, ha Riminszky sohasem jön ide Heidelbergába. Éreztette vele eleget ezután az ellen-szenvét. Nemigen felelt a kérdéseire, és egyszer, amikor Riminszky nagyon mentegetőzött előtte, így szólt hozzá:

— Még mindig van elég ideje lebeszélni a barátját arról a szándékról, hogy engem feleségül vegyen.

Riminszky vállat vont:

— A macskának van kedve beleavatkozni az ilyen dologba. Kavaczký fülig szerelmes. Sohasem hittem volna, hogy ez a tunya, lusta fráter ennyire belehaba-rodjon a szerelembe.

Riminszkynek igaza volt. Kavaczký uramon egy-szerre kitört a szerelmi epidémia. Minél hidegebb volt Lizi, annál rajongóbb, tüzezebb lett Kavaczký. Na-ponként virágcsokrokat, ékszereket küldött a meny-asszonyának. Egyszer felsóhajtott:

— Kár, hogy nincsenek itt a niszderi tarackok. Azoknak kellene megszólalni, amikor az esküvőre megyünk.

Riminszky talált egy szabómestert, aki valamikor Magyarországon is megfordult, és járatos volt a magyar díszruhavarrásban. Itt rendelte meg Kavaczkynak esküvői ruháját. Búzavirágszínű mentét, amely bőven ki volt hányva aranyhímzéssel, vadgalambszínű nadrágot és rövid párduebőr kacagányt rendelt a szabónál. Kavaczký úgy örült, mint egy gyerek, amikor először felpróbálta a díszruhát. Tetszelegve nézette magát a tükörben:

— Nem is hittem, hogy ilyen csinos ember vagyok — mondta elégedetten. — Hej Riminszky, kár, hogy nem hoztál magaddal valami rozsdás kardot a niszderi várból. Valamelyik rég meghalt ősömnnek a kardját.

Riminszky hunyorított a szemével.

— Majd csak megleszünk valahogyan kard nélkül is. Mi az ördögnek a kard a házassághoz? Valamikor olvastam egy történetet, hogy egy Krucsay nevű alispán addig hordott kardot a házasságban, míg megkívánta levágni a karddal a felesége fehér nyakát.

— Menj, te bolond! — kiáltott fel Kavaczký. — Miért vágnám én le a feleségem nyakát?

— Mit tudom én?! — dörmögött Riminszky.

Riminszkynek volt egyben az a gondja is, hogy előteremtse a leghíresebb főzőasszonyt, aki Heidelbergában található. Riminszky napokon át tanácskozott a főzőasszonnyal, amíg az esküvői lakoma ételrendjében megállapodtak; végül az egész menü nem tetszett Riminszkynek.

— Az ördögbe, nem tudnak főzni ebben a tartományban! Bezzeg, ha az én Marczinkáném itt volna! Még valami más is nagy gondot szerzett Riminszky-

nek. Kavaczký ugyanis a fejébe vette, hogy ő nem utazik vasúton haza Magyarországra, hanem hintón, mint az ősei jártak. Négylovas hintón akar utazni, hajdúval.

Hadd lássa a fiatalasszony, hogy kihez ment férjhez. Az esküvői násznagyok egy darabig lóháton kísérik el a fiatal házaspárt.

Riminszkynek sehogy sem tetszett a dolog.

— Ugyan, menj már a bogaraiddal! Ki a manó utazik manapság hintón?

— Csendesen, Riminszky. Hintón utazik az, aki a kényelmet szereti, akinek nem sietős a dolga — felelt Kavaczký. — A hintóban legyen helye az én kedves kutyámnak, a Poprádnak is.

Riminszky ekkor haragudott meg csak igazán.

— Tisztára megbolondultál! Kutyát cipelsz magaddal? Még érteném, ha az valami ritka agár volna, de a Poprádra igazán nem lehet ráfogni, hogy valami rendkívüli kutya. Odahaza Nizsderen akár százszámra fogdoshatod össze az ilyen kuvaszokat.

Kavaczký ebben a dologban is hajthatatlan maradt. Általában nem érezte többé, hogy él valahol messze egy sziklafészekben egy erőszakos, nyakas öregember, aki éppen úgy felpofozta a fiát, mint a kocsisát, kitört belőle a konok, makacs természet. Valahogyan ropant büszke, dölőfős lett és hiú a nevetségességig.

— Még sem utolsó dolog, barátom, Riminszky, ha az embernek valahol van egy vára, amelyben meghúzódhat az ellenségei elől.

— Nincsenek neked ellenségeid — vetette ellen Riminszky.

Kavaczký elgondolkodott:

— Nincsenek, de éppen úgy lehetnének. Mit csinálnék akkor, ha váram nem volna? Oda bezzeg nem jön ellenség utánam. Mond, Riminszky, használható álla-

potban vannak a vár tarackjai? Az én gyermekkoromban volt vagy száz...

— Tévedsz — vágott közbe Riminszky —, mindössze három van, az is rozsdás fülíg. Arra használhatók, hogy nevednapján elpukkanjanak, ha Korenyák János is úgy akarja.

— Ki az a Korenyák? Miféle Korenyákról beszélsz? — villant föl a Kavaczký szeme. — Vasra veretem, amint Nizsderre értünk.

— Korenyák egy odavaló tót ember, és egész Szepes vármegyében egyedül ő reszkirozza meg az életét, hogy a nizsderi tarackokat elsüsse néhanapján.

Kavaczkýnak tetszett a dolog:

— Szóval veszedelmes tarackok azok. Korenyákokat állandó szolgálatomba fogadom. Szeretem a bátor embereket. Ha az asszonynak kedve jön majd valami mulatsághoz — vagy talán éppen magam derülök kedvre — leüzenek az udvarra Korenyáknak, hogy löjön a tarackokból. Hadd tudja az egész vidék, hogy a nizsderi várúrnak vagy várasszonynak jókedve van.

Riminszky bólogatott a fejével:

— Helyes, nagyon helyes. Aztán a tótoknak mi hasznuk lesz abból, hogy a tarackok durrognak?

Kavaczký elgondolkozott.

— Hát csak nekik is jobb talán, ha nem haragos az uraság. Meg azután így faluhelyen nem is igen akad kalendárium mindenütt. Némelyek még azt hihetik, hogy valami ünnep van. Ünnepkor pedig mindenkinek jobb kedve szokott lenni, többet esznek, többet isznak az emberek.

— Nagyon ravaszul gondolkozol, barátom uram, de nem egészen egyenesen. A föld szegény népe apját, jótevőjét, pártfogóját várja benned. Száz lövésnek se örülnek meg úgy, mint egy kis vetőmagnak.

— Vetőmagért menjenek a zsidóhoz — zörgött Ka-

vaczky. — Annak az a mestersége. Nálam kapnak bort, pálinkát vagy derest, ha rossz kedvemben vagyok. Nagyon elkényeztettedek azokat a tótokat odahaza.

Riminszky csendesen köhintett.

— Lehet, hogy lesz egy áldott asszonyi lélek, aki jóváteszi majd mindazt, amit te vétesz.

Az esküvő napja is elkövetkezett. Kavaczky korán reggel egy szekér virágot rendelt, amellyel az ócska Wart-házat feldíszítették. Virágkoszorúk kerültek a sötét, régi folyosóra, a kacskaringós szüette falépcső korlátján virágfüzerek lógtak. Virágbokréta került a füstös rézmetszetek alá a széles asztalra, és egy nagy csokrot kapott a sarokban álló ingaóra, amely éppen olyan pontosan mérte az időt, mintha még mindig életben volna az öreg Wart úr.

Szobaleányok; frájok szaladgáltak a folyosókon. Odabenn a menyasszonyt öltöztették. A hosszú uszályos selyemruhát tűzdelték, igazgatták. A menyasszony sápadt arccal révedezett maga elé. Suhogtak a selymek, a csipkék. Fehér topánkák kopogtak, és a barátnők nevetgélve jöttek, mentek. Csakhamar megjött a vőlegény is az ismeretes búzavirágszínű díszruhában. Széles kard az oldalán, sastollas kalpag a fején. Riminszky, mint aki a dolgát jól végezte, megelégedetten ballagott nyomában.

Csakhamar megjött Pogrányi Sámuel is. A diák csak korán reggel vetődött haza ezen a napon is, mint azelőtt mindig. Riminszky már várta a szobájában.

— No, öcsém uram, józanodjunk ki hamarosan. Délben esküvőre kell mennünk.

A diák tétován meresztette a szemét Riminszkyre.

— Én mindig azt gondoltam — dadogta —, hogy az egész csak tréfa. Kavaczkynak valami bolond farsangi tréfája.

Riminszky nyújtózkodva ásított:

— Ahogy vesszük. Magam is tréfásan veszem föl a dolgot. Szerény véleményem szerint az én igen tisztelt barátom, Kavaczký György nem egészen normális ember, aminthogy nem is igen volt még Kavaczký a világon, aki tisztaeszű ember lett volna. De hát nem jó nagyurak szeszélyeibe beavatkozni.

Pogrányi egy vödör vízbe mártotta a fejét. Komor, elszánt arccal fordult Riminszky felé:

— Az egészben csak az a legfurcsább, hogy egy leány boldogságára megy itt a játék. Helyesnek tartja ezt, Riminszky úr?

Riminszky vállat vont.

— Egy Kavaczkynak minden szabad. Utóvégre a kisasszony mind a tíz ujját megcsókolhatná Kavaczkynak, hogy ekkora úr létére feleségül veszi.

— Így beszélnek a szolgállelkek — mormogta Pogrányi.

Riminszky nem sokat törődött a diák beszédével. Egyáltalában egy percre sem vette komolyan a „költőt”. Magában igen szánandó figurának találta. Szóba sem állott volna vele, ha Kavaczký György nem ragaszkodik olyan nagyon hozzá, mint akár a Poprád kutájához. Így aztán a Poprád kutját is megbecsülte. Hja, a nizzsderi uradalom nem volt valami megvetendő bérlet.

— Hát csak öltözködünk, fiatal úri barátom, és ne sokat filozofáljunk. Utóvégre nagyobb dolgok is történtek már, a világ még sem dőlt össze. Kavaczký úgy akarja, hogy Lizi kisasszony a felesége legyen. Elég szép tőle, hogy ezt a szándékát békés úton valószínűsítje meg. Kétszáz esztendővel ezelőtt még fegyveres erővel jött volna érte.

A diák nem szólt többet. Magára szedte a ruháit, aztán ment Riminszky társaságában a lakodalmas

házhöz. Riminszky kötelességének tartotta vigyázni reá, nehogy betévedjen Pogrányi valamelyik korcs-mába. (Véleménye szerint a „költő” menthetetlen alkoholista volt.)

A diáknak pedig eszébe se jutott ezen a napon be-rúgni. A ház földszinti szobájában hordó sörök vol-tak csapra ütve, ahol vígan voltak azok az ismerős diákok, akiket Kavaczký a lakodalomra meghívtott. Ott ültek, pipáztak, és vég nélkül fújták azt a régi diák-nótát, amely századok óta hangzik, különböző változatokban.

A kardal változatlanul, szünet nélkül hangzott a ház földszintjén. Kihallatszott az utcára, és mindig szaporodott a diákok száma. Ha Kavaczký nem is volt valami népszerű alak a diákok között, teljesen eleget tett kötelességének akkor, amidőn a heidel-bergi egyetemről nem valamely kisváros professzori katedráját foglalja el — utóvégre ez mindennapi do-log —, hanem egy valóságos középkori várba vonul. Azonkívül még az is roppant tetszett a diákoknak („hja, mind ilyenek a fiatal emberek” dünnyögte Riminszky), hogy Kavaczký heidelbergi ideálját, a diákok véleménye szerint régi kedvesét, feleségül veszi, mielőtt búcsút mondana az egyetemnek. Egy-mást kergették a pohárköszöntők. Kavaczký aggodal-masan nézegette a rézórát, percről percre közeledett az esküvő órája, a diákoknak pedig eszük ágában sem volt felhagyni a búcsúzkodással. Mindig újabb ötletek kerültek felszínre, amely ötletekhez aztán vég nélküli pohárköszöntőket lehetett fűzni.

Különösen a „Pannónia kórus” volt nagy számban képviselve, amely kórusnak a tagjai többnyire ma-gyarok voltak. Kavaczký is tagja volt természetesen a kórusnak, de nemigen tudott többet róla, mint csu-pán annyit, amennyit Pogrányi elbeszéléséből ismert.

A Pannóniának voltak a legzajosabb ivőestéi, amikor a verekedések napirenden voltak. A szilaj fiatalság néha szétbontotta az egész korcsmahelyiséget. A Pannónia volt az, amely szakítva az összes heidelbergi hagyományokkal, a menzúrákból kiküszöbölte a hosszú, kevésbé veszélyes slégert, amely karddal vagdossák össze évszázadok óta az arcokat a diákpárbajoknál. A Pannóniában görbe magyar karddal intézték el a lovagias ügyeket, és így a párbajok sokkal véresebb és sokkal veszélyesebb kimenetelűek voltak. A kórusbeli diákok nem riadoztak vissza a pisztolypárbajtól sem, és nem múlt el esztendő, hogy pisztolygolyó halálra ne sebzett volna egy-egy diákot a Heidelberg körül fekvő erdőségekben.

Kavaczký nem annyira félelemből, mint inkább lustaságból elkerülte a Pannónia üléseit. Nem is igen ismerte személyesen a körüknek valamennyi tagját, de annál inkább ismerték a diákok a nízsdéri váruat. Zajosan ünnepelték most, és ősi szokás szerint meghordozták a vállaikon. Riminszkýt, mivel hirtelenében nem tudtak számára más hivatalt, kineveztek Kavaczký nevelőjének. A nevelőnek éppen úgy kijutott része az ünneplésből, mint a nízsdéri várúrnak.

— Menjünk — mondta Riminszký órájára pillantva. — Az eskető pap vár.

Kavaczký felemelkedett. Néhány ünnepélyes szóval próbált búcsút venni a kórustól, szavait elnyomta a diákok kiáltozása.

Egy bikanyakú óriás az ajtó elé ugrott:

— Hohó, nem addig van az! — kiáltotta. — A nízsdéri várúr még el sem mondta szerelmének történetét. Halljuk szerelme történetét!

Vagy ötven erős torok kiáltott halljukot Kavaczký felé.

Kavaczký hallott már erről a szokásról. A Panóniában ugyanis az az ízléstelen szokás kezdett láb-rakapni, hogy a diákok ivóestéken pohárral a kezükben felköszöntöt mondtak kedveseikre. Többnyire pattogó rigmusokban magasztalták a távollevő hölgy testi és lelki szép tulajdonságait, de nem hiányzott ezekből az áldomásokból gyakran a trágár tréfa sem.

Kavaczký megzavarodva nézett körül, elvörösödött, és dölyfösen mormogta a Riminszky fülébe:

— Látod, Riminszky, milyen jó volna, ha hadaim volnának. Most szétveretném az egész csürhét.

A diákok ordítóása megreszkettette a falakat, Riminszky haragosan dörögte:

— Az ördög bújjon a szokásaitokba. Utóvégre, ha már szokás, állj fel és mondj valamit.

— Az öregapám se tudott verselni — felelt Kavaczký.

Riminszkynek ekkor eszébe jutott a „költő”.

— Hol van Pogrányi a rímek nagymestere? Az segíthetne rajtunk hirtelenében.

Igen ám, csak hogy Pogrányinak híre-hamva se volt.

— Hol lehet az a korhely? — mormogta Riminszky.

— Csak nem bújt el az ivás elől?

— Nem baj, hogy nincs itt — szólt Kavaczký. — Némely versét tudom könyv nélkül.

— Hát mondd el — felelte Riminszky. — Siess vele, mert már várnak.

Kavaczký kezébe vette a poharat és felállott:

— Csend legyen — üvöltötte az előbbi óriás. — Most jön a szerelmi vallomás.

Kavaczký alig mondott néhány verssort, amelyben éppen a holdvilágos éjről, és az éjben bolyongó ke-sergő szerelemről volt szó, mikor egy éles hang közbekiáltott:

— Plágium! Gyalázatos plágium!

Kavaczký megdöbbenve nézett körül.

A sarokban egy gumilabda gyorsaságával ugrott talpra egy ragyásképzű alacsony diák.

— Igenis, plágium — süvöltötte éles hangon. — Pogrányi barátunk verseiből idéz a nízseri várúr.

— Megvallom... — hebegte Kavaczký, de Riminszky nem engedte folytatni. Dühösen felugrott és megragadta a Kavaczký karját.

— Jer — kiáltotta —, hagyjuk az ostobáskodást. Fontosabb dolgok várnak rád.

Riminszky roppant erős ember volt. Az óriási diákot, akit legelsőnek talált az ajtóhoz vezető úton, úgy taszította félre, hogy annak eszébe se jutott feltartóztatni többé Kavaczkýt.

Riminszky felrúgta az ajtót, és három-négy lépcsőt ugrott egyszerre, mert gonosz sejtelmek voltak. Kavaczký nyomába rohant.

Odafönn az emeleten tárva-nyitva minden ajtó. Kísért szemű szobalányok futkostak fel s alá.

— Hol a kisasszony? — kiáltotta Riminszky.

— Elment, elvitték — felelt valaki nagy sokára.

Kavaczký hamuszürke arccal roskadt egy székre. Levegő után kapkodott, és nehéz hörgés tört elő melléből.

Riminszkynek kidagadtak homlokán az erek. Olyan pillantást vetett maga körül, hogy ijedten tisztultak előle.

Egy kis fehér női cipő akadt elébe, azt összetaposta haragjában, aztán megrázta a Kavaczký vállát:

— Ébredj, Kavaczký, elszöktették a menyasszonyt! — kiáltotta a megbénult férfiú fülébe.

Az némán rámeredt. Egy szónak nem volt az ura. Mintha valami rémet látna maga előtt, és titokban azt hinné, hogy rossz álom az egész. Hess, te rossz

álom! Kavaczkýt ugyan meg nem ijeszted; tudja ő azt, hogy messze jár mindaz a valóságtól, amit lát. Riminszky tulajdonképpen nem is haragszik olyan nagyon, hisz kajlán álló, harcsabajusza alatt már mosolyog is. Csak meg akarta ijeszteni, meg akarta tréfálni, ennyi az egész...

Riminszky azonban nem látszott tréfálni.

— Ha sietünk, még utolérhetjük őket. Jöjj Kavaczký. Állj talpra! Hisz férfi vagy!

Megragadta a Kavaczký karját, és vitte magával kifelé a menyasszony szobájából. Az ajtóból Kavaczký visszafordult egy pillanatra. No, most itt a legfőbb ideje, hogy véget érjen a gonosz álom. — A szobában szerteszét heverték ruhadarabok, virágok és fátylak; aki innen elment, nagyon sietett, nem törődött azzal, hogy rendben hagyja hátra a lakását. Szemben az ajtóval egy nagy álló velencei tükör, Kavaczký vette az esküvő előtti napon, hogy kedvére megnézhesse magát öltözködés közben a menyasszony. Csakhogy a tükörben hiába keresi a menyasszony mosolygó orcáját. Látott ellenben egy búza-virágmentés kísértetet — amelyet egy másik kísértet — egy feketeszemű ördög cipel magával. Meg sem áll talán vele a pokol előtornácáig.

Az ajtó becsapódott. Eltűnt az illatos szoba, a ragyogó tükör. Riminszky vitte lefelé a grádicson. Kavaczký nem kérdezett semmit, ment vele, mint az álomjáró. A falakon, lépcsőkarokon mindenütt virágfüzérék. Riminszkynek a keze valahogy beleakadt egy virágkoszorúba. Nem sokat teketóriázik a megszabaduláson: kitépi kezét, lerántja vele a virágot is.

A földszinti szobákba még mindig hallatszik a diákok éneke. Fújják végtelenül: tovább, tovább, tovább... Kavaczký egy pillanatig arra gondol, hogy ez a dal neki szól.

Kilépnek a lakodalmas házból. Déli verőfény ragyog a sötétes utcácskára. Tavaszi szellő száll a folyó felől és fecskék nyilaznak a vén háztetők felett, amelyek megfrissülni látszanak ezen a kedves napon.

Riminszky sietésre nógatja Kavaczkyl, aki lehajtott fővel bandukol. Egész úton nem szólnak egy szót sem. Csakhamar elérik a vendégfogadót, amely a „Négy Holló”-hoz volt címezve. Riminszky már messziről látja, hogy a fogadó udvaráról hiányzik az a nagy delizsánc, amelyet Kavaczkyl megbízatásából bérelt. A fogadós megismeri Riminszkyl, levett sapkával, mosolyogva közeledik.

— Az uraságok immár elutaztak. A számla azonban itt maradt.

Riminszky csak a fogát csikorgatja, fizet és kiadja a rendeletet, hogy vezessék elő a hátsólovakat. Csakhamar két nyergelt paripa kopog végig patkójával a kővel kirakott udvaron. Egy törpe, nagyszakállú emberke tartja a lovak kantárát.

— Hol volt a szemed, te vén gyámoltalan? — förmed rá Riminszky.

A nagyszakállú törpe hebegve keres szavakat mentségére:

— A szomszédban jártam, csak egy percre néztem át, ahol valami lakatokról volt éppen szó...

Riminszky úr nyeregbe zökkent.

— Fogd be a szádat, öreg! Addig itt maradsz, amíg visszajövünk. Ha ítéletnapig kell várnod, akkor se mozdulsz egy tapodtat sem erről a helyről. Megértetted?

Mik — mert hisz ő volt a szolga, bár szakálla még korántsem volt olyan fehér — összeráncolt homlokával a fejbőrét mozgatta. Miután a szólás éppen most megtiltatott, így hozta gazdája tudomására, hogy parancsát megértette.

Kavaczký csodálkozva nézi a barátját a nyeregben.

— Hová akarsz menni? — kérdi sokára.

— Hová? Bolond kérdés! Hát utánuk, a szökevények után. Hamar lóra, Kavaczký! Ne vesztegessük az időt, drága minden perc. Lóra, Kavaczký!

Az öreg Mik már el is kapta az egyik csizmáját, amelynél fogva a nyeregbe akarja segíteni.

— Azt hiszed — mormogja tétovázva Kavaczký —; hogy okos dolog a hűtelen után futni?

— Kutya máját! Ki beszél itt a hűtelenről? Az ördög vigye a szökös kisasszonykáját. Jobb, hogy előbb szökött el, mint később. Itt a csábítójáról van szó. Remélem, nem akarod életben hagyni?

Kavaczký a vállát vonogatta, míg Riminszky türelmetlenül, hevesen kiabált:

— Lóra! Lóra!

Elszánta magát, és nyeregbe zökkent. Aztán körülnézett, hogy nem neveti-e valaki? Az udvaron csak a fogadós hajlongott.

— Merre ment a hintó? — kérdezte tőle Riminszky.

A fogadós megmutatta az irányt. Riminszky oldalba nyomta az almasszürkét, amelyen ült. A lovasok gyorsan ügettek ki a visszhangos kapuboltozat alatt. A fogadós érdeklődve nézett utánuk, az udvaron csak egy alak maradt mozdulatlanul. Egyetlen emberféle, nagycsizmás, vidrakucsmás, hetyke öreg legény, aki egy útszéli cölöp nyugalmával állott helyén.

A lovasok pedig nyargaltak kifelé a városból. Egyszerre zöld mezők között ügettek, és megcsillant többször a folyó ezüstlapja. Vidám bokrocskák szegélyezték az utat, másfelől virágos fák köszöntöttek rájuk...

Riminszkyt mindez nemigen érdekelte. Ő a keréknyomot nézte, amelyet itt-ott hátrahagyott egy előtt-

tük elhaladt kocsi. Parasztokat szölongatott meg, majd hosszasan tárgyalt egy mezei csősz-féle emberrel. Az utakat tudakolta, és figyelmesen nézett körül a tájon. Később útszéli kocsmá piros fedele tűnt fel egy erdőcske szélén. Riminszky a szeme elé emelte a tenyerét.

— Megvannak! — kiáltott föl oly hangon, mint-ha a világon legnagyobb öröm érné ebben a pillanatban.

A kocsmá udvarán állott a postakocsi. Körülötte kovácsok foglalatoskodtak, úgy látszik, valami baj érte a kocsit útközben.

Egy perc sem tellett bele, Riminszky benyargalt a kocsmá udvarára.

— Hol vannak az uraságok? — kérdezte kipirult arccal.

A kocsmáros megmagyarázta, hogy a közeli erdőcskébe mentek sétálni. Riminszky leugrott a lováról, nyomában Kavaczký. Az erdőcske felé indultak, miközben Kavaczký megfogta a barátja karját. Halk, de határozott hangon mondta:

— Meg fogom ölni!

Riminszky bólintott.

— Helyes! Megérdemli. De betartjuk a párbajszabályokat.

A kis erdőben nem sokáig kellett kutatni a megszököttek után. Lizi kisasszony egy fatörzsön ült, a diák levetett kalappal előtte hevert a fűben. Nyugodtan, minden meglepetés nélkül nézték a közeledőket, mintha lopva összemosolyogtak volna. Szerelmesen, boldogan.

Kavaczký hátramaradt, és hátat fordított a jelenetnek. Riminszky megemelte a kalapját. Fagyos nyugalommal mondta:

— Pogrányi úrral volna egy kis dolgunk!

A diák vidor arccal emelkedett föl a fűből. Mint-ha valami kellemes hírrel készülne őt meglepni Riminszky, oly vidáman mosolygott reá.

— Azonnal, tisztelt Riminszky úr... Nyomban rendelkezésére állok. Jöjj, kedves...

Lizinek szerelmes gyöngédséggel nyújtotta a kezét. A leány leugrott a fatörzsről, és a diákhoz simulva, könnyű, boldog léptekkel indult vele a kocsmára felé. Közben szerelmesen suttoztak, és sűrűn egymásra mosolyogtak. Riminszky sötét arccal követte őket. Kavaczkó visszamaradt az erdőcskében.

A diák bevezette Lizit a fogadó vendégszobájába. Riminszky utánuk nézett, és ezt mormogta magában:

— Remélem, elbúcsúzik tőle a szerencsétlen flótás.

Aztán a postakocsi ládájából egy lapos fekete táskát emelt ki, s egy lovással az erdőbe küldte. Majd szétnézett a kocsmá ivójában. Néhány vándorlegény iddögált ott. Az egyik, egy hegyesszakállú, intelligens arcú, nyomban megnyerte tetszését. Félrehívta és beszélgetett vele. Valami elzúllott írnok volt a vándor, aki városról városra kóborolt, mert egy helyen nem tudott megmaradni. Foltos köpönyegéhez, görbe botjához és sovány útipoggyászához aligha illett a neve, hívták Schiller Siegfriednek...

— Talán a versíráshoz is ért, barátom? — érdeklődött Riminszky.

A vándorlónak felcsillant a szeme.

— Igen, pengetem olykor a lantot, mint névrokonom. Persze, kevesebb a szerencsém. Hallgassa meg, uram, például ezt a verset!

Riminszky aggódalmasan nézett az udvarra. A diák még nem mutatkozott. A költő pedig már szavalni is kezdte egy piszkos papirosról, amely nyilván sokat volt használatban, a verset: egy kóborló lovagról...

— A lovag, az én vagyok! — mondta mosolyogva, midőn a vers végére ért.

— Helyes, így szeretem — felelt Riminszky megdörzsölve a kezét. — Éppen lovagi szolgálatról van szó.

Schiller Siegfried meghallgatta az esetet, aztán kigombolta tarka kabátját:

— Itt vagyok, uram. Eddig úgyis csupán csak költeményeimben vettem részt vitézi tornákon.

A diák fehér szalmakalapja megjelent az udvaron.

— Annak az úrnak lesz a szekundánsa, kedves izé...

Így szólt Riminszky, a következő percben bemutatta a kóbor lovagot a diáknak. A diák mosolygott. Rózsaszínű volt az arca, és a szeme ragyogott. Egy kis virág volt a kabátján, és azt néha boldogan érintette meg kezével.

— A pisztolyokat már előre küldtem — mondta Riminszky hidegen.

— Minden jól van — felelt a diák, és mosolyogva nézett vissza a kocsmaudvarra, midőn onnan kilépett.

Sietve mentek az erdőcske felé. Kavaczký hátat fordított ismét, pedig a diák olyan szívesen, barátságosan nézett rá, mintha meg akarná ölelni.

Riminszky letérdepelt a fűbe, és kinyitotta a fekete táskát. Két hosszúcsövű pisztolyt vett elő. Schiller úr nagy érdeklődéssel figyelte a dolgokat.

— Megtöltjük a pisztolyokat — mondta komoran Riminszky. — Ért ön a pisztolyhoz?

Schiller úr olyan szakértelemmel bólintott, mintha egész életében pisztollyal foglalkozott volna.

Tompán kopogott a vasvessző a pisztolyok csövében. A golyót ünnepélyesen a Schiller tenyerébe adta beverés előtt Riminszky:

— Valódi?

— Úgy van — felelte Schiller úr, és nagy érdek-
lődéssel szemlélte tovább a dolgokat.

A pisztolyok már töltve.

— Azt hiszem, elég distancia lesz húsz lépés?
kérdelte Riminszky szekundáns társától.

— Hogyne, hogyne — felelte az komolyan.

Riminszky kimérte a távolságot. Az ellenfeleket
háttal egymásnak felállította. A pisztolyokat kisor-
solta, és a kezükbe adta.

Egy másodperc még és erősen tapsolt.

A diák fordult meg előbb. Még mindig mosolygott
rózsaszínű arca. Valami kimondhatatlan kedvesség,
boldogság tükröződött a szeméből.

Kavaczký féloldalt nézett rá. Lassan felemelte
pisztolyát. Valami erőszakos megrándulást érzett
egész testében. Pedig ez a rándulás csupán egy ujj-
mozdulat volt... A pisztoly eldőrdült, füstje szállott
csendesen, és a diák még mindig rózsásan, derűlten,
egyenesen Kavaczkýra mosolyogva állott egy pilla-
natig helyén, aztán, aztán lassan térdre zuhant,
majd féloldalra dőlt. Még kinyújtotta a lábait egye-
nesen — aztán többet nem mozdult.

Kavaczký megrázkódott. Ledobta a pisztolyt. Schil-
ler Siegfried halásápadtan, üveges tekintettel bá-
multa az előtte pillanat alatt lejátszódó gyilkosságot.
Aztán futva, rémületes arccal menekült be az erdő-
be.

A dördülésre a kocsma felől is futólépések köze-
ledtek. Egy bokor mögül Lizi kisasszony ugrott ki
fehér ruhában.

Krétafehérré vált arccal nézett körül. Valami té-
bolyító, szívetesítő éles sikoly tört ki a melléből.
Aztán odaroskadt a halott mellé, és őrzöngve rá-
borult.

— Menjünk Riminszky — mondta Kavaczký, és reszketett egész testében.

Tántorogva tett egypár lépést. A leány fölemelte a fejét, és elváltozott hangon sikoltott reá:

— Verjen meg az isten, veretlen ne maradj!...

Gyorsan mentek a kocsmá felé. Emberek kezdtek gyülekezni mindenfelől. Sebesen lovaikra ugrottak és elnyargaltak.

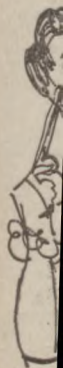
És elmúlt tizenhat esztendő...

A nízsdéri várúr megszürkült, megvénült és soha egy pillanatig nem találta meg a boldogságot. Azaz igen, minden esztendőben boldog volt egyetlen percig. Karácsonyi estén gondolt rá valaki a nagyvilágban, és jelt adott magáról. Néha Pétervárról, máskor Londonból, vagy Kairóból érkezett a nízsdéri várba egy postacsomag. A csomagban mindig egy tárgy volt: gömbölyű ólomgolyó. Kavaczký boldogan forgatta meg tenyerében a sajátos küldeményt.

— Tehát még él — mondta.

És eltette az ólomgolyócskát legtitkosabb szekrényébe, mint valami ereklyét.

A sors — ez a nagy szemfényvesztő — az egykori heidelbergai órási leányát abba a kötényébe vette, amely kötényében a csodás, valószínűtlen és rendkívüli dolgokat tartogatja. Wart Erzsébet a csodák ösvényén egy vándor cirkusztársasághoz vetődött, és Európa egyik leghíresebb lovárnője lett néhány esztendő alatt. A legsajátosabb az volt a dologban, hogy a lovárnő a titkolózás homályával vette magát körül. Nappal sohasem látta senki. A legenda azt tartotta, hogy csak férfiruhában szokott kilépni házából, hogy megmeneküljön a férfiak udvarlásától. Riminszky, aki a nízsdéri várúr megbízatásából három nagyvárosban is nyomozott Wart Erzsébet

és

elte

l...:

ttek

ttak

soha

Azaz

per-

agy-

rről,

nizs-

ndig

bol-

ilde-

szek-

ykori

vette,

rend-

sodák

tt, és

esz-

gban,

nagát

a azt

ilépni

rlása-

isából

szébet

után, mindössze annyit tudott meg, hogy a lovarnő egyike a legkalandosabb teremtéseknek. Nyomtalanul eltűnik néha hetekre, majd ismét felbukkan valahol Európa valamelyik nagy városában. Mosolyogni soha senki sem látta. A cirkuszban elvégzi produkcióját, és egyáltalán nem törődik azzal, hogy tetszett-e munkája a közönségnek. Jéghidegen köszön, és kíséret nélkül hagyja el a cirkuszt. Az artista-újságok mesés dolgokat írnak lovaglásáról, a kartársai pedig regényeket mondanak azokról a témérdek reménytelen szerelmekről, amelyek már a lovarnő útjába megakadtak. Cirkuszigazgatók versengtek kezéért, és ennél többet nem is igen kell mondani szakmabeli férfiú előtt. Az jelentéktelen körülmény emellett, hogy orosz nagyhercegek gyémánt-küldeményeit gondolkodás nélkül visszaadta. Egy angol milliomos három esztendeig utazott utána városról városra, és minden este ott ült az első sorban. Mielőtt a három esztendő letelt, csupán annyit írt a művésznőnek:

— Holnap lejár a terminus. Vagy a feleségem lesz, vagy nem lesz a feleségem.

Az angol most már választ sem kapott, másnap este a nézőtérén főbelötte magát a lovarnő szemeláttára. Mondják, hogy a művésznőnek meg se rebent a tekintete az öngyilkosságra. A durranástól a paripája félreugrott, és elvétette a mazurkalépést. A lovarnő aranygombos lovaglóostorával kegyetlenül fejbevágtá a nemes mént.

Az angolon kívül számos más imádója is volt Wart Erzsébetnek, akit a cirkusz romantikus világában nem ismertek más néven, mint a jégkeblű hölgynek.

Riminszky minden találékonyságát összeszedte, hogy találkozhasson a műlovarnővel. De Wart Erzsébet tudni sem akart róla. Riminszky kémeket fogadott,

akik lépésről lépésre követték a művésznőt; semmit sem tudhattak meg róla. Kavaczký a nizsderi várban minden karácsony estéjén megkapta a maga ajándékát, a pisztolygolyót. Riminszky is beleunt az üldözésbe. Talán az érdeklődése csappant meg, talán a nizsderi uradalom nem érte meg többé a fáradozását? Ki tudott volna eligazodni Riminszky eszejárásán.

Egyszer valami különös okból Kavaczkýval is megszakított minden barátságot, és a nizsderi várúr egyedül maradt a boroshordóival és a rezesbandájával. Wart Erzsébetről sokáig nem jött semmi posta. Míg egyszer a lapokat bejárta a hír, hogy a híres műlovarnó lábát törte egy cirkuszi lovasmutatvány alkalmával. Ezután egy havas karácsonyi éjszakán Wart Erzsébet megjelent a nizsderi várban és oda-költözött.

MIT CSINÁL TOVÁBB
ANCSURKA ÉS A MACSKÁJA?

A podolini Riminiszky-házban egyhangúan múltak a napok. A házigazda meggyógyult, és a medvebőrt többé senki sem terítette a sarokba, hogy Ancsurka macskájával oda letelepedjen. Az öreg Mik tovább foglalkozott lakatjaival és Marczinkáné, mint már annyi esztendő óta mindig, szorgalmasan dolgozott a kis konyhában, Ancsurka pedig a macskájával nap-hosszat bolyongott a nagy házban. Az öreg Mik szívesen mutogatta neki valamennyi lakatját. A kalapácsával sorban megkopogtatta a lakatokat, és mindegyikről tudott valamit. Véleménye szerint érdekesebb történettel nem is igen mulattathatta volna Ancsurkát, mint azzal, hogy elmondta, hogy egyik-másik lakatnak milyen természetű a szerkezete. Voltak furfangos záruk és kevésbé furfangos záruk. Az öreg Mik alaposan megmagyarázott minden srófocskát, amely a lakatokban található volt, majd jókedvűen forgatta meg a kulcsot a zárban.

— Jeles munka, lengyel munka — mondta a furfangosabb zárukra, s igen jólesett neki, hogy Ancsurka ezen álmélkodott.

— Látod, kisasszonyka — folytatta az öreg Mik —, hajdanában még Riminiszky úr is szerette a lakatokat. Annál kevesebbet törődik ma velük.

Majd kalapácsával a lakatra ütött, s így dohogott:

— Most már csak a macskákat szereti.

A sors könyvében az volt megírva Prihoda Anna

felől, hogy mielőtt betölti tizenötödik életévét, már kisasszony legyen. Hisz igaz, ami igaz, voltak, akadtak már más lányok is Toporcon vagy Podolinban, akik egy darabig bocskort hordtak, aztán kisasszonyok lettek. De hát mindegyiknek volt valami története. Egyik szolgálatba ment az Alföldre a másiknak szép szeme volt, a harmadiknak szerencséje volt...

De egy kis fehér macska révén még senki sem lett kisasszony Podolinban, de talán az egész vármegyében sem. A sors így rendelkezett: a macskának megtetszett Ancsurka, a macska megtetszett Riminszkynek, és ezzel Ancsurka élete folyása meg volt pecsételve.

Nemigen sok idő múlt el, hogy tisztelendő Felkis János uram jelentkezett a háznál. Marczinkáné akkora csókot nyomott a barát kezére, mint egy papucs, az öreg Mik is tiszteletteljesen sunyított a színben lakatai között. Illetlenül csupán Anci, a fehér macska viselte magát, aki valamiképpen elszökött Ancsurka karjából, és a háztetőre menekült. Onnan nézte nyílválva az udvart és az udvarban történeteket.

— Valami Prihoda Annát keresek itt — mondta a tisztelendő úr, és öreg barátok szokása szerint nyomban elővette burnótos szelencéjét.

Ancsurka megijedve lapult a falhoz, mert hiszen nemigen volt hozzászokva, hogy a nevéen említsék. Az öreg Mik azonban, aki Riminszky úr távollétében szorgalmasan ügyelt a rendre, nyomban kilépett a színből, és hosszú karjával Ancsurkára mutatott.

— Ott van a leány, tisztelendő úr!

A barát megnézte tetőtől talpig Ancsurkát.

— Te vagy, kis béka? — kérdezte. — A macskában! Azt hittem, hogy valami kényes kisasszonyt találok itt. Nos, tehát Riminszky úr úgy rendelkezett, hogy győződjem meg arról, vajon ismered-e a kis és nagy

betűket. És amennyiben nem ismernéd, a betűkre megtanítalak.

— Én minden betűt ismerek — felelt ijedten Ancsurka.

A fráter — mert csupán fráter volt János barát, hiába fehéredett meg a haja — szelíden legyintett.

— No, azt mindjárt meglátjuk. Nem sokáig maradhat titokban a dolog.

A konyha felől jó illatok sodródtak kifelé, a fráter arra vette útját.

— Jer, Prihoda Anna, jer. Riminszky úrnak is több esze lehetne, mint téged a betűkre megtanítani. Minek neked a betű? Pláne, nagyon fiatal is vagy hozzá. Húszéves voltam, amikor megismerkedtem az öreg A-val.

Marczinkáné, aki áhítattal hallgatta a szent férfiú szavait, előre sietett, és széket törölt a fráternek. A konyhában vidáman pattogott a tűz, és a takaréktűzhelyen éppen töltött káposzta rotyogott. A barát szakértő pillantást vetett a fazekakba.

— Jó dolgotok van — mondta. — Milyen jó dolgok lehet akkor, ha az úr is idehaza van!

Az öreg Mik ezalatt gyorsan behányta lakatjait a szerszámos ládába, és a konyha egyik sarkában, ahol mindent láthatott, figyelő állást foglalt.

— Kezdődjön tehát a vizsga — szólt János barát, és csuhája zsebéből egy darab krétát húzott elő.

A konyha ajtaja barnára volt festve, és Ancsurkának oda kellett vetnie a különböző betűket. A barát egymás után sorolta fel azokat a betűket, amelyek véleménye szerint alkalmasak lehettek a növendék megtévesztésére. Mikor Ancsurka az X betűt is hiba nélkül írta föl az ajtóra, János tisztelendő meglegedetten bólintott:

— Jeles gyermek! Úgy ismeri a betűket, mint egy pap. Hát a számokkal hogy vagyunk?

A vizsgálatot itt megakasztotta az a körülmény, hogy Marczinkáné a sütő ajtaját felnyitotta, ahonnan valóságos pirosra sült malacka alakja tűnt föl. János pap csettintett a nyelvével.

— Kutya-kutyánszki! Malac is van?

A podolini toronyban ebben a percben megszólalt a déli harangszó.

— Tisztelendő úr, ha nem veti meg ebédünket, szívesen látjuk — szóló alázatosan Marczinkáné.

Az öreg Mik, aki eddig mozdulatlanul állott a sarokban, és félreismerhetetlen bámulattal nézte az Ancsurka betűvetését, most nagyot szusszantva előlépett:

— A pinckulcs is nálam van — mondta.

Míg Marczinkáné megterített a konyhaasztalon, karikaláibaival gyorsan megjárta a pincét, és gyönyöző palackkal tért vissza. Az asztalra helyezte, majd ünnepélyesen fordult Ancsurkához.

— Nem is hittem volna, kisasszonyka — morgogta meghatottan. — Az ördög bújjon belém, hogyha hittem volna valaha...

A zsebébe mélyesztette a kezét, és titokzatosan egy pici lakatot vont elő.

— Tegye el, csak tegye el a mai nap emlékéül.

Öreg szemeiből víz szivárgott a szakállára, és ijedten állott vissza a sarokba, csak hogy most háttal.

A barát hatalmasan evett, ivott. Evés közben sem feledkezett meg nagy, kiülő szemével figyelemmel kísérrni a tűzhelyen levő fazekakat. Késével néha rábőkötött egyik-másik fazékre.

— Hát ez mit rejt magában? — kérdezte ártatlan hangon, és toll nem írhatja le csodálkozását, ha a fazékan véletlenül volt valami a gyomornak kellemetes.

A fazekak is elfogytak, és János fráter hiába gurította a szemét a tűzhely irányába, ott semmit már föl nem fedezhetett, amikor száncsörgés hallatszott a ház

előtt. Mélyen kondult a harang a kapu alatt. Mik talpra ugrott.

— Itthon van az én nemes uram! — kiáltotta és sietve gurult karikalában a sarokból.

A fráter megtörölte a száját. Leverte a csuhájáról a kenyérmorzsát és komoly arculatot öltött.

— Éppen jókor jön, Riminszky úr. A vizsga eredménye kielégítő volt.

Lusta léptekkel ballagott az öreg Mik után. Riminszky útibundában állott a kapu alatt. Zuzmarás volt a bajusza, és nagy vadászcizmában topogott.

— Öltözzön föl ez a leány — kiáltotta. — Elviszem valahová, ahol jobb helye lesz, mint itt volt.

— Igen jeles betűvető — szólt közbe János fráter.

De Riminszky ügyet sem vetett rá. Türelmetlenül várta, amíg parancsát teljesítik. A ház előtt könnyűsán állott, előtte két hórihorgas kanca.

Ancsurka azt sem tudta, mi történik vele. Marczinkáné és az öreg Mik sietve öltöztette. Nagy kendőkbe burkolták. Mik a medvebőrt is a nyakába akasztotta volna, de nem lehetett.

— Jöjj, Ancsurka — szólt Riminszky. — Elviszlek valahová, ahol úrikisasszonyt nevelnek belőled. Jöjj, te kis béka.

Ancsurka már az udvaron állott.

— A macskám — szólt pityeregve.

— Hol van a macskája — kiáltott Riminszky.

A kis bolond fehér cica még mindig ott ült a csatornán, és szomorúan nyávogott.

— Adjátok ide a macskáját! — kiáltotta indulatosan Riminszky úr.

Az öreg Miknek se kellett ismételní a parancsot. Nagy létrát támasztott a csatornához, és a létrán oly fürgén futott föl, mint egy mókus. A következő percben már hozta nagy diadallal a fehér cicát.

— Megfogtam, mint egy vasszőget — mondta és átnyújtotta Ancsurkának a macskát.

Anci csakhamar eltűnt a leányka kendői alatt.

Riminszky helyet csinált a szánban. Egy pillanatig arra figyelt, hogy gondosan betakargatták-e Ancsurkát cselédei az útra, aztán csettintett a nyelvvel. A hórihorgas kancák vígan indultak el a csörgő szánnal.

János fráter elgondolkozva csóválta a fejét, majd az öreg vállára ütött, aki tátott szájjal bámult a szán után.

— Hadd lássuk, vén ember, hogy ismered-e még a betűket?

Így szólt a fráter, és a házba visszament, habár a Mik vizsgájából semmi sem lett, mert odabenn az összes fazekak üresnek találtattak.

A szán pedig repült a kanyargó országúton. Hegyek föl, völgynek le. Egy darabig a Poprád mellett haladtak. Olyan volt a Poprád a fehér téli szemfedő alatt, mintha meghalt volna. Rongyos tót falucskákon vágattak keresztül. Riminszky hallgatott, mintha befagyott volna a szája. Ancsurka pedig erősen szorította magához a kendő alatt a fehér cicát.

Repült a szán... A hegyek oldalán mélységes mély fenyőerdők jelentek meg, havas fenyők szegélyezték az országutat is. Halottak a hegyek, halottak az erdők, a mélységes csöndben csak a szán csengőinek csörgeése hallik.

Alkonyatra hajlott az idő, és az erdőben mindenféle árnyak kezdtek játszadozni. A nap valamely hegycsúcs mögül még vissza-visszapislogott és az út mentén álló százéves fenyők hosszú hidakat raktak a hora. Most már igazán elaludtak az erdők, hegyek. Semmi-

féle hang nem jött belőlük, a rongyos kis falvak, amelyek néha útközben értek, mintha vastag hótakaró alá bújtak volna a hidegnek ígérkező éjszakára. A szán repült, a lovak nem fáradtak, Riminszky mozdulatlanul tartotta kezében a gyeplőt, és a kis cica boldogan aludt Ancsurka ölében.

Midőn már csaknem leszakadt az este, Riminszky hirtelen letért a rendes országútról. Hegynek vivő, havas útra kanyarodott. Ancsurka felnyitotta a szemét. Ledőlt fatörzsek, hóval belepett bokrok szegélyezték az utat, és fönn a hegytetőn sötéten, az alkonyat csálékony világosságában nagyranőtten emelkedett egy régi vár. Riminszky ekkor hátrafordult, és az ostorral a tetőre mutatott:

— Oda megyünk — mondotta a hidegtől berekedt hangon. — Ott jó dolgod lesz.

Ancsurka nem is igen tudta elég bizonyosan, hogy ébren van. A toporci szalmafedéses házikóban öreg-asszonyoktól hallott mindenféle tündérmeséket, és a tündérmesék egyszerre megelevenedtek előtte. Chalupkánénak már nem volt foga, de mesélni tudott. Az ő meséiben mindig elindult valamely tót kislány és ment-mendegélt, míg az elátkozott várba jutott. A falak mozdulatlan komorsággal emelkedtek a mesében is, és nagy fenyőfák állták el a tót leány útját.

— Ne menj, ne menj — mondták a vén fenyők.

A szán hirtelen megállott, és Ancsurka megdörzsölte a szemét. A várkapu előtt állottak, és az csikorgva ereszkedett le. A félhomályban fáklyafény lobogott odabenn, a fáklya alatt egy hatalmas termetű asszonyság állott:

— Kezét csókolom! — mondotta az asszonyság, és elkapta Riminszky kezét.

— Szállj le, Ancsurka — szólta Riminszky úr.

De türelmetlenségében nem tudta megvárni, amíg

Ancsurka kikászálódik a pokrócokból, megfogta, és a földre emelte.

— Megvan a macskád? — kérdezte gyöngéden.

— Itt van a kendőm alatt — felelte Ancsurka.

Sötét nagy udvaron mentek keresztül. Riminszky nagy bundájában hosszakat lépett a kisleány mellett.

— Ebben a házban egy jó néni lakik, akinek sokat beszéltem rólad és macskádról. És a néni azt mondta, hogy hozzalak el téged a macskáddal. Most itt vagyunk, és ezentúl jól viseld magad. Ígérd meg, Ancsurka, hogy jól viseled magad.

— Ígérem, hogy jól viselem magam — felelt a kisleány.

Tágas tornácon haladtak föl — a kőlépcsők behidegek voltak! — az első szobában egy nagyon öreg, fogatlan fehér kutya feküdt a szőrtakarón. Fáradtan emelte föl fejét az öreg kutya, de ugatni már nem tudott. Csak a farkát mozdította meg. Riminszky bárátságosan simogatta meg kopott hátát.

— Poprád, hogy vagy Poprád? — mormogta.

Magas szárnyas ajtó nyílt föl, és az ajtóban sugártermetű, nagyon fehér arcú, szőke hölgy jelent meg. Bő házi ruha volt rajta, és kis papucsai kicsúsztak ruhája alól. Riminszky a kislányra mutatott, és kedélyes nevetéssel kiáltott föl:

— Itt van, elhoztam a macskájával együtt.

A szőkehajú hölgy valami csodálatosan bánatos hangon szólalt meg:

— Köszönöm, Riminszky. Szép öntől, hogy gondolt rám.

Riminszky ledobta a bundáját, és fázósan dörzsölte a kezét:

— Hideg volt, megfáztunk. No vetközz, Ancsurka. Csókolj kezét a nagyságos kisasszonynak... Te kis neveletlen!

Ancsurka eleget tett annak, amit Riminszky úr parancsolt. A kisasszony megsimogatta a fejét és arcát. Ancsurka észrevette, hogy igen finom fehér kezén gyönyörű gyűrűk ragyognak.

— Ezentúl itt maradsz, Ancsurka... Ugye, az a neved? Hát a macskádat hogy hívják?

De már nem is várta be Ancsurka feleletét. Az asztalhoz lépett, és egy ezüstharangot megkondított.

Halk csoszogás hallatszott a tornác felől, az ajtón egy meggörnyedt vállú, nagy öreg tót ember lépett be. Ancsurka nyomban meglátta rajta, hogy a vén ember vak. Remegő kézzel tapogatódzott, majd mozdulatlanul megállott.

— Parancsolatot várok! — dünnyögte.

— Szólj, hogy találhatják a vacsorát — mondotta most valaki mély hangon.

Ancsurka Riminszkyre nézett, de nem Riminszky szólt, meg aztán a Riminszky hangját ismerte. A szőke kisasszonynak pedig előbb olyan bánatos, szomorú, búcsengésű hangja volt. Ugyan ki szólhatott tehát a vak embernek?

A vak ember megfordult, kicsoszogott az ajtón. A szőke kisasszony a kandalló mellé ereszkedett egy mély karosszékre, és hidegfényű szemével tetőtől-talpig végignézte Ancsurkát:

— Ezentúl te leszel az én kis szobalányom, a barát-ném... Majd megtanítalak mindenre. Ha jó és okos leszel, nagyon jól fog menni a dolgod.

— Igenis — felelt alázatosan Ancsurka.

— Szép szemed van, de ha akarom, nem szabad látnod semmit.

— Nem látok semmit.

— A füled se nagy és rózsaszínű. Hallani se szabad, csak azt, amit megengedek.

— Süket leszek, kisasszonyom.

— A nyelvecskédet tedd lakat alá. Háromszoros lakat alá. A lakat kulcsa nálam van.

Ancsurka engedelmesen kezét csókolta.

A szőke kisasszony felemelkedett helyéről. Kitárta a szoba ajtaját.

— Itt három szoba van. Ebből a három szobából nem szabad kimozdulnod. Soha, soha. Ha megszidlak, ha megverlek, ha a hajad megtépem, még akkor se... Most pedig menjünk vacsorázni. Riminszky, a karját!

Fejedelmi mozdulattal kapaszkodott a Riminszky karjába, aki a másik szobában felterített asztalhoz vezetette. Nehéz ezüstitányérok, antik edények súlya alatt roskadozott az asztal. Aranylámpásban ragyogó fény égett.

Ancsurka nagyra nyílt szemmel nézte a gyönyörű holmikat. Igen, itt van a mesebeli tündérpalotában, csak a boszorkányt nem látja sehol. Vajon, hol van a boszorkány az ördögös orsójával, amelyből a boldogtalanság fonálát szövi?

A bútorok ragyogtak az elefántcsonttól és aranytól. Nehéz, vastag szőnyegek lógtak az ajtókon, ablakokon s a pádimentumon is mintha zizegő selyembe süpedt volna a láb.

A szőke kisasszony így szólt Ancsurkához:

— Te ide állsz a hátam mögé és ha intek, elveszed a tányért előlem. Vízet öntesz vagy elhozod az ételt, midőn azon a kis ajtón kopognak.

A pohárszék mellett a falban egy kis ajtó látszott derékmagasságban. Csakhamar halk kopogtatás hallatszott az ajtócska felől. Ancsurka sietve nyitotta ki. Az ajtó mögött a falban mély üreg volt, ahol hófehér abroszon, ezüstitálban valamely sült párolgott. Ugyanide rakta Ancsurka a kiürített tálakat, tányérokat.

A várkisasszony hatalmasan evett. Néha valami idegen nyelven szólt Riminszky úrhoz, aki gyorsan fe-

lelvén, farkasétvággal evett tovább. Ettek, ettek és Ancsurka titkon nézte őket.

— Vajon szerelmes pár ez a nő és a férfi? — gondolta magában. — Eddig nem csókolódtak, még csak nem is mosolyogtak egymásra. Riminszky úr se gyerekember már, de a szőke kisasszony is régen tanulhatta maga befonni a haját.

Az ajtócskán mindig kopogtattak, és mindig újabb tálak varázsolódtak a hófehér abroszra. Később azt is észrevette Ancsurka, hogy mielőtt a tálak megjelenének, a szőke kisasszony megnyom egy fekete gombot az asztal közepén. Az ő kis leányeszével nagyrészt boszorkányosnak látta mindezt: a nehéz ezüsttálakat, a ragyogó fényű lámpákat és pompás bútorokat.

— Hát a kályha hol van? — kérdezte magában.

A kályhát nem találta sehol. A meleg valami rejtekúton szűrődött a szobákba.

Véletlenül elhaladt az ablak mellett és természetesen kipillantott az ablakon. Imbolygó, táncoló, nagy hópelyhekkkel volt tele az éjszaka az égtől a földig. A hóesés eltakart mindent.

— Istenkém, vajon hol vagyok? — sóhajtott magában. — Ha legalább az öreg Mík, vagy Marczinkáné itt volna. De nincs itt senki.

Anci, a macska is hűtlenségbe esett, nyomban az úrnőhöz szökött, és ott hízelkedett, dörzsölődött a ruhája körül. Később az igen öreg kutya is bejött valahonnan olyan támolgyó léptekkel, mint a részeg embereké. Lehajtott fejjel járta körül az asztalt és Ancira, bár az nyomban hadiállapotba helyezkedett: gombóccá összehúzódva és csendesen sziszegve, a vén eb ügyet sem vetett.

Riminszky a fogát piszkálva, észrevette a kutyát: — Ennek is jobb volna már egy golyó, mint ez a nyomorult kínlódás. Nagyon vén lehet már a Poprád.

— Nem vénebb magánál — felelt duzzogva a várkisasszony. — Az én állataimat ne pusztítsa ugyan el! A minap is egyik lovam nem tetszett. Az a ló tíz évig táncolt mazurkát minden este, és dolgozott magas iskolát, hát nem olyan fiatal, mint ez a kis pesztra itt.

Ancsurka felé vágott hamuszínű szemével, aztán hirtelen idegen nyelvre fordította át a szót. Riminszky figyelmesen hallgatta, és olykor megcsillanó szemmel mondott neki valamit, nyilván valami kedveset.

A vacsora végén a tea is megérkezett. A várkisasszony bő ruhaujjából egy kis gyémánt órát vont elő.

— Siessünk, Riminszky, mindjárt tíz az óra; azután nem szabad maradnia.

— Kegyetlen! — felelt Riminszky tréfásan. — Nem fél, hogy megesznek a farkasok?

— Miért féljek én? Féljen maga — szólt nyugodtan a várkisasszony.

(És Ancsurka ebben a pillanatban hátul egy bronz-paripa szobra mögött azt gondolta, hogy a várkisasszony mégsem szereti úgy Riminszky urat, mint ahogy Riminszky úr óhajtaná.)

Riminszky úr komoran mondta:

— Én nem szoktam félni semmitől. Még az éjszakától sem!

A szőke hölgy összerezzen.

— Igaza van. De most már menjen, menjen. Szeretném, ha minden elcsendesedne, ha már megnyugodnék...

Riminszky úr fölállott az asztaltól:

— A konyhája jó, Erzsébet, de a pincéjéről nem is akarok beszélni.

(Ancsurka megjegyezte, hogy egy csöpp bor nem került az asztalra.)

— Majd szóljon odalenn Komárominénak — felelt

a várkisasszony —, adjon egy üveg jó bort vagy finom konyakot a szánkójába.

Riminszky fanyarul mosolygott.

— Nem érek én rá inni az úton. Most szeretnék egy pohár jó bort. Tele van a vár pincéje, Erzsébet.

A kisasszony makacsul csóválta a fejét:

— Tudja, hogy nem lehet. Nálam, az én jelenlétében nem lehet inni. Meglássá, megutálom, Riminszky!

— Az ördögbe! — morgott nagy farkasbőrbundáját magára kapva. — Szeretném már, ha megutálna. Vajon milyen lehet az? Bizonyosan jobb a mostaninál, amikor állítólag jóbarátságban vagyunk.

A szőke hölgy Ancsurkára nézett, és a szeme villogott.

— Riminszky ostobát beszél.

Majd, mintha hirtelen valami eszébe jutott volna; kedélyesen hátba vágta a bundás Riminszkyt:

— Aztán vigyázzon a csizmájára. Nehogy holnap a belevaló embert keressék mindenfelé a nizzsderi tótok. Magam is hallottam, sok a farkas.

Riminszky kiegyenesedett. Akkora volt, mint valami fenyő-óriás a hegyek között. Kissé gúnyolódva felelt:

— Ne féltsen, Erzsébet.

— Már mondtam, hogy nem féltem — felelt nyomban a kisasszony.

Riminszky úr kezét csókolta a várkisasszonynak, majd megsimogatta az Ancsurka arcát:

— Jól viseld magad, Ancsurka. Ha jövök, pedig nem-sokára jövök, csupán jót szeretnék rólad hallani.

Egy perc múlva már becsukódott mögötte az ajtó.

A várkisasszony lehajtott fejjel hallgatta a külső folyosón visszhangzó lépéseket, aztán lábujjhegyen futott az egyik ablakhoz, miközben ruhája úgy suhogott rajta, mintha egy madár-tábor készülne útrakelni.

Egy pillanatig ujját ajkára tapasztva, hallgatódzva figyelt ki a havas éjszakába. Aztán csendesesen felnyitotta az ablakot. A következő pillanatban hirtelen száncsörgés törte meg a hóesés mély csöndjét, és a száncsörgés mindinkább távolodott. A várkisasszony félig kihajolt az ablakon, hogy minél tovább hallhassa a völgyben elhaló száncsörgést...

Ancsurka a sarokban, maga sem tudta miért, dobogó szívére szorította a kezét, és úgy ügyelte a hallgatódzó kisasszonyt.

A kisasszony egyszerre becsapta az ablakot.

— Feküdjünk le — mondotta rekedtes hangon.

Sebes léptekkel a szomszéd szobába ment, ahonnan csak percek múlva tért vissza. Kijelölte Ancsurkának a fekvőhelyét, és sajátkezűleg csukott be minden ajtót.

— Jegyezd meg — szólt Ancsurkának —, hogy este minden ajtó csukva legyen. Ha egyszer vétesz ez ellen, nyomban visszaküldelek Riminszkyhez.

Ancsurka gondolta magában, hogy mily nagyszerű szobalányra tenne szert a várkisasszony az öreg Mik személyében, akinek legnagyobb szenvedélye a zárakkal, kulcsokkal foglalkozni. De mégse mert erről szólni, mert a várkisasszony lehangoltnak és szomorúnak látszott.

Ott, ahol Ancsurkának a fekvőhelye volt, a falból egy kis ezüstcsengő domborodott ki:

— Mikor ezt a csengőt hallod, akkor bejöhetsz hozzám. Addig nem szabad háborgatni.

A kisasszony elsuhogott, mint egy látomány, a félhomályba borult szobából.

Ancsurka legelsőbbben lefektette Ancit, aztán maga is vetkőzéshez látott.

Igen ám, de az ablakfüggöny egy részecskéjén át odakívülről bevilágított a fehér éjszaka. Miután Anci nyugodtan aludt, igen természetes volt, hogy Ancsur-

ka az ablakhoz lopózkodott, és sokáig-sokáig nézte a hópelyhes éjjelt.

Úgy esett a hó, mint ahogy csak a Kárpátok között szokott: bőségesen, mintha a legnagyobb hegyet is el akarná borítani, mintha a tótocksák itt egyébert se imádkoznának az egekhez, mint hóért, minél több hóért. Pedig imádkoznak ők egyébert is, teszem azt, krumplicskáért. Az volna aztán a furcsa, ha az Ūris-ten meghallgatná a tótok imáját, és hópelyhek helyett krumplit eresztene a földre. Megtehetné, könnyen megtehetné. Csak egyszer pajkosságból kioldaná valamelyik kis angyal odafenn az égi éléskamrában annak a zsáknak a száját, amelyikben a krumplit tartják. Be nagy zsák krumpli lehet ott!...

Ancsurkának efféle gondolatok kavartak a fejében, mialatt a sűrű hóesést nézte. Eszébe jutott sok mindenféle, mint ahogy éjjel szokás: Korinszky, a toporci kovács, az anyja künn a temetőben és az öreg Mik, akinek lakatja, amellyel a vizsgálatkor megajándékozta, még mindig a zsebében volt. S mikor mind ezen végiggondolt, akkor megállapította magában, hogy sorsa akkor fordult jobbra, amidőn azokat a bizonyos piros bocskorokat Marczinkáné a lábára húzta. Addig földél nélküli, mindenkitől elhagyott árva volt, most pedig még macskája is van.

Ki tudja, meddig nézte Ancsurka a hóesést az ablak mellett, amikor egész testében összerázkódott egy éles, rövid csöngetésre. Eszébe jutott úrnője parancsa, és taláalomra nyitott fel egy ajtót, utána egy másikat, és úrnője hálósobájába ért. Erzsébet az ágya szélén ült még mindig ugyanabban a pongyolában, amely este rajta volt. Valami különös álmatagság, önkívület és beteges sápadtság tükröződött arcáról:

— Jár odakünn valaki? — kérdezte megcsukló hangon.

Ancsurka ijedten intett nemet a fejével.

— Pedig én világosan hallottam — mormogta, meg-rázva fejét Erzsébet. — Nagyon sokan jártak oda-künn, annyi sokféle volt a lépések zaja, hogy alig tud-tam őket megkülönböztetni egymástól. Pedig ismerem valamennyinek a lépését... Ül le ide a lábamhoz, és melegítsd a kezem, Ancsurka.

A leány engedelmeskedett. Ekkor látta, hogy az ágy mellett háromlábú asztalka áll, amely asztalkán kiüri-tett csésze és poharak állottak. Egy karcsú, hattyú-nyakú kristályüveg alján még látszott valamely tűn-döklő zöld folyadék, amilyen a tengerszem vize.

Erzsébet lehunytt szemmel, meghajtott fejjel ült, és a keze reszketett az Ancsurka kezében.

— Pedig jártak itt, hiába tagadod! — mormogta rekedtes hangon. — Majdnem minden éjjel eljön-nek... A legelső volt egy bársonymellényes és kék-frakkos öreg bácsi, nemde Ancsurka? Annak a bo-tocskáját mindig hallom kopogni, akár még nappal is. Néha azt hiszem, hogy már itt van a szomszéd szo-bában, csak nem mer bejönni. Tudod-e, Ancsurka, hogy ki az az öreg úr? Senki más, mint az én apám, aki órásmester volt valamikor. Most már tudod, ugye, Ancsurka? Jobban szorítsd meg a kezem.

A szőke hölgy kétségbeesetten szorítja le a szem-héját, mintha így akarná elkerülni azt, amit nem akar. Ancsurka kezébe kapaszkodik, és hallgatózni látszik.

— Most semmit sem hallok. Elmentek mind a fo-lyosó végére, és bizonyosan tanácskoznak ott, hogy mitévők is legyenek. A középben báránybundásan, zöldkalpagosan — olyan kalpagban, amilyent a len-gyel vojvodák viseltek valamikor — áll ennek a vár-nak az ura. Biztosan tudom, hogy minden éjjel kijön a kriptájából, és mindent körülnéz, megvizsgál. Lásd,

most is engem figyel, mindig rám mereszti azt a nagy gömbölyű szemét.

Ancsurkának a fejét hátrafelé fordította és Ancsurka megrázkódott. Egy ember állott a szobában piros arccal, kifent bajusszal, a fején zöld kalpag, a derekán aranyos kard, míg a lábán zöld sarkantyús csizma. Ancsurka nem tudta levenni róla a tekintetét...

— Csak nézd meg jól, ismerned kell őt. A neve Kavaczký György és a vőlegényem volt. Nézd, milyen ifjú, milyen erős itt a menyegzői ruhájában! Nézd meg, Ancsurka, jól! Tűnj el Kavaczký.

Villámgyorsan tűnt el a pirosképű vajda a szoba pádimentuma alatt.

— Most elment, de amikor akarom, visszajön. Itt áll, és néz engem napestig, hajnalig. Én beszélek hozzá, és felelek helyette. Mert fájdalom, megszólalni nem tud.

A hölgy tenyerébe hajtotta fejét.

— De nemcsak ő gondoskodik a mulattatásomról. Azért, hogy már olyan öreg és csúf vagyok, mégis hamarosan megünnék egy udvarlót. Ha a várurat eluntam látni zöld kalpagjában, előhívom a másik udvarlót. Ők kerülnek egymást, egyszerre sohasem jöhetnek, nem találkozhatnak soha. És ezt tudják ők is, azért nyugodtan időznek szobámban. Nem türelmetlenkednek. Fordulj meg, Ancsurka.

Azon a helyen, ahol előbb a várúr állott, világoskék kacki kabátkában, vadgalambszínű pantallóban, félcipőben és kezében szalmakalapját tartva egy szőkefürtös, mosolygó ifjú állott. Mintha egy lépést tett volna előre a várkisasszony felé, de Ancsurka csakhamar rájött, hogy a csinos és kedves ifjú éppen olyan mozdulatlan, mint társa volt a zöld csizmában.

Amikor Ancsurka elfordította a fejét, azt látta, hogy úrnője hangtalanul, eltakart arccal zokog. Az ifjú

eltűnt, és erre csendesen magához tért. Megtörölte az arcát.

— Akit láttál, Ancsurka, azt szerettem először és egyedül az életben... Ki volt, mi volt? Minek azt neked tudni.

Sírt csendesen... Egyszerre fölemelte a fejét, az ablakra nézett. Valahol mélyen a völgyben csendesen, halkan szólt a hajnali harangszó.

— Hajnalodik! — kiáltott fel.

Talpra ugrott, és félrevonta az ablakfüggönyt. Odakünn kékes-halovány színű hópelyhek hullottak.

— Virrad... és Riminszky még mindig nem ért volna haza?... — mormogta zsebkendőjét tépegetve. — Az lehetetlen, régen otthon kell lennie. De hát mért nem értesített szokás szerint? Mi baja történhetett?

Gyors léptekkel egy kis faliszekrényhez ment, és annak ajtaját felpattantotta. Halk csengetés hallatszott. Aztán percek múltak, és a várkisasszony még mindig mozdulatlanul, merev nyakkal állott a szekrény előtt. Izgatottan csapta be a szekrényke ajtaját.

— Nincs otthon. Még nem ért haza... Vajon hol lehet?... — mormogta magában. — Érthetetlen, hogy hová lehetett. Számításom szerint már négyre Podolinban kell lennie.

Az ablakhoz ment ismét, és gondolkozva nézett ki a homályos hajnalba. Nyugtalansága percről percre növekedett. Végre nem bírta magán uralkodni, és izgatottan kongatta meg a sarokban álló ezüstharangot.

Az egyik ajtó mögött halk kaparászás hallatszott, és a szobába a vak ember lépett.

— Parancs!

Az esteli mély hang ismét megszólalt:

— Nyergeljék meg a Szultánt, és állj vele te meg odakünn a vár alatt a mogyorós mögött.

A vak ember szótlánul megfordult.

Ancsurka csodálkozva meresztette szemét úrnőjére. Az izgatottan dobta le ruháját.

— Ezt a beszédet Szentpétervárott tanultam... Tudod-e azt, hol van Szentpétervár? Dehogyan tudod!... Most pedig fordulj meg, amíg öltözködöm. Ha leskelődöl, kiszúrom a szemed.

Nem is mert Ancsurka odanézni, amíg arra engedelmet nem kapott. Akkor aztán még nagyobb volt a csodálkozása. Egy lovaglósizmás, rövidbundás fiatalember állott előtte, s kezében vastag lovaglóostor suhogott, amely esetleg fegyver is lehetett. A mély hang mondta:

— Kisleány, jól viseld magad. Most menj, és feküdj le.

Lassú léptekkel indult kifelé Ancsurka. Valami kis pattanás hallatszott mögötte, mire visszakapta a fejét. A lovag már nem volt a szobában.

Lefeküdt fekhelyére, és ébredező kis macskáját magához szorítva, ezt súgta a fülébe:

— Tudod-e, ki a mi gazdasszonyunk, Anci? A mi gazdasszonyunk a boszorkány. És tudod-e, hol vagyunk. Nem hiába mondták útközben a vén fenyők: ne menj, ne menj...

És nagyon magához szorította a macskáját.

A ZÖLDKALAPOS BÁBU

Ancsurka lassan-lassan hozzászokott azokhoz a különlegességekhez, amelyek vele a nizsderi várban történtek. A várkisasszony jött, ment: senki sem tudta, merre tűnt el, hová lett, honnan jött? De nem is igen kereste senki. A vak trombitás, akivel Ancsurka az első nap megbarátkozott, midőn a várkisasszony távol volt, előhúzta trombitáját, amelyet a poros szekrényben tartott a folyosó végén, és a szomorú hangú hangszeren bánatosan és csendesen fújta el azt az egy zeneszámot, amely emlékezetében megmaradott: a Rákóczi-indulót. Ancsurkának ez a zene is tetszett, és megveregette a trombitás vállát:

— Kár, hogy a kisasszony nem hallotta.

Péter zenész fölsóhajtott:

— A kisasszony nem szereti a zenét. Legalábbis igen ritka idő az, hogy így szól hozzám: „Öregem, vedd hangszeredet és fújjad!” A macska tudja: ilyenkor azt gondolom, hogy nem is neki fújom, hanem valaki másnak, aki a szobában van. Az a másvalaki pedig hallgatja, hallgatja a nótát, éppen úgy, mint régen hallgatta, mindig csak hallgatta.

Igen hamarosan vége lett ezeknek barátkozásoknak a kis leány és a vén trombitás között. A kisasszony éppen akkor toppant a szobába — sohasem lehetett tudni, hogy merről jött —, amikor Péter ellágyulva fújta hangszerét, és Ancsurka a sarokban ülve hallgatta, miközben macskáját simogatta. A kis-

asszonyt nagy haragra lobbantotta ezt a jelenet. Aranygombos lovaglóvesszőjével végigvágott a trombitán, hogy kihullott a Péter kezéből. Szikrázott a szeme.

— Talán bizony még táncolnátok is néha — kiáltotta. — No, majd adok én nektek! Vén ember, az országútra dobatlak. Téged pedig, kis béka, ráncbaszedlek.

Már föl is emelte a lovaglóvesszőt, de aztán meggondolta magát. Háta fordított a jelenetnek, mialatt Péter rémülten támolgott ki a szobából, míg Ancsurka éppen olyan kicsire húzta magát össze, mint amilyen a macskája volt.

Egyébként nemigen történt semmi a várban. Vagy ha történt is valami, arról Ancsurka nemigen tudott. Attól a naptól fogva, hogy Péter zenész megfenyített, csak néha találkoztak. Péter csak akkor mert bejönni a folyosóról, ha az ezüstharang hívta. Ancsurka pedig egész nap cicájával játszott, ha éppen takarítani, vagy asztalt teríteni nem kellett. Igen rosszul kezdte magát érezni.

Az ablakból a mély völgybe nézett, ahol a falusi házikók akkoráknak látszottak, mint a gyufaskatulyák. Titokban valami csodálatos bizalommal várta Riminszkyt. Valahogy azt remélte, hogy Riminszky eljön egyszer, és nyomban megváltozik minden. Néha még azt is remélte, hogy elviszi innen kérésére vissza a podolini házba, ahol az öreg Mík olyan vidáman zörget lakatjaival, és Marczinkáné csöndesen, de vidáman mozog a barátságos konyhában. De Riminszky úr nem jött.

Ancsurka már hónapok óta volt a várban anélkül, hogy valami változás történt volna az állapotokon. Legföljebb annyiban történt valami, hogy Ancsurkának szebb ruhája volt, mint mikor a várba került. A kisasszony egy nap minden ok nélkül meg-

húzta a haját, és Ancsurka erre sírva fakadt. A kisasszony lángoló szemmel nézte. Egy pillanatig úgy látszott, hogy nagy örömet okoz neki a leány sírása, aztán azt szerette volna, ha még jobban kesereg. Már készült is ezt elősegíteni, amikor valami eszébe jutott:

— Nem bántlak, mégse bántlak — mormogta —, inkább megajándékozlak.

Fölnyitott egy tágas faliszekrényt, és onnan találmomra kivett egy ruhát. Uszályos, sárga bársonyruha volt, amelyet valamikor lovarnő korában viselhetett.

— Nesze, Ancsurka. Próbáld meg viselni.

Ancsurka persze nagyon megörült a gyönyörű ajándéknak. A sárga ruha egy kicsit bő volt, egy kicsit hosszú volt, de Ancsurka boldogan sétálgatott benne, és szeme folyton a háta mögött kígyózó uszályon volt. A kis macska nyomában ugrándozott, és karmaival természetesen a mozgó uszályt akarta mindig elfogni.

— Hess, Anci, hess, te csúnya Anci! — kiáltotta Ancsurka, és futva menekült egyik szobából a másikkba a kis macska elől. Amikor a külső szobába ért, csaknem belebotlott Riminszky úrba.

Riminszky egy pillanatig meglepetve nézte a sárgaruhás leányt, és Ancsurka is élszégylte magát.

— Kutyá mája! — dörmögte Riminszky. — De meg-nőttél, Ancsurka, mióta nem láttalak. Hisz jóformán nagy kisasszony vagy már!

Ancsurka szokás szerint kezét akart csókolni Riminszkynek, de ügyetlennek mutatkozott, és nem sikerült neki. (Riminszky már régen védekezett a kéz-sók ellen.)

— Úrnőd itthon van?

Ancsurka furcsán nevetett:

— Az előbb még nem volt itt, de lehet, hogy azóta megjött.

Riminszky előre ment, Ancsurka lábujjhegyen követte. A lakás üres volt, ki tudja merre kóborolhatt a várkisasszony!

Riminszky leült, és figyelemmel nézett a leány arcába. Mintha eddig még nem is látta volna valójában. Mintha csak ma látná először, hogy milyen is az az Ancsurka. Az arca rózsaszínű volt, és kék szeme ragyogott. Még a frizuráját is valamiképpen másnak látta, és fehér homlokát megcsodálta. A lovaglórúhában kedves ügyetlenséggel mozgott, és tagjai kigömlyödtek a ruha alól.

Riminszky csak most vette észre, hogy tulajdonképpen egy kifejlett nőcske áll előtte, akinek talán érzései, sejtelmei vannak.

— Be megnőttél — ismételte csöndesen, és megcsóválta a fejét.

Mintha valami rendkívüli dolog történt volna vele, amire nem volt elkészülve. Mintha megzavarodott volna azon, hogy Prihoda Anna, a toporci árvaleány megnőtt. Pedig hát megnőtt, és sárga bársonyruhájában senkihez sem hasonlított azon nők közül, akiket Riminszky Kázmér eddig ismert. Valami különös melegség szaladgált ereiben, a fejétől a lábáig, és így szólt a leányhoz:

— Ül le és mondd el, hogy mit csináltál azóta, amióta nem láttuk egymást?

Ancsurka fölvetette a szemét, és halkan felelt:

— Azóta sokszor gondoltam az öreg Mikre, Marczinka nénire és...

— Nos? — kérdezte Riminszky előrehajolva.

— És a lakatokra.

Riminszky elnevette magát:

— Ördögös lakatja! Soha nem hittem volna, hogy valamikor gondolni fogsz a lakatokra. No majd elmondom az öreg Miknek! Nagyon megörül neki.

Ancsurka mosolyogva nézett Riminszkyre, és bizalmasan kérdezte:

— Hát mit csinálnak otthon?

— Otthon? — dűnnyögte Riminszky. — Toporcon?

— Dehogy. Podolinban.

Riminszky erre újra nevetett:

— Hát csak megvagyunk, lassan vagyunk, ahogy már az olyan vén házban szokás. Az öreg Mik...

— Kalapál! — vágott közbe Ancsurka.

Riminszky vígan bölintott:

— Marczinkáné...

— Ebédet főz — sietett a felelettel Ancsurka.

— Már nem. Azaz, hogy lehet, hogy most is főz, de már nem nekem. Nagyon megöregedett azóta, hogy te elmentél, és Toporcra költözött.

Ancsurka csodálkozva hallgatta ezeket a híreket. A szemét tágra meresztette, és rózsaszínű szája nyitva maradt.

— Furcsa — mondta sokára —, hogy Marczinkáné megöregedett...

— Te pedig megnőttél! Nem is igen tudom, hogy most már mit csináljak veled. Férjhez kellene menned. Szeretnél férjhez menni, Ancsurka?

A leány némán csóválta a fejét.

— Podolinba szeretnék menni — felelt lesütött szemmel.

Ebben a pillanatban halkan zörrent valami a szoba háttérében. Egy nagy olajfestmény, amely a várkisasszonyt ábrázolja lóháton, csöndesen visszaereszkedett helyére, és a festmény előtt ott állott a várkisasszony rövid macskabőr-bundában, magasszáru csizmában. Sötétpiros volt az arca és acélszürke szeme mint éles penge szegeződött Riminszkyre és a leányra. Szótlanul állott egy másodpercig.

— Hogy van, Riminszky úr? — kérdezte fagyosan.

Riminszky megzavaródva emelkedett föl.

Ancsurka kezét akart csókolni a kisasszonynak, de ez csak ennyit mondott a fogai között:

— Kotródj!

Amint a leány kilépett a szobából, Erzsébet szenvédeyesen támadt Riminszkyre:

— Nem szeretem, ha a cselédeknek udvarol. Nézzen a tükörbe és majd elszégyelli magát Riminszky. A szakálla, haja szürke és a pesztonkával mulat távollétemben. Ugyan, Riminszky...

Riminszky nem felelt nyomban. Elgondolkozva nézte az előtte álló hölgyet. Excentrikus, sajátos látvány volt a várkisasszony a férfiöltözetben. Az arcát pirosra festette a hideg és a felindulás. A szemét lehunyta, és lecsöndesedve ült le szembe Riminszkyvel, arra a helyre, ahol előbb Ancsurka ült.

— Csak nem féltékeny? — kérdezte évdőve Riminszky. — Hogyan lehetne féltékeny ön, aki valamikor egész Európát meghódította szépségével és művészetével? És vajon kire is volna féltékeny? Arra a senki gyermekére?

Erzsébet fölnyitotta a szemét. Valami nagy szomorúság látszott abban. De erőt vett szomorúságán, és elég vígan válaszolta:

— Tudja, Riminszky, némely dolgokban én is csak olyan közönséges nő vagyok, mint a többiek. Mi nők nem szeretjük, ha udvarlóinkat hűtlenségen érzük. Bolondság, de igaz: eddig mindig azt hittem, hogy éppen úgy rendelkezem maga fölött, mint a viaszbábaim fölött. Egy gombot kell megnyomni, és maga éppen úgy megjelenik hívásomra, mint Kavaczky vagy a másik. Most pedig azt tapasztaltam, hogy maga nem egészen viaszbábu...

— Nono — dörmögött Riminszky. — Azt hiszem; eddig se tartott egészen viaszbábunak.

Erzsébet nem válaszolt. Csöndesen a szomszéd szobába ment, ahonnan átöltözködve tért vissza. Asszony volt már külsőleg is és letelepedve Riminszky mellé, azt kérdezte:

— Először is arra feleljen nekem, hol járt annyi ideig? Hol a pokolban kószált? Merre korhelykedett, merre csalt meg?

Riminszky csöndesen nevetett:

— Nemigen csaltam meg, Erzsébet. Miért is csaltam volna meg? Én már nem vagyok ifjú ember, s tökéletesen elegendő, ha néha letelepedhetek egy kedves asszony mellé, és annak illatát élvezhetem.

A várkisasszony tréfásan megfenyegette az ujjával:

— Az előbb is, míg nem jöttem, ilyen ártatlan dologgal foglalkozott?

Riminszky elkomolyodott:

— Erzsébet, hallgasson meg. Én tartozom magának egy vallomással, amely vallomást már régen meg kellett volna tennem, hogy semmi félreértés ne legyen közöttünk. Ez a leány körülbelül egy esztendő előtt került a házam udvarába. Jóságú cselédeim a megdermedt madárkát sem hagynák elveszni, és az árva gyereket sem küldték az országútra. A leányka ott maradt a házamban, nemigen láttam, nemigen törődtem vele, hisz önnek sem szóltam felőle soha. De egyszer valami betegség fogott elő, és napokig szenvedtem magányosan, elkeseredve, addig amíg eszembe jutott a leány. Megparancsoltam, hogy körülöttem legyen, és igen jól elmulatott a macskájával. Akkor azt gondoltam magamban, hogy ezt az árva gyermeket fölnevelem, és magam mellett tartom öregségem napjaira. Hogy akkor is elmulatasson, elszórakoztasson. Esetleg ápoljon betegségemben, és lezárja valaki a szemem, ha meghalok...

A várkisasszony ahelyett, hogy ellágyult volna erre

az érzelmes beszédre, haragosan állott föl, és duzzogva nézett ki az ablakon.

— Hálátlan ember. Eddig azt hittem, hogy rajtam kívül nincs senkije, és csupán én tudom elmulattni, ha együtt lovagolunk a sötét erdőkben, vagy vadászunk a havasok között. Olyan régen ismerjük már egymást, és eddig sohasem adott okot arra, hogy kétkedjem önben. Mától fogva nem hiszek. Hiába mond akármit, nem hiszem. Ön is olyan férfi, mint a többi.

Riminszky kezét csókolt Wart Erzsébetnek.

— Erzsébet, igaztalan hozzám. Remélem, mindjárt megbánja, ha arra gondol, hogy én tizenhat esztendő előtt is szerettem magát. Emlékszik Heidelbergre, emlékszik a régi kis házra?... Mikor először megláttam, megszerettem. Ha nem lett volna a másé, régen az enyém lett volna. De a másé volt, mindig a másé.

Erzsébet sötétén nézett maga elé.

— Emlékszem — mormogta —, emlékszem mindezenre, és sohasem fogok elfelejteni semmit. Hej, nagy ördög maga, Riminszky. Sok szárad a maga lelkén. Ha maga véletlenül nem születik erre a világra, más lett volna az én életem. Maga ölette meg azt az embert, akit egyedül szerettem... Maga volt oka mindennek. Maga adta a kezébe annak a félbolond Kavaczkynak a pisztolyt, amellyel az én szegény szerelmemet kivégezte. És még nem fizetett meg semmiért.

Riminszky vállat vont.

— Én ártatlan vagyok. Fiatalság, bolondság: akkor nem tehattünk másképpen. A diáknak meg kellett halni akkor. Százszor meg kellett halni, mert el akarta rabolni tőlünk.

— Tőlünk? — kérdezte élesen Erzsébet. — Talán bizony arra számított, hogy ha Kavaczký lesz, a magáé is leszke?...

Riminszky elvörösödött.

— Az ördög tudja — fakadt ki. — Néha úgy gondolom magamban, hogy ha a diák nem szöktette volna el, én szöktettem volna. Mert szerettem akkor, amikor először megláttam. Régen volt, hagyjuk a múltat, Erzsébet. Hisz sohase beszélgetünk egyébről, mint a múlttól.

— Hát miről beszéljünk? A jelenről tán, vagy a jövőről? Vénasszony leszek maholnap. A vénasszonyoknak csak múltjuk van... Mikor Pétervározt el-törtem a lábam, és többé nem kaptam szerződést semmiféle cirkuszhoz, ön eljött, és Kavaczký nevében fölkeresett. Jöjjenek és legyenek a nizzsderi vár asszonya. Én eljöttem, és mikor kocsim az est sötéttségében a vár felé közeledett, Kavaczkýval találkoztam. Kavaczký ebben az időben már nem volt beszámítható állapotban. A szervezete tönkrement a vad dorbézolásban, lelke egyensúlya megbomlott, és az esze ritka vendégként kopogtatott nála. A szerencsétlennek az volt az első dolga, hogy borral kínálta, és le akart itatni, mint valami korhely cimboráját. Eleinte mulattatott a dolog. Régen megszoktam csupán furcsa oldalait látni meg a máskülönben szomorú emberi életnek. Versenyt ittam az elborult elméjű emberrel, és vártam az alkalmas pillanatot, hogy elhagyhassam őtet. Hadd gondolja, hogy csupán rossz álom volt az én megjele-nésem. Mély bánatom közepette egyszerre fölidézte az elborult lelkű emberek kegyetlenségével annak a meg-holt fiúnak az alakját. Hallucinált és rémlátásában az én alakom fölcserélődött előtte annak a megölt sze-relemnek az alakjával.

Riminszky fölsóhajtott:

— Szegény Kavaczký, sokat szenvedett.

— Különösen akkor, míg vele voltam. Vonaglott a lelke, szenvedett, mint talán még férfi soha. Egyik

pillanatban esdekelve térdelt elém, hogy később fegyvert fogjon reám. Kicsavartam a fegyvert a kezéből és a díványra dobtam, mert, megvallom, hogy a bosszú érzete hozott ide először. Bosszút akartam állni életem megrontóján. Azon gondolkodtam, hogy végzek vele és elmegyek. Sohase tudta volna meg senki, hogyan halt meg a nízsderei várúr. Sokáig gondolkodtam, nem tudtam elhatározni magamat. Végre az az ördögi terv villant meg bennem, hogy Kavaczkýt rábeszélem az öngyilkosságra. Minek szennyezze be vére az én becsületes kezemet, miért üldözzön rémes alakja engem az életem keresztül. Szépen letelepedtem melléje és okosan, világosan próbáltam megértetni vele, hogy az ő sorsán már csak az javíthat, ha megöli magát. Akkor jóvá teszi egész életét. Sokáig beszéltem hozzá, és ő kimeresztett szemmel hallgatott. Midőn már azt hittem, hogy meggyőztem, kezébe adtam a pisztolyt, amelyet előbb a kezéből kivettem. Ő rémülten nézett rám: „Hát igazán meg kell halnom?” — kérdezte. „Igen — feleltem —, egyebet nem tehetsz!” Kezébe vette a pisztolyt. Egy pillanatig azt hittem, hogy végez magával — vagy velem... Aztán eldobta a pisztolyt. „Nem — mondta —, még van időm. Reggelig van időm!” Ez a gyávasága dühbe hozott. Már csaknem azon a ponton voltam, hogy fejének szegezem a pisztolyt, amikor a vak trombitást a szobába szólította... Rémes éjszaka volt az. A trombitás szünet nélkül fújta, Kavaczký szünet nélkül ivott. Versenyt kellett vele tartanom, mert kényszerített rá. Dalt és öklével csapkodta az asztalt. Egyszer így szólt: „Helyes, megölöm magam, ha Riminszky is azt tanácsolja.” Erre én megijedtem. Nem akartam egy harmadikat — azt a harmadikat, aki eddig is harmadik volt — belevonni a dologba. Sürgettem, biztattam, rábeszéltem. Valahogyan úgy éreztem, hogy nekem hi-

vatá
 hogy
 nel
 tem
 mén
 pen
 esés
 kolh
 ban
 ki, h
 son.
 gam
 relm
 vacz
 Ri
 halá
 —
 zong
 Az
 nyon
 hátte
 vacz
 kétsz
 med
 neszt
 talál
 A le
 —
 Ar
 mins
 kétsz

vatásom Kavaczkyt rávenni az öngyilkosságra. Valahogyan azt gondoltam, hogy ezzel szolgálatot teszek neki, magamnak és mindenkinek. Gyávának neveztem és gonosznak. Erre ő mindig vidámabb lett. A kemény, kegyetlen szavak jól estek lelkének, és már éppen megnyugodni látszott, amikor én végső kétségbeesésemben azt az ajánlatot tettem neki, hogy megcsókolhat, ha megöli magát. A szeme föl villant, és nyomban elfogadta a borzalmas ajánlatát, csak azt kötötte ki, hogy a pisztoly helyett más halálnemet választhasson. Abban az időben állandóan mérget hordtam magammal, a keblemen egy kis arany medalionban, a szerelmem arcképével együtt. Elővettem a mérget. És Kavaczkymegmérgezte magát.

Riminszky hideglelősen nézett az asszonyra, aki halálravált arccal mondta ezt a történetet.

— Miután megcsókolta? — kérdezte és megbor-zongott egész testében.

Az asszony némán bólintott. Majd hirtelen megnyomott egy elefántcsont-gombot a falon, és a szoba háttérében megjelent a zöldkalapos viaszbábu: Kavaczkgyörgy. Az asszony odarohant a bábuhoz, és kétszer arcul ütötte; aztán zokogva, sírva roskadt egy medvebőrre... Riminszky fázósan emelkedett föl, és nesztelen lépésekkel osont kifelé. A külső szobában találta Ancsurkát, amint a macskáját ölében tartotta. A leány fülébe súgta:

— Nemsokára elviszlek innen.

Ancsurka hálásan, könnytelt szemmel nézett Riminszky után. Odabentről a várkisasszony hangos, kétségbeesett sírása hallatszott.

PRIHODA ANNA NAPLÓJA

Egy kis notesz-könyvecskébe, verébfej nagyságú ke-
rek betűkkel ezeket a sorokat írta be Prihoda Anna,
a toporci árvaleány:

Ma szombat van, és a kisasszonyom egész nap na-
gyon haragos volt.

Néha sírva vetette magát a földre, majd fölugrott,
és összetépett mindent, ami a kezeügyébe esett. Zseb-
kendőt, ruhát, függőnyt.

Mikor már a körmei is véreztek, behívott is így szól
hozzám:

— Te leány, tudod-e, mit tesz az, egész életen át
szenvedni, mindig-mindig szenvedni, és soha egy perc-
nyi nyugalmat nem találni?

— Tudod-e, mit érzett egy szív, amely valamikor
éppen olyan érző volt, mint a többi, hogy kőkemény
legyen, mint a szikla?

— Tudod-e, hogy milyen az a szerelem, amely egy
csöppnyi boldogságot, örömet nem szerez, csak fájdal-
mat?

— Szenvedtél-e már, sírtál-e már hosszú éjjeleken,
amikor senki sem hallotta?

— Mondd, te leány, tudod-e mily keserű a könny,
amelyet senki sem lát, senki föl nem csókol?

Persze én nem tudtam felelni úrnőmnek, hisz nem
is igen értettem, hogy mire akar tőlem feleletet. Né-
hányszor megrázott, hogy alig tudtam magamhoz térni,
aztán ellökött magától. Kikergetett és most itt ülök

magamban Áncival s hallgatom a lépéseit, amelyek
onnan belülről hangzanak.

Úrnőm jókedve egész héten nem tért vissza. Már
a következő hét szombatján vagyunk, és ő még min-
dig nem mozdult ki a szobájából.

Vajon mit csinál odabenn? Sír-e, jajgat-e vagy ha-
ragszik-e?

A Poprád kutya az ajtó elébe feküdt, és ott nyő-
szörög, kaparász. Azt hiszem, végét járja a vén eb,
de úrnőm nem engedí maga elé.

Pedig olyan keservesen nyög ez a vén kutya!

Ha engem keresne, már régen megsimogattam
volna, de reám ellenségesen morog. Kapkod fogatlan
szájával, de mozdulni már nem tud.

Vajon meddig szenved még idekünn a vén Poprád
és odabenn úrnőm?...

Riminszky úr ígéretet tett, hogy visszajön, és elvisz
innen, de szánkójának csörgését nem hallom.

Vajon már mindenki megfélekezett rólam itt az
elátkozott várban? Riminszky úr se gondol már reám?
Istenem, mi lesz velem? Ha legalább az udvarra me-
hetnék, ahol a mosóleányok énekelnek. De Péter bácsi
elzárta az ajtót.

— Mi itt mindnyájan rabok vagyunk — súgta a fü-
lembe, és csendesen betuszkolt.

— Ó, bár megvert volna kedvére úrnőm! Bár már
ne járna magába odabenn szünet nélkül, megállás
nélkül.

Ma a völgyből száncsörgés hallatszott. Az ablakot
csöndesen fölnyitottam, és figyelve hallgatóztam.

A mély hegyi úton haladt egy szán, de benne nem
Riminszky úr ült. Sokáig néztem a szán után, amíg
az eltűnt egy hegykanyarulatnál.

Milyen boldogok lehetnek, akik ott a szánon ülnek. Talán messzire mennek, idegen országokba, idegen emberek közé — de én szívesen elmennék velük akár a világ végére is.

... Fölirom ezeket a dolgokat, mert nincs egyéb dolgom.

A macskám is belebetegedett a tétlen életbe. Persze, itt nem lehet egerészni, mint Podolinban lehetett. Nincsenek háztetők, ereszek, amelyeken föl lehetne kúszni. Azaz, hogy van minden, csakhogy Ancinak nem szabad a szobát elhagyni. S itt ülünk és szomorkodunk.

Anci rám mereszti a szemét, és csodálkozni látszik, hogy itt mindenfélét összefirkálok.

— Most már igazán kisasszony vagy, Ancsurka — mondja a macskám. — Szép ruhád, szép cipőd van, és betűket vetsz papírra, mint a kisasszonyok.

— Talán bizony szerelmes levelet írkálsz, Ancsurka? — kérdi a macskám.

— Nem — felelek neki —, naplót írok. Hátha egyszer valaki kíváncsi lesz, hogy mi történt Prihoda Ancsurkával az elátkozott várban, amikor a boszorkány szobaleánya volt? Mit csinált ott a Prihoda Ancsurka? Víg volt-e vagy szomorú?

Ebből a könyvből megtudhatja, hogy szomorú volt, mint Bársony, a tengerszem tündére, akiről éppen tegnap olvastam a Lidérc-naptárban.

Anci megcsóválta a fejét, és a körmét kinyújtotta a papiros után.

— Ugyan ki a manó lenne kíváncsi Prihoda Ancsurkára? Törődik is Prihoda Ancsurkával valaki? Talán már az öreg Mik is elfelejtette, hogy Ancsurka a világon van, hisz elég gondot adnak neki lakatjai.

— Igaz, igaz — feleltem Ancinak. — De hátha egyszer mégis kíváncsi lesz valaki?

Anci erre nem felelt. Lehunyta a szemét és do-
rombolt.

Itt az az újság, hogy Poprád időközben kiszene-
dett. Mindig csöndesebb, csöndesebb lett, már csak
alig hörgött néha. Szegény kutya nagyon bánkódha-
tott, hogy az ajtó nem nyílt föl előtte. És talán a
bánat siettette halálát.

Reggelre kelve ott feküdt dermedten a küszöbön,
és már egy csöpp élet sem volt benne.

Behívtam Péter bácsit, aki nagy óvatossággal vette
karjába az ebet és elvitte.

— Neki sem volt már foga, mint nekem! — mon-
dotta.

És talán éppen ezért szerette olyan nagyon a Pop-
rádot.

Vitte, vitte, tapogatózva, csöndesen.

— A vár alatt megásom a sírját a vén szolgának;
amely annyi esztendőn át hűségesen szolgált a nizz-
deri várat.

Erre egész nap az ablaknál ültünk Ancival, amíg
végre késő délután feltűnt mélyen a vár alatt az öreg
Péter bácsi alakja. A térdig érő hóban lassan bandu-
kolt, a vállán ásó, kapa, mögötte kis szánon a Poprád
hullája feküdt.

A halott kutyát földíszítette Péter bátyó minden-
féle ékességekkel, amelyeknek színét ugyan nem látta;
de tapintásából azt érezte, hogy ez valami nagyon szép
lehet.

Így találta ki, hogy az én hajam szőke és nagyon
dús, arcom pedig piros, mint a nyíló rózsza.

(Csoda, hogy a nyíló rózsához hasonlított; a vak
emberek tudatlanságával sorozhatott volna egyéb-
hez is...)

A vak trombitás mély árkot húzott a nagy hóban.
Ásott, ásott és munkájával csak nagyon lassan ha-

ladt, mert a hó folyton hullott, és amit kiásott az árokból, azt hamar megtöltötte ismét hóval a szél.

Alkonyatra járt, mire elkészült munkájával.

A Poprád hulláját óvatosan a gödörbe helyezte, és hóval bekaparta.

Aztán a szánnal együtt eltűnt az estalkonyban...

Eppen Ali Babát és a negyven rablót olvastam, amely könyv a Lidérc-naptáron kívül a nizsderi várban található volt, amikor úrnőm szobájából hangos beszéd és sírás hallatszott.

Csakhamar kiderült, hogy Riminszky úr jött úrnőm látogatására valamelyik földalatti folyosón.

A földalatti folyosót úrnőm kívánságára választotta.

Úrnőm ugyanis az utóbbi időben megharagudott reám, és nem akarta, hogy Riminszky úr velem találkozzon.

Ezalatt fölvettem sárga bársonyruhámat, hajamba szalagot fontam. Hátha mégis meglátna Riminszky úr, s eszébe jutna neki engem Podolinba visszahívni?

De Riminszky úr nem jött ki a szobából, úrnőm nem hívott be, és én magamban azt gondoltam, hogy soha-soha többé nem fogom látni az öreg Mik fehér szakállát, és a podolini klastrom-tornyocskát.

És ezen nagyon elszomorodtam.

Az ajtó egyszerre fölpattant, és Riminszky úr ki-
pirosodott arccal lépett ki:

— Jöjj, Ancsurka — mondta — elviszlek.

Ancit nyomban egy kis selyemkendőbe takartam, hogy valahogy meg ne fázzon az úton, amikor úrnőm is kijött, és így szólt Riminszky úrhoz:

— Hagyja itt nálam Ancsurkát, Riminszky. Anélkül is majd megbolondulok néha a gondolataimtól; legalább nem vagyok egyedül, míg a leány itt van.

Riminszky úr habozva pillantott rám.

— Szívesen itt hagyom, de maga az utóbbi időben nagyon szenvedélyes, Erzsébet.

Úrnőm lesütötte a szemét, és ebben a pillanatban nagyon kezdtem tőle félni, halkán így felelt:

— Nem lesz neki semmi bántódása. Ígérem.

Riminszky úr még mindig habozni látszott. Ó, be szerettem volna fölkiáltani:

— Vigyen el, Riminszky úr, vigyen el ebből az elátkozott várból, a boszorkány hatalmából.

De nem mertem egy kukkot sem szólni, mert úrnőm rám pillantott hideg szemével, amely néha úgy fénylett, mint a meztelen kard.

Riminszky úr vállat vont:

— Utóvégre itt is maradhat... Nálam úgy sem tudna mit csinálni, amióta nincs asszony-cselédem. Így szólt, és megsimogatta az arcom.

Nem hallotta meg, hogy odabenn a szívemben vadul sikoltozom, mint egy menekvő madár...

Megsimogatott és szokása szerint így szólt hozzám:

— Aztán jól viseld magad.

Nem tudtam felelni.

Csak némán intettem a fejemmel.

Aztán nagyon sokáig sírtam, hogy Riminszky úr elment a várból.

Úrnőm szobájában maradt, és az égboltozaton, amely nagyon közel látszott lenni a hegycsúcsokhoz, szikráztak a csillagok.

A csillagokat néztem és szomorú dolgokat gondoltam magamban.

Éjfélig nem történt semmi, akkor — csaknem szokás szerint — csengetés hallatszott; úrnőm hívott.

Megint az ágyán ült, az arca fehér és a tekintete zavarosan szegeződik reám.

Előtte a háromlábú asztalka a ragyogó kristály-üvegekkel és pohárkákkel.

A kristályüvegben szinte szikráztak a különböző színű folyadékok.

Legelsőbb azt hittem, hogy ezen az asztalkán van úrnőm boszorkánykonyhája. Itt bűvöl, itt varázsol, itt ront, mint ahogy már a boszorkányok szokták.

Később pedig megtudtam, hogy a ragyogó edényekben igen erős pálinkák voltak, amelyeket éjjelenként úrnőm összekeverve iszogatótt.

— Megint nem tudok aludni — mormogta sötétén, amikor meglátott.

A fejére nyomta a tenyerét.

— Néha azt hiszem, hogy megpattant valamí a fejemben. Valamely idegszál, amely többé sohasem lesz ép. Mint mikor a telegráfrót elszakad valahol a hegyek között, és két messzefekvő állomás, amely eddig a drót révén mindig egymás közelében volt, egyszerre eltávolodik egymástól... Az az egész idegszál szakadt el a fejemben, amelyen át a való élet telegrafirozott az álmok világával. Többé nincsen átmenet a valóságból a képzeletbe. Vagy fáj az élet, vagy pedig nem is tudok arról, hogy élek.

— De te ezt nem érted, te béka!

— Te nem értesz máshoz, mint számár öreg urak fejének az elcsavarásához.

— Szalagot kötsz a hajadba, mint egy pásztorleány, pedig itt rajtam kívül senki sem lát. Ugyan kinek akarsz tetszeni?

Úrnőm szenvedélyesen nézett rám.

A szemében ezer mélység sötétlett. Mintha félelmes örvények kavaroztak volna abban a szempárban, amely örvények elnyelik azt, aki beléjük néz.

— Ül le — szólt —, és melegítsd a kezem.

Egész lényében reszketett, és halotthalványan nézte a kezét, amelyet jéghideg dermedtségében földörzsölt.

Mintha csodálkozott volna a kezén, mintha nem is az ő keze lett volna.

— Ma éjjel — suttogta csendesen — véled álmodtam, Ancsurka. Igen rosszat álmodtam véled.

Eleinte zöld mezőn jártam, ahol fehér tojásokból pici libácskák, kacsák ugrottak ki, és mohón enni kezdték a zöld füvet.

A felhők nagyon fehérek voltak, és egészen közel ereszkedtek a fákhöz, amelyek lilásszínű virágok terhe alatt reszkettek.

Mentem, mendegéltem a mezőn.

A libuskák száma mindig több lett, a felhők mind közelebb jöttek — és én nagyon könnyűnek, fiatalnak éreztem magam.

Még daloltam is álmomban egy régi dalt, amelyhez; sajnos, hiányzott a hárfakiséret!

MERRE JÁR RIMINSZKY?

Ancsurka naplóját Riminszky Kázmér találta meg a nízseri várban, akkor amidőn Ancsurka már régen nem volt ott.

Egyszerre eltűnt Ancsurka a várból.

Hova lett, merre ment — senki sem tudta.

A várkisasszony vállat vont, amikor Riminszky Ancsurkáról tudakozódott.

— Megszökött a kis pesztra, mert unatkozott. Itt nemigen voltak multságok.

Riminszky csóválta a fejét.

— Ejnye, ejnye, a macska rúgja meg — mormogta magában. — Nem is hittem, hogy valamikor meg fogom kérdezni, hová lett Ancsurka?

Erzsébet figyelmesen nézett Riminszky arcába.

— Bolond dolog volna, Riminszky, ha magában mást gondolna, mint amit hangosan mond.

A szemével hunyorított, és szürke szemét Riminszky arcába kapcsolta, mintha mindent egyszerre ki akart volna olvasni a férfi lelkéből.

— Igen bolond dolog volna — mormogta —, ha egy szolgálóleányka olyan nagyon érdekelné.

Riminszky magasszárú csizmájára nézett, és keservesen felsóhajtott:

— Kutya mája! Szerettem a macskáját.

Erzsébet elnevette magát.

— Hiszen ha csak macskája lett volna! Igen kedves arcockája volt... De hát unta magát. Hiába, elunta magát, és búcsút mondott a várnak.

Riminszky egy darabig hallgatott, és magában gondolkozott. A manó tudja, igen rossz kedve volt, de maga sem tudta, hogy miért.

Nem is nagyon sokáig időzött Nizsderen. Hamarosan búcsúzott, és gyorsan sietett le a várból. A hó már elolvadt, és a hegyek között langyos tavaszi szelek bújkáltak. A hegyoldalak világoszöld ruhába öltöztek, és a fenyőfák kemény burkolata alatt megmozdultak a rügyek.

Riminszky csöndesen ügetett zsuffa-lován a hegyek között. Addig sohasem vette észre az évszakok változását. Télen rövid macskabundát hordott, nyáron szalmakalapot tett a fejére. Hogy a hegyoldalokban a fű kiüti fejecskéjét, az véleménye szerint a birkáknak volt jó. De Riminszky húst evett, és hozzá bort ivott.

Most mégis meghatotta a langyos szél, amely arcába fújt, és a kis bokrok színes rügyeikkel a legkülönösebb gondolatokat ébresztették lelkében. Így például arra gondolt, hogy halottak fekszenek a föld alatt, akik már nem látják az évszak változását. Odalenn fekszenek, mélyen a füvek alatt, és kezük összefonva. A szél elsuhan fölöttük, és azt sem tudják, hogy fölöttük a földön gyermekek, nők és férfiak járnak. Odalenn a nagy csöndességben nem járnak az álmok, nem járnak a sóhajtások; se az örömök, se a bánatok. Kavaczký se iszik már bort, és Pogrányi valahol messze, egy német temetőben csöndesen fekszik. Csupán az élőket érdekli az, hogy ők már meghaltak, s innen elmentek.

Riminszky úr nemigen volt filozófus, és a gondolatai, zsuffa-lova hátán, addig kalandoztak a földalatti állapotokon, amíg mélységesen elszomorodott. A halált csak annyiban ismerte, mint a legtöbb ember ismeri: meghaltak szomszédai, ismerősei, és többé nem mozogtak. Még csak a kocsmába se ment el senki, mi-

után a lábát kinyújtotta, és a föld alól semmi hír nem érkezett azokról, akik ottan bekvártélyozták magukat.

Riminszky urat is csupán annyiban érdekelte a halál, hogy juhnyájait nem viheti magával.

Hogy lesz-e szolgálja, háza és gazdasszonya a másik világon, erre nem gondolt; csak az fájt neki, hogy az árva tótleánykáról nem fog tudni semmit.

Útközben érte a lipovnicai barát-kolostort.

A régi kolostor körülbelül négyszáz esztendeje őrizte a hegyek között kanyargó országutat széles bástyáival és mogorva tornyaival. A barátok, akik itt laktak, éppen úgy tudták forgatni a kardot, mint az olvasót. Egyszer a magyar hazáért verekedtek, másszor a lengyel királyok szolgálatába szegődtek — majd — ha nagyon fölhalmozódott a puskaaporuk —, a saját szakállukra kezdtek valami háborút a szepesi gróffal vagy valamelyik lengyel vajdával. A kolostorban csak akkor kezdtek unatkozni, amióta a pápa külön brévében megtiltotta, hogy fegyvert tartogassanak a lipovnicai klastromban.

A pápa még Lipovnicán is pápa. A fegyveres kamarák kiürültek, és a puskaporos hordók helyén más hordók foglaltak helyet. Ezekben a hordókban is puskaapor volt, csak hogy folyékony alakban. A lengyel és a magyar uraságok, akik még kétszáz esztendő előtt is hadaikkal támadtak a barátokra, ha kincseik megszaaporodtak, most sem kerülték el a zord falakat. A kapu száz esztendő óta nyitva volt állandóan, és csupán a hagyományok iránt való kegyeletes szokásból silbakolt a kapualjban két lipovnicai tót, hosszú lándzsájára támaszkodva. A kapu alatt a kis fülkében a legvénebb barát olvasta a breviáriumot — mert a legvénebb barát ismerte már mindazokat, akik a kolostort meg szokták látogatni.

A kapufülkéből egy csengettyű drótja vezetett a pincemester szobájába.

Ez a csengettyűdrót jelezte, hogy milyen kaliberű vendég érkezett a kolostorba.

Egyszeri csöngetés amolyan szegény vándorlólegény érkezését jelentette, aki hálás köszönettel öblítette le torkán az út porát csigerrel. A dupla csengetés már urakat jelentett, akiknek ebédet vagy vacsorát szoktak főzni a vendégszerető barátok. Háromszor csak a püspöknek — ha éppen erre járt — csengetett a kapus; azonkívül Riminszky úrnak, aki ezen a környéken a legelső földesuraság volt. Talán még az országút is Riminszky úré volt. A barátok megbecsülték az uraságot, de tisztelték Riminszkyben azt is, hogy a borokat szakértelemmel kezelte.

Háromszor csendítettek most is, amikor Riminszky úr lován bekanyarodott a kolostor kapuján, és az álmos páterek megdörzsölték a szemüket.

— Azt hittük, hogy már sohase jön hozzánk nagyságod — mondta a kapus fráter alázatosan.

A silbakok tisztelegtek — hosszú dárdájukat kétszer a kövezethez koppantották —, fönn pedig a pincemester a legrozsdásabb lakatkulcsokat kereste elő.

Azokat a rozsdás kulcsokat, amelyeket csupán nagy ünnepeken szoktak használatba venni; amely lakatok mögött olyan borok voltak, amely borokat még Mária Terézia ajándékozott a hazafias és jómagavi-seletű kolostornak.

Tehát háromszor csengettek, és a barátok erre a jelre valamennyien fölébredtek.

Mindössze öten lakták az óriási épületet, ahol egy ezred katonaság is bátran elfért volna. Öt nagyszakállú, szóvalan és komoly férfiú gyülekezett össze az ebédlőteremben — mert éppen délre járt az idő.

De ha nem lett volna dél, akkor is összegyülekeztek volna, mivel sohasem lustálkodtak akkor, ha a kolostorban háromszor csöngettek.

A pincemester egy kis hordót gurított a bolthajtásos szobába, és tiszteletteljesen mormogta:

— Istenben boldogult páter Szuhai följegyzése szerint ezt a bort Tokajban szüretelték az 1722-ik esztendőben.

A nagyszakállú fejek erre mind bólintottak, Riminszky pedig kigombolta macskabőr bekecsét.

— Tokajban — mondták csendesen.

A sarokban egy kerekeken mozgó állvány állott — kovácsolt vasból —, amely állvány már igen sok hordó bort tartott vaslábain. Ezen az állványon végezték ki a hordókat a kolostor lakói már sok száz esztendő óta, és ez állványról még sohasem került le addig hordó, amíg benne egy csöppecske folyadék vala.

A pincemester — bizonyos Hubennai volt éppen a pincemester — hatalmas karjaival fölemelte a hordócskát, és az állványra tette.

A falakon különböző csapok függtek egymás mellett. Volt ott félméteres csap is, amelyet tízakós hordókhoz használtak, de volt olyan kicsike csap is, amely éppen csak egy kis pálinkás hordócskába illett.

A pincemester egy ezüstcsapot vett le a szögről, és hamarosan a hordóba illesztette.

A pincemester megeresztette a csapot, és aranyszínű nedv csurgott a hordócskából a kristálypohárba.

A poharat áhítattal vitte az asztalfőn ülő páter Timoteuszhoz, aki ez idő szerint főnöke volt a kolostornak.

Nagy, mély ember volt Timoteusz atya, a szakállát, haját behavazta az idő, de arca rózsaszínű volt, mert mindig bort ivott és nem vizet.

A főnök kezébe vette a poharat, a világosság felé tartotta, és szakértő szemmel vizsgálta.

A pincemester a hordóra vert ezüstlapról kibetűzte ezalatt a fölírást:

— A Kállay-donációból...

A főnök ajkához emelte a poharat, és csendesen hörpintett belőle. Megforgatta szájában a bort, és aztán csettintett nyelvével:

— Ez a bor az aranykorból való. Amikor kétszer szüreteltek a Hegyalján — mondta.

És az atyák áhítatosan néztek a hordócska felé.

Riminszky helyeslőleg bólintott a fejével.

— Holnap lipovnicai tanyámról tizenkét juhot hajt be a juhászgazdám a kolostor udvarára.

Az atyák ismét bólintottak.

Áhítatos csend volt, a pincemester a csendben megtöltötte a poharakat.

— Georgius atya, üsd föl az Aranykönyvet, amelyben boraink története foglaltatik. Halljuk e hordócska történetét.

Georgius atya álmatag, szőke férfiú volt, fölállt az asztaltól, és midőn visszatért, egy nagy rézkapcsos könyvet hozott magával.

Lapozgatott a könyvben, és mialatt az atyák a bort megízlelték, csendes imádkozó hangon olvasni kezdte a következőket:

— Kállay-donáció. Tizenkét hordócska dupla hegyaljai aszú.

Hajdani jó Rákóczi Ferenc idejében kuruckapitány volt Kállay János.

Mikor megszólalt a tárogató, menyecskefelesége nemhogy tartóztatta, de küldte:

— Eredj, apámuram, aztán kerülj haza épen, egészségesen.

Mentek, mentek a magyar urak a Rákóczi táborába,

mintha valami mulatságba mennének. A legjobb ruhájukat vették föl, a legszebb kucsmájukat nyomták a fejükbe.

Kállay János uram gyönyörű szál legény volt.

A kasmírvörös ruha megfeszült rajta, mintha szobor volna. A fejedelem nem is engedte el maga mellől, ott tartotta udvari vitéznek. Hogy pedig el ne unja magát Kállay uram az udvari életben, elhozatta Tiszahátról az agarait. A menyecske nem tudta mire vélni, hogy mit akar az ura az agarakkal.

— Tán csak nem agárral kergeti a németet, apám-uram? — kérdé levélben az urától.

De hát Kállay János uram erre a levélre már nem küldött feleletet. Nem azért, mintha nem lett volna érkezése a levélíráshoz. Csak azért nem, mert röstellte bevallani a felesége előtt, hogy a zajgó tábori élet helyett a víg, tétlen udvari életet választotta.

Hónap hónap után múltott. A menyecske odalenn Tiszaháton már el sem tudta gondolni, hogy mi történt az ő drága urával, mikor végre levelet hozott egy vén huszár Kállay Jánostól. A levélben érzékeny búcsút vett a kapitány Erzsikétől és megírta, hogy a fejedelem parancsára Párizsba utazik. Ki tudja, mikor kerül onnan vissza?...

A menyecske megcsóválta a fejét:

— Ha a fejedelem parancsolta, akkor jól parancsolta — gondolta magában, de azért a szíve összeszorult a fájdalomtól, szomorúságtól.

Most már nemcsak a hónapok múltak, hanem az évek is. A tiszaháti vén udvarház jegenyefái háromszor is új ruhába öltözködtek, tél jött őszre, tavaszra nyár. A szép Kállayné egyszer reggel a tükör előtt állva azon vette magát észre, hogy hollóhajába ezüst szálakat rakosgatott titkon az idő. És Jánosról most már semmi hír sem érkezett.

— Könnyű a nagyságos fejedelemnek türelemmel várnia az uramra — gondolta sokszor szomorúan az árva menyecske —, de vajon hol találjam föl én a türelemnek a forrását?

Az atyafiak ellátogattak hozzá, és fejcsóválva vigasztalták:

— Ha élne, már régen itthon volna... Elpusztult János valahol a nagy idegenben. Búsulhatunk érte!

A perjel így szólt ünnepélyes hangon:

— Kállay János uram emlékezetére!

Ivott és az atyák vele ittak. A nagy félhomályos ebédlőben halk csengéssel szálltak vissza a poharak a diófaasztalra.

Riminszkynek kipirosodott az arca a pompás italtól.

— Tíz öl fát hoznak holnap az erdőből a kolostor udvarába — mondta.

Az aranykorból való aszú, amely szinte csengve ereszkedett belé a finom kristálypoharakba, mintha folyékony érc lenne, hamarosan megtette hatását. Az álmos, mozdulatlan atyák lassan kihúzogatták mind a két kezüket a bő szőrcsuhából, sőt egyik-másik meztelen karjával az asztalra könyökölt.

Riminszky nagy fejét lehajtotta, és komor arccal nézte a bort. Igen rossz gondolatok kergetőztek a fejében. Mindenféle asszonyok árnyékai szálltak keresztül a kristálytisza boron. Mindig más és más figurák.

És akkor, amidőn páter Georgius, az ábrándos, egy sötét diófaszekrényből karhosszúságú fúvó hangszert vett elő, amelybe csendesen belefúj, Riminszky az asztalra hajtotta a fejét.

De az atyák többsége sem igen maradt nyugodtan, amidőn ez a hangszer megszólalt. A nagy, kemény koponyák koppantak a diófán, a kezek ökölbe szorultak, és a pincemester fráter olyan mélyen nyomta a csapot a hordócskába, hogy ez szinte feljajdult belé.

Georgius egy Rákóczi-korból itt maradtott tárogaót
fúvott. És a falak visszagozták a tárogaót hangját.

— Rákóczi járt erre — mondotta egy nagyszakállú
vén barát.

A hangszer még azon időkből való volt, amely idő-
ben Rákóczi Ferenc járt erre.

Erre járt volt, és a hangszert itt felejtette.

Egy zivataros téli éjjelen történt, hogy Rákóczi Fe-
renc, Magyarország és Erdély nagy fejedelme beko-
pogtatott a határszéli kolostor kapuján.

A vándorlónak a vendégszerető barátok kaput nyi-
tottak, és midőn a vándorló sarkantyús csizmáit el-
nyújtotta a tűz mellett, a barátok ilyen kérdéssel for-
dultak hozzá:

— Mondd, vándor, merről jössz? Lengyelországból
vagy Magyarországból?

— Magyarföldről — felelt a vándor.

— Mi hír magyarföldön? Lesz-e szabadság? él-e
még Rákóczi?

— A szabadság meghalt, és vele hal Rákóczi — fe-
lelt a vándorló.

A barátok megcsóválták a fejüket.

— Ugyan honnan tudnád te azt, szegény vándorló?
A szabadság él, Rákóczi Ferenc még mindig uralko-
dik Magyar- és Erdélyországokban.

A vándorló erre elnevette magát.

— A bújdosó, aki itt elöttetek ül, senki más, mint
Rákóczi Ferenc.

A derék barátok persze nem nagyon adtak hitelt
ennek a beszédnek.

Igen csóváltgatták a fejüket, amíg az éjjel folyamán
megérkezett a fejedelem kísérete, néhány válogatott
kuruc vitéz, akik menekülés közben valahol Késmárk
táján verekedtek labanc-katonákkal.

Csupa párdücbörkacagányos, sárgacsizmás vitéz,

akiknek vékony kis bajuszuk hetykén fel volt peder-
ve, és a szemük sötéten lobogott.

A vitézek között ott volt egy olyan is, amelyik a fű-
vószerszámot kezelte.

Ez keresztbevetett lábbal a földre ült a medvebőr-
kanapé mellett, amelyen a fejedelem hevert, és halkan
fújdogni kezdte...

Valami véletlen folytán a fűvóhangszer ott mara-
dott a kolostorban, amikor az éji vendégek hajnalha-
sadáskor tovább mentek.

Rákóczi Ferenc hálából évek múlva egy szekér bort
küldött a vendégszerető barátoknak hegyaljai pincé-
jéből, amely bort a barátok békésen elfogyasztottak.

Azonkívül mindig akadt valaki, aki a régi szerszá-
mot meg tudta szólaltani, hol egy fráter, hol egy páter
— a tárogatón kívül másféle zenét nemigen hallottak
a lipovnicai kolostorban.

Most is azt fújta a szőke szakállú barát, és már mint
ilyenkor szokás, a kezek ökölbe szorultak, az arcok ki-
pirultak, és a szemek felragyogtak.

— Más világ van — sóhajtott a perjel. — Hagyj föl
a muzsikával.

Riminszky, aki eddig nemigen avatkozott a dologba,
most öklével az asztalra csapott:

— Tíz akó bort küldök a kolostornak, mert becsü-
letemre megérdemlitek.

A legöregebb fráter — volt valami kilencveneszten-
dős — ilyen alkalmakkor el szokta hagyni a kapufül-
két. Ugyan, csak nem jut eszébe a szepesi püspöknek
éppen erre járni?

Ott ült az öreg, reszkető fejjel bólogatott a melő-
diákra, amelyek az ölesvastagságú falak között fel-
hangzottak. A poharat sem vetette meg ezenközben, s
egyszer Riminszky úr füléig hajolva így talált szólani:

— Mi ugyan csupán Istennek egyszerű szolgálai va-

gyunk itt Lipovnicán, de az országút erre elviszen, és mi mindent tudunk, ami a környéken történik.

— Mi történik, tisztelendő testvér? — kérdezte Riminszky.

A vén fráter öreg szemével hamiskásan hunyorított.

— No, a nizsderi várban is történik néha valami! Ha nem csal horoszkópom, lovad éppen a nizsderi magaslatokról érkezett ide veled...

Riminszky úr — mert hiszen nem tagadhatta —, beleegyezőleg bólintott.

— A napokban — folytatta a vén barát — az ócska kalitkából egy madárka röppent ki. Erre járt Lipovnica felé, amidőn a kolostorban éppen Ave Mariát hangoztak. Egy kis madárka jött Nizsder felől, és az országút néptelen és elhagyott volt.

Riminszky visszafojtott lélegzettel hallgatott.

A vén barát megnedvesítette öreg ajkát. A bornak egy részét bizony már csupán nyelvével kellett összeszedgetni ajkai körül, ahová az kifolyt.

Csettintett a nyelvével, s így folytatta:

— A kapu alatt éppen Fintor, a podolini susztermester melegítette belső részeit, mert megfázott a hosszú útban. Ott koccintottam vele e szent kolostor nevében, amikor a madárka az országúton közeledett. Sárga bársonyruha volt rajta, és uszályát fölemelte kezével, amint sietve lépegetett.

— Nos? — kérdezte Riminszky, és eltolta a poharat.

— Erre jött, és megállott a kolostor előtt. Mint mikor a lengyel urak húshagyó keddjén bolondos ruhákba öltözködve szánkáznak vagy lovagolnak, errefelé, olyanféle maskurája volt a leányzónak. Még mondtam is neki: húshagyó messze van, galambom.

Riminszky türelmetlenül intett:

— Fehér, lisztes paróka a fején, a lábán arany-sarkú cipő. Szuhinka, a lőcsei gyolcsos, aki éppen itt ete-

tett
szint
fehé

De
tette

vábl

ame

min

ban

gyel

mas

tett.

S

tál?

nőm

—

gye

—

assz

me

kú

R

—

szép

lyet

N

tett a kolostor előtt, úgy rámeresztette a szemét, hogy szinte kipottyant a szeme. Mert különben igen takaros fehércseléd volt.

— Mindegy az — türelmetlenkedett Riminszky.

De észrevette, hogy bolondot mondott, azért hozzátette:

— Azaz, hogy nem egészen mindegy. Meséld tovább, fráter, merre ment az aranycipős kisasszony.

— Bizony az nem messzire ment, csak a kőpadig, amely a kolostor előtt van, ott fáradtan leroskadt, mintha messzi útról jött volna. Szuhinka uram nyomban beszélgetésbe eredt vele, magam is oda-odafigyeltem, mert más gondom nemigen volt akkor.

— Honnan jössz? — kérdezte Szuhinka uram a maskarás kisasszonytól.

— Szolgálatban voltam idáig, de az úrnóm elkergetett.

Szuhinka uram csóválta a fejét.

— Ejnye, ejnye, hát aztán ebben a ruhában szolgál-tál?

— Ebben — felelt a kisasszonyka. — Mert az úrnóm így szerette.

— Hát mostan hová mégy? — kérdezte Szuhinka.

— Toporcra mennék, mert ott van egy öreg néném.

— Hát akkor ülj föl a szekerekre, éppen arra megyek.

— Nemsokára el is indultak. Szuhinka uram a kisasszonykára terített egy vastag pokrócot, aztán elmentek. Sokáig nevettem magamban, hogy arany-sarkú cipőben volt szolgálatban a kisasszony.

Riminszky elgondolkozott.

— Ismerem azt a fránya Szuhinkát — mormogta —, szép leánynak, menyecskének mindig szívesen ad helyet a szekeren.

Nemigen ízlett neki a bor többé, a tároгатót se hall-

gatta már szívesen, csakhamar elbúcsúzott a vendég-szerető kolostortól, és lovára ült.

Lipovnicáról Cservenka felé vette az útját.

Ott a falusi csárdában hallotta, hogy Szuhinka vásáros szekere erre járt, és a szekéren ott ült a pokrócba burkolt leány. Szuhinka szokás szerint megpihent a kocsmában, és vöröshagymát evett, hozzá pálinkát ivott.

Mizsonyai Pál, a kocsmáros észrevette a leányt a szekéren.

— Szép portékát árulnak a krakkói vásáron — mondta évődve. — Nagyon ügyes emberek az ottani mézeskalácsosok, hogy ilyen helyre babákat csinálnak.

Szuhinka uram vállat vont, és nemigen felelt.

Mizsonyai tovább évődött.

— Csak arra vagyok kíváncsi, hogy kinek vette Szuhinka uram ezt a kékszemű mézesbabát. Magának-e, vagy másnak?

Szuhinka lustán vállat vont.

— Nekem van otthon feleségem. Mit csinálnék a mézesbabával?

Látszott rajta, hogy igen nagyon sajnálja, hogy otthon felesége van.

Riminszkyt lehangolták a Cservenkán hallott hírek. A macska tudja, miért, legjobban azt szerette volna hallani, hogy a lőcsei gyalocsos eltörte közben a lábát.

Estére érkeztek Primókára, amint Riminszky később megtudta. Szuhinka mindenáron tovább akart utazni, mert holdvilágos éjszaka volt, de fölhagyott szándékával, amikor meghallotta, hogy a napokban errefelé látták csavarogni Jánosikot, a havasi rablót.

— No, akkor itt maradunk — dörmögte a leánynak —, mert se a portékámat, se téged nem szívesen adlak a Jánosik fogára.

A leányka a kocsmáros feleségével aludt, míg Su-

hinka uram a szekeren maradt, és szokása szerint egész éjjel füttyölgetett. Mondják, hogy álmában éppen úgy füttyült, mint ébren. Így nemigen lehetett sohasem tudni, hogy mikor alszik az élelmes kalmár.

Hajnalban már útrakeltek. A nagy szekér tovagurult a primókai mély hegyi úton.

A vizsnyai vendégfogadóban, amely körül három országút keresztezi egymást, délfelé érkezett Szuhinka uram a szekérével. Éppen egy csomó lengyel és szepesi gyolcsos tanyázott az ivóban. Vásárokról jöttek, vásárokra mentek: nagy volt a kedvük, a pohár feneke sűrűn kopogott az ivó asztalán.

Szuhinkának nagyon megörültek.

A lőcsei gyolcsosnak mindig volt valami vidám tréfa, pajkos bolondság a tüszőjében. Ancsurkát a szekéren hagyta a nagy vasládák között és meghagyta neki, ha egy tejszemű embert lát a szekér körül ólálkodni, akkor lármát csapjon, mert a tejszemű ember senki más, mint a híres Jánosik, vásárosok fosztogatója.

Mi történt, mi nem történt az ivóban, azt nemigen kell hosszadalmasan elmondani. A lengyel és szepesi gyolcsosok nagyon megörültek egymásnak. Ölelkeztek, csókolóztak és iddogáltak. Özvegy Susákné, a fogadó tulajdonosa, egy öles termetű asszonyság, egymás után hordta ki az ivóból a végképpen elázott vendégeket. A színben szalma volt a földre szórva, odafekette az ital legyőzöttjeit. A legutolsók között volt Szuhinka uram is.

Midőn egy-két óra múlva magához tért, a szekerét megtalálta, de a szekérről hiányzott az aranycipős kisasszonyka.

Riminszky izgatottan hallgatta a történetet:

— Nos, elment magától, vagy elvitte valaki? Mit gondolsz, Susákné?

Susákné a Riminszky arcába nézett:

— Én eddig nem gondoltam semmit. De most már azt gondolom, hogy aki után ilyen nagyságos úr tudakozódik, mint te vagy, Riminszky úr, annak bizvást lehet aranyból a cipellője sarka.

— Ne bolondozz — felelt csendesen Riminszky. — Öreg legény vagyok már. Tisztára annyi az egész, hogy megígértem valakinek, hogy nem hagyom el ezt az árva gyereket... Gondolkozz, Susákné, nem bánod meg, hová lehetett az a kisasszonyka?

A természetes asszonyosság összeráncolta a homlokát.

— Sok ember megfordult itt. Honnan a manóból tudnám én valamennyinek a szándékát? Egyik jó szándékkal van, a másik rossz szándékkal. Még az is meglehet, hogy valaki ellopta a kisasszonyt. Igen értekes kék szeme volt, amint egy pillanatra láttam. Legalábbis annyit ér a szeme, mintha rubintból lett volna.

Riminszky rosszkedvűen hallgatta ezt a beszédet.

Estére, amikor Podolinba ért, már olyan haragos volt, hogy kezében maradt a szobájának a kilincse, amidőn oda benyitott. Az öreg Mik, aki gazdája körül forgolódott, felemelte a földről az eltört kilincset, és megnyugtatólag mondta:

— Nem baj az, nemzetes uram. Reggelre újra a helyén lesz a kilincs. Mégpedig olyanformán lesz a helyén, hogy onnan többé le nem törheted.

Riminszky a medvebőrre dobta magát, és valami különös ellágyulással nézte az öreg szolgát, aki csizmájába kapaszkodott.

— Tudod-e, mi történt, öreg Mik? Nyisd ki a füled; öreg! Ellopták a kis Ancsurkát.

Mik eleresztette a csizmát, és a szája tátva maradt.

— Kinek kellett a mi Ancsurkánk? — kérdezte nagy megilletődéssel. — Ugyan kinek fájt rá a foga?

— Mit tudom én — dörmögte Riminszky. — Csak annyi bizonyos, hogy nyoma veszett... Öreg Mik, kedves szolgám, tudnál-e lóra ülni, mint hajdanában?

— Hogyne, uram, hogyne.

— Ülj hát lóra. Az éjjel holdvilágos, el nem téveszteted az utat. Nyargalj Toporcra és keresd fel az öreg Marczinkánét. Ha nála nincsen Ancsurka, akkor már sehol sincs. Akkor már elveszett. Örökre. Elvitte magával valamely lengyel gyolcsos, vagy ellopták a vándorlók. Valaki magával hurcolta, mert hisz szép volt a szeme.

Az öreg Mik mély felindulással bólongatott fejével:

— Hallottam magam is valamikor, hogy szép leányokat szokásos ellopni, elhurcolni idegen országokba, ahol eladják őket. Némelyikért annyi kiló aranyat adnek, amennyit nyom. Vajon ez történt volna a mi Ancsurkánkkal is?

— Ülj lóra, Mik, és járj gyorsan. Köss sarkantyút a csizmádra, hever elég rozsdás sarkantyú a kamarában.

Az öreg Miknek már nem kellett ismételni a parancsot...

Hajnalodott, amikor lódobogás hallatszott lenn a piacon.

Riminszky úr nemigen aludt, gyorsan az ablakhoz lépett, és felnyitotta azt. A holdvilágos térségen nyargalva jött a fehérszakállú Mik, és mögötte a nyeregben ott ült Ancsurka. Hosszú uszályos ruhája lobogott utána, és aranyos cipőjén megreszketett a holdsugár.

Riminszky úr a következő percben odalenn volt az utcán. Két karjával leemelte Ancsurkát a nyeregből. Szólni nemigen tudott mindjárt. Csak nézte a leány fehér arcát, tündöklő szemét.

Az öreg Mik a földre zörrent, és nagy komolysággal jelentette:

— A kisasszonyt Toporcon megtaláltam, és legjobbnak tartottam mindjárt magammal hozni.

Riminszky úr hálásan veregette meg az öreg Mik hátát.

— Derék ember vagy, Mik. Mondd, mivel jutalmazam meg hűségedet? — kérdezte Riminszky úr.

Mik a csizmája orrára nézett, mintha attól kérne tanácsot. Aztán csendesen mondotta:

— A záruk és lakatok a házban mind a régiek. Ideje volna már újakkal felcserélni a régi holmikat.

— Cseréld fel, öreg Mik, annyiszor cseréld, ahány-szor akarod.

— Köszönöm, uram — felelte a vén szolga.

— Jer, Ancsurka, jer — szólt Riminszky a leányhoz.

— Többé soha nem engedlek el magamtól.

Felvitte az emeletre, és ott a legnagyobb székbe ültette, amely széknek piros bársonyból volt az ülése, és a lábai aranyozott oroszlánkarmokban végződtek, s a legenda szerint eddig benne csupán lengyel vojvodák ültek, nem pedig elveszett és megtalált tót leánykák.

— Ülj itt, Ancsurka, és ha kedved tartja, soha se is kelj föl innen. Annyi szolgálóleányod lesz, ahány ujjad van, és mindnek te parancsolhatsz.

Ancsurka tágranyitott szemmel hallgatott.

— Selyemből, bársonyból lesz a ruhád, és szín-aranyból a papucsod. Mindent megkapsz, amit szád, szemed kíván. Csak itt kell maradnod mindig.

Ancsurka azt hitte, hogy álmodik. Lehajította a fejét, és titkon megcsípte a karját. Ébren volt, valóság mindaz, amit hallott...

Későbbén Riminszky úr még azt is megkérdezte, hogy hová lett Ancsurka a gyolcsos szekérről.

— Eluntam várni a gazdát — felelt egyszerűen Ancsurka —, és gyalog folytattam utamat Toporc felé.

— És nem bántott senki útközben?

— Bántani nem bántottak. Csak az emberek olyan furcsán néztek reám, mint egy kísértetre. A falusi gyerekek utánam szaladtak, a kutyák megugattak. Marczinkáné egy darabig nem akart beengedni a házába. Be furcsa maskara vagy — mondogatta mindig. Pedig nekem nagyon tetszett a ruhám.

Még mindig a sárga bársony lovaglórúha volt rajta, amelyet a nizsderi várban viselt. Riminszky úr hallgatva nézte, és nagyon kimelegedett. A következő percben lehajolt, és megcsókolta az Ancsurka kezét.

Amire Ancsurkának vérvörös lett az arca.

A KÍSÉRTET MEGJÉLEN

Aki Podolinban azelőtt ismerte a Riminszky-házat, ugyancsak elbámulhatott, ha útja véletlenül rövid időn belül arra vitte, és az ódon háznak nyomát kereste.

Mintha mindenestül elnyelte volna a föld a vén portát, ahol hajdanában a „vajdák” laktak, ivással és egyéb nemes időtöltéssel várakozván az időre, amíg vagy itt e földön, vagy a másik világon visszanyerik vajdai méltóságukat. Mert a vajdaság bizonyos volt. Az egyik Riminszky — valamikor — sok pénzt költött arra, hogy valami lázadás-félét csináljon odaát Lengyelországban. A lázadást vérbe fojtották, némely békétlenkedőket fölakasztottak... Riminszky állítólag így szólott volna akkor:

— Nem baj, barátaim. A másvilágon folytatjuk a háborút. Odaát talán győzedelmeskedik az igazság.

Megnyugodtak-e ebben azok, akik nyakukban hurokkal lépték át a másvilági ösvényt — nem tudatik. A legendák rendesen elhanyagolják az efféle részlet-dolgokat.

Tehát a vajdák régi tanyáját elnyelte a föld, és helyébe egy mosolygó, vidám házikót építettek szorgalmas kezek. Azaz talán a falak megmaradtak, csak a régi színüket váltották föl mással. Azelőtt komor zöldek voltak, most rózsaszínűek lettek. A tetőről leverték a mohos zsindelet, és helyébe tarka, sokszínű zsindelet raktak. Az új kapun rézkilincs ragyogott,

amelyet egy görbelábú öreg ember sűrűn fényesített. És az ablakokból a zordon vasrácsok helyett vidámságot jelentő világos függönyök nevettek ki.

Amíg az ódon ház így megifjodott, Riminszky úr se maradt tétlenül.

Elutazott Podolinból, és mikor visszajött, a szomszédjai is alig ismerték meg. A haja megfeketedett, a bajusza gácsérformájú lett, és az arca piros, mint a rózsa.

— Ördöngös Riminszkyje — mondogatták a podoliniak. — Néhány esztendőtt eltett annak idején az ifjúságából, hogy elővehesse, ha szüksége lesz rá.

Hová tette Riminszky az ifjú esztendőket, és honnan vette olyan hirtelen elő, arra talán a naiv podoliniakon kívül mindenki tudott volna felelni. Valamely ügyes borbély officinájából vette elő a megtakarított ifjúságot.

Midőn Ancsurka látogatására ment Lőcsére, ahol egy egész házat bérelt ki a leánynak és öreg nénikéjének, ahonnan majd illendő módon elhozhatta feleségének, négy fehér lovat fogatott a kocsijába, és a bakra zsinóros, kardos huszár ült.

— A püspök se járhat másképpen, pedig a püspöknek talán még Riminszkynél is több báránya van — mondták a podoliniak.

Mire Fintor uram, a sánta suszter nyomban megfelelt:

— A püspöknek lehet több báránya, de nem minden báránynak van gyapja.

Ami bizony igaz lehet, tekintve a szegény szepesi egyházmegyét.

Riminszky szakított az európai viselettel. Szárnyas kabátban, kürtőkalapban, lakktopánkában mindenkit láthat Ancsurka. De ugyan van-e Lőcsén olyan valaki, aki zöld szattyáncsizmát hord a lábán, és minden

lépésnél finoman muzsikál az ezüstsarkantyú? De még zöld mentét, arannyal gazdagon kihányva, kőcsagtollas főveget se hord minden ember.

Amikor üveges hintóján végigrobogott a kis falukon, a tótok lekapták a kalapjukat. Azt hitték, hogy maga a király jár közöttük, vagy legalábbis annak a helytartója.

Akik ismerősebbek voltak a dolgokkal, szájukkal csettintve magyarázták:

— Nem született még olyan tót leány a világon, mint Prihoda Anna. A Szűz Mária vigyázott reá a bölcsőjében, az vezette a kezénél fogva későbben is. Azért nem volt szüksége Prihoda Annának az édesanyjára. Mária azt mondta neki: „Eregy pihenni, te szegény tót asszony, eleget dolgoztál, kapáltál már; majd én vigyázok az árvádra.” És akire Mária vigyáz, Riminszkyhez adja feleségül.

Mások nem ebből a szempontból fogták fel a dolgot.

— Bolond ez a Riminszky, az Isten elvette az eszét. Minek neki Prihoda Anna? Egy egész vármegye minden szép leánya a felesége lehetett volna, ő pedig kiválaszt magának egyet. Majd megunja, majd eldobja ... A legszebb bocskorból is rongy lesz valamikor. Hogyan vesz akkor Riminszky új bocskort?

De hát ezek a beszédek nem jutottak a Riminszky fülébe. Járt a üveges hintóján Lőcse és Podolin között az országutat. A mezőkön mindenütt sárga virág nyílt, a réteken sárgaszoknyás tót leányok dolgoztak. Össze lehetett téveszteni a tót leányokat a virágokkal.

A lőcseiek is nagyon büszkék voltak, hogy olyan igen nagy úr éppen az ő városukat választja ki, hogy onnant asszonyt vigyen. Hiába, jó ízlése van annak a Riminszkynek. Tudja, hogy a lőcsei lányok mind

szépek, dolgozak, erkölcsösek. Hogyha a három tulajdonság közül csak egyik is ráragad a kis menyasszonyra — márpedig valamelyik csak ráragad, hisz az odavaló levegőt szívja, meg a vizet issza — Riminszky akkor is boldog ember lehet.

Az üveges batár sohasem jött üresen. A hintó mögé terjedelmes láda volt csatolva, és a ládában mindig akadt valami ajándék Ancsurkának meg Marczinkánénak. A legszebb ruhákat Ancsurka viselte Lőcsén, a legdrágább kalapjai neki voltak, selyem, bársony, brokát annyi hevert a szobájában, hogy akár boltot rendezhetett volna be belőle. De több esze volt, hogy boltot rendezett volna be, egész nap azon töprengett Marczinkánéval, hogy mit varrjanak ők abból a sok drága kelméből? Később erről is gondoskodott Riminszky úr — mintha csak az Ancsurka gondolatát találta volna ki — három varrónőt beállított a lőcsei házba, azok aztán reggeltől estig egyebet sem tettek, mint varrták, varrták a sok drága kelmét. A varrónők nem fáradtak el, de a kelme sem fogyott el soha. Még az öreg Marczinkánénak is olyan ruhát varrtak a varrónők, hogy amikor a jó asszony először felvette, meg se mert benne mozdulni. Egész nap a karosszékben ült — ülhetett, mert egyéb dolga nem volt — és nagyokat sóhajtott:

— Istenkém, Istenkém, ki hitte volna? Az egyik Riminszky bocskorokat vett, a másik selyemruhákat. Hát olyan szép vagyok én? Hittem volna valaha, hogy olyan szép vagyok?

Riminszky — nagyon megszelídült ez a haragos, komor férfiú —, megsimogatta a vénasszonyka kezét:

— Nagyon szép vagy, néni! Meglátod, még férjhez is adlak. Csak várj sorodra, egyszer majd férjhez adlak.

Marczinkáné nevetett:

— Lehet, lehetséges... Hiszen ha Toporcon ebben a selyemben, bársonyban meglátnának, mindjárt akadna kérőm is.

Majd elgondolkozva tette hozzá.

— De lehet, hogy négy is akadna...?

Ancsurka megsimogatta a néni arcát:

— Talán öt kérő is akadna, néni. De azért már ne menj férjhez.

Riminszky úr a díványon ülve, igen nagyokat nevetett ezeken a bolondságokon. Szívből, igazán nevetett, mintha csiklandozta volna az Ancsurka hangja.

Történt, hogy Riminszky Lőcséről jövet, késő éjszaka érkezett a podolini határba. A négy fehér ló vígan szántotta az országutat; a huszár a bakon, Riminszky a hintóban csendesen bóbiskolt.

Amikor a város széléhez értek, ahol hajdanában kapu volt, most pedig rombadőlt bástyák álltak nagy szomorúságban, a lovak hirtelen meghököltek, a vén kocsis káromkodva rántotta vissza a gyeplőt.

Riminszky megdörzsölte a szemét.

A mezőn — a Poprád irányában — fehér árnyék imbolygott tova.

— Mi az? — kiáltott nyugtalankodva Riminszky.

A kocsis — régifajta ember volt — megsodorta a bajuszát, és kedvetlenül dörögött:

— Valami lelket láttak a lovak.

Az ostorával a mezők felé mutatott:

— Ahun megy ni. A füzesek alatt.

Ekkor Riminszky is látta a fehér, imbolygó árnyékot a folyó felé haladni, mintha hosszú köntösű szellemalak lett volna — a köntös ködből és felhőből —, és öleket lépett.

— A macskába! — dörögött Riminszky. — Hát ez megint miféle babonaság?

Nemigen volt ideje feleletet adni a kérdésre. A négy ló tovaragadta, és csakhamar hazáig vitte.

A rózsaszínű, vidám házikó előtt félig öltözötten, nagy felindulás közepette állott az öreg Mik, és a városi bakteroknak magyarázott éppen valamit, akik lámpásaikat lóbálták.

Riminszky kiugrott a hintóból.

— Kezét csókolom, nemes nagy uram — kiáltott az öreg Mik lelkenedezve. — Csak egy perccel előbb kellett volna jönni...

Riminszkynek megorzongott a háta.

— Nos? — kérdezte tétovázva.

— Alig egy perccel előbb — folytatta az öreg szolga — a kapun bejött valaki, bár a lakat és a zár érintetlen volt. Bejárta a házat, végigment a szobákon. Csupán arra ébredtem fel, hogy lépések kopognak az emeleten, amely lépések senkié. Kapom a lámpást és egy vasrudat — no, mert zsványokra gyanakodtam —, s a lépcsőn megtántorodtam, mert egy fehérruhás nőszemély a mellembe vágott. Kiáltásomra ide gyűltek ezek a jó emberek.

Klein Márton éjjeliőr megerősítette az öreg Mik szavait.

— Éppen a piacon álldogáltunk, az óra egyet ütött, a kapu csendesen felnyílt, és fehér árnyék suhant ki a házból. Társammal, Gavra Pállal, az árnyék után siettünk, de miután lépése nem kopogott a kövezeten, jobbnak véltük visszamaradni.

Riminszky — nemigen volt valami félős ember — nyugtalanul nézett körül:

— Részegek vagytok, emberek? — kérdezte, de csupán a maga megnyugtatóására.

Az öreg Mik némán csóválta a fejét, amíg Klein Márton éjjeliőr butykosa nyakát megcsavarva, azt a föld felé fordította.

— Száraz, uram, mint a „Jánosik kútja”!

— Mert benned van, huncut — szóló Riminszky.
Az éjjeliőr tisztelgett alabárdjával:

— Bennem sincs, jó uram. Szagold meg, légy szíves.

Kinyitotta a száját, Riminszky odadugta az orrát, majd megcsóválta a fejét:

— Hm — dünnyögte —, úgy vélem, még ma nem ittál pálinkát.

Riminszky fölment a szobájába. A sötétes folyosón fázósan nézett körül.

— Vajon mit akart itt? — dünnyögte magában.

Alighogy elaludt, nyomban felköltötte az öreg Mik.

Lovas ember hozott sürgős levelet Riminszkynek. Riminszky felnyitotta a levelet, aztán hátrahőkölt. Megdörzsölte a szemét, aztán újra a levélbe nézett.

Azt a levelet Komárominé, a nízseri „várnagy” írta. Röviden tudósította benne Riminszkyt, hogy a nízseri várúr meghalt. Ha a temetésén ott akar lenni, akkor jöjjön nyomban.

Tehát ő volt a kísértet! — kiáltotta Riminszky. — Még ki sem hült, már elindult kóborló útjára!

Nyomban felöltözött, és elindult Nízserre.

Bezzeg máskor vidáman, jókedvűen szokta megtenni ezt az utat, most a hideg lelte egész úton. Az üveges hintó vitte a kis tót faluba, és a lakosok lekapták a kalapjukat a megye legelső földesurasága előtt.

A lipovnicai kolostornak valamennyi harangja szólott, amikor Riminszky elhaladt a kolostor előtt.

— Ez már a nízseri halottnak szól — gondolta magában Riminszky.

Megállította a kocsit, és a hintóhoz intette a kapuban gunnyasztó vén frátert.

— Nos, mit mondanak? Mi baja volt a halottnak?
— kérdezte.

A kapusfráter vállat vont.

— Még eddig akivel beszéltem, mind azt mondta, hogy beteg sem volt, és a koporsót máris elhozatta Krakkóból. Nagy márványkoporsót hozatott, amelyet tizenkét ló vonszolt ide. A képfaragók három hétig kalapáltak a várudvarban, bevésték a szokásos betűket, figurákat, képeket. Ő meg hallgatta azt a kalapácsolást. Mikor mindennel elkészültek, elküldött a várból mindenkit, csupán csak Pétert, a vak zenészt tűrte meg maga mellett.

Péter három nap múlva megkondította a lélekharangot a toronyban, ekkor már mindnyájan tudtuk, hogy halott van a nízsdéri várban.

Riminszkynek valami víz nedvesítette meg a szemét.

— Szegény! Tehát önkezeivel vetett véget életének?

A fráter a vállát vonogatta:

— Ki tudná azt bizonyosan? Hiszen ismered, uram, a dörgést: nemigen éresztenek senkit sem a várba. Rocskay Teofil doktor járt ott csupán. Az a hóbortos se mondott többet:

— Örökké nem élhet senki.

Hát már most hogyan lehet ebből kiokosodni?

— Hát te mit gondolsz, tisztelendő testvér?

— Én azt gondolom, hogy délután nagy temetésünk lesz, persze a kolostor rendezi a temetést, és utána nagy tort rendelt a halott.

Riminszky a várnak kanyarodott. A vár éppen olyanak látszott a völgyből, mint máskor. A bástyákon sohasem mutatkozott senki akkoriban sem. A nagy kapu kinyílt, és Riminszky hintaja döngve gördült be az udvarra.

Az udvar sarkában már összegyülekeztek a falusiak. Ott álltak reggel óta, hogy semmit se mulasszanak el a szertartásból.

Özvegy Komárominé zokogva csókolt kezét Riminszkynek:

— Ki hitte volna, nagyságos uram?

— Szeretném látni a halottat — szólt türelmetlenül a férfi.

Az udvar sötét háttéréből halk zsolozsma hallatszott. A lipovnicai barátok litániáztak ott a kegyuraság felett. Szálas gyertyák, fáklyák világították meg a kápolnát, de ha háromszor ennyi lett volna, akkor sem lett volna elég világos a földalatti terem. A barátok sűrű ráccsal elkerített részben, csinos bársonyszékeken foglaltak helyet. Félig ébren, félig szundikálva mormogták az imát. A kápolnában senki sem volt.

Riminszkynek halkán megpendült a sarkantyúja, amikor lassú léptekkel a középen álló koporsó felé közeledett.

És erre a sarkantyúpendülésre mintha valami halk fuvallat meglöbegtatta volna a gyertyákat, és meglebbentette volna a szemfedőt.

Hatalmas márvány-szárkofágban feküdt a niszderi várúr.

Sokkal magasabban feküdt, semhogy valaki elérhette volna. Riminszky felágaskodott és figyelmesen végignézte skarlátpiros középkori öltözetben fekvő halottját. Finoman sodrott aranypáncél volt a melle felett, és hosszú egyenes kard, hüvely nélkül feküdt mellette. (Nem is volna rossz, hogy ha hirtelen fölébredne, és szétütne a koporsó körül a pallossal!) Tollas, aranyozott sisak a fején, és hosszú sarkantyús szattyán-topánka a lábán. Úgy feküdt ott, mint egy középkori ifjú király. Az arca semmit sem változott ha-

lálában, csak mintha valami kemény, szigorú vonás rajzolódott volna az ajka mellé.

— És a halottat senki sem őrzi? — kérdezte Riminszky halkán özvegy Komárominétól. — Fegyveres testőröket kellett volna ideállítani, ahogy az dukál. A halottakra vigyázni szokás. Nem azért, mintha éppen elszöknének — habár már előfordult az is.

— Az első éjszaka — felelt suttogva Komárominé — két nízsderei legényt állítottam ide meg egy vén embert, aki a legényekre vigyáz. Éjfélkor valamenynyien elszöktek, mert az egyik bolond fejfelé azt mondta, hogy a halott felnyitotta a szemét és parancsolóan pillantott az ajtó felé. Reggelig nem is nagyon mérészt senki belépni a kápolnába. Főtisztelendő Timóteusz atya volt az első, aki szentelt vízzel a kezében, ide belépett. És Timóteusz atya is megcsóválta a fejét.

— Siessünk a temetéssel — ajánlotta az atya --, mert a halott visszakíváncozik a földre.

Riminszky félfüllel hallgatta ezt a babonás asszonyi beszédet. Körüljárta háromszor-négyszer a szárkofágot, de nem vette magának azt a bátorságot, hogy fölebb kapaszkodjon a lépcsőkön. Hátha megmozdul az a széles pallos a halott kezében! Riminszkynek is csak egy nyaka volt.

Amikor a kápolnát elhagyta, az udvaron doktor Rocskay uramba botlott. Megkapta a doktor vállát:

— Nos, mi a halál oka? — kérdezte Riminszky.

Rocskay Teofil kiszabadította magát a Rimonszky kezéből. Az újjával a szívére bökött:

— Itt volt a baj. De hát vajon miért kérdi Riminszky uram éppen tőlem a halál okát? Kérdje önmagától, és hamarabb kap feleletet.

Riminszky fejcsóválva nézett a hóbortos doktor után. Az egyenesen a kápolnába ment, és Riminszky

csakhamar látta, hogy a barátok valamennyien kiszállingóznak a kápolnából. Később a doktor bezárta a kápolna kapuját, és a kulcsot hosszú kabátjába rejtette.

Riminszky mint egy alvajáró bolyongott a várban, ahol annyira otthon volt.

Nagy csodálkozással tapasztalta, hogy azok az ajtók, amelyek valamikor Erzsébet lakosztályába vezettek, mind be vannak falazva. Amikor megkérdezte, hogy kinek az intézkedésére történt ez, azt a választ kapta, hogy ez volt utolsó intézkedése a várúrnak. Akkor már felöltözve feküdt a koporsóban, és hűségese embereitől sorjában elbúcsúzott. Amikor a kőművesek berakták az ajtókat, ablakokat, a várúr magához intette a vak trombitást.

— Húzd meg a harangot — mondta neki.

A harang megkondult a toronyban, és ezalatt meghalt a nízseri várúr.

— Bizonyosan meghalt? — kérdezte önmagától. — Attól a hóbortos asszonytól még az is kitelik, hogy tréfát űz a halálból.

Dél elmúlt, és a hegyoldalon kanyargó ösvényeket mindig sűrűbb tömegben lepte el a környék népe.

Sokan még Lengyelországból is eljöttek, ahol halottak az excentrikus várúrról, aki némelyek állítása szerint férfiú volt, mások pedig azt állították, hogy nő. Ki tudott volna eligazodni a mendemondákon. Csak annyi volt bizonyos, hogy most meghalt a szeretett várúr, és temetése nagy látványossággal van összekötve.

A várudvaron gyászruhás vitézek sűrűgtek-forogtak. A lépcsőkön apródok álltak és páncélos, dárdás vitézek segítették le a környékbeli asszonyokról a kabajkát. Mindezt még az elhunyt várúr rendezte, intézkedvén temetése minden részletéről. A váron kí-

vül már rakták a máglyákat, ahol egész ökröket, bárányokat sütnek a köznépnek. A pincéből szünet nélkül gurították fel a boroshordókat a pincemesterek, és a földszinti nagy lovagteremben, amelyet négy óriási oszlop tartott, a szolgálók végtelen abroszokat kezdtek fölteregetni. A konyhában akkora tűz, mint tán a pokolban sem nagyobb, és mindenféle kellemes illatok tekeregtek a levegőben, érdeklődést ébresztve még azokban is, akik jóllakva indultak el hazulról. Hát még mennyire érdeklődtek azok, akiknek gyomruk történetesen üres volt, mint a legtöbb temetőlátogatóé.

A lipovnicai barátok se húzták a szertartást végtelenig. Elmondtak mindent, amit ilyenkor szokás —, hátul csendesén piszmogott néhány vénasszony és érzékeny lelkű cseléd.

Riminszky közvetlenül a koporsó mellett állott néhány megyei honorációrral, földesurasággal, akik idejében tudomást szereztek a temetés órájáról. Megszokott díszruhája volt rajta, csupán a jobbkarján sötétlett egy gyászszalag.

Úgy állott, hogy pillantása éppen a halott arcát érte.

Mozdulatlanul, leskelődve figyelte azt az arcot:

— Nem, Wart Erzsébet — gondolta magában —, nem fogsz túljárni a Riminszky eszén.

A halott arca meg se mozdult.

— Ismerem csalafintaságod, Erzsi — gondolta tovább. — Kíváncsi voltál a saját temetésedre, mint már annyi sokan. De engem nem tehetsz bolonddá.

A papok énekeltek, és a halott csendesén feküdt.

Egyszerre csak azt veszi észre Riminszky, hogy vagy egy tucat markos ember emelgeti a márvány-szárkófág több mázsa súlyú fedelét.

Az óriási márványdarab csendesén himbálózva

emelkedik a levegőbe. Rajta márványból faragott vitézi sisak, páncél és kard.

Emelik-emelik a koporsófedelet, még egy perc és örökre eltűnik az élők elől a nízsdéri várúr.

Riminszky ekkor nem tarthatta tovább vissza meg-rázó felindulását.

Egyetlen szökéssel az emelvényen termett, ott ahol a halott feje feküdt bíborpárnán.

— Erzsébet! — hörögte — ne hagyj itt.

Mintha valami derűs napsugár röppent volna ebben a pillanatban a halott arcába. De csak egy másodpercig tartott a jég-arc mosolygása. A következő percben zökkenve ereszkedett le a szarkofág födele, örökre eltakarva a nízsdéri várurat. Lakatosok nyúltak szerszámaikhoz, és kalapálva zárták le karvastagságú csavarokkal a koporsó födelét. Onnan már nem jöhet vissza, aki odabenn rekedt.

A gyászoló gyülekezet lassan elhagyta a kápolnát: a gyertyák, fáklyák, tömjén fullasztó levegőjéből siett mindenki szabadulni.

Mindenki rangja szerint igazodott. Nem volt semmi zavar. A köznépek nem jutott eszébe a lovagterembe menni, az urak pedig csak messziről szemléltek az ökörsütést.

A kiürült kápolnában nem maradt más senki, csak Rocskay Teofilusz doktor.

A doktor megvárta, amíg a mormoló hangok mindinkább eltávolodtak, aztán nekifogott a munkának. Vésővel és kalapáccsal dolgozott. Annyira sietett munkájával, hogy homlokáról sem volt ideje letörölni a verejtéket.

A véső a kalapács fáradhatatlan munkájának megtett az a következménye, hogy a szarkofág oldala megmozdult. Csendesen ajtó nyílt a koporsó oldalán és az ajtón először egy pár hosszú sarkantyú, majd

a hozzája tartozó skarlátszínű ruházatú vitéz is megjelent.

Ott állott Wart Erzsébet a kápolna közepén. Véből, húsból volt, és ép minden porcikája.

— Köszönöm, doktor úr — szólt kinyújtózkodva. — Nemigen bírtam volna már odabenn egy negyed-óraig sem.

A doktor nem felelt. A kinyitott márványajtót igyekezett visszaállítani helyére a szarkofág oldalán. De mivel egyedül nemigen bírt vele, felkiáltott végtére:

— Ugyan, nagysád, segíthetne a koporsója elzárásánál!

Az izmos Erzsébetnek csakhamar sikerült az, amivel a doktor hiába próbálkozott.

Ott állott a koporsó érintetlen mozdulatlanságban, mintha örök álmára készülne benne valaki.

Lépések hallatszottak az udvaron. A léptek egyenesen a kápolna felé közeledtek. Wart Erzsébet egyetlen szökkenéssel eltűnt a kápolna háttérében, ahol hosszú bársonyfüggöny takarta el a falat.

Riminszky jött vissza. A jó úr igen keserves állapotban volt, megszökött a torból és fáradtan ült le a szarkofág lépcsőjére.

A doktor ügyet sem vetett rá. Jéghideg nyugalommal indult az ajtó felé.

— Doktor, te kőszív — kiáltotta elkeseredve Riminszky —, maradj itt velem!

— Dolgom van — felelt Rocskay.

— A manóba! Az a dolgod van, hogy itt vagyok én, gyógyíts meg. Kinevezlek háziorvosomnak. Tudod, hogy ez nagy hivatal, zsíros, irigyelt... No, gyere, ülj ide és próbálj meggyógyítani.

A doktor komoly arccal jött vissza. Előbb a pulzusát tapogatta meg Riminszkynek, aztán a szívére nyomta a kezét.

— Baj van, amice. A masina odabenn ugyanis rendetlenül dolgozik. Jó lesz óvakodni a bortól, szivartól, zsíros pecsenyétől és egyéb gyomorrontó csemegéktől.

Riminszky dacosan tolta el a doktor kezét:

— Bolond kend — mormogta komoran. — Mostában akarok megházasodni, hogyan lehetnék tehát beteg?

— Nono — ismételte Rocskay. — A masina rendetlenül dolgozik. És az a legnagyobb baj, hogy nincsen olyan cigány, aki ezt meg tudná reparálni, ha elromlott.

Riminszky begombolta a kabátját.

— Visszavonom: nem kell ilyen ember háziiorvosnak. Menjen a pokolba az úr az ijesztgetésével. Én ugyan nem félek semmitől.

Rocskay csúfondárosan nevetett:

— Dehogy is fél. Egy kis szívszorultságtól is jobban fél, mint tizenkét medvétől.

MERRE JÁR A KÍSÉRTET?

Lenn a völgyi falucskában már hajnalt kukorikoltak a kakasok, a nízseri várban és a vár alatt még mindig tartott a halotti tor.

A vár pincéi kifogyhatatlannak látszottak, a pince-mesterek fáradhatatlanul gurították fel a hordókat. Új máglyákat raktak, új ökröket húztak nyársra. A konyhán előlről kezdték a sütést-főzést.

Az utolsó Kavaczky virágkora óta üres volt a nízseri vár, vendég elkerülte, konyháján csak éppen szokásból raktak tüzet. Most egyszerre fölelevenedni látszott a régi várélet, csak hogy fájdalom, mindenki tudja, hogy nem tart tovább, mint egy-két napig. A csata sebesültjei ekkorára ismét magukhoz térnek, kipihenik, kialusszák magukat még Nízseren, és ismét olyan csendesség lesz, mint ezelőtt volt.

Honeczkyék — a híresek —, Lestyenszky Kázmér Gácsországból, Lukai, az eperjesi legátus tartották legtovább a tort.

A nagy lovagteremből már mindenki elpusztult, a cselédek aludtak, kidőltek, csak az országos korhelyek nem adták be a derekukat.

Negyedik napon a félhomályos lovagteremben egyszerre különös nesz üti meg az ivók fülét.

A terem fekete falára ragyogó betűkkel vetette egy láthatatlan kéz:

— Menjenek kendtek már a pokolba!

Lukai fölhevülten vágta a földhöz a poharát:

— Boszorkányság — kiáltotta. — Hamar hozzatok tömjént, majd elfüstölöm én innen az ördögöt, hogy békén mulathassunk.

A többiek savanyú arcot vágtak. Egyszerre nagyon szolgálatkész lett valamennyi. Mind tömjénért akart menni.

— Hohó — szólt a legelső, a helyzet magaslatára emelkedve —, az eszme enyém volt, én hozom a tömjént.

És hosszú lábaival megelőzve a többit, legelsőnek hagyta el a várat.

Így aztán a legutolsó borozók is elhagyták a niszderi várat.

A hatóság a végrendelet iránt érdeklődött, de ekkor előállott Rocskay Teofil, és írásokkal igazolta, hogy a niszderi vár haszonélvezeti joga az övé. Aztán pedig alapítványé legyen — boldogtalan nők alapítványa.

Miután Rocskay uram állítását kétségen kívül igazolta, lassan kezdték elfelejteni a hóbertos niszderi várurat. Utóvégre mit is emlegettek volna rajta oly sokat!

De a niszderi várúr nem hagyta magát elfelejteni. Kísértet lett belőle, mint a környéken mondták. és a márványkoporsóból ki-kijött, amikor senki sem várta.

Legelőször Lipovnica és Cservenka között találkozott vele az országúton jámbor tót emberek.

Ugyanaz a ruha volt rajta, amelyben a koporsóban feküdt, a kezében hosszú hegymászóbot, és sietve ment a hegyeknek fölfelé. Igen sürgős dolga lehetett, mert nem fogadta a tótók köszöntését, holott életében igen nyájasan bánt velük.

Skarlát-ruhás alakja csakhamar eltűnt a hegyoldal fenyőbokrai között.

A tótók tátott szájjal bámultak utána... Aztán

futni kezdtek. Futottak, futottak, talán még most is futnának, ha Cservenkán nem jön velük szembe a szolgabíró kocsija.

De szembe jött a szolgabíró, és a tótok nyomban előadták neki a dolgot.

Angyalffy György, az akkori lublói főbíró figyelmesen hallgatta meg tótjait.

Mellette ült a kocsiban a segédje, annak odaszólt:

— Mindinkább bonyolódik a dolog. A múlt héten komoly, szavahihető emberektől hallottam ilyesmit, most pedig ezek a jámborok állítják.

— Tán még meg is mernétek esküdni arra, mit mondtatok? — kérdezte a tótok felé fordulva.

— Megesküszünk, pan szolgabíró! — felelték egyhangúan a tótok.

A kísértet pedig nem maradt meg a niszderi vár környékén. Másfelé is feltűnedezett.

Kóborolt, bolyongott a vidéken; a tótok eleinte rettegtek tőle, mint minden másvilági lénytől, de később csaknem megbarátkoztak vele. Igen jóindulatú, csön-des kísértetnek bizonyult.

Riminszky néha hallotta a kísértetről szóló híreket, de mert személyesen nem látta, csóválta a fejét, és nevetett az egész dolgon.

— A tótok képzelődnek. A tótoknak mindig kell valami, hogy foglalkoztassa a fantáziájukat, mert igen fantaszta, álmodozó nép a szláv nép. Egyszer a szentek járnak közöttük emberi alakban, másszor a halottak jönnek vissza. Pedig, akik odalenn vannak, nagyon jó helyen vannak.

Így beszélt addig Riminszky úr, amíg csak hírből ismerte a dolgot.

Különben is egyéb ügyei voltak, mint mindenféle bolondos kísértettel vesződni. Közeledett az esküvő napja. Lőcsén éjjel-nappal varrtak a varróleányok.

Asztalosok kalapáltak, fúrtak, faragtak a podolini házban is. Az öreg Mik fényes új lakatokat tett fel mindenhová, és naphosszat gyönyörködött a különös závarokban. Néhány kitűnő angol lakathoz jutott gazdája nagylelkűsége folytán, és miután részeire bontotta a lakatokat, meggyőződött arról, hogy azok jobbak minden eddigi ismert lakatnál.

A podoliniak lassan beletörődtek a dologba, Riminszky megbolondult vénségére; mindenkinek szabad egyszer megbolondulni, egyiknek előbb másikkal később.

A közvélemény hamar megnyugszik, ha nincs, ami izgassa. Itt pedig megnyugodhatott. A Riminszky menyasszonyáról mindössze annyit tudtak, hogy helyes, finom kisasszonykának nevelték attól a naptól fogva, hogy a Riminszky-házba betette a lábát. Először nyomban piros bocskorkákat kapott; a többinek Fintor uram, a cipész, az elmondhatója, aki halála napjáig emlegeti, hogy milyen kényes volt az egyszerű tót leányka, amikor az első pár cipőhöz mértéket vett a lábáról.

— Mintha már akkor is a Riminszky jövődöbelije lett volna.

Az esküvő előtti héten — nyárba hajlott már az idő, és szénaillattal meg juhtúrószaggal volt tele az egész Szepesség —, Riminszky Lőcséről jövet megpihent a toporci határcsárdánál. Talán eszébe sem jut neki megállítani büszke hintáját, ha észre nem veszi, hogy bár éifélre járt az idő, a csárdában világosság van, és valami reszketeg trombitaszó mormogott az alacsony ablakok mögött.

Egyszerre — maga sem tudta hogyan —, megkívánt egy ital bort, a rongyos csárda borából, bár otthon aszút ihatott volna; megkívánt egy rongyos vándor muzsikást, és főként szerette volna, még egyszer le-

génységében, a tenyerével ütögetni a csárda füstös mestergerendáját.

Ezután úgyis vége — gondolta magában jóleső szomorúsággal —, otthon ülök feleségem szoknyáján.

(Ilyen lágyan is gondolkozott néha Riminszky úr, bár ezt róla senki sem tétélezte volna fel.)

A négylovas hintó bekanyarodott a csárda kopár udvarára. A huszár leugrott a bakról — hetyke abauji gyerek volt —, és a kardja tokjával megzörgette a kocsmá ajtaját.

— Hé, zsidó — kiáltotta. — Bújj elő! Vörös betűvel írták neked ezt a napot a kalendáriumba, bár semmiféle ünnep nincsen.

Riminszkynek tetszett az ilyen beszéd. Megsodorta a bajuszát.

— Csak keményen, Peti fiam.

A huszár megrugdalta az ajtót, és a csaplár előbújt. Jámbor zsidóember volt, aki a nyavalyás hegyháton csak úgy tudott megmaradni, hogy mind a tíz körmével a rögökbe kapaszkodott. Különben rég elfújta volna valami szél a hegyről — vagy pedig elüldözte volna a nyomorúság. Négyrét hajolt, amikor a hintós uraságot meglátta. Tudta, hogyne tudta volna, hogy ki ez az uraság odabenn a kocsiban. Tán a tetőt is felgyújtotta volna, ha Riminszky éppen azt parancsolja.

— Ki mulat odabenn? — kérdezte Riminszky szigorúan. — Nem tudod, hogy tilos éjszakának idején devernýálni?

A zsidó kezét-lábát mozgatta:

— Könyörgöm, méltóságos úr, csak egy vak muzsikuszik iszik magában. De aranypénzzel fizet. Valódi jó arannyal. Szegény ember vagyok, esztendőszám nem látok aranyat. Miért ereszteném tovább a jámbor muzsikust, amikor máshol is csak találna csárdát?

— Nono — dűnnyögte Riminszky. — Valami rosszban járó ember lesz ez a te muzsikusod. Majd a szeme közé nézek.

Kíváncsiságtól ösztökélve nyitott be az ivóba, amelyben egy árva mécses pislogott. A fal mellett a lócán egy bolyhos, fehér ember ült, a lábánál fényes szemű fekete kutyácska. Riminszky nyomban megismerte:

— Hé, Péter bátya! — kiáltott fel. — Megismered-e a hangom?! Mi szél vetett ide?

A világtalan ember fölemelkedett a lócáról:

— Kezedet csókolom, Riminszky uraság. A kutyám vezetett ide, mert most az gondoskodik rólam, mióta árva lettem.

— Hát az aranyakat is a kutyádtól kapod?

A vak ember megvakarta a fejét.

— Jaj, azok az aranyak! Bár már ne volna egy fia se belőlük. Azok az aranyak kergetnek engem, nem hagynak nyugodni békességesen. Mert tudd meg, uram, hogy mikor temetés volt nálunk, valaki egy zacskó pénzt nyomott a markomba, és szó nélkül kitessekelt a várból. Mentem volna magamtól is, mert mit is csináltam volna tovább uraság nélkül? Meghalt az uraság, oda a szolgaság. Hát mentem...

Amikor Lipovnicára érek, belenyúlok a zacskóba, hogy majd egy kis italt veszek rajta, hát a kocsmáros zsandárt, tolvajt kiált! Itt van egy ember a Jánosik bandájából! kiáltozta legharsányabban. Én pedig megtudtam, hogy a zacskóban csupa aranypénz volt.

Én se voltam lusta. Látni nem látok ugyan, de a lábam még elég jó. Neki az országútnak, a hegyeknek. Engem bizony ne bántson senki azért, hogy egy zacskó aranypénzem van.

De uram, nem tudtam nyugodni, nem tudtam aludni, nem tudtam megpihenni. Amerre mentem, ahol

megfordultam, mindenütt rablónak, zsványnak tartottak. Már éppen a Poprádnak akartam menni. Jaj be szépen csalogatott a folyó! A jó sorsom ekkor összehozott egy vak koldussal. Annak két kutyája is volt, amelyik vezette. Velem egy se volt, megvettem tőle az egyik kutyát.

— Erre rábízhatod magad — mondta a koldus —; ez csak olyan helyre vezet, ahol nem kell zsandártól tartani. Ez a kutya az útszéli árkokat meg a rejtett csárdákat szereti. A másikat azért tartom meg, mert ez meg vásárookra, sokadalmakban szeret kóborolni. Ez a kutya, amit neked adok, eddig csak úgyis kárára volt a mesterségemnek.

Így jutottam én a toporci csárdába, nemes Riminszky uram. Itt nem csap lármát a csárdás, ha aranypénzzel fizetek neki; mert az aranypénz valódi. — De azért már szeretném, ha egy se volna belőle.

Riminszky nevetett is, meg a fejét is csóválta ennek a tragikomikus történetnek a hallatára.

— Hát aztán hol tartod az aranyaidat, hogy eddig el nem vették tőled?

— Azt nem mondhatom meg, uram — felelt komolyan Péter zenész. — Ha fizetni kell, a kutyám fizet helyettem A szájából kiejt egy aranypénzt; ami viszszejár, azt is szájába veszi. Hány liter bor van fizetni való, kocsmáros?

— Tizenkettő, tekintetes úr — felelt arcátlan nyugalommal a csárdás.

— Fizess, Filkó! — szólt a trombitás, és a kis fekete kutya kimászott az asztal alól, s egy kerek aranypénzt ejtett az ivó keményre vert pádimentumára.

A kocsmáros hamarosan számolt. A kutya szájába vette a visszaadott pénzt, és hallgatva ült vissza vak gazdájához.

Riminszkyt módfelett mulattatta ez a dolog. Különben is igen jó kedve volt. Igen nagyokat kacagott, és utána mélyen elhallgatott.

— A macska tudja, mi van ma velem? — mormogta, közelebb húzva székét a trombitás asztalához. — Ma úgy szeretek mindenkit, hogy legjobban szeretném megölelni az egész világot. Téged is, Péter, a kutyádat is, Péter. Fújj egy nótát, öreg, azokból a régiékből, amikor még Kavaczký úr verte a sarkantyús csizmáját a gerendához meg a pádimentumhoz!

— Kavaczký úr — mormogta az öreg — nagyon jó úr volt.

A szájához illesztette a vén, horpadt hangszert, és fújni kezdte. Mintha a Kavaczký nevének az említésére megmozdult volna valami láthatatlan verkliszerkezet odabenn a trombitában, a kürtből a Rákóczi dallamai tódultak ki. Fújta az öreg elboruló arccal, Riminszky pedig fejét öklére támasztva hallgatta.

— Mégiscsak más világ járta — mormogta, mikor a nóta elhallgatott.

Egy percig a mécses lángjába mélyedt a tekintete, aztán duhajon az asztalra csapott:

— Egy hordó bort ide, kocsmáros!

Két perc múlva az ivó közepén állott a bor. Riminszky előparancsolta a legnagyobb ivóedényeket, amelyek a csárdában voltak, kétliteres üvegeket. Az egyiket a trombitás elé állította, a másiktól maga ivott.

— Igyál, Péter... Mintha Kavaczký úrral innál.

A vak ember felemelte a hatalmas üveget, és le sem tette addig, amíg egy korty maradt benne. A szájával lefelé fordította az üveget, és egy csepp sem jött ki belőle.

Riminszky nevetett ezen, és habozás nélkül követte a trombitás példáját.

— Tartsd ide a kezed! — szólt a vén emberre.

Az üveg száját a Péter tenyerébe fordította. Abban az üvegben sem maradt egy csöpp bor sem.

A világtalan zenész kifejezéstelen arcára mintha valami rendkívüli öröm szállott volna.

— Így volt, uram, bizony így volt! — dohogta, mintha életének legkedvesebb emlékei jutottak volna eszébe. — Akkoriban még láttam is egy nagyon keveset. Láttam Kavaczký urat. Nem is bánom, hogy azóta már semmit sem látok. Mi az ördögöt láttam volna?

Riminszky töltött és ivott.

Péter egy tapodtat se maradt mögötte. Versenyt ivott Riminszkyvel.

— Ördögöd van, Péter — mondta egyszer Riminszky, megtörülve verejtékező homlokát. — Másféle ember a helyedben már régen az asztal alatt ülne.

— Te sem ülsz az asztal alatt, uram!

Riminszky erre megint dohogott valamit. Az arca már tüzes volt, a szeme vérben forgott.

— Pedig valamit kérdezni akartam tőled, Péter, most magunkra vagyunk. A kocsis meg a hajdú rézség. Talán ellopják a lovaimat, azt sem bánom most... Semmit sem bánok. Mit ér nekem már az egész világ!

Újra az asztalra ütött. A kocsmáros betoppant.

— A legerősebb pálinkádból, szomszéd — parancsolta Riminszky. — Ez a csiger nem nekünk való! Add a hajdúmnak, kocsisomnak.

A csapláros alázatosan mosolygott.

— A minap lengyelek jártak erre, és egy nagy butykost itt felejtettek.

— Ide vele! — harsant fel Riminszky. — A lengyel pálinkában van tűz, van erő, van benne fantázia. A lengyel pálinkától vagy véreset álmodol, mint egy

csatatér vagy fehérét, mint egy menyegző. Középút nincs. Én ma fehérét fogok álmodni.

A világtalan ember erre csak csendesesen emelgette magát:

— Az álmoknak nem parancsolsz, Riminszky úr.

— De igen. Mindig azt álmodom, amit akarok. Még az apámtól tanultam, hogy este lefekvés előtt csak itallal és asszonnyal szabad foglalkozni. Fájdalom, itt nincs asszony. Mert később arról álmodik az ember.

— Helyes, helyes — bólongatott a vak ember. — Kár, hogy itt nincs asszony.

A csapláros a pálinkával a szobába lépett. Lapos, nagy üveg volt az, szalmába, vesszőbe fonva. Ökölnyi ólomfeje volt, és nagy pecsétek lógtak a nyakán, mint valami dekrétumon.

Riminszky próbálta kibetűzni a pecsétek felírását, de nemigen ment neki.

— Szaniszló király pincéjéből való, érzem a szagáról — szólt a vak ember. — Kavaczký úr mellett a szagáról tanultam megismerni mindenféle italt.

— No hát ígyunk Szaniszló király égett borából — kiáltott fel Riminszky.

A trombitás egyre fújta Kavaczký nótáját. Péter bátyó ivott, de lassan-lassan rajta is erőt vett a nehéz pálinka, mint akár Riminszky úron. A trombitát le-letette, nagyokat szuszogott, és olykor beszédeket intézett a kutyájához, mintha legalábbis az öregapjához beszélgetne. A kutya figyelmesen hallgatta a szónoklatot, és bizonyára felelt is volna rája valamit, ha felelni tudott volna.

Riminszky úr egyszer elérkezettnek látta az időt, hogy megkezdje annak az elmondását, ami egy darab idő óta a begyét nyomta.

— Péter bátyó — kezdte —, mi már nagyon régen ismerjük egymást. Együtt voltunk rossz napokban, jó

napokban. Meg fiatalabb is voltam, meg kend is fiatalabb volt, amikor megismerkedtünk.

— Akkor még láttam is valamicskét — mormogta a vak ember. — Az arcodra még emlékszem, nemes uram. Nagy, bozontos fekete hajad volt. Nagy bajuszod, mint egy kandúrnak. A szemed fényes, mint a medvéé. Jól mondtam-e?

— Úgy van, úgy van, Péter bácsi, de még ma sem vagyok sokkal öregebb. A macska tudja, valahogy takarékoskodtam az időmmel. Nincsen olyan ember a határban, akit földhöz ne vágnék; nincsen olyan menyecske, akire ne kacsintanék, ha akarnék.

— Az a menyecskék dolga — zörgött Péter —, én már nemigen tudok különbséget tenni asszony meg férfi között.

— Hallgass ide, Péter. Azt kérdezem én tőled, öreg, sok mindent tapasztalt embertől, hogy igazán meghalt-e az, akit mi a nízsdéri várban eltemettünk? Halott volt-e az, akit a koporsóba tettünk, vagy pedig élő? Igaz-e, hogy itt kísért a környéken?...

Péter Riminszky úr felé fordította arcát és nagyot hallgatott.

— Mit akarsz tudni, nemes uram? — kérdezte csöndesen.

— Azt, hogy hol van a nízsdéri várúr, ha ugyan megvan még valahol a nízsdéri várúr?

A vak ember fölemelte a karját, és Riminszky feje fölött mutatott a szoba háttérébe:

— Ottan a hátad mögött, nemes uram.

Riminszky megfordult. Mintha villám érte volna, meredten, mozdulatlanul maradt egy percig. Aztán hörögve fölugrott.

— Hé, kocsmáros, kocsmáros! — ordította.

Az alak pedig mozdulatlanul állt.

Skarlátpiros középkori ruha volt rajta, a fején

aranyos sisak, és könyökével arra a hosszú meztelen pallosra támaszkodott, amely olyan volt, mint a régi hóhéroké.

Nem szólt, csak állott mozdulatlanul, és Riminszky-re függesztette szürke, jéghideg szemét.

— Eljöttem veled leszámolni, Riminszky — mondá mély, zengő hangon.

Riminszky eltakarta az arcát. Mintha a hideg rázza volna, vacogott a foga.

A vak trombitás csöndesen kibotorkált a szobából annál a szíjnál fogva, amely a kutyája nyakában volt.

— Riminszky, tudod mivel tartozom neked, és mivel vagy adósom nekem?

Riminszky, a nagy bozontos ember szepegeve állott a sarokban, mint egy gyerek.

— A szeretőm voltál, az életem voltál, mindenem voltál és megcsaltál, elhagytál.

— Amióta ismertél, tudtad, ki vagyok. Asszony, akibe három férfinak a bátorsága, szíve és esze szorult. Senki sem tudta, csak te, hogy gyémánt vagyok, nem pedig sárgolyó.

— Hóbortos voltam, mert az akartam lenni a kedvedért. Éltem szeszélyeidnek, rabja voltam szenvedélyeidnek — mindened voltam. Mivel fizettél ezért?

— Elhagytál, megcsaltál. És akiért eldobtad az én gyémánt szívemet, az egy darab sár. Egy kis nőstény macska, amelyet csak véletlenül nem dobtak a folyóba akkor, amidőn a világra jött.

— Ellöktél, pedig tudtad, hogy nem nyugszom bele, hogy többé ne szeress. Kinevettél és kigúnyoltál, pedig tudtad, hogy inkább tört verhetnél volna a mellembe, azt is inkább tűrtem volna. Még csak annyiba se vettél, mint egy elkergetett rossz cselédet — az utamat is elfelejtetted kiadni. Csak elmentél, hogy soha többé vissza ne jöjj.

— Kázmér, az egész életemről számolok most veled. Arról az életemről, amely fiatalságomtól a tied volt. Megölted a kedvesemet, elvetted a vőlegényemet, nyomomban voltál, akármerre bujdosam előled. Végül elhoztál a sziklavárba, és ott elrejtettél a magad számára hétszeres lakatok mögé.

— Riminszky Kázmér, álmatlan éjjeleken sohasem látod a „diák” kedves, rózsaszínű arcát? Barátod, Kavaczký György nem költ fel néha, hogy a füledbe dörögje: te csalfa, hűtlen, gaz barát? Sohasem látod, hogy mindig mindenkit megcsaltál? Hazug és csalfa voltál.

— Végül egy gyémánt akadt a kezedbe, amelyet ugyancsak össze akartál zúzni, de a gyémánt erősebb volt a te kemény kezelnél is. A gyémánttal nem bírtál...

— A föld alá mentem, hogy onnan visszajöhessenek.

— Most itt vagyok. Mit gondolsz, Kázmér, miért vártalak meg itt?

Riminszky lassan leereszkedett egy sarokban levő ládára. Arcára tapasztott kezeit levette és zavarosan, csudálkozva nézett körül.

— Ó, Erzsébet — suttogta mintegy félálomban.

A pallos megvillant a skarlátruhas alak kezében.

— Tudom, hogy nem félsz a haláltól, Riminszky Kázmér. Mitől is félsz te tulajdonképpen?

— Tőled, te megholt asszony visszatérő árnya.

— Tőlem se félsz. Hazudsz, nem hiszek neked. Attól a kis nyavalyás macskától félsz csupán, akinek cérnaszálon csüng az élete.

Riminszky ijedt mozdulatot tett.

— Ne bánts az ártatlant.

A pallos nagyot koppant a földön.

— Hát a diák nem volt ártatlan? Nem volt fiatal, kedves és szeretetreméltó, és te megölted őt?

— Kavaczký ölte meg.

— Hazudsz, hazudsz, Riminszky... Halld, hogy mindent tudok. Halld meg, mielőtt örökre elválnánk, hogy mindig tudtam mindent. A diákot te ölted meg. A kezeden pisztoly volt, amikor Kavaczký Györgygel szembe állítottad az én szerelmesemet. És a te pisztolyod terítette le őt, szegényt.

Riminszky felhorkant:

— Nem igaz, nem igaz...

A kísértet toppantott a lábával.

— De igaz. Sok esztendő előtt a sors egy bolyongó, csavargó vásári költőt vetett utamba, aki verseit a népnek szavalta, amely röhejjel kísérte. Ennek a félvad állapotban levő csavargónak a neve Schiller volt. Ugyanaz a Schiller, aki tanúja volt a gyilkosság-nak...

Riminszky megtörtén mormogta:

— Mert téged szerettelek. Csupán téged szerettelek...

— Gyilkoltál, csaltál, raboltál értem. És most elhagysz, eldobsz, elfelejtesz. Ó, Riminszky, ha tudnád, hogy mennyit szenvedek! Jer ide és mondd, hogy még mindig szeretsz. Jöjj és csókolj meg. Mondd, hogy az enyém vagy, csupán az enyém vagy...

Riminszky fölemelkedett, és tétovázva közeledett.

A kísértet kitárta karját.

— Az ajkamat csókold meg. Jöjj, Riminszky, jöjj.

A férfi már ott állott a kísértet előtt. Annak vészes, őrlítő tűz lángolt a szemében.

— Jöjj, jöjj — sóhajtotta, és Riminszky ebben a percben arccal bukott a földre.

Az üveges hintó robogott a podolini úton a négy fehér lóval. Benne Riminszky úr ült, és fejét hátrahajtott. A nyári hajnal fölébredt a hegyek fölött, és az út mentén a virágok felemelték fejüket. Repült a fogat, előtte a négy fehér lóval. És benn mozdulatlanul ült a díszruhás férfi.

A podolini ház előtt megállott a hintó. Benn mély kondulás, és a kapu feltárult. Az öreg Mik kacskaringós lábain sietve üget az udvar fenekéről. Kinyitja az udvar ajtaját.

— Uram, nemes jó uram!... — kiáltja tele tudóból.

De Riminszky nem mozdul.

Az öreg Mik rázza jéghideg kezét, de mindhiába rázza. Odabenn nem mozdul Riminszky úr — többé már sohasem mozdul. Holtan jött haza a menyasszonyától.

ANCSURKA

Podolinban mást nem mondtak, mint csupán azt, Riminszky urat is utolérte az, amit ő olyan nagyon keresett. Hisz emberi számítás szerint nemigen lehet az ifjúságot és lenge szerelmet visszavarázsolni. Azon szerelmet, mely dalra nyitja fel az ajkakát, és a szíveket megdobogtatja...

Riminszky urat csendesesen eltemették; más nem sírt utána, mint az öreg Mik, akinek utóvégre volt mit siratni régi gazdáján.

Riminszky úrral nem sokat komédiáztak. Szépen betették a föld alá, ahová való volt, és erre nyomban elcsendesedett volt minden.

...Lőcsén pedig varrták, varrták a menyasszonyi ruhát. Már készen volt minden az utolsó öltésig, és a templomokban hosszan harangoztak a nagyságos Riminszky úr tiszteletére, amikor híre futamodott, hogy a menyasszony árva. A kis Ancsurka szerelem nélkül maradt, mint a fiatal rózsafa, amelyről minden virágot letépnek.

Riminszky úr már halott volt, és Mik az ajtókat csupán abból a szempontból zárta be, amely szempont neki a legkedvezőbb volt. Tudniillik, szerelem szempontjából...

Ancsurka nagyon búslakodott, Marczinkáné még nagyobbakat búsult, és Lőcse városában sem igen akadt senki, aki örült volna a Riminszky úr váratlan halálának.

Hisz a legnagyobb úr utazott el innen a Riminszky Kázmér alakjában... el az egész Szepességből!

És mikor már magas domb állott a podolini temetőben, amely domb fölött fekete fakereszt jelölte a Riminszky másvilági helyét — történt, hogy Prihoda Anna elérte azt a szabadságot, amely után életében vágyakozott.

A nízseri vár némán, mozdulatlanul nézi magát a hegytetőről a Poprád rohanó vizében.

Néma a vár és környéke kihalt. A nagy kaput sohasem bocsátják le, és a bástyák fölött nem kanyarog a kémény füstje. A hegy lábánál fekvő rongyos falucskában úgy tudják, hogy odafent nem lakik senki. Rocskay doktor, a vár gondozója minden harmadik hónapban megjelenik, és megnézi a gyermekfej nagyságú lakatokat.

És a várban néha mégis hárfapengés hallik csöndes éjszakákon, pásztorok, kóborlók hallgatják a vár körül a különös zenét, amíg az csöndesen el nem szunnyad az éjszakában.

— A kísértet jár odafönn — vélik a nízseriek, és nem törődnek a dologgal. A kísértet tehet, amit akar, senki sem áll útjában. Igen csöndes, jó magaviseletű kísértet, mintha csak a tótok megjutalmazására vándorolt volna erre a vidékre. Hiába, a nízserieknek szerencséjük van!

A hegyeken elterülő nagy, néma erdőségekben, sötét völgyekben, alkonyi órákban néha szembe találkoznak a skarlátruhas kísértettel, amint lehajtott fejjel, bánatba merülve kóborol, mintha örökkön-örökké valamit keresne, amit soha meg nem találhat.

Ha zivatar orgonáz a hegyek között, és a mennykő belecsapkod a hegyormokba, sudár fenyőszalakba — a kísértet künn jár az égiháború közepette a szabadban. Meg-megáll a hegyormokon, és hosszan hallgatja

az égi dördüléseket, belemereszti szemét a villámok vakító fényébe.

Az eget beírják a kék, tüzes vonalak, fölszántják a látóhatárt, mintha megvadult paripák tűzét ragadnák tova az ismeretlen országokba — elhallik a moraj, a nehéz égi szekerek tovaöörögnek országutakon, a kísértet pedig áll merőn valamely sziklacsúcson, s szemét az égre veti.

A tótok keresztet vetve nézik a skarlátpiros alakot, s dehogy is mernének a közelébe menni. Pedig mindenki tudja a környéken, hogy a kísértet senkit sem bánt. Sőt aranypénzeket dobál néha a hegytetőről a völgyben elhaladó vándor lábához. Az aranypénz éppen úgy cseng, mintha valódi volna — pedig hát macskát valódi, gondolják a tótok.

A Kárpátok földet rengető, egetverő zivataraiiban a régi vár megkopott. Persze, nem volt senki, aki új zsindeletet tett volna a régi helyébe, a falat nem vakolták, és a nagy kövek eresztékeibe belopódzott a víz. Ezeken a csendes, ártatlan vízcsöppeken már sokszor beköltözött a romlás régi, örök időkre szánt épületekbe. Mintha a vízcsöppeknek egyéb gondjuk sem volna, mint a mulandóságra oktatni a köveket. S a nagy kövek megmozdultak, tovább csusszantak helyükből, és ha a gyík kidugta zöld fejecskéjét az északi bástya repedései közül, ijedten láthatta fényes szemével, hogy a bástya csaknem a meredély szélére csusszant már. A bástya felső része mintha előremászott volna, és a húszöles mélységbe pillant alá. Vajon mi történik odalenn? kérdik tán magukban a nagy kövek, amelyeket évszázadok előtt fölcipeltek.

Ennek a kiugró bástyának a tetején látták legtöbbször a kísértetet. Néha, különösen olyan éjszakákon, amikor a hegyek hátát csillámló lepellel borította be a holdfény, őszhajú fenyőfák álldogáltak a hegyolda-

lakban, és a denevérek ezüstfelhőkön utaztak tovább a dolgaik után — néha napokig állt vagy ült mozdulatlanul az ezüstruhás kísértet odafönn a bástyafokon.

Ilyenkor kíváncsi emberek annyira megközelítettek, hogy még azt is látták, hogy hamuszürke szemében olyan mélységes mély bánat lakik, hogy az már a bánatnál is több... Persze, amint a kísértet észrevette, hogy leskelődnek reá, nyomtalanul eltűnt. Mint-ha a föld nyelte volna el; a bástyák, a sziklák. De hiszen azért volt kísértet!

Egy havas novemberi éjjelen, amikor a hegyek között éles szél süvöltözött, és a fenyőfák dideregve csapkodtak kopasz gallyaikkal, azon a mély hegyi úton, amely a nízsdéri várnak kanyarodott, egy bozontos fejű vak ember bandukolt, kezében szíjat tartva, amely egy kis fekete kutya nyakába volt erősítve. A vén ember elveszítette valahol a kalapját, a haját szétzilálta a szél, mintha egy csomó fehérszárnyú madár röpködne az öreg fej körül.

Ment az öreg, mendegélt a kegyetlen éjszakában és a kutyájával beszélgetett:

— Filkó, nézz jól körül, nem látod valahol a bizonyos kísértetet? Egy hónapja jövünk már, ugye, Filkó, amikor hírét hallottuk a nízsdéri kísértetnek. A kürtöt a hátunkra kötöttük és elindultunk. Jöttünk, jöttünk...

Filkó letelepedett az út közepére, és ez annyit jelentett, hogy a gazdája fáradt. Pihenni kell neki.

Az öregember kifújta magát, és a hajába kapaszkodott.

— Jaj, be hideg csókjai vannak az éjnek! Ez a novemberi hó még nem az igazi, becsületes hó. Ez csak olyan, mint az agg ember szerelme: több benne

a könnyecsepp, mint a mosoly. Vízze válik nyomban. Ugye, Filkó, jobb volna odabenn ülni valamely csárda ivójában, és mással csókolózni, mint az éjjellel. A borral csókolózni, Filkó, öreg Filkó?

Megsimogatta a kutyát, és ellágyulva dörmögte:

— Semmit sem vethetünk egymás szemére, Filkó; egyforma korhelyek vagyunk. Addig még csak nem is tudtuk magunkat jóformán kialudni, amíg az utolsó arany el nem gurult a nízseri örökségből. Bezzeg azóta alszunk bőven, öreg Filkó.

A kutya megindult, és a vak ember a nyomában.

— A helikont se fűjjuk másnak, csak a magunk mulattatására, Filkó — sóhajtotta.

— Az ivókban azóta se ülnek olyan sokáig a fuvarosok, mint amikor Péter bátyó táncolt ott. Ültek, és néztek bennünket, vén Filkó, mert senki úgy nem tudott mulatni, mint mi. Most pedig, mert minden elfogyott, jövünk Nízserre, és keressük a kísértetet, aki aranyakat szokott a völgybe dobni. Ha az aranyokról nem hallottunk volna, tettünk volna egy lépést is, öreg Filkó? Ugye, nem, vén kutya? ... De hát hallottunk az aranyokról. Ez a nízseri várúrra vall, gondoltam magamban. Te meg azt mondtad, Filkó, hogy a nízseri várúr még kísértet korában sem feledkezhet meg teljesen régi szolgájáról. Háttha ad újból azokból az aranyakból? Nem látod sehol a kísértetet, Filkó?

Odafönn jártak a várban, a bástya alatt ... A kutya vonított, és a vak ember hallgatózva állott mögötte.

— Jár itt valaki? — kérdezte és megfordult, mintha lépéseket hallott volna.

De szavára nem felelt senki, csak a szél süvöltött tova a falak között.

Tapogatózva ment előre, amíg olyan helyet talált,

ahol nem érezte a kegyetlen szelet. Itt leheveredett a földre, és kutyáját simogatva, halkán beszélt hozzá: — Néha azt hiszem, Filkó, hogy te nem vagy más-mint az öreg Poprád, az én régi barátom. Vagy legalábbis Poprádnak a fia ... Itt éltünk sokáig ezek között a falak között. Voltak víg és szomorú napok; néha daloltunk, máskor búsultunk, de mindig csak megvoltunk valahogyan. De most sehogyan sem vagyunk.

— Előbb, legelőbb elment Kavaczký úr. Semmi baja sem volt, mégis itt hagyta a hordókat és a régi üvegeket. Azután jött a kisasszony, akinek néha sarkantyús csizma volt a lábán, máskor pillangós papucs. Itt járt a kisasszony a derék Riminszky úrral; suttoztak, csókolóztak — azután ők is elmentek. Csak a vén trombitás, Péter bátyó maradt itt, pedig ő volt mindnyájuk között a legöregebb. Hallod-e, Filkó? Péter bátyó volt a legöregebb, és ő maradt itt legtovább...

A szél dúdolt a falak fölött, és a vén trombitás lehajtotta a fejét. Egyszerre összerázkódott. Hideg kéz érintette meg s érezte, hogy valaki megállott előtte: — Te vagy az, Péter? — kérdezte egy mély hang. — Hogyan kerültél ide?

Péter kinyújtotta a karját:

— Az aranyak elfogytak, eljött vissza az öreg Péter, mert máshol nem tud lenni, csak ebben a várban. Vagy élni, vagy meghalni, de mindig itt lenni, ahol Kavaczký úr lakott valamikor.

A szél zúgva vágta a havat az udvar mélyére, a hideg kéz megszorította a Péter kezét.

— Én sem tudok innen elmenni, se életemben, se halálomban. Tudod-e, hogy ki vagyok én? Én a kísértet vagyok.

A vak ember felelt:

— Mintha látnálak, asszonyom. Piros ruhád van és

bánatos szemed. Itt állsz előttem, és nagyon szomorú vagy. Mint egykor a toporci határcsárdában megálltál Riminszky úr háta mögött — de Riminszky úr most nincs itt.

— Ő meghalt igazán. Péter bátyó. Véle nem tréfált a halál, mint velem. Elment, hogy többé vissza ne jöjjön. Hiába keresem mindenfelé, meg nem találhatom. Lenn fekszik mélyen a föld alatt, karja összefonva, és fölötte bánatosan suhan el a szél. Egyedül vagyok, senkim sincsen... Péter bátyó, maradj itt velem, nálam... Úgy sem lelheted föl máshol a helyed.

Péter intett galambősz fejével.

— Itt maradok.

A kéz megszorította a kezét:

— Itt maradsz, és mindig arról fogunk beszélgetni, hogy milyen volt Kavaczký György, milyen volt Riminszky Kázmér. Ezekről a nagy jó urakról fogunk mindig, mindig gondolkodni... Itt maradsz, Péter bátyó, hogy néha megszólaltasd a trombitádat? Ha ezeknek a nagy jó uraknak névnapjuk vágyon.

— Ha névnapjuk vágyon — felelt Péter.

A kísértet megfogta az öreg Péter kezét, és bevette a várba a rejtett úton.

Ebben az időben Toporcon egy régen holtnak vélt férfiú házat és földbirtokot vásárolt. A jó Prihoda János tért vissza Amerikából tizenöt esztendei távollét után, és csinos vagyonkát hozott a tengeren túlről. Föltalálta Ancsurkát, és nagyon boldog volt a vén tót ember. Mister Prihoda, ahogyan Toporcon nevezték. Kinevelődött az új világban. Fényes csizmát hordott és mindennap borotválkozott. Előkelőbb férfiú nemigen akadt nála Toporcon, míg leánya, akinek Riminszky úr föltaalált végrendeletében egész vagyó-

morú
gáll-
y úr

éfált
e jöj-
atom.
a, és
sen-
ná-

getni,
volt
gunk
Péter
Ha

beve-

vélt
hoda
ávol-
túl-
a vén
evez-
hor-
érfiú
tinek
agyo-

nát hagyományozta, a Szepesség leggazdagabb leányzója volt. A podolini házban ott maradt az öreg Mik és hozzá költözött Marczinkáné, míg Ancsurka apjával, az előkelő misterrel nagyobb utazást tett, hogy elfelejtse Riminszky urat, a nízseri várat és a többi szomorúságot.

Mister Prihoda a világlátott ember gyakorlottságával tette meg az előkészületeket az elutazáshoz, és fényes csizmái úgy nyikorogtak a podolini kövezeten, mint egy grófé. Általában igen büszke volt az amerikai gentleman, és még a főszolgabíró is kezet fogott vele. Fájdalom, Korinszky, a toporci kovács már nem élt akkor s így elesett azon nagy megelégedettségtől, amelyet érezhetett volna, hogy jóslata beteljesedett.

Utazott Ancsurka virágok között rózsás tavaszi tájak felé ... A podoliniak még látták rózsás arcát, tündöklő kék szemét és szőke fejét, amely fölé a sors áldólag terjesztette karjait. Utazott messze országokba, és sokáig nem hallatszott felőle hír.

Egyszer aztán híre támadt, hogy Ancsurka férjhez ment. Valahol a Riviérán érte utol Hymen aranyos szárnyaival, bizonyos Angyalffy Gábor nevű lublói úriember volt az a szerencsés, akit Ancsurka kezével boldogított. Ennek az Angyalffy Gábornak az édesatyja volt az, aki sok esztendő előtt a toporci országúton szánkójába vette az elárvult, világnak indult tót leánykát. Vitte, vitte Ancsurkát a szánkó az ismeretlen jövő felé a podolini országúton. S immár elérkezvén az ismeretlen országba, a jövő kitárult előtte, és kezét nyújtotta azon kedves fiatal lublói embernek, aki hazai tót nyelven vallott neki szerelmet.

Az esküvőt a vén lipovnicai kolostorban tartották meg, és az öreg barátok nagyon örvendeztek, hogy kolostorukat ilyen kitüntetés érte. Ott volt a Szepes-

ség apraja-nagyja. Eljöttek a toporciak hosszú szeke-reiken, és eljöttek a lublóiak, még Lengyelországból is eljött néhány úriember, mint ahogy a nevezetes névnapokra, temetésekre és esküvőkre el szoktak jönni.

Mister Prihoda igen komolyan fogadta az urak üdvözlését, gratulálását:

— Tudtam én mindig — szólt határozott hangon —, hogy kincsem van a leányomban. Csakis miatta jöttem vissza szabad Amerikából.

A násznép között ott volt egy öreg vak ember trombitával a hátán, és egy kis fekete kutyával előtte. A szertartás után ő is előre furakodott a tömegben, és a templomajtónál elébe is került a boldog párnak.

— Péter bátyó — kiáltott föl boldogan Ancsurka. — Maga is eljött? Be jól tette, hogy nem felejtett el.

— Mit akar az öreg gentleman? — kérdezte mr. Prihoda.

— Nizsderről jövök. A nizsderi halottaktól hozok üdvözlést — mormogta Péter bátyó. — És ezt a kis ajándékot.

Ragyogó gyűrűt vett elő tüszőjéből és átnyújtotta.

Ancsurka kissé elsápadt. Megösmerte a gyűrűt. Wart Erzsébet ujján viselte azt akkor, amikor ő a nizsderi várban szolgált.

— Köszönöm — felelt remegő hangon. — Tiszteletem a nizsderi halottakat.

Péter bátyó eltűnt a tömegben. Hiába keresték később, nem tudták megtalálni a vak embert.

Ancsurka nagyon boldog asszony lett. A podolíni Riminszky-házból már gyermekek vidám kiáltozása hallatszott, az öreg Mík mindig újabb és újabb

Angyalffy-csemetéket hordott a hátán, és sötét éjszákakon a piacon a ház előtt gyakran látták a kísértetet üldögelni egy kőpadon. Ott ült skarlátpiros ruhájában, és szemét figyelve függesztette a Ríminszkyházra. Néha rátörtek a buzgó éjjeliőrök, és a város kapujáig kergették, de napok múlva újra visszajött... Sok mindenféle legenda keringett erről az eltűnő és visszatérő kísértetről. Némelyek határozottan állították, hogy a kísértet senki más, mint az egykori várasszony, Wart Erzsébet. De hiszen Wart Erzsébet meghalt, vetették ellen mások. Ki tudna eligazodni a legendákon?

A regényt írtam 1900-ban.

Bibliográfiai utószó

Krúdy Gyula első regényének első kiadása 1906-ban Rákosi Jenő Budapesti Hírlap Újságvállalatának kiadásában szignálatlan borítórajzzal került forgalomba. A 2. edíció 1907-ben a Magyar Kereskedelmi Közlöny Hírlap- és Könyvkiadó-vállalat (Tolnai Világlapja) kiadásában, megcsonkított szöveggel jelent meg, a 3.-at (a könyv címlapja ugyan 2.-nak jelzi!) az Athenaeum tette közzé mint az Athenaeum Könyvtár sorozat 65. kötetét. Ugyancsak az Athenaeumnál hozták ki a 4. edíciót Krúdy Gyula Munkái Gyűjteményes kiadás VI. köteteként. A kiadásból 1928-ban utánnymás is készült. 1941-ben Podolinske Strašidlo címen Liptószentmiklóson kiadták a mű egyetlen idegen, cseh nyelvű fordítását 2200 példányban Lukáč B. Emil rövid bevezetésével (és talán tolmácsolásában) a Tvorba Spolku Tranoscius sorozat VII. köteteként; borítékrajzát Štefan Bednár készítette. Az 5. kiadást 1945-ben a Dante Könyvkiadó, Hámori címlapjával, a 6.-at 1957-ben a Szépirodalmi Könyvkiadó az Olcsó Könyvtárban Réz Pál életrajzával, Szántó Piroska borítéktervével és Reich Károly belső rajzaival adta ki. Az utolsó, 7. edíció 1962-ben, a Szépirodalmi Könyvkiadó és a SZÖVOSZ közös kiadásaként a Kincses Könyvek sorozatában hagyta el a sajtót, ugyancsak Réz Pál utószavának és Sylvester Katalin rajzának kíséretében. Jelen kiadásunk a regény 8. edíciója.

Kozocsa Sándor

V

E

E

M

C

H

E

N

A

5

A

A

7

TARTALOM

<i>Valami előszó-féle</i>	5
ELSO FEJEZET	
<i>Egy külön ember története</i>	9
MÁSODIK FEJEZET	
<i>Galamb a varjúfészekben</i>	19
HARMADIK FEJEZET	
<i>Egy igazi embergyűlölőről</i>	33
NEGYEDIK FEJEZET	
<i>Ancsurka cipőt kap</i>	60
ÖTÖDIK FEJEZET	
<i>Ki is volt hát a nízseri várúr?</i>	77
<i>Kavaczky de Nízser</i>	
HATODIK FEJEZET	
<i>Mit csinál tovább Ancsurka és a macskája?</i>	146
HETEDIK FEJEZET	
<i>A zöldkalapos bábu</i>	165
NYOLCADIK FEJEZET	
<i>Prihoda Anna naplója</i>	176

KILENCEDIK FEJEZET

Merre jár Riminszky? 184

TIZEDIK FEJEZET

A kísértet megjelen 202

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Merre jár a kísértet? 217

TIZENKETTEDIK FEJEZET

Ancsurka 232

Bibliográfiai utószó 243

34

02

17

32

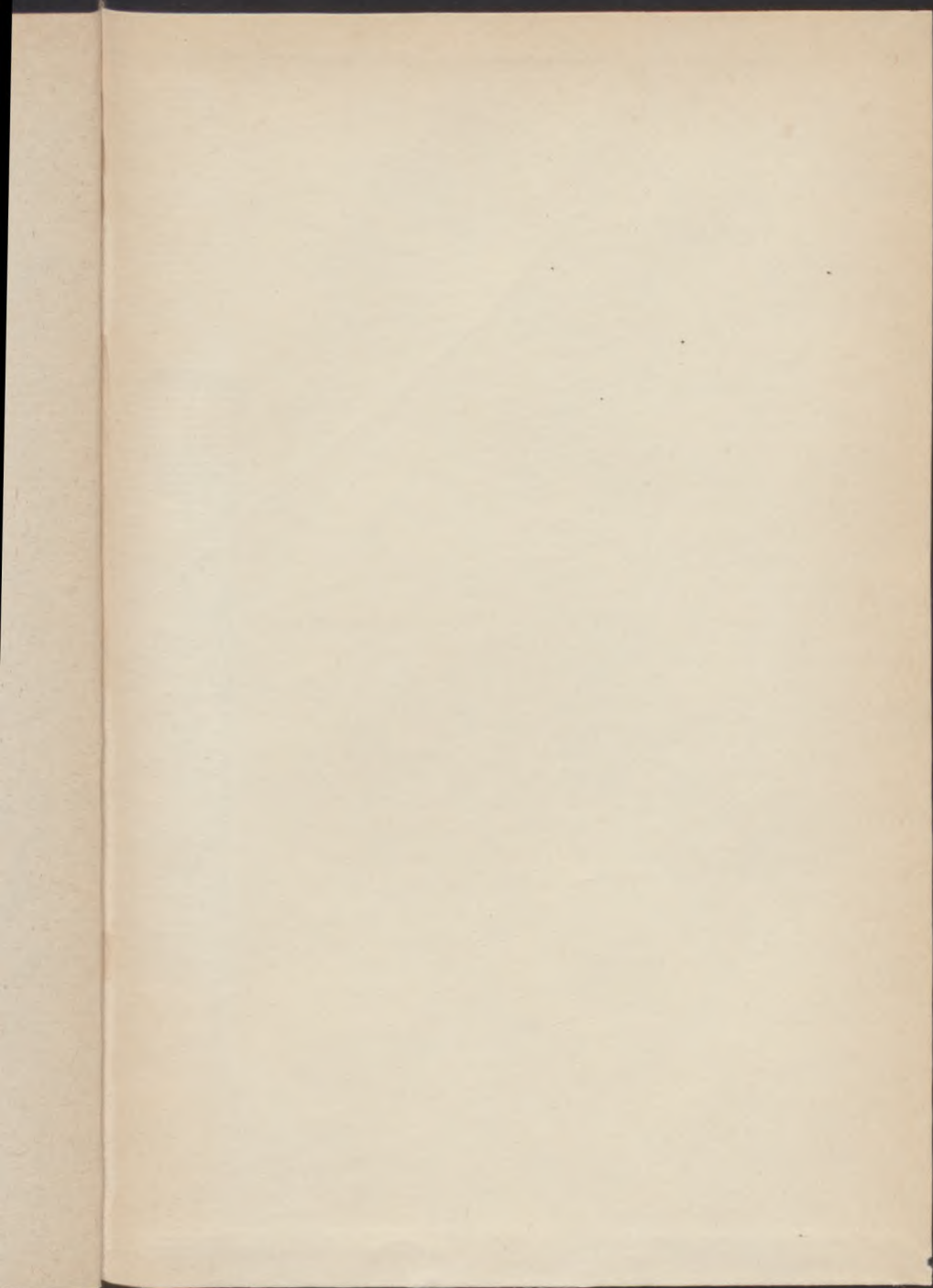
43

Felelős kiadó a Szépirodalmi
Könyvkiadó igazgatója. Felelős
szerkesztő: Szász Imre. Mű-
szaki vezető: Jánosa István.
Képszerkesztő: Loránt Péter-
né. Műszaki szerkesztő: Apró
Tibor. A burkoló- és kötéster-
v Csillag Vera munkája. Meg-
jelent 8000 példányban, 12,4
(A/5) ív terjedelemben. Készült
a MSZ 5601—59 és 5602—55
szabványok szerint.

64.1723/1 — Zrínyi Nyomda, Bp.
Fv.: Bolgár I.

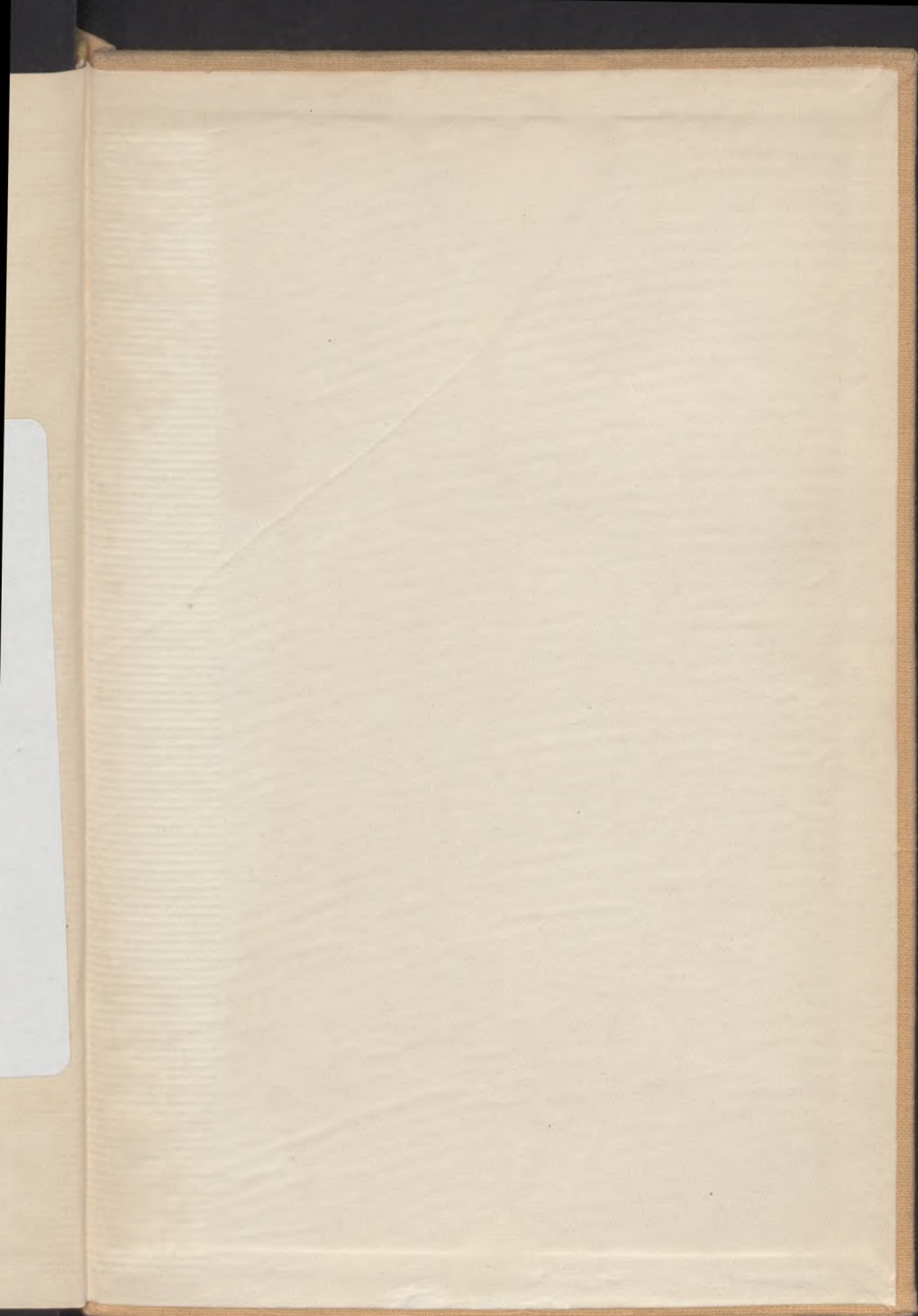
Sz 319—d—6466

19-11

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

